T.C.
HAKKARİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLŞKİLER ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'NİN IRAK'IN KUZEYİNE MÜDAHALESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ: NİCEL BİR ARAŞTIRMA

Murat MUTLU

Tez Danışmanı:
Doç. Dr. Ekrem Yaşar AKÇAY

HAKKARİ

2022

T.C.
HAKKARİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
HAKKARİ

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Murat MUTLU tarafından hazırlanan **"Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyine Müdahalesinin Değerlendirilmesi: Nicel Bir Araştırma"** başlıklı tez, 24.06.2022 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Selim Kanat	Süleyman Demirel Üniversitesi	
Üye : Doç. Dr. Ekrem Yaşar Akçay	Hakkari Üniversitesi	
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Halil Emre Deniş	Hakkari Üniversitesi	

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun ……Sayılı kararıyla ……. tarihinde onaylanmıştır.

Prof. Dr. Can YILMAZ

Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

24/06/2022

İmza

Murat MUTLU

ÖZET

TÜRKİYE'NİN IRAK'IN KUZEYİNE MÜDAHALESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ: NİCEL BİR ARAŞTIRMA

Murat MUTLU
Yüksek Lisans Tezi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ekrem Yaşar AKÇAY
2022, 183 s.

Bu çalışma, Türkiye'nin PKK terör örgütü ile mücadele kapsamında Irak'ın kuzeyinde oluşan dış politikasını, 2016 yılı sonrası Irak'ın Kuzeyine gerçekleştirdiği müdahale operasyonlarının nedenlerini anket ile desteklenerek açıklık getirmektedir. Türkiye'nin bölgesel aktör olarak Irak'ın kuzeyinde benimsediği stratejiyi bu çalışma açıklamaktadır.

Türkiye iç politika unsurlarından etkilenmekte ve devletin dış politikasına biçim verilmektedir. Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip ERDOĞAN'ın Irak'ın kuzeyi özelinde bakış açısı ve algısı, yerel faktörlerle birlikte Irak dış politika kararlarını etkilemiştir. Irak'ın kuzeyine gerçekleştirilen müdahale operasyonları alınan bu kararla başlamış ve Türkiye alan hakimiyeti konsepti uygulayarak başarılı bir şekilde belirlemiş olduğu hedefine doğru ilerlemektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Irak, PKK, IKBY, Sincar

ABSTRACT

EVALUATION OF TURKEY'S INTERVENTION IN NORTHERN IRAQ: A QUANTITATIVE STUDY

Murat MUTLU

Master Thesis, Political Science and International Relations

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Ekrem Yaşar AKÇAY

2022, 183 p.

This study clarifies Turkey's foreign policy in the north of Iraq within the scope of the fight against the PKK terrorist organization, and the reasons for the intervention operations in the north of Iraq after 2016, supported by a survey. This study explains the strategy adopted by Turkey as a regional actor in northern Iraq.

Turkey is affected by the elements of domestic policy and the foreign policy of the state is shaped. Turkish President Recep Tayyip ERDOĞAN's point of view and perception regarding the north of Iraq, together with local factors, affected Iraqi foreign policy decisions. The intervention operations carried out in the north of Iraq started with this decision and Turkey is advancing towards its target that it has successfully set by applying the concept of area dominance.

Key Words: Turkey, Iraq, PKK, KRG, Sinjar.

ÖNSÖZ

Çalışmam hem merak hem de meslek hayatımdan kaynaklı ilgiden dolayı hazırlanmış bir çalışmadır. Tüm çalışma süresince hiçbir fedakarlıktan çekinmeyen, tecrübelerini benimle paylaşan, fikirleriyle katkı sağlayan ve desteklerini esirgemeyen başta tez danışmanım ve bölüm başkanımız Doç. Dr. Ekrem Yaşar Akçay başta olmak üzere, Dr. Öğr. Üyesi Halil Emre DENİŞ'e teşekkür ve şükranlarımı sunuyorum.

Danışman hocam Doç. Dr. Ekrem Yaşar Akçay'ın yönlendirmeleri ve eleştirel yaklaşımı sayesinde bu çalışmada nicel yöntem yoluyla anket çalışması yapılmasında çok önemli bir role sahiptir. Farklı görevleri olmasına rağmen ve yoğun çalışma ortamında her daim bana vakit ayırarak çalışmama katkı sağlamıştır.

Ayrıca bu çalışmamın hazırlanıp bitirilmesine kadar geçen zaman içerisinde yanında olamadığım ve çocuklarımı emanet ettiğim, manevi desteğini hiç esirgemeyen, yorgunluk anlarımda bana destek veren ve kahrımı çeken Aysel MUTLU'ya şükranlarımı iletmek isterim.

Murat MUTLU

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI iii
ÖZET iv
ABSTRACT v
ÖNSÖZ vi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ ix
ŞEKİLLER DİZİNİ xii
ÇİZELGELER DİZİNİ xiii
EKLER DİZİNİ xiv
1. GİRİŞ 1
2. LİTERATÜR TARAMASI 6
2.1. 15 Temmuz 2016 Öncesinde Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyine Yaptığı Operasyonlar İle Aktörlerin Bakış Açıları 6
2.1.1. Türkiye Tarafından Irak'ın Kuzeyine Yapılan Operasyonlar 7
2.1.2. 15 Temmuz 2016 Öncesi Irak'ın Kuzeyine Yapılan Operasyonların Nedenleri 8
2.2. Aktörlerin Irak'ın Kuzeyine Bakış Açıları 13
2.2.1. ABD 13
2.2.2. Avrupa Ülkeleri ve Avrupa Birliği(AB) 19
2.2.2.1. İngiltere 19
2.2.2.2. Fransa 19
2.2.2.3. Almanya 20
2.2.2.4. Avrupa Birliği (AB) 20
2.2.3. Rusya 24
2.2.4. İran 27
2.2.5. İsrail 30
2.2.6. Irak 33
2.2.7. Barzani ve Talabani Güçleri 36
2.2.8. PKK Terör Örgütü 45
2.2.9. Türkiye ve 2016 yılı Öncesi Terörle Mücadelesi 55
2.2.10. Hukuksal Açıdan Operasyonlar 60

2.3. 15 Temmuz 2016 Sonrası Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyine Müdahalesi ve Terörle Mücadele Konsepti.....63
2.3.1. 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi 64
2.3.2. Türkiye'nin Suriye Müdahalesi ve Operasyonları 65
2.3.2.1. Fırat kalkanı operasyonu.....65
2.3.2.2. Zeytin dalı operasyonu 66
2.3.2.3. Barış pınarı operasyonu 67
2.3.3. Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyine Müdahalesi ve Gerçekleştirdiği Operasyonlar.....68
2.3.3.1. Pençe operasyonları 68
2.3.3.2. Irak'ın Kuzeyinde alan hakimiyeti ve askeri üsler 70
2.3.3.3. Irak'ın Kuzeyinde İran'ın durumu 72
2.3.3.4. Irak'ın durumu 74
2.3.3.5. Barzani ve Talabani'nin durumları 76
2.3.3.6. PKK terör örgütünün Irak'ın Kuzeyindeki durumu 78
2.3.4. Terörle Mücadelede Değişen Konsept 82
2.3.5. Savunma Sanayinde Değişim 85
2.3.6. PKK Terör Örgütüyle Mücadelede Değişim 87
2.3.7. PKK ile Mücadelede İstihbaratın Önemi 88
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....91
4. BULGULAR.....92
5. TARTIŞMA VE SONUÇ.....126
KAYNAKLAR.....139
EKLER.....163
EK 1 Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Kurul Kararı 163
EK 2 Anket Kapsamında Yapılan Alan Çalışmalarını Görselleri 178
ÖZGEÇMİŞ 184

SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ

Simgeler

n :	Örneklem Sayısı
p :	Anlamlık Düzeyi
T :	Bağımsız t Test İstatiği
F :	Tek Yönlü Varyans Test İstatistiği
r :	Korelasyon Katsayısı
SS :	Standart Hata

Kısaltmalar

AB :	Avrupa Birliği
ABD :	Amerika Birleşik Devletleri
AK PARTİ :	Adalet Kalkınma Partisi
ANF NEWS :	Fırat Haber Ajansı
ATGM :	Güdümlü Tanksavar Füzesi/Anti-Tank Guided Missile
EUROPOL :	Avrupa Polis Teşkilatı
BM :	Birleşmiş Milletler
CHP :	Cumhuriyet Hal Partisi
DEAŞ/IŞİD :	Irak Şam İslam Devleti/Devlet'ül Irak ve'ş Şam
DHP :	Devrimci Halk Partisi
DTP :	Demokratik Toplum Partisi
ENKS :	Suriye Kürt Ulusal Meclisi/Desteya Bilind a Kurd
EYP :	El Yapımı Patlayıcı
HAŞDİ ŞABİ :	Halk Seferberlik Güçleri/el-Haşdi eş-Şabi
HDP :	Halkların Demokratik Partisi
FETÖ :	Fetullahçı Terör Örgütü
IKBY :	Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi
İKDP :	İran Kürdistan Demokrat Partisi
İKU :	İnsanlı Keşif Uçakları
JÖH :	Jandarma Özel Harekat
KADEK :	Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi/Kongreya Azadi u Demokrasiya Kurdistane

KCK :	Kürdistan Topluluklar Birliği/Koma Ciwaken Kürdistan
KDP :	Kürdistan Demokrat Partisi
KONGRA-GEL :	Kürdistan Halk Kongresi
KYB :	Kürdistan Yurtseverler Birliği
MALE :	Medium Altitude Long Endurance/Orta İrtifa Uzun Dayanıklılık
MİT :	Milli İstihbarat Teşkilatı
MHP :	Milliyetçi hareket Partisi
OHAL :	Olağanüstü Hal Kanunu
ÖSO :	Özgür Suriye Ordusu
PAK :	Kürdistan Özgürlük Partisi/Partiya Azadiya Kürdistan
PARASTİN :	KDP'nin İstihbarat Örgütü
PJAK :	Kürdistan Özgür Yaşam Partisi/Partiya Jiyana Azad a Kurdistane
PKK :	Kürdistan İşçi Partisi/Partiya Karkeren Kurdistane
PÖH :	Polis Özel Harekat
PYD :	Demokratik Birlik Partisi/Partiya Yekitiya Demokrat
SIPRI :	Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü
SİHA :	Silahlı İnsansız Hava Aracı
SDG :	Suriye Demokratik Güçleri
SSCB :	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
MC :	Milletler Cemiyeti
MLKP :	Marksist Leninist Komünist Parti
TBMM :	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDP :	Türk Dış Politikasında
TDP :	Türkiye Devrim Partisi
TİHA :	Taarruzi İnsansız Hava Aracı
THKP-C :	Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi
TKP/ML-TIKKO :	Türkiye Komünist Partisi-Marksist-Leninist
TSK :	Türk Silahlı Kuvvetleri
TUSAŞ :	Türk Uçak Sanayii Anonim Ortaklığı
YBŞ :	Şengal Direniş Birlikleri/Yekineyen Berxwedana Şingal

YGD :	Yurtsever Devrimci Gençlik/Tevgera Ciwanen Welatparez Yen Şoreşger
YPG :	Halk Koruma Birlikleri/Yekineyen Parastina Gel
YPS :	Sivil Savunma Birlikleri/Yekineyen Parastina Sivil
YPS-JİN :	Kadın Sivil Savunma Birlikleri/Yekineyen Parastina Sivil a Jin
YTS :	Yabancı Terörist Savaşçı

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. ABD'nin Kürt gruplara yönelik yaptığı yardımlara dair belge ……14

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 2.1. 1984-2016 yılları Arasında Irak'ın Kuzeyine Gerçekleştirilen Operasyonlar……8

Çizelge 2.2. AB 2001 Türkiye ilerleme raporu ve PKK terör örgütü 7. Kongresi bildirgesinde alınan kararların karşılaştırılması 21

Çizelge 4.1. Araştırmaya katılan katılımcıların sosyo-demografik dağılımı …….92

Çizelge 4.2. Katılımcıların yaş ve ikamet yılı değişkenlerinin tanımlayıcı istatistikleri ve normallik dağılımı …….....93

Çizelge 4.3. Bilgi ve tutumlar ile ilgili soruların frekans dağılımları yüzdesi 95

Çizelge 4.4. Bilgi ve tutumlar ile ilgili soruların frekans dağılımları yüzdesi …..96

Çizelge 4.5. Bilgi ve tutumlar ile cinsiyet arasındaki ilişki……...99

Çizelge 4.6. Katılımcıların cinsiyetleri ile bilgi ve tutum soruları arasındaki ilişki ……..……103

Çizelge 4.7. Bilgi ve tutumlar ile eğitim durumu arasındaki ilişki ……..105

Çizelge 4.8. Katılımcıların eğitim durumu ile bilgi ve tutum soruları arasındaki ilişki …….110

Çizelge 4.9. Bilgi ve tutumlar ile doğum yeri arasındaki ilişki ……..113

Çizelge 4.10. Katılımcıların doğum yeri ile bilgi ve tutum soruları arasındaki ilişki……..120

Çizelge 4.11. Bilgi ve tutumlar ile doğum yeri arasındaki ilişki ……122

Çizelge 4.12. Bilgi ve tutumlar ile doğum yeri arasındaki ilişki ……124

EKLER DİZİNİ

EK 1 Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Kurul Kararı ……..163
EK 2 Anket Kapsamında Yapılan Alan Çalışmaları Görselleri …….178

1. GİRİŞ

Türkiye, Irak'ın Kuzeyini yaklaşık 40 yıldır faaliyet alanı olarak kullanan PKK terör örgütünü yurt içinde bitirme aşamasına yaklaşmış olup, 2016 darbe girişimi sonrası Irak'ın Kuzeyinde yaptığı Kandil-Mahmur-Sincar merkezli müdahale operasyonlarıyla terör örgütünün bölgedeki varlığını tamamen sonlandırmayı amaçlamaktadır.

2016 darbe girişimi öncesinde Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyine gerçekleştirdiği operasyonlar terörle mücadele kapsamında gerçekleştirilmiş ancak kalıcı etkileri olmamıştır. Darbe girişiminin hemen sonrasında Suriye kuzeyine üç sınır ötesi müdahale operasyonu gerçekleştiren Türkiye, Irak'ın Kuzeyine PKK terör örgütünü kaynağında yok etmek amacıyla kalıcı etki oluşturacak şekilde operasyonlarla müdahale etmektedir. Türkiye Irak'ın Kuzeyinde gerçekleştirdiği müdahale operasyonlarıyla kalıcı etkisini devam ettirmek amacıyla alan hakimiyeti konseptini uygulamaktadır.

Türkiye'nin savunma sanayinde yaşanan olumlu gelişmeler ve dışa bağımlılığın azalması, Türk Silahlı Kuvvetlerinde gerçekleştirilen profesyonelleşme kapsamında değişim ile birlikte operasyonel birliklerinin tamamen rütbeli personelden oluşturulması, dış politikada siyasi iktidar ve karar vericilerin baskılara karşı bağımsız hareket edebilmelerinin bir bütün halinde Irak'ın Kuzeyine gerçekleştirilen müdahaleye olumlu etkisi tez çalışmamızda ortaya konulacaktır. Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyine başlattığı müdahale operasyonlarının nedenlerine cevap aranacaktır. Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyine müdahalesinin sadece Türkiye-Irak ilişkileri gözüyle bakılmaması gerektiği de irdelenecektir.

Türkiye'nin Irak'ın kuzeyinde verdiği mücadelede ittifakları tarafından yalnız bırakıldığı ve darbe girişimi sonrası yaşadığı güven bunalımı ile özellikle Irak ve Suriye'de yaşanan güç dengesizliği, otorite boşluğu Türkiye'nin bu bölgelerde uyguladığı dış politikasını etkilemiş ve Türkiye'nin Irak politikasında güvenlik özelinde PKK terör örgütü birincil sırada yer almıştır.

Irak'ın Kuzeyinde PKK terör örgütüne uzun yıllar boyunca göz yuman, mücadele kapasitesi bulunmayan Irak merkezi hükümeti ve Irak Kürt Bölgesel

Yönetimi (IKBY) bulunmaktadır. 2016 darbe girişimi sürecine kadar Irak'ın Kuzeyine gerçekleştirilen operasyonlar ABD ile batılı ülkelerin baskısı altında ve bağımlı bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Türkiye zamanla dışa bağımlılığı azaltarak kendi kendine yetebilen bir ülke durumuna gelerek bağımsız operasyonlar gerçekleştirebilmektedir.

Irak'ın Kuzeyine gerçekleştirilen müdahale operasyonunda elindeki güçlü baskı kartı bulunan Türkiye, Irak merkezi hükümeti ve IKBY güçlerini de kendi safına çekerek operasyonların cephesini genişletmeye çalışmaktadır. Bu nedenle Türkiye'nin 15 Temmuz darbe girişimi öncesi ve sonrasında PKK ile mücadelesini karşılaştıran bir tez yazma gereği hissedilmiştir.

Bu tezin amacı, Irak'ın Kuzeyine yapılan müdahale operasyonlarına PKK terör örgütü ile mücadele açısından bakılmaması, Irak Merkezi Hükümeti ve IKBY'nin DEAŞ terör örgütü ile nasıl mücadele verdiyse Irak toprak bütünlüğünü bozan PKK terör örgütüne bu açıdan bakılması gerektiğini vurgulamaktır. Ayrıca müdahale operasyonlarının Türkiye ve Irak ilişkilerinde PKK terör örgütü açısında neler getirip getirmeyeceği de bu çalışmada ortaya konulacaktır.

Alt hipotezimiz "Müdahale operasyonlarının Türkiye ve Irak ilişkilerine bir etkisi yoktur", karşı hipotezimiz "Müdahale operasyonlarının Türkiye ve Irak ilişkilerine bir etkisi vardır" şeklindedir. PKK terör örgütünün Irak'ın Kuzeyindeki varlığı Türkiye'nin dış ve güvenlik politikasını nasıl etkilemektedir? Türkiye'nin güvenlik stratejisi nedir? İç politika mı? Uluslararası sistem mi? Karar vericilerin bakış açısı Türkiye'nin Irak dış politikasına nasıl yansımıştır? Devlet-toplum ilişkisi Türkiye'nin Irak dış politikasını nasıl etkilemiştir? Türkiye'nin Irak güvenlik politikasını etkileyen iç politika dinamikleri nelerdir? İki ülke ilişkilerinde müdahale operasyonlarının yeri nedir? şeklinde olacaktır. Müdahale operasyonları sonucunda Irak'ın Kuzeyi PKK terör örgütünden temizlenerek ve Irak toprak bütünlüğünün güvenliği bugüne kadar hiç olmadığı kadar sağlanacaktır.

Türkiye'nin darbe girişimi öncesinde Irak'ın Kuzeyine gerçekleştirdiği operasyonların genel itibariyle terörle mücadele kapsamında yapıldığını, 2016 darbe girişimden sonra Suriye'nin kuzeyi de dahil olmak üzere özellikle Irak'ın Kuzeyine yaptığı müdahale operasyonlarının mücadeleden çok Türkiye'nin müdahalesi olduğuna vurgu yapılarak karşılaştırılması sağlanacaktır.

Türkiye'ye savunma sanayisine yönelik uygulanan kısıtlamalar ve ambargolar sonucunda savunma sanayinde önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Yaklaşık 40 yıldır çözülemeyen terör sorununa iç politika unsurları, karar alıcılar, Sivil Toplum Kuruluşları ile halkın desteğini alan ve 19 yıllık iktidarı boyunca bu konularda tecrübe kazanan Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip ERDOĞAN aldığı bu desteği dış politikaya yansıtarak sorunun kökten çözümü amacıyla Irak'ın Kuzeyine müdahale edilmesine karar vermiştir.

Diğer çalışmalardan farklı olarak hali hazırda bilinmeyen ve özgün bir konu ele alınmaktadır. Daha önce çalışılmamış bir konu olduğu için literatüre doğal olarak katkısı olacaktır. Çalışmamızın temel yapısı Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyine müdahalesinin 2016 darbe girişim öncesi terörle mücadelesinin karşılaştırılması ve bu duruma nasıl gelindiği olacaktır.

Tezimiz giriş, Türkiye'nin 2016 darbe girişimi öncesi terörle mücadelesi, 2016 darbe girişimi sonrası Irak'ın Kuzeyine müdahalesi, anket çalışması ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır. Türkiye Irak sınırında Hakkari ilinde (Yüksekova, Şemdinli, Derecik, Çukurca) yaşayan 100 kişiye 21 sorudan oluşan anket çalışması yapılmış, elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 25.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Tez konumuz güncel bir konu olmakla beraber yaptığımız literatür çalışmasında Irak'ın Kuzeyinde gerçekleştirilen müdahale operasyonları ile ilgili yapılan bir çalışma bulunmamaktadır. YÖK tez havuzunda;

- 2018'de Mehmet AKAR tarafından "Neoklasik realist teori bağlamında Türkiye'nin Kuzey Irak ve Kuzey Suriye politikası (2002-2015)" ismiyle yüksek lisans tezi çalışmasında genel itibariyle 2002-2015 yılları arasında uygulanan Türkiye dış politikası ağırlıklı olarak Neoklasik realizm teorisi üzerinden anlatılmış, Irak'ın Kuzeyine gerçekleştirilen müdahale operasyonları 2016 yılı sonrası gerçekleştiğinden çalışmamızla ilişkilisi bulunmamaktadır (Akar, 2018:1).

- 2021'de Sayyad Sadrı ALIBABALU tarafından "Türkiye ve İran'ın Suriye ve Irak politikası: Neoklasik realizm çerçevesinde bir analiz" ismiyle yazılan doktora tezi çalışmasında İran ve Türkiye'nin Suriye ve Irak dış politikasını teori ağırlıklı karşılaştırılmasının yapıldığı, Irak'ın Kuzeyine Türkiye tarafından gerçekleştirilen müdahale operasyonlarına değinilmemiştir (Alıbabalu, 2021:1).

YÖK tez havuzunda yapılan çalışmalara bakıldığında, Türkiye ve Irak dış politikalarının irdelendiği görülmektedir. Irak'ın Kuzeyine yönelik Türkiye tarafından gerçekleştirilen müdahale operasyonu özelinde yapılan bir çalışma bulunmamaktadır. Çalışmamızda Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyine gerçekleştirdiği müdahale operasyonları nicel bir çalışma yöntemi olan anket yöntemiyle vurgulanacak, Türkiye Irak sınırında yaşayan vatandaşlara gerçekleştirilen müdahale operasyonları ile ilgili anket çalışması verileri SPSS sonuçları belirtilecektir.

Irak-İran savaşı, ABD'nin müdahaleleri, DEAŞ ile ortaya çıkan ve halen devam eden iç çatışmalar Irak'ı derinden etkilemiştir. Yaşanan bu gelişmeler PKK terör örgütüne yaramış ve Irak'ın Kuzeyinde kazanım alanı sağlamasına neden olmuştur. Irak bölgesi ve özellikle kuzeyinde anarşik bir ortamda Türkiye'nin birincil dış politikası PKK terör örgütü ve güvenlik sorunu olmuştur. Türkiye'de lider ve karar alıcıların algısı, sivil-asker ilişkisi, devletin yapısı ve karar alma süreci Irak politikalarına yön vermiştir.

Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyi politikası geçmiş dönemlerde Kürt meselesi, PKK terör örgütünün varlığı, Kerkük-Yumurtalık enerji hattı, Musul sorunu, bölgedeki Türkmenlerin varlığı üzerine kurulmuştur.

Uluslararası sistemin yapısı, mevcut güç dağılımları, lider algısı, iç kurum ve devlet-toplum ilişkisi gibi iç politika etkenleri Türkiye'nin Irak'a yönelik dış politikasını belirlemektedir. Türkiye'nin PKK terör örgütünün varlığından dolayı güvenlik kaygısı ve tehdidi vardır. Türkiye bölgesel bir güç olup kendi kendine yetebilme kabiliyeti ve kapasitesini kullanabilen aktördür. Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyi özelinde dış politika davranışı güvenlik ve güç artırımı temelindedir. Uluslar arası sistemden kaynaklanan sebeplerden dolayı Türkiye kendi başının çaresine bakmaya itilmiştir.

Türkiye gibi köklü ülkelerin dış politikasında birçok etken bulunmaktadır. Türkiye, Irak'ta yaşanan iç çatışma ve PKK terör örgütünün Irak'ın Kuzeyindeki varlığından dolayı güvenlik özelinde dış politikasını değiştirmekte ve geliştirmektedir. Irak'ın Kuzeyinde Türkiye'nin başlattığı müdahale operasyonlar nicel çalışma yöntemi uygulanarak yapılan anket ile açıklanacaktır. Türkiye'nin dış politika aracı olarak siyasi, askeri ve güvenlik hamlelerinin dış politikaya yansıması

kapsamlı bir şekilde belirtilecektir. Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyine müdahale operasyonları irdelenecek ve müdahalenin etkisinin sonuçlarını belirlemek amacıyla Türkiye-Irak sınırında Hakkari'de ikamet eden şahıslarla anket çalışması yapılarak desteklenecektir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

2.1. 15 Temmuz 2016 Öncesinde Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyine Yaptığı Operasyonlar İle Aktörlerin Bakış Açıları

1983 yılından itibaren ülkemizin yaşadığı PKK (Partiya Karkeren Kurdistane/ Kürdistan İşçi Partisi) terör örgütü gerçeği bulunmaktadır. PKK terör örgütünün kaynağının bulunduğu Irak'ın Kuzeyine, Türkiye tarafından zaman içerisinde küçük, orta ve büyük çaplı operasyonlar gerçekleştirildiyse de terör örgütünün kaynağına gidilme ve alan hakimiyeti sağlanması imkanı 2018 yılında başlatılan operasyonlar kadar etkili olamamıştır.

Bugünün Irak coğrafyası ve yönetenleri daha önceki dönemlerde olduğu gibi değillerdir. Irak-İran savaşı, ABD'nin harekat ve işgali, DEAŞ terör örgütünün şehirleri işgal etmesi ve DEAŞ sonrasında yaşananlar nedeniyle Irak'ın Kuzeyinde devamlı roller değişmiştir. Yaşanan gelişmeler Kandil merkezli PKK terör örgütüne fırsat alanları yaratmıştır.

Türkiye tarafından gerçekleştirilen operasyonların sadece PKK terör örgütü açısından değil, gerek IKBY (Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi) gerekse Irak Merkezi Hükümeti açısından da bakılması gerekmektedir.

Türkiye 2016 yılında yaşanan darbe girişiminden sonra Irak'ın Kuzeyine yaptığı operasyonlarla;

- PKK terör örgütünü Kandil, Mahmur ve Sincar hattından tamamen temizleyerek dört parçalı Kürdistan'ın terör örgütüne, terör örgütüne destek veren ülkelere ve bölge coğrafyasıyla ilgilenen herkese anlamlı bir mesaj vereceği,

- IKBY içerisinde Barzani ve Talabani aşiretlerinin PKK terör örgütü ile olan işbirliği ve verebilecekleri destekler sona ereceği,

- Irak Merkezi Hükümeti yıllardır sahip olamadığı ancak PKK terörünün elinde bulunan topraklara yeniden sahip olacağı ve sınır kapıların aktif olmasıyla terör öncesi ekonomik hareketliliğe dönüleceği,

- Irak'ın Kuzeyinin terörden arındırılmasıyla mevcut ilişkilerin olumlu yönde ilerlemesi sağlanacağı, Hakkari ve Şırnak illeri başta olmak üzere başta ekonomik yönden olmak üzere çok büyük etkileri olacağı öngörülmektedir.

2017 yılında IKYB'nin Kerkük nezdinde yaptığı bağımsızlık referandumu sonrası yaşadığı başarısızlık ve toprak kayıpları sonrasında bölgede yalnız kalmasıyla birlikte Türkiye'nin gerçekleştirdiği operasyonlara destek vermek zorunda kalmıştır.

Irak merkezi Hükümeti elindeki mevcut ordunun yetersizliği, yaşanan iç karışıklıklar, Türkiye'de Ilısu Barajının aktif hale getirilmesiyle yaşadığı su sorunun daha da büyümemesini istemesi, petrol ihracatının bir bölümünün Türkiye üzerinden yapılması ve ithalat yaptığı Türkiye'yi kaybetmemek gibi nedenlerden dolayı operasyonlara ses çıkarmamaktadır.

2.1.1. Türkiye Tarafından Irak'ın Kuzeyine Yapılan Operasyonlar

Irak'ın Kuzeyi terör örgütünü her defasında kendini yenileme alanı olmuştur. Türkiye toprakları terör örgütü açısından bir cephe Irak'ın Kuzeyi ise geri cephe olarak görülmektedir (Özdağ, 2018:23).

PKK terör örgütü yaklaşık 40 yıldan beri Irak'ın Kuzeyinde alan hakimiyeti oluşturarak kamplarda eğittiği teröristleri Türkiye sınırları içerisine eylem yapmak için göndermektedir. PKK terör örgütü Irak'ın Kuzeyindeki yapılanma ve alan hakimiyeti sayesinde Türkiye sınırları içerisinde zaman içerisinde düzenlemeler yaparak sözde alan, eyalet ve cephe şeklindeki düzenlemelerini devamlı olarak Irak'ın Kuzeyi üzerinden takviye etmiştir. Türkiye tarafından Irak'ın Kuzeyinde bugüne kadar irili ufaklı birçok operasyon yapılmış olup özellikle çekiç güç ile birlikte yapılan etkili operasyonlar da olmuştur. Ancak 15 Temmuz 2016 tarihine kadar gerçekleştirilen operasyonlar sonrasında Türkiye Irak'ın Kuzeyinde oluşturduğu alan hakimiyetini bırakıp ülke içine askeri birliklerini geri çekmiştir. 1984 yılından bugüne kadar Irak'ın Kuzeyine gerçekleştirilen operasyon listesi Tablo 2.1'de gösterilmiştir (Özdağ, 2018:1-397).

S.NU	OPERASYONUN İSMİ	BAŞLANGIÇ	BİTİŞ
1	Sıcak takip operasyonu	27.05.1984	11.10.1984
2	1986 Sınır Ötesi harekatı	15.08.1986	
3	1987 Sınır Ötesi harekatı	04.03.1987	
4	Süpürge harekatı	05.08.1991	13.08.1991
5	1992 Sınır Ötesi harekatı	05.10.1992	15.11.1992
6	Hakurk Operasyonu	01.10.1992	
7	Çelik harekatı	21.03.1995	02.05.1995
8	Atmaca harekatı	01.04.1996	01.04.1996
9	Tokat Operasyonu	14.06.1996	01.01.1997
10	Çekiç harekatı	12.05.1997	07.07.1997
11	Şafak harekatı	25.09.1997	15.10.1997
12	Murat operasyonu	01.04.1998	01.05.1990
13	Güneş harekatı	21.02.2008	29.02.2008
14	2011 Sınır Ötesi harekatı	17.08.2011	24.10.2011
15	Şehit Yalçın operasyonu	24.07.2015	25.07.2015

Çizelge 2.1. 1984-2016 yılları Arasında Irak'ın Kuzeyine Gerçekleştirilen Operasyonlar

2.1.2. 15 Temmuz 2016 Öncesi Irak'ın Kuzeyine Yapılan Operasyonların Nedenleri

PKK terör örgütünü 1980'li yıllardan itibaren Irak topraklarında yaşam alanı bularak yerleşmiş ve yayılması sonucunda Türkiye, terör örgütüne yönelik güvenlik amacıyla Irak'ın Kuzeyinde askeri anlamda kendisini hissettirmeye başlamıştır. PKK terör örgütü Irak'ın Kuzeyinde çok sayıda kamp kurmuş ve bütün temel faaliyetlerini buraya yoğunlaştırmıştır. Terör örgütü mensupları söz konusu kamplarda aldıkları eğitimler sonrasında Türkiye sınırları içerisine geçişler yaparak faaliyetlerde bulunmuştur. Türkiye söz konusu tehditlere yönelik olarak Irak sınırı

ve kuzeyinde askeri üsler oluşturmuş ve sınır ötesi operasyonlar gerçekleştirmiştir (Muslu, 2019:7).

Irak merkezi hükümetinin yıllardır Irak'ın Kuzeyinde otorite ve denetim sağlayamaması nedeniyle güvenlik boşluğu ortaya çıkmış ve halen devam etmektedir. Otorite boşluğu PKK terör örgütü gibi örgütlerin kazanım sağlaması için uygun bir ortamdır. Terör ve terör örgütü mekan, maddi imkanlar ve silahların bulduğu her yerde ortaya çıkabilmektedir (Yalçın, 2018:19-53).

Irak merkezi hükümetinin zayıflık göstergesi, Barzani ve Talabani arasında yaşanan iktidar mücadelesi PKK terör örgütünün Irak'ın Kuzeyine yerleşmesi ve kazanım sağlamasında fırsat ortamı yaratmıştır. PKK terör örgütü söz konusu oluşan şartlardan yararlanarak bölge içerisinde kendisine güvenli bir hareket alanı oluşturmuştur (Muslu, 2019:10).

Türkiye ve Irak arasında 1984'te imzalanan Güvenlik Protokolü, Türkiye'nin Irak sınırından beş km kadar içlere doğru girmesine izin vermiştir. Protokol sayesinde Türkiye sıcak takip ile sınır ötesi operasyonlar düzenlemiştir. 15 Ekim 1984'de Türkiye ve Irak arasında güvenlik protokolü Dışişleri Bakanı Vahit Halefoğlu ve Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Necdet Öztorun'un Irak başkenti Bağdat'ı ziyaretlerinde imzalanmıştır (Dışişleri Bakanlığı Tarihçesi, 1984:21).

1983, 1986 ve 1987'de düzenlenen sınır ötesi operasyonların "kuvvet kullanma hakkı" açısından uluslararası hukuka aykırılığı söz konusu olmayıp; bu eylemler, Türkiye'nin ülkesi dışında münferiden kuvvet kullanması olarak görülemez (Hancılar, 2020:356).

1991 Körfez savaşı bölgede dengeleri değiştiren en önemli etken olmuştur. Merkezi hükümetin bölgeden güçlerini geri çekmesiyle otorite boşluğu oluşmuştur. ABD'nin Barzani ve Talabani güçlerine sağladığı geniş hareket alanından aynı zamanda PKK terör örgütü de yararlanmıştır. PKK terör örgütü Irak'ın Kuzeyinde belirlediği bölgelerde kalıcı olarak yerleşme imkanı bulmuştur. Irak'ın Kuzeyinde Birleşmiş Milletler (BM) kararları doğrultusunda merkezi hükümete getirilen uçuş yasağı alan hakimiyetinde etkili olmuştur. 1991 Körfez Savaşı ile birlikte PKK terör örgütü Türkiye içerisinde eylemlerine hız vermeye başlamış ve aynı zamanda

Irak'ın Kuzeyinde Kürt grupların bağımsızlık konusu politik mesele halini almıştır (Bila, 2004:49).

Türkiye bu dönemden itibaren sözde bağımsız bir Kürt devleti kurulmasına izin verilmemesi için elinden geleni yapmış ve Irak dış politikasının esas unsurunu Irak'ın Kuzeyindeki gelişmeler üzerine oturtmuştur. Körfez Savaşı ile birlikte Çekiç Güç'ün sağladığı güvenlikli ortam, Kürt grupların federe devlet kurma çabalarının hızlanmasını Türkiye yakından takip etmiş, PKK terör örgütünün yarattığı güvenlik riskini düşürmek ve yok etmek amacıyla bölgeye daha çok önem vermeye başlamıştır. 1992 yılında Irak'ın Kuzeyinde kurulan federe devletin adı sözde Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi (IKYB) adını almıştır (Yılmaz, 2018:343).

Türkiye 1992 yılında yaşanan terör olayları nedeniyle büyük bir kuvvetle Irak'ın Kuzeyine operasyon düzenlemiştir. Operasyonun esas amacı alan hakimiyetidir ve operasyona Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) ile Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) gruplarına ait silahlı birlikleri olan Peşmerge güçleri de katılmıştır. PKK terör örgütü gerilla savaşı taktiğini bu operasyonda kullanmayarak bulundukları yerleri savunma taktiği seçerek çok sayıda örgüt mensubunun ölmesiyle sonuçlanmıştır. Operasyona Kürt Peşmerge güçlerinin katılmasına dünya kamuoyundan tepkiler de gelmiştir. Türkiye operasyonla hedefine ulaşmış ancak ABD'nin baskısıyla askeri gücünü alan hakimiyeti kurduğu bölgeden çekmek zorunda kalmıştır. Türkiye bunun üzerine güçlerini çekmeden önce Barzani ve Talabani ile anlaşarak bazı bölgelerde tim seviyesinden az olmamak kaydıyla Türk güçlerinin kalmasını sağlamış, karşılığında ise Kürt gruplarına yeni karakollar inşa etmiş, silah ve mühimmat yardımında bulunarak maaşlarını ödeme sözü vermiştir (http-1).

PKK terör örgütünün etnik temelli konu üzerinden uyguladığı algı Körfez savaşıyla birlikte yukarı doğru ivme kazanmıştır. Başta ABD olmak üzere bölgesel güçlerin PKK terör örgütünü Türkiye'ye karşı koz aracı olarak kullanması terör örgütünün gerçekleştirdiği saldırılarda gücünü ve kapasitesini arttırmış, taktiksel operasyon yapabilen bir güç haline gelmesine sebep olmuştur (Menekşe, 2013).

Gerek Irak ve gerekse Suriye ile olan ilişkiler Türkiye'nin güvenlik konusundaki hassasiyetlerinde belirleyici olmuştur. Türkiye kendi sınırları içerisinde ve Irak'ın Kuzeyine yönelik operasyonlarla PKK terör örgütü ile

mücadelesi sürdürürken, diğer taraftan Irak ve Suriye'nin terör örgütüne verdikleri destekten duyduğu sıkıntıları diplomasi yoluyla iletmeye çalışmıştır (Gökcan, 2018:122).

1993 yılından 1996 yılına kadar Çekiç Güç'ün görev süreleri Türkiye tarafından devamlı olarak uzatılmıştır. Çekiç Güç'ün Irak'ın Kuzeyinde yaşanan otorite boşluğunu doldurmada başarılı olamadığı anlaşılmıştır. Türkiye 1996 yılında Irak'ın Kuzeyinde güvenli bölge planını uygulamak istemiş ancak ABD engeline takılmıştır. 25 Aralık 1996 tarihinde Çekiç Güç'ün kaldırılması ile ismi değiştirilerek keşif güç olmuştur. Keşif gücün konuşlanma yeri ise Adana ilinde yer alan İncirlik üssü olmuştur (Arı, 2004:443).

Türkiye'nin siyasi iktidarlarının PKK terör örgütünün Türkiye içerisinde ve Irak'ın Kuzeyindeki yapılanmasına yönelik politikaları gelişen durum ve yaşanan olaylar nedeniyle Türkiye'nin 1995 yılı sonrasında ağırlık kazanmaya başlamış, kendini yenilemesi gerektiğine ve terörle mücadele stratejisini geliştirmesine neden olmuştur. Türkiye askeri gücünü etkin olarak kullanarak etkili sonuçlar almıştır. (Karaağaç, 2019:237)

24 Temmuz 1996 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi 20. Dönem 1. Yasama Yılı 82. Birleşiminde Genel Kurul Tutanağında "1991 yılında, yine, terörle mücadele konusunda, daha büyük ve talihsiz bir olayla karşılaştık: Körfez krizi sırasında, Irak yönetimi, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Irak'a girmesinden korkuyordu ve Türk Silahlı Kuvvetlerine karşı kullanmak üzere, PKK militanlarını topladı; PKK militanlarını eğitti ve kendi karakollarının etrafına, Irak askerleriyle beraber yerleştirdi. Hepimizin bildiği gibi, Körfez krizi sonucunda Irak mağlup oldu ve Irak askerleri, Kuzey Irak'tan da çekildiler. İşte, daha evvel, PKK militanlarıyla beraber olan, onları silahla destekleyen Irak ordusu, çekilirken, o bölgede, Türk Silahlı Kuvvetlerinin muhtemel bir harekâtına karşı kullanmak üzere stok ettiği bütün ağır silahları PKK militanlarına bıraktı ve gitti. İşte, ondan sonra, PKK'nın elindeki silah gücü arttı; ondan sonra, PKK, ağır silahlara kavuştu ve o bölge de boş kalınca, terörle mücadelede, devlet güvenlik güçleri daha zor şartlarla karşılaştılar" şeklinde belirtilen beyandan Körfez Savaşının PKK terör örgütünün önünün önünü nasıl açtığını anlamaktayız" geçmektedir (http-2).

Irak merkezi hükümeti Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) ve Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) gruplarının birbirleri ile olan gerginliğin üzerinden politika izlemiştir. 1996 ve 1997 yıllarında Türkiye "Ankara Süreci" ismiyle bilinen görüşmeler kapsamında Kürt grupları kontrol etmeye çalışmıştır. Bu durum Eylül 1998 yılına gelindiğinde ABD'nin politikalarıyla ABD'nin kendi kontrolüne geçmiştir (Yaycı, 2019:344).

13 Nisan 1998'de Şemdin Sakık'ın KDP tarafından Türkiye'ye iadesi ve Şubat 1999'da Abdullah Öcalan'ın Suriye'den çıkarılması Türkiye'nin Irak Kuzey'ine operasyon yapmasını engellemiş ve bu durum Barzani ve Talabani'nin devletleşme sürecine hızlandırmıştır. 01 Mart 2003 "Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yabancı ülkelere gönderilmesi ve yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunması için Hükümete yetki verilmesine ilişkin başbakanlık tezkeresi" TBMM'den geçmemesi ile birlikte Türkiye Irak'ın Kuzeyinde etkinliğini eskisine göre yitirmiş ve Irak'ın Kuzeyi Türkiye açısından daha çok önem kazanmaya başlamıştır (Özdağ, 2018:236-278).

Terörist başının 1999'da yakalanmasından 2005'e kadar PKK terör örgütünün sükunetle geçen bir dönem olmuş ve Ak Parti iktidarı ile birlikte OHAL uygulaması kaldırılmıştır (http-20). PKK terör örgütü yaşanan bu sükunetle geçen dönem içerisinde boş durmayarak kırsal faaliyetlerinin yanında devletleşme sürecine etki edecek şehir yapılanmasına ağırlık vermeye başlamış ve Kürdistan Topluluklar Birliği (Koma Ciwaken Kürdistan-KCK) üst yapısını kurduğunu ilan etmiştir (http-3).

2006'da Türkiye'de artan PKK terör örgütü eylemleri askeri tedbirlerin çözüm getiremeyeceği algısının oluşmasına sebep olmuştur. Siyasi iktidara yönelik Irak'ın Kuzeyine harekat yapılması yönünde yurt içinde baskılar artmaktaydı. 2007'de Türkiye, iç politik sorunlar nedeniyle planladığı operasyonları gerçekleştirememiştir. PKK terör örgütünün Ekim 2007'de gerçekleştirdiği Hakkari-Dağlıca saldırısı ile gerginlik hat safhaya çıkmış, artan tepkiler karşısında Türkiye Şubat 2008'de sekiz gün süren "Güneş Harekatı"nı gerçekleştirmiştir (Çölükoğlu, 2019:4). Operasyon sonrasında Irak Cumhurbaşkanı sıfatıyla KYB lideri Celal Talabani Türkiye'ye davet edilmiş ve ilişkilerin boyutu 2008'den itibaren değiştirmeye başlamıştır (http-4).

1998-2008 yılları arasında Türkiye tarafından Irak'ın Kuzeyine operasyon yapılmadığından terör örgütü alan hakimiyetine hız vermiş ve bununla birlikte ABD desteğiyle IKYB bağımsız devlet olma yolunda ilerleme fırsatı bulmuştur. PKK terör örgütü ile mücadelede Talabani'nin desteğini sağlamak ve IKYB ile işbirliği 2008 yılı ile birlikte Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyindeki politikasını oluşmuştur (Özpek, 2011:592). 2008 yılı Türkiye'nin PKK terör örgütü ile görüşmeye başladığı ancak Ağustos 2009'da başarısızlıkla bittiği dönemdir. 2009 ile birlikte Kürt sorunun çözümü, yerel ve genel seçim beklentileri ve güvenlik sorunları Irak politikasını etkileyen etkenler olmuştur.

Türkiye'de PKK terör örgütüne yönelik gerçekleştirilen sınır ötesi operasyonun yerini IKYB ile işbirliği yapılarak güvenliğin sağlanabileceği düşüncesi benimsenmeye başlanmıştır. 2009 ile birlikte özellikle ekonomik işbirliği ile ticaret hacmi bölgesel yönetim ile Türkiye arasında hızlı bir şekilde ivme kazanmaya başlamıştır. Türkiye ve bölgesel yönetim ile olan ilişkiler 2010 ve 2011 yıllarında da özellikle ekonomik açıdan olumlu geçmiştir. Türkiye ile Barzani arasında gelişen olumlu ilişkiler ve 2013 yılında başlatılan çözüm süreci Irak'ın Kuzeyine yapılacak olası operasyonları resmen durdurmuştur. (http-5)

Sonuç olarak Türkiye, Irak'ın Kuzeyinde yuvalanan PKK terör örgütünün saldırılarının ülke içerisine bu bölgeden gerçekleştirilmesi nedeniyle terör örgütüne müdahil olmak amacıyla birçok sınır ötesi operasyon gerçekleştirmiştir. Türkiye, gerçekleştirdiği operasyonlar ile kesin bir sonuç elde edememiştir. Gerçekleştirilen operasyonlarda ise Irak ülkesinin egemenlik hakkını ihlal edecek adımlardan kaçınmıştır.

2.1.3. Aktörlerin Irak'ın Kuzeyine Bakış Açıları

2.1.3.1. ABD

ABD'nin Orta Doğu bölgesinde ki politikası ve çıkarları üç unsurdan oluşmaktadır. Birincisi; bütün zengin yer altı kaynakları ve stratejik öneme sahip yerlerin başka gücün eline geçmesine engel olmak, ikincisi; petrol ve doğal gazın ABD ve müttefik ülkelere satılması, üçücüsü; ana hedef sayılan İsrail'in varlığı ve güvenliğidir (Bigaç, 2019:158).

ABD'nin Irak'ın Kuzeyi özelinde Kürtlere olan ilgisi Wilson ilkelerine kadar gitmektedir. Her millet kendi geleceğini kendisi tayin edebilecektir. 1914'de

yayınlanan ilkelerde belirtilen "Türkler nüfus çoğunluğuna sahip oldukları bölgelerde bağımsız olarak yaşayabilecekler, azınlıklar nüfus çoğunluğuna sahip oldukları bölgelerde bağımsız devletler kurabilecektir" maddesi Kürtlerin bağımsız devlet kurmasını öngörmekteydi (Yavuz, 2016:41).

1972 yılında Irak ve S.S.C.B. arasında imzalanan Dostluk Anlaşması sonrasında İran ve İsrail'in destekleriyle ABD'den silah ve para yardımı alan Kürt gruplar çatışma hazırlıkları yapmıştır. Barzani ailesinin ABD ile gerçekleşen ilk temaslar da bu dönemde gerçekleşmiştir. İran ve ABD'den destek almasına rağmen Irak ordusuna karşı savaşan Kürt gruplar 1975'de yenilerek 1980'lerin ortalarına kadar da varlık gösterememiştir (Şişdağ, 2017:2).

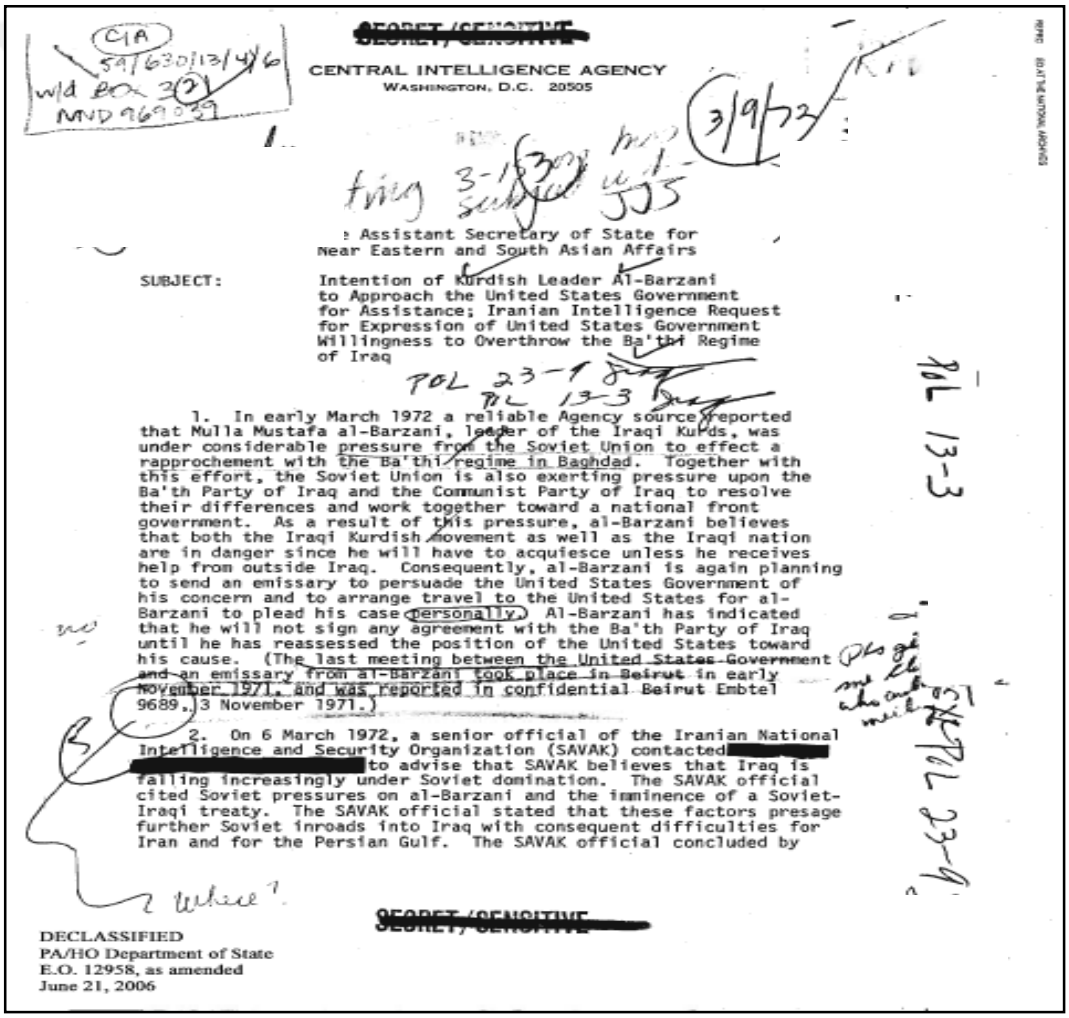

CIA
54/630/13/4/6
wld Box 3(2)
MND 969 039

SECRET/SENSITIVE

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY
WASHINGTON, D.C. 20505

3/9/73

fmg 3-1 Subject

JJS

Assistant Secretary of State for
Near Eastern and South Asian Affairs

SUBJECT: Intention of Kurdish Leader Al-Barzani to Approach the United States Government for Assistance; Iranian Intelligence Request for Expression of United States Government Willingness to Overthrow the Ba'thi Regime of Iraq

POL 23-9 Barg
POL 13-3 Barg

POL 13-3

1. In early March 1972 a reliable Agency source reported that Mulla Mustafa al-Barzani, leader of the Iraqi Kurds, was under considerable pressure from the Soviet Union to effect a rapprochement with the Ba'thi regime in Baghdad. Together with this effort, the Soviet Union is also exerting pressure upon the Ba'th Party of Iraq and the Communist Party of Iraq to resolve their differences and work together toward a national front government. As a result of this pressure, al-Barzani believes that both the Iraqi Kurdish movement as well as the Iraqi nation are in danger since he will have to acquiesce unless he receives help from outside Iraq. Consequently, al-Barzani is again planning to send an emissary to persuade the United States Government of his concern and to arrange travel to the United States for al-Barzani to plead his case personally. Al-Barzani has indicated that he will not sign any agreement with the Ba'th Party of Iraq until he has reassessed the position of the United States toward his cause. (The last meeting between the United States Government and an emissary from al-Barzani took place in Beirut in early November 1971, and was reported in confidential Beirut Embtel 9689, 3 November 1971.)

2. On 6 March 1972, a senior official of the Iranian National Intelligence and Security Organization (SAVAK) contacted [redacted] to advise that SAVAK believes that Iraq is falling increasingly under Soviet domination. The SAVAK official cited Soviet pressures on al-Barzani and the imminence of a Soviet-Iraqi treaty. The SAVAK official stated that these factors presage further Soviet inroads into Iraq with consequent difficulties for Iran and for the Persian Gulf. The SAVAK official concluded by

Where?

SECRET/SENSITIVE

DECLASSIFIED
PA/HO Department of State
E.O. 12958, as amended
June 21, 2006

Şekil 2.1. ABD'nin Kürt gruplara yönelik yaptığı yardımlara dair belge

1979 İran devrimi ile ittifak kaybeden ABD, İran-Irak savaşında iki tarafın da kazanması yerine denge politikası uygulamıştır. 1979'dan sonra yaşanan üç olay *(1979 İran Devrimi, 1979 SSCB'nin Afganistan'ı işgali, 1980'de Irak-İran*

Savaşı'nın başlaması) Orta Doğu'da Kürt grupların geleceğini etkilemiştir. ABD'nin İran-Irak Savaşı döneminde izlediği politika, ekonomik açıdan önemli Basra Körfezi ve petrol üzerine olmuştur (Erkmen, 2008:91).

1984 yılında Irak-İran savaşı devam ettiği sırada Kürt gruplar, KDP ve KYB güçlerini birleştirerek Kürdistan Cephesi'ni kurmuşlar ve Irak merkezi hükümetine karşı İran'ın yanında savaşa katılmışlardır. Kürt grupların bu tavrı sonucunda ABD'nin Irak'ın Kuzeyine yaklaşımını doğrudan değişmiştir (Erkmen, 2008:27).

Irak savaştan sonra güçlenerek bölgesinde lider olma yolunda ilerlerken 1990 yılında Kuveyt'in işgal edilmesi ABD'ne fırsat yaratmış ve bununla birlikte o dönemde Sovyetler Birliğinin de dağılmasıyla dünyada tek kutuplu düzene girilmiştir. Irak'ın Kuzeyinde tarih boyunca ülkesine ihanet Kürtler ABD'nin bölgeye yerleşmesiyle ihanetlerini devam ettirmişlerdir (Silleli, 2005:49).

KYB lideri Celal Talabani'nin ABD'ye kendilerine yardım edilmesi durumunda peşmerge güçlerinin Merkezi hükümete karşı ayaklanacağını belirtmiştir. Bununla beraber PKK terör örgütü Saddam ile anlaşma yoluna gitmiştir. (Özdağ, 2018:85)

Saddam Hüseyin yenilince ülke içindeki muhalif Şii ve Kürt gruplar durumu fırsat bilerek ülke içinde ayaklanmalar başlatmıştır. Saddam Hüseyin'in özellikle Kürtlerin başlattığı isyanı bastırması kanlı bitmiş ve Türkiye sınırına 1,5 milyon kadar göçmen dayanmıştır. ABD Irak'ın Kuzeyini uçuşa yasak bölge ilan etmiş, bölgede güvenli bölge oluşturarak göçmenlerin güvenli bölgeye geri gönderilmesini sağlayarak Türkiye ve Kürtler açısından geçici bir çözüm sağlamıştır (http-6).

1991 Körfez Savaşı sonrasında rant meselelerinde anlaşamayan Barzani ve Talabani arasında bazı dönemlerde bitmek bilmeyen çatışmalar yaşanmıştır. Yaşanan bu olaylar PKK terör örgütüne alan hakimiyeti kazanma imkanı sunmuştur. 1998 yılında ABD'ne çağrılan Barzani ve Talabani arasında barış anlaşması yapılarak gruplar arasında birleşme sağlanmıştır (http-7).

1991 Körfez Savaşı ile birlikte ABD Saddam rejiminin ortadan kaldırılmasını riskli görerek Ahmet Davutoğlu'nun belirttiği gibi "kontrollü gerginlik" şeklinde hükümetin görevine devam etmesine müsaade etmiştir. Saddam Hüseyin ABD'nin bu politikasına karşı geleneksel aşiretçilik yapısını yeniden

dizayn etmiştir. 2003 ABD işgali ile birlikte izlenen bu politika amaçlarından uzak olmadığını göstermiştir (Davutoğlu, 2002:341).

Körfez Savaşı sonrasında ABD denge unsuru olarak kullandığı Kürt gruplarına olan desteğini arttırarak bölgeye çok sayıda askeri üsler kurmuştur. Saddam Hüseyin'in belirlenen çizgiyi aşmaması amacıyla Çekiç Güç oluşturularak kurulan üs bölgelerine yerleştirilmiştir. Ancak Çekiç Güç, Saddam Hüseyin güçlerini engellemenin yanında PKK terör örgütü aleyhinde herhangi bir adım atmamıştır. Çekiç güç belli bir süre sonra Türkiye'nin itirazlarıyla ancak hava unsurlarına dönüştürülmüş ve İncirlik üssü bu gücün kullanımına açılmıştır. 1998 yılından itibaren Türkiye'nin itirazlarıyla kara gücü sonlandırılan Çekiç Güç sonrası Türkiye Irak'a sınır ötesi operasyon yapamamıştır (Katzman, 2004:8).

Kürt liderler ABD'nin Irak'ın Kuzeyinde askeri üsler isteğinde bulundukları ve Irak merkezi hükümetinin saldırılarına karşı garantörlük vereceği önerisine ile birlikte 2002 yaz aylarından itibaren ABD'ne desteklerini arttırmaya başladılar. 1 Mart 2003 Tezkeresinin Türkiye tarafından ret edilmesi Kürt grupların işgal öncesi önemini daha da artmasına neden olmuştur. ABD Irak'ın Kuzeyinden merkeze doğru asker gönderemediğinden Kürt gruplarla işbirliği yapmak zorunda kalmıştır (http-8).

1 Mart 2003 tezkeresinin reddedilmesiyle birlikte Türkiye Irak'ta şekillenecek siyasi süreçten uzaklaştırılmıştır. Türkiye yerine Irak'ın Kuzeyinde Barzani ve Talabani aşiretlerini tercih etmiş, bu sayede PKK terör örgütünün Irak'ın Kuzeyinde alan kazanımları artmış ve IKBY himayesinde güç kazanmaya devam etmiştir (Kaya, 2018:85).

2003 Irak işgali sonrası ABD'nin Orta Doğu politikasını gerçekleştirmesinde en yarar sağlayan aktör Kürtler olmuştur. Suriye'de Mart 2011'de başlayan protestolardan iç çatışmaya dönüşmesiyle PKK terör örgütünün Suriye uzantısı Halk Koruma Birlikleri (YPG) terör örgütü bünyesinde de Kürtler ABD'nin en önemli unsur olmuştur. Kürtleri B planı olarak harekete geçiren ABD, Irak'ın Kuzeyinde federal yapıyı Suriye ve İran'da bulunan Kürt gruplarla bağlantı sağlamak amacıyla bir araç olarak kullanmıştır. ABD yaşanan gelişmeler karşısında Irak'ın Şiilerin denetimine geçmesini engellemek amacıyla ülke içinde federal bir yapının oluşumunda yanına müttefik olarak Kürtleri seçmiştir (Orhan, 2007:53).

4 Temmuz 2003'te Irak'ın Süleymaniye'de yaşanan çuval olayında Irak'ın Süleymaniye şehrinde 11 Türk askeri ABD'nin işgal güçleri ve Talabani peşmergelerinin yardımıyla ani bir baskın ile derdest edilmişler, başlarına çuval geçirilmiş, 60 saat boyunca esir alınmış ve Türkiye ve ABD arasındaki gerilim artmıştır (Ural, 2009:78).

Kürt gruplar işgal sonrasında ABD'nin kurmak istediği yönetimlerde önemli pozisyonları elde etmek istemişlerdir. Yapılan pazarlıklarda Cumhurbaşkanlığı makamını isteyen Kürt gruplar 2004 yılında istekleri kabul edilmeyince siyasi kriz çıkarma tehdidinde bulunmuşlardır (Erkmen, 2003:166).

ABD'nin Irak işgali sonrasında 2005 yılında Irak Anayasası ile Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi'ne (IKBY) meşru zemin kazandırılmıştır. Irak'ın Kuzeyinde ABD'nin etkinliği nedeniyle Türkiye'nin etkinliğini yitirmiştir (Erkmen, 2015:178).

Kürt gruplar ABD'nin hamiliği sayesinde bağımsız sayılacak bir yönetime kavuşmuşlardır. ABD, Irak işgali ile birlikte kendisi için savaşmaya hazır, bunun karşılığında sadece uluslararası tanınma, bağımsızlık ve garantörlük isteyen iki müttefik bulmuştur. Birincisi Barzani ve Talabani, ikincisi ise PKK/YPG terör örgütüdür (Erdem, 2019:2). ABD Barzani ve Talabani arasında yaşanan gerilimleri düzeltmek için uğraşı vermiştir. ABD sayesinde Kürtlerin bölgede aldığı kazanımlar Türkiye'nin tepkisini çekmemiştir (Kibaroğlu, 2004: 30-32).

Türkiye'de siyasal iktidar PKK terör örgütünün Irak'ın Kuzeyindeki faaliyetleri ile ilgili olarak 2003-2007 yılları arasında ABD'den istenilen desteği görmemiştir. Türkiye Irak'ın Kuzeyinde operasyon yapamamış, istihbarat paylaşımı alamamıştır. İlişkilerin yenilenmesi amacıyla 2007'de ABD tarafından Irak'ın Kuzeyinde Türkiye'ye istihbarat paylaşımına başlamıştır. Bu destekle yaşanan gerilim azalmaya başlamıştır. Türk siyasal iktidar bu desteğe karşı dostluk mesajlarını iletmiştir. Böylece ABD ile Türkiye ilişkileri normal seviyeye gelmiştir (Gün, 2010:151).

ABD'nin 15 Aralık 2011'den itibaren Irak'tan kısmen çekilmesiyle ülkede siyasi parçalanmalar başlamıştır. Mevcut sistemdeki başbakan Nuri El Maliki yönetimi zaten ülkeyi derin bir ayrışmaya doğru sokmuştur. Yaşanan kriz etnik ve mezhepsel grupların ideolojik ve siyasal farklılıklarından kaynaklanmıştır. Bu

grupların temel yapıları ulus kimliğinden daha baskın olduğu için yaşanan sorunların çözümü imkansız olmuştur (http-9).

İşgal öncesinde yaşanan Sünni-Şii gerginliği ABD'nin işgali sonrası da devam etmiş, ABD'nin güçlerini çekmesiyle birlikte başbakan Nuri el-Maliki tarafından uygulanan politikalar Sünni-Şii gerginliğini arttırmış ve ülkeyi kaosa sürüklemiştir (Kalaycı, 2011:39).

ABD 2011'de askerlerini çekmesine rağmen DEAŞ terör örgütüne karşı Irak merkezi hükümet ordusu ve Peşmergenin yetersiz kalması nedeniyle destek için 2014'te askerleri tekrar bölgeye geldi. Aralık 2017 ayı verilerine göre ABD'nin Irak topraklarında 5.200 kadar askeri gücü bulunmaktadır (http-10).

ABD askerlerinin ülkeden ayrılmasıyla 2012'de normalleşmenin oluşacağı beklentisi olumsuz yaşanan olaylar ile hayal olduğu anlaşılmıştır. Mesut Barzani'nin 3 Nisan 2012'de gerçekleştirdiği ABD ziyaretinde yaptığı açıklamada yaşanan olaylar sonrası IKBY'nin ayrılabileceğini belirterek merkezi yönetime tehdit mesajıydı (Kalaycı, 2012:38-56).

2013 yılına geldiğimizde ülkede Kürtler ve Şiiler arasında yaşanan gerginliklerin yumuşatılması amacıyla arabulucu rolüne girmeye çalışan ABD, artık eski etkinliğini kaybetmiş ve yaşanan anlaşmazlıkların çözülememesinin en büyük nedeni de 2011 yılında ki çekilmedir. Irak'ın içine İran'ın yavaş yavaş entegre olması ABD açısından sıkıntıya neden olmuş ve Irak'ın kendi haline bırakılmaması gerektiğini anlamıştır. Türkiye'nin özellikle IKBY ile enerji alanında yaptığı anlaşmalar Irak merkezi hükümeti ve ABD'nin tepkisine yol açmıştır (Kalaycı, 2013:22).

2014 yılında ülke içinde Sünni kesimin yaşadığı bölgeleri ele geçiren DEAŞ terör örgütü Kürt nüfusunun bulunduğu yerleşim yerlerine saldırmış ve bazı yerleri ele geçirince ancak ABD'nin hava gücüyle müdahalesi sonucu durdurulmuştur. DEAŞ terör örgütünün Musul şehrini kısa zamanda ve küçük bir birlikle ele geçirmesi ile Erbil şehrine yaklaşması merkezi hükümet ordusu ve Peşmergenin sorgulanması ihtiyacını doğurmuştur. ABD, Türkiye ve koalisyon güçlerinin devreye girmesiyle bazı yerleşim yerleri DEAŞ terör örgütünden geri alınmıştır. Geri alınan bölgelerin çoğuna durumu fırsat bilen KDP ve KYB Peşmergeleri yerleşmiştir (Kaya, 2018:95). 13 Kasım 2015 tarihinde Şengal Dağlarını içine alan

Sincar yerleşimi İran güdümündeki Haşdi Şabi ve Barzani Peşmergeleri ile ABD'nin yoğun bombardımanı sayesinde DEAŞ terör örgütünden geri alınmıştır.

25 Eylül 2017 tarihinde Barzani tarafından gerçekleştirilen referandumun sonrasında başta Irak'ın Kuzeyi, Irak ve Türkiye açısından önemli değişiklikler yaşanmıştır. Kerkük referandumunda Barzani sadece Talabani'nin değil asıl ABD'nin ihanetine uğramıştır. Barzani Kerkük'ü kaybettikten sonra Türkiye'ye daha da yakınlaşmış ve bölgede ciddi bir aktör olarak görmektedir. İran'ın Süleymaniye şehrinde konuşlu Talabani ve Goran gruplarıyla olan ilişkileri ve Haşdi Şabi (Halk Seferberlik Güçleri) güçleri yüzünden Barzani İran'a uzak durmaktadır. ABD elindeki tüm imkanlara rağmen Barzani için yaslanabilecek tek güç değildir (Kekilli, 2018:1-4).

Sonuç olarak ABD açısından Türkiye jeopolitik özelliği nedeniyle önemli bir ülkedir. ABD'nin Irak'ın Kuzeyinde etkinliğinin artmasıyla Türkiye'nin yapmak istediği sınır ötesi operasyonları zorlaşmıştır. ABD, Türkiye'nin 2018'de Irak'ın Kuzeyine müdahalesi ile birlikte bölgede artan etkinliğini istememektedir. Kandil, Mahmur ve Sincar bölgelerinde tamamen ortadan kaldırılan PKK terör örgütü mensupları Suriye topraklarında ABD himayesinde barınacaklardır.

2.1.3.2 Avrupa Ülkeleri ve Avrupa Birliği (AB)

2.1.3.2.1 İngiltere

Kerkük'te petrolün bulunmasıyla birlikte bu bölgeye odaklanmıştır. Irak'ın Kuzeyinde Kürt grupları her zaman desteklemiş ve bağımsız bir Kürt devleti kurulması amacıyla çaba göstermiştir. II. Dünya savaşı sonrasında bu bölge ile ilgili politikalarını etkin kullanamayan İngiltere geçmiş tecrübesini de kullanarak bölgeye ABD'yi çağırarak Sovyetler Birliğini saf dışı bırakmayı başarmıştır. AB çıkarlarına aykırı olmasına rağmen Körfez savaşı ve Irak işgalinde ABD'ye her türlü desteği veren ülke İngiltere olmuştur (Silleli, 2005:44).

2.1.3.2.2 Fransa

2001 yılına gelindiğinde Irak ve Irak'ın Kuzeyindeki Kürt gruplarla ilişkilerini iyi tutmaya çalışan en çok ticaret yapan AB ülkesi olmuş ve İran-Irak savaşında Irak'ın en çok silah aldığı ülke olmuştur. Irak petrollerinin yönetiminde TOTAL-ELF olmakla beraber Körfez savaşında BM ambargosunu hiçe sayıp yardım etmiştir. Fransa bununla beraber Körfez ve 2003 işgallerinde ABD'nin karşısında duran ülke

olmuştur. Fransa siyasal alanda Kürtlere en çok destek veren ülkelerin başında yer almış ve halen günümüzde de ciddi bir biçimde aktif rol almaya devam etmektedir (Silleli, 2005:39).

2.1.3.2.3 Almanya

Almanya başta ekonomik açıdan arayış içinde 18 Şubat 2009'da IKBY'nin başkenti Erbil şehrinde başkonsolosluk açarak diplomatik ve ekonomik ilişkileri geliştirmek ve Irak'ın Kuzeyinde oluşturacağı pazardan faydalanmayı istemiştir. Almanya, Irak yönetim biçiminin federe sistem şeklinde olmasını kendi çıkarlarına uygun görmüştür (Çil, 2010:1-8). Almanya'nın Kürt gruplarla olan ilişkilerinde ayrı bir önemi vardır. Almanya Irak'ın Kuzeyinde siyasi nüfuz elde etmek maksadıyla ekonomik çıkarlar ve göç meselelerine ağırlık vermektedir. Ticari temsilcilik, elçilik, konsolosluk, okul, bakanlık temsilciliği, vakıf ve dernekler AB'nin Irak'ın Kuzeyinde nüfuzunu artırmak için yaptığı çalışmalardır. Almanya'nın uluslararası misyon görevlerinde çalışmakta olan çok sayıda Kürt genci vardır. Almanya Irak'ın Kuzeyinde zaman içerisinde ciddi bir nüfuz alanı inşa etmiştir (http-11).

2.1.3.2.4 Avrupa Birliği (AB)

1990'lar sonu ve 2000'ler başı Türkiye içerisindeki Kürt hakları ile ilgili kaydedilen ilerlemelerin çoğunda referans noktası AB olmuştur. AB'nin 1993'de mutabakata varılan ve "demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları, azınlıklara saygı ve azınlıkların korunmasını güvence altına alan kurumların istikrarı"na odaklanan Kopenhag Kriterleri devamlı suretle referans noktası olmuştur. Kürt hareketine yön vermeye çalışanlar bu kapsamda Avrupa Yerel Özyönetim Şartı'na atıfda bulunmuşlardır (Dalay, 2016:2).

1998'de Irak'a müdahale amacıyla hazırlık yapan ABD'ye Avrupa'dan İngiltere dışında destek gelmemiş, dönemin ABD yönetimi ise bu konuyla ilgili olarak kendi kamuoyundan istenilen desteği alamamıştır (Üste, 2012:99).

I. Körfez Savaşı sonrası Avrupa ülkeleri Irak ile olan ekonomik ilişkileri ilerletme yoluna gitmiştir. Avrupa ülkeleri Orta Doğu ile olan ticari ilişkileri ABD'ni geçmiştir. Irak yönetimi Kasım 2000'de dış ticaretinde dolar yerine Euro kullanımına geçeceğini belirtmiştir (Arı, 2007: 491).

AB'nin Türkiye 2001 ilerleme raporunda belirttiği konular ile PKK terör örgütünün sözde 7. Kongresinde açıkladığı bildirge karşılaştırıldığında AB'nin

PKK terör örgütüne verilen destekte nerde ve nasıl konumlandığı anlaşılmaktadır (Özdağ, 2009:84).

PKK terör örgütünün 7. Kongresi "Demokratikleşme ve barış İçin Acil Eylem Planı"	**AB Türkiye 2001 İlerleme Raporu**
"OHAL Kaldırılmalı"	"OHAL'in varlığı sorun yaratıyor"
"Olağanüstü mahkemeler lağvedilmeli"	"DGM'ler ve Askeri Mahkemeler kaldırılmalıdır"
"İdam cezasının kaldırılması şarttır"	"İdam cezası halen kaldırılmamıştır"
"Düşünce suçlarına genel af getirilmelidir"	"9.000 düşünce mahkumu var"
"Merkeziden yerel yönetime geçiş gerçekleşmelidir"	"İfade özgürlüğünün önünde engeller var"
"Kürt dili ve kültürünün önündeki elgeller kaldırılmalı; Kürtçe eğitim ve yayın ile BM sözleşmeleri çerçevesinde tüm temel haklar tanınmalıdır"	"Lozan dışındaki gruplar için eğitim ve tv/radyo yayını yasağı sürüyor, BM'nin ilgili sözleşmeleri halen imzalanmadı"
"PKK, barış projesi kapsamında toplumun tüm kesimleriyle örgütlenme ve etkinlikte bulunma çabası içinde olmalıdır"	"Dernek kurma ve barışçı toplantılarla ilgili sorunlar sürüyor"
"Koruculuk sistemi kaldırılmalıdır"	"Koruculuk halen sürmektedir"

Çizelge 2.2. AB 2001 Türkiye ilerleme raporu ve PKK terör örgütü 7.Kongresi bildirgesinde alınan kararların karşılaştırılması

Maastricht Antlaşması'na kadar Avrupa Birliği ülkelerinin Irak devletine karşı politikaları diğer ülkelerin davranışlarına göre şekle girmiş ve bütünlük arz etmemiştir. AB'nin bütünlük şeklinde politikaları ilk olarak 2003'te Irak işgalinde yaşanmıştır (Cicioğlu, 2019:348).

İngiltere ve bazı AB üyesi ülkeleri (Polonya, İtalya, İspanya, Portekiz) ABD'ye destek vermeyi tercih ederken; Almanya ve Fransa ABD'nin Irak işgaline yönelik politika izlemeyi tercih etmiştir (Akdemir, 2018:196).

İşgal öncesi küresel belirleyici aktör tavrı sergileyemese de Irak'ta aktif bir rol almak istemiştir AB, yeniden inşa sürecinin hızlı bitmesini sağlayarak Irak'tan AB topraklarına göç dalgasını önlemeyi amaçlamıştır. ABD'nin yarattığı kaos ortamından sorumlu tutan AB Washington'u eleştirmiştir (Youngs, 2004:6). 2003 Irak işgali sonrası Irak'ta güvenliğin sağlanabilmesi amacıyla koalisyon gücünün ihtiyacı olan 155.000 kişiden oluşan askeri birliğe İngiltere 11.000, sekiz Avrupa ülkesi ise 5.000 kişilik askeri birlik göndermiştir (Youngs, 2004:7-8).

AB ülkeleri Irak'ta işgal sonrası en çok yeniden inşa konusunda katkıda bulunmaya çalışmıştır. AB 6 Eylül 2004 tarihinde yaptığı basın açıklamasında Irak'ın komşu ülkelerle barış içerisinde olmasının herkesin menfaatine olduğunu belirtmiştir. Bu açıklama AB üyelerinin Irak politikasında mezhep çatışmalarının ve kaosun olmadığı uzlaştıran ortak bazı çıkarlarının olduğunu göstermektedir (Ertosun, 2014:1-25).

AB PKK'yı 2004 yılında terör örgütü olarak tanımıştır. Europol tarafından her yıl hazırlanan "Terörizm Durum ve Eğilim" (TESAT) raporları, PKK terör örgütünün özel şahıs, şirket ve organize suç örgütlerinden maddi gelir elde ettiklerini vurgulamaktadır (http-12).

AB, PKK terör örgütüne sağladığı yardım ve imkanlar ile Orta Doğu"da etkin bir rol üstlenmeye çalışmaktadır. AB aynı zamanda terör örgütün kazanımları üzerinde de bir hak elde etmeyi amaçlamaktadır. AB, bu doğrultuda terör örgütüne silah, mühimmat, maddi destek ve istihbarat sağlamaktadır (Coşar, 2019:49).

2011 yılından sonra Arap Baharı ile birlikte DEAŞ (Irak Şam İslam Devleti) terör örgütünün faaliyetlerinin ivme kazanması sonucu AB ülkelerinin terörizm bakış açısıyla Irak politikası değişmeye başlamıştır. 2013 yılı ile DEAŞ terör örgütü Irak topraklarında güçlenip tehdit boyutları artarken, bu yükselişin yansımaları AB ülkelerinde yaşanmaya başlamıştır (Cicioğlu, 2019:327-360).

DEAŞ terör örgütünün Irak'ta yükselişi ve Irak'ın Kuzeyinde Kürtler karşısında ilerleme sağlamaları neticesinde Almanya IKBY'ye silah ve eğitim desteği sağlamıştır. Gönderilen silahların PKK terör örgütünün eline geçip geçmediği bilinmemektedir. Konuyla ilgili olarak Türk basınında haberler yer alsa da Alman Der Spiegel dergisinde sözde PKK terör örgütü başlarının söylemlerine yer verilmiş, gönderilen Milan anti-tank füzeleri ve el bombalarının örgütün eline

geçtiği iddia edilmiştir. Spiegel dergisinin bu haberine rağmen Alman karar vericiler tarafından net bir açıklama gelmemiştir (Yılmaz, 2015:30).

Türkiye'nin PKK terör örgütüne yönelik izlediği mücadele AB devletlerince "liberal değerler" ismiyle maskelenerek devamlı suretle eleştirilmiş, AB'nin bu tavrı Türkiye'nin bölgede kendini yalnız hissetmesine neden olmuştur. AB'nin Türkiye'den terörle mücadele metotlarını değiştirmesi yönünde istekler sunsa da ve Avrupa'da terör örgütünün aktif faaliyetleri karşısında mücadele vermemesi ilişkileri bozmuştur (Bayraklı, 2016:2).

AB ülkeleri tarafından Türkiye'nin yurt içi ve Irak'ın Kuzeyinde PKK terör örgütüne yönelik gerçekleştirdiği operasyonlar "liberal değerler" adı altında devamlı olarak eleştirilmiş ve Türkiye verdiği mücadelede kendini yalnız hissetmiştir. AB ülkeleri 15 Temmuz 2016 darbe girişimine yönelik reaksiyonları ve terörle mücadele yönteminin eleştirmesi Türkiye siyasi karar vericilerin AB'ye karşı güvenin azalmasına ve ilişkilerin kopmasına neden olmuştur (Bayraklı, 2016:1-6).

AB 2017'de Barzani'nin Kerkük'te yaptığı referandum ile ilgili olarak "tek taraflı ve özellikle tartışmalı bölgelerde referandum yapılmaması yönündeki çağrıların dikkate alınmamasından üzüntü duyulduğunu" şeklinde açıklamada bulunmuştur (http-13).

PKK terör örgütü Avrupa'da illegal yürüttüğü faaliyetleri maskelemek amacıyla paravan örgütler kurma yoluna gitmiştir. Bu örgütlerin çoğunluğu sivil toplum kuruluşu (STK), dernek, vakıf ve araştırma enstitüleri şeklindedir. PKK terör örgütü paravan örgütlenmeler sayesinde miting ve yürüyüşler düzenleyerek Avrupa'yı Suriye, Irak ve Türkiye'ye militan eğitim yeri şeklinde kullanmaktadır (Bayraklı, 2019:9).

PKK terör örgütü sempatizanı gençler Avrupa'da Hollanda başta olmak üzere Belçika, Fransa, Almanya ve Yunanistan gibi ülkelerde ideolojik eğitim gördükten sonra Irak, Suriye ve İran'da askeri eğitim kamplarına gönderilmekte ve dağ kadrolarının yanına gönderilmektedir (Bayraklı, 2019:28).

PKK, AB tarafından terör örgütü olarak tanınmasına rağmen, bazı AB ülkelerinde halen tanınmamaktadır. PKK terör örgütünü tanıyan ülkelerde örgüte yok edilmesi için gerekli adımlar ise tam anlamıyla yapılmamaktadır. Suriye iç

savaşı ile birlikte Avrupa ülkesi vatandaşlar Yabancı Terörist Savaşçı (YTS) şeklinde bölgeye giriş yapmıştır. Avrupalı YTS'ler, Irak'ın Kuzeyinde özellikle el yapımı patlayıcı (EYP) yapımından son teknoloji silahlara kadar kullanmayı öğrenerek kendilerini geliştirme fırsatı bulmuşlardır. Avrupa'da yaşayan ve PKK terör örgütü sempatizanı olan gençler, Hollanda, Belçika, Fransa, Almanya ve Yunanistan gibi ülkelerde eğitim kamplarında yetiştikten sonra Irak'ın Kuzeyinde yer alan askeri kamplara transfer edilmekte, devamında ise PKK terör örgütü mensubu olarak çatışma bölgelerine sevk edilmektedirler. PKK terör örgütünün Irak'ta tutunabilmesi sağlayan kaynak AB ülkelerinin destek verdiği yasa dışı finansal ağlardır (Yeşiltaş, 2019:10-105).

2.1.3.3 Rusya

Sovyetler Birliği bölgedeki Kürt hareketlerinden uzak durmaya çalışmış ve politikasını, ülkelerin istek ve çıkarlarını Kürtlerin istek ve çıkarlarından üstün tutma temeline oturtmuştu. (Tustav, 1990:32)

Sovyetler Birliği, Eylül 1944 ayında Irak başta olmak üzere birçok Arap ülkesiyle diplomatik ilişkiler kurmuştur. Irak ile yakın ilişkiler kurulmasına rağmen Stalin'in Orta Doğu'ya yönelik dış politikasının genel özellikleri nedeniyle devam edememiştir. 24 Şubat 1955'te Bağdat Paktı Sovyetler Birliği'ne karşı ittifak kapsamında imzalamıştır. 1958 darbesine kadar ilişkiler durma noktasına girmiştir. 1960 yılında Komünist partiye artan düşmanlık, merkezi hükümetin Kürtlere yönelik askeri operasyonlar ve Mısır ile olan ilişkilerin iyileşmesi tekrar durma noktasına getirmiştir (Anlar, 2006:10-11).

Abdülkerim Kasım'ın iktidara gelmesiyle Rusya ile olan ilişkiler yeni döneme girdi ancak 1961'de Kasım'ın Kürt gruplara karşı saldırı yapması durumu değiştirmemiş, çünkü canlanan ilişkilerin bozulmaması amacıyla Sovyetler Birliği bir müdahale yapmamıştır (Yıldırım, 2007:178).

1970'li yıllarda Baas rejimi artan Komünist Partisi faaliyetlerini sınırlandırmak isterken Irak'a destek olmaya devam eden Sovyetler Birliği aynı zamanda İran'da Şah ile yakın ilişki kurmaktan çekinmemiştir. Irak ile 1970'lerin sonlarına doğru ilişkilerin durması üzerine ibreyi Suriye'ye çevirmiş ve Irak alanından uzaklaşmıştır. İran-Irak savaşı başlarında tarafsız bir tavır ortaya

koyarken dolaylı yollardan da İran'a yardım göndermiştir. Daha sonra Irak'ın üstünlüğü sağlamasıyla Irak'a da yardım etmiştir (Arı, 2004:303).

Kürt lider Mustafa Barzani merkezi hükümet tarafından idam cezasına çaptırılınca Moskova'ya kaçmış ve 11 yıl sonra Irak'ın Kuzeyine döndüğünde ABD, İran ve İsrail ile işbirliğine giderek Rusya'yı terk etmiştir. Irak'ta ülkenin başına Baas rejimi gelse de, Rusya yönetimde egemen olamamıştır. 1968 darbesi sonrası Rusya etkisini arttırmış, 1972 yılında Sovyet-Irak Dostluk ve İşbirliği Antlaşması imzalanmıştır. (Silleli, 2005:42)

Soğuk Savaş döneminde sadece Iraklı Kürtlerle sınırlı düzeyde ilişkisi bulunan Sovyetler Birliği 1980'li yıllardan itibaren PKK terör örgütü konusunda etkili olmaya çalışmıştır. Kürt lider Mustafa Barzani'nin ABD saflarını tercih etmesi nedeniyle diğer Kürt lider Celal Talabani'ye destek vermeye başlamıştır (Mirzaliyeva, 2016:2).

Rusya, Esad rejimi ile ilişkileri üst seviyede iken Kürtlere karşı mesafeli durmuş, ancak PKK terör örgütünün Suriye bölgesinde güçlenmesi amacıyla önemli ölçüde yardım etmiştir. PKK terör örgütü de Sovyetler Birliğinin yardımlarına karşı bağlılık anlamında özenli davranışlar sergilemiş ve ciddi kazanımlar elde etmiştir (Gülşen, 2017: 64).

Kendi iç sorunları ve silahlanma yarışı ile uğraşan Rusya 1991 Körfez savaşında ABD'ye karşı sesiz kalmış ve Kürt meselesine de ilgi göstermemiştir. Ayrıca merkezi hükümetin Kürtlere karşı harekatında istenilen yardıma da karşılık vermemesi Kürtler tarafından sert tepkisiyle karşılanmıştır (Bielicki, 2018: 36).

ABD 2003 Irak işgali Rusya'nın Irak ile olan ekonomik potansiyelini bitirmiş ve ciddi boyutta zarar vermiştir. Rusya 1997-2006 yılları arasında Irak'a verdiği yaklaşık 40 milyar dolar borcu silmiştir. (Ersoy, 2016:5-6)

ABD'nin 2003 Irak işgali sonrası yeniden Orta Doğu'ya dönen Rusya, Kürtlerle olan ilişkilerine daima ön planda tutmuş ve özellikle Suriye özelinde tutmaya devam etmektedir. Rusya Orta Doğu'da başta ABD olmak üzere batılı ülkelerin etkisini azaltmak amacıyla bölgede etkin rol oynayan aktörler arasında denge kuran ve arabulucu rolünü üstlenen baş aktör olmak için işbirliğine ağırlık vermektedir (Magen ve Moldavsky, 2011:78).

Rusya'ya göre Türkiye'nin Çeçen direnişçilere verdiği desteğin bitmesi için PKK'yı koz olarak kullanılmıştır. 2005-2015 yılları arasında, Türkiye ile Rusya arasında ekonomik faaliyetlerin ciddi bir biçimde artış göstermesi, karşılıklı ekonomik çıkarlar sonucunda PKK terör örgütünün Rusya'da faaliyetleri azalmaya başlamış ve Rusya için stratejik ortaklık ön planda olmuştur (Mirzaliyeva, 2016:12).

24 Kasım 2015 Rus jeti krizinden sonra Rusya da PKK/PYD politikasını aktifleştirerek Türkiye'yi Ortadoğu'da etkisizleştirmek istemiştir (Yılmaz, 2016:787).

Rusya Barzani'nin 2017 Kerkük referandumu için merkezi hükümet ile IKBY arasında çatışma olmaması dilemiştir. Bu sebeple Rusya'nın bu konudaki stratejisi sessizliğini korumak olmuştur. Rusya susma hakkını kullanarak her iki kesimle ilişkisini sürdürmüştür (http-14).

Rusya, farklı ülkelerden gelen Kürt liderlerine ve PKK/PYD gibi terör örgütü temsilcilerini ülkesinde ağırlamıştır. PKK/PYD terör örgütünün 15 Şubat 2017 tarihinde Moskova'da düzenlediği Kürt Konferansı Rusya'nın siyasi desteğinin somut örneğidir. Rusya tarafından sunulan Suriye taslak Anayasası'ndaki "Kürtlere kültürel özerklik" şeklinde belirtilen ifadeden de anlaşılacağı üzere Suriye Kuzeyinde alan hakimiyeti sağlayan Kürtlerin Rusya'dan beklentileri daha çoktur. (Gülşen, 2017: 64).

Rusya'nın Erbil'de konsolosluğu bulunmakla beraber IKBY'nin Moskova'da temsilciliği faaliyet göstermektedir. Rusya hem Barzani hem de Talabani gruplarıyla temasını devam ettirmektedir. Suriye'nin Kuzeyinde bulunan Kürtler ile IKBY bölgesindeki Kürt grupların ilişkileri de Rusya için önemlidir (Mamedov, 2019:10).

PKK terör örgütünü terör örgütü olarak kabul etmemekte, Irak Bölgesel Kürt Yönetimi ile siyasi ve ekonomik ilişkilerini geliştirmektedir. Suriye merkezi yönetiminin mevcudiyetini korumak amacıyla çok büyük destek vermektedir. Ayrıca Suriye kuzeyinde kazanım elde eden Kürt yapılanmasının özel bir statüye kavuşması yönünde de gayret sarf etmektedir (Üren, 2020:35).

Sonuç olarak Rusya, Irak'ın işgali ve 2011 yılında Suriye'de başlayan iç çatışmalar sonrasında Esad hükümetini kurtarmış, yıllar sonra Orta Doğu'ya adım

atmayı başarmıştır. Zaman içerisinde elde ettiği avantajı iyi kullanarak bölgede tekrar ABD'ye karşı tek güç haline gelmiştir. ABD'nin Suriye'de desteklediği vekil güç PKK terör örgütü uzantısı YPG ile belli alanlarda ilişki içerisine girerek düzeni tesis etmektedir. Rusya Suriye'nin Kuzeyinde YPG kartını Türkiye'ye karşı da kullanmaktadır. Savunma sanayisi tarafından geliştirdiği silahlarını Suriye üzerinde deneme fırsatını da iyi değerlendirmektedir. Suriye'de sağladığı konum itibariyle Irak Rusya ile başta ekonomi olmak üzere çeşitli alanlarda ilişkileri geliştirmektedir.

2.1.3.4 İran

İran'da faaliyet gösteren Kürt siyasi gruplar İranlı Kürtler için bazı haklardan bağımsızlığa kadar değişik isteklere sahiptir. Bu gruplar arasında İran Kürdistan Demokrat Partisi (İKDP) ve Kürdistan Özgür Yaşam Partisi (PJAK) ön plana çıkmaktadır (Aydın, 2014:10).

22 Ocak 1946 tarihinde Sovyetlerin desteği ile İKDP tarafından tek yarı bağımsız Kürt devleti olan Mahabad Cumhuriyeti İran topraklarında kurulmuştur. Ancak 11 ay kadar hayatta kalabilen devlet, 1946 sonlarında İran devleti tarafından ortadan kaldırılmıştır. 1996 yılından 2016 yılına kadar herhangi bir önemli eylemi olmayan İKDP suskunluğunu bozmuş, genel sekreter Mustafa Hicri, Mart 2016 ayında tekrardan silahlı mücadeleye döndüklerini açıklamıştır (Uygur, 2019:1).

İran hiçbir zaman bölgede kendisine tehdit olabilecek güçlü bir Irak istememiştir. 1980 yılında başlayan ve yaklaşık 8 yıl süren savaş sonunda İran, ateşkes isteyen taraf olmuştur. Irak sınırları içerisinde nüfusun yaklaşık yüzde 65'inin Şii olması nedeniyle İran'ın ilgi alanından çıkmamıştır. Irak'ın otoritesinin zayıflatılmasında Şiileri kullanan İran aynı taktiği Irak'ın Kuzeyinde bulunan Kürtler üzerinden de uygulamıştır. Kürtlerin isyanlarında öncü olan İran, Kürt gruplar arasında da taraf olmuştur. İran topraklarında da ciddi bir Kürt nüfusu olduğu için Irak'ın Kuzeyinde bağımsız bir yapıyı istememektedir (Silleli, 2005:35).

İran Irak ülkesi olan 400 km sınırı nedeniyle ve Irak'ın Kuzeyi bölgesinin istikrarını kendi güvenliğinden ayrı olamayacağını düşünmektedir. Tarihte KYB devamlı suretle İran'ın müttefiki olmayı seçmiştir. 1990'larda Kürt gruplar arasında

yaşanan çatışmalarda Türkiye KDP'yi desteklerken İran KYB'yi desteklemiştir (Othman, 2016:8).

PKK terör örgütünün yaptığı terör eylemleri 1990'larda ivme kazanmış, zamanla çıkış yakalayan örgütün eylemlerinin artmasındaki en büyük nedenlerden birisi de İran devleti olduğu değerlendirilmektedir. İran üzerinden Türkiye sınırları içerisine girmeye çalışan terör örgütü mensuplarını engellemeyen İran, PKK terör örgütünün güçlenmesine yardım etmiştir. (Sağlam, 2015:11)

Türkiye'nin KDP ile Irak merkezi hükümeti arasında arabuluculuk yapması, KYB'ye karşı katkıda bulunması, İran'ı Irak'ta Türkiye'nin karşısında yer almasına neden olmuştur. Ağustos 1995 ayında PKK terör örgütünün KDP'ye karşı yaptığı saldırı, İran ve KYB tarafından destek bulmuştur. Türkiye'nin araya girmesi ile KYB PKK terör örgütüne karşı tutum alınca KYB-PKK arasında çatışmalar başlamış ve İran bu sefer PKK terör örgütünün yanında yer almıştır. 1990'lı yıllarda Türkiye-İran arasındaki rekabet Irak'ın Kuzeyine odaklanmıştır. İran bölgede Türkiye'nin avantaj elde etmemesi amacıyla Türkiye'nin karşısında yer alan unsurları desteklemiştir (Öğür, 2014:32).

PKK terör örgütü dört parçalı sözde Kürdistan'ın İran ayağını 2003 yılında kurmuştur. Türkçe adı Kürdistan Özgür Yaşam Partisi (PJAK) olan silahlı terör örgütü merkez üssünü yine Irak'ın Kuzeyi olarak belirlemiştir. ABD ve İsrail devletlerinin PKK terör örgütüne sağladığı imkanların bir kısmı PJAK'a dolaylı olarak aktarılmaktadır (Kaymaz, 2007:183).

Türkiye 2005'te Irak'ın Kuzeyinde oluşabilecek bağımsız bir Kürt devleti, PKK terör örgütünün etkinliği, Irak'ta Türkmenlerin durumu gibi meselelerle ilgilenirken İran ise Irak'ın Kuzeyinde bağımsız Kürt devleti meselesiyle ve Irak'ta Şiilerin durumlarına odaklanmıştır (Oran, 2013:409).

Türkiye ve IKBY arasında 2007'de yaşanan ılımlı hava sonrasında İran, Irak'ta etkisini arttırarak merkezi hükümetin merkeziyetçiliğini yükseltmek amacıyla politika izlemiştir (Çağatay, 2012:1).

2011 yılında ABD'nin kısmen çekilmesi ile birlikte İran merkezi hükümet üzerinde etkisini artırmak istemiştir. Şii grupların temsil gücünü arttırmaya ve İran ile Irak arasında güvenlik konusunda işbirliği anlaşmalarına yoğunlaşmıştır. İran Başbakan Nuri el-Maliki ile birlikte etkinliğini sağlamlaştırmış ve dış politikasını

buna göre yansıtmıştır. Maliki döneminde Kürtler ve Sünniler dışlanmış ve İran'ın etkisi artmıştır. Ancak bu yöntem mezhepsel ve etnik çatışmaların yoğunlaşmasına neden olmuştur. DEAŞ ile mücadele kapsamında İran Irak'a destek olmuş ve bu sayede etkisi pekişerek uzun vadeli planların önünü açmıştır. DEAŞ ile mücadele devam ettikçe İran daha da Irak'a yerleşti. ABD'nin çekilmesi ve sonrasında DEAŞ terör örgütünün doğuşu İran'ın Irak üzerindeki politikası kapsamında bir fırsata dönüşmüştür (Tamer, 2017:172).

İran toprakları önemli sayıda Türk ve Kürt nüfusunu içermektedir. PKK terör örgütüne farklı zamanlarda farklı bölgelerde destek vermiştir. ABD'nin 30 Haziran 2009'da çekilme sürecini 2011'de tamamlamasıyla İran, Irak merkezi hükümeti ile ilişkileri geliştirerek bölgeye entegre olmuştur (http-40).

DEAŞ terör örgütünün Irak topraklarında ivme kazanması İran ve Irak merkezi hükümeti ilişkilerinde daha fazla işbirliğine götürmüştür. Haziran 2014'te Musul'un DEAŞ tarafından işgal edilmesiyle İran Irak'a ilk başta danışman kadrosunu göndermiştir. Sonrasında Irak ordusunun yetersizliği ile birlikte İran milis kuvvetlerini Irak topraklarına sokmuştur. İran DEAŞ tehdidini fırsata çevirerek Irak üzerindeki nüfuzunu arttırmıştır. İran çok sayıda milis gücünü göndererek Bağdat'ın işgal edilmesini önlemiştir. Irak merkezi hükümeti üzerindeki Şii temsil gücünü artmış ve dışarıdan gelebilecek batılı güçlere engel olunmuştur. Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyinde PKK terör örgütüne karşı düzenlediği sınır ötesi operasyonlar, KDP ile olan iyi ilişkiler KYB ve onu destekleyen İran'ı çok rahatsız etmektedir (Doğan, 2016:2).

Türkiye, İran'ın Irak'taki etkinliğini artması ve Irak'ın İran güdümünde bir ülke olmasından rahatsızlık duymaktadır. Türkiye'nin bu duruma yönelik politikaları İran'ın Bağdat üzerindeki hedeflerini gerçekleştirmesinde engel teşkil etmektedir (Larrabee, 2013:12).

Kandil'den İran'a gönderilen petrole tartışma yaratmıştır. Erbil merkezli BasNews'e haber ajansına göre İran ve PKK terör örgütü bu konuda ilerleme kaydetmiştir (http-16). KYB içerisinde yaşanan ya da yaşanabilecek kargaşanın KDP'ye yarayacağı ve Barzani'nin konumunu güçlendireceği kaygısı nedeniyle İran, Kürtlerin bağımsızlığına destek verme düşüncesindedir (http-17).

İran son on yıla baktığımızda bölgesel bir güç olduğunu kanıtlamakla birlikte Türkiye'den daha etkin bir rol oynamaktadır. İran'ın bu kadar etkin olmasında en önemli etken Şiiliktir. Başta Türkiye olmak üzere körfez ülkelerini bölgede kısıtlamaktadır. İran Suriye, Irak, Yemen ve Lübnan topraklarında genişleme göstermiştir. İran Türkiye ile olan ilişkilerini çıkarı doğrultusunda kimi zaman dostluk görünümünde kimi zaman rekabet şeklinde değiştirmekte olup günümüzde daha çok rekabetin ağırlık kazandığını söyleyebiliriz (Güneş, 2019:57).

ABD son dönemde İran'ın artan etkinliğine karşı NATO'yu devreye sokarak Irak'ta sorumluluktan kaçmak istemektedir. Durumu ulusal boyuta taşıyarak İran karşısında tek güç olmak yerine birden çok gücü karşısına koyacaktır. İran'ın ABD kuvvetlerine milis güçleri aracılığı ile düzenlediği saldırılar NATO geldiğinde devam ettiği takdirde harekat alanı kısıtlanacak ve üzerindeki baskı artacaktır. NATO'nun devreye girmesi aynı zamanda Irak hükümetini de rahatlatacaktır. İran milis gruplarına sahip çıktığı takdirde NATO'nun Avrupa ülkeleri ile olan ilişkileri ön plana çıkabilir ve ayrı bir faktör oluşabilir. Irak hükümeti ABD'nin yerine NATO gibi uluslararası bir birimin gelmesini memnuniyetle karşılayacak ve ülke içerisindeki gruplar açısından kabul edilebilecektir (Duman, 2021:4).

2.1.3.5 İsrail

1948'de kurulan İsrail güvenliğini sağlamak amacıyla Nil nehrinden Fırat nehri arasında kalan topraklar üzerinde Büyük Yahudi Devletini kurmayı hedeflemiştir. Irak'ın Kuzeyi ve Suriye içlerinde yaşamakta olan yaklaşık 200 bin Kürt kökenli Yahudi, İsrail topraklarına zaman içerisinde göç etmiştir. Türkiye'nin Hakkari ve Irak'ın Barzan köyünde yaşamakta olan Yahudiler İsrail'in bağımsızlığı ile birlikte göç emiştir. (Yılmaz, 2012:3-6)

Orta Doğu bölgesinde nükleer güce sahip tek ülke İsrail'dir. İsrail bölgesinde kendisinden daha güçlü bir devleti istememektedir. İsrail bölgesinde her zaman kendisine müttefik aramış özellikle Irak topraklarında yaşayan Kürtler ile ılımlı ilişkiler kurmuşlardır. Baas rejimi ve İran'a karşı Kürtleri istihbarı alanda devamlı kullanmıştır. Molla Mustafa Barzani İsrail'in bağımsızlığı sonrası İsrail'i topraklarına gitmiştir. Irak'ın Kuzeyinde gerçekleşen Kürt isyanlarında İsrail ile hep temaslar kurulmuş ve yardımlar alınmıştır. ABD ve İran Irak'ın Kuzeyine

nüfuz edince İsrail arka planda kalmıştır. 1975 yılında İran'ın Irak ile yakınlaşması İsrail açısından istenmeyen bir durum olmuştur (Eroğlu, 2003:45-50).

ABD Washington Post yazarlarından Jack Anderson, Mossad aracılığı ile Barzani'ye ekonomik yardımların yapıldığını 1972 yılında köşe yazısında belirtmiş, dönemin Mossad Başkanı Zvi Zamir'in Irak'ın Kuzeyindeki kampları ziyaret ederek Barzani ile görüşme yaptığını bildirmiştir (http-18).

Oded Yinon tarafından kaleme alınan "1980'lerde İsrail için bir strateji" raporunda Orta Doğu ülkelerinin İsrail tarafından bölünme planlarını açık ve detaylı açıklamıştır (http-19). Orta Doğu devletlerinde yaşamakta olan Kürt, Şii ve Sünni gruplar arasında çatışma ortamının nasıl olması gerektiği raporda belirtilmektedir. Oded Yinon raporda "Bugün bizim en yüce ve en temel amacımız başta Ortadoğu olmak üzere Müslüman ülkelerin demografik, stratejik, etnik ve ekonomik bakımından yeni bir dengeye oturtmasını sağlayacak stratejiler geliştirmektir" beyanıyla amacını belirtmiştir (Acar, 2018:296).

Dünya Siyonist Örgütü'nce yayınlanan Kivunim adlı dergide Oded Yinon tarafından 1982 yılında "İsrail için strateji" başlıklı (http-20) yazıda Irak devletinin geleceği hakkında tespitlerinde; "Irak etnik ve mezhebi temeller üzerinde bölünecektir; kuzeyde bir Kürt devleti, ortada bir Sünni ve güneyde bir Şii devleti" şeklinde beyan vermiştir. Ayrıca yaşanacak bu parçalanmanın İsrail'in güvenliği bakımından elzem olduğu da önemle belirtilmiştir (Özdağ, 1999:189).

İsrail, PKK terör örgütüne karşı 1985'te Türkiye'ye işbirliği önermiştir. Çünkü İsrail, Irak'ın Kuzeyinde KDP-Barzani ile sağladığı ılımlı havayı KYB-Talabani ile sağlayamamıştır. 2003 yılında ABD'nin Irak işgali İsrail'e Irak alanını yıllar sonra tekrar açmıştır. Irak üzerinde gerekli istihbarat bilgilerini Barzani aracılığı ile tekrar sağlayan İsrail elinde bulundurduğu Kürt kartını ise Filistin meselesinde Türkiye'ye karşı kullanmıştır. Irak'ın kuzeyinde çok sayıda İsrail şirketi kurulmuştur. IKYB Türkiye ve İsrail tarafından yapılan yatırımlarla gelişme göstermiştir (Nakdimon, 2004:34).

Mossad Irak'ın Kuzeyinde en aktif istihabarat örgütünden biri olmakla beraber faaliyetleri başta Türkiye olmak üzere komşu ülkeleri de rahatsız etmektedir. 2001 yılında Mossad'ın KDP Peşmergelerine askeri, istihbarat,

asimetrik savaş vb. gibi konularda eğitim vermeye yönelik anlaşma yaptıkları bilinmektedir (Köylü, 2020:48).

Irak'ın Kuzeyinde yayınlanan "İsrail-Kürt" dergisine göre İsrail topraklarında yaşayan Kürt orjinli Yahudileri geri dönmeye davet etmektedir. İsrail'in Irak'ın Kuzeyinde en büyük endişesi Kürtler üzerinde bir İran etkisinin olmasıdır. İsrail Peşmerge güçlerine eğitim vermekte ve silah yardımına devam etmektedir. Aynı şekilde Suriye Kuzeyinde bulunan YPG terör örgütünü de Esed rejimine karşı kullanmaktadır. PKK terör örgütünün telsiz görüşmelerinde kullandığı şifreleme sistemini de İsrail öğretmiştir. Savaş öncesi Irak'ın Kuzeyinde aktif olan İsrail günümüzde de faal durumdadır (http-21).

İsrail devleti tarafından Irak'ın Kuzeyinde Kürt gruplara verilen destek Türkiye'de rahatsızlık yaratmış, İsrail bunun üzerine Mayıs 1997'de PKK terör örgütünü kınayan açıklama yapmak zorunda kalmıştır. Açıklamadaki amaç, PKK terör örgütüne destek çıkan Suriye rejimine yönelik Türkiye hükümetini kendi tarafına çekmektir. İsrail daha somut adımlar atmak amacıyla 1998'de Lübnan'da bulunan Bekaa Vadisinde yer alan PKK terör örgütüne ait kampları vurmuştur. 1999'da PKK örgütü elebaşı Abdullah Öcalan'ın yakalanmasında yardımcı olmuştur (Kaymaz, 2007:178).

İsrail, Irak merkezi hükümeti bilgisi ve onayı haricinde Ağustos 2011 ayında IKBY ile İHA anlaşması yapmış ve teslim edilen 6 İHA Kerkük ve Musul şehirlerinde gözetleme, izleme ve istihbarı açıdan bilgi toplama faaliyetleri yapmıştır (http-22).

İngiliz ve İsrail'in desteklediği Neocon çetesinin amacı, Orta Doğu bölgesinde Türkiye, Suriye, İran ve Irak devletlerinden ayrılmış Büyük Kürdistan devletini kurmaktır. Kurulacak devlet sayesinde petrol devleri ile anlaşmalara imza atılmak istenmektedir. Terörist başı Öcalan'da kurulacak bu devletin başına getirilmek istenmektedir (Aslan, 2014:49).

Türkiye'nin 2016'dan itibaren Suriye ve Irak üzerinde verdiği kararlı tutumlar İsrail devletinin uzun vadeli planlarını erteletmiştir. İsrail bölgede hedeflerine ulaşabilmek amacıyla etnik, dini ve mezhepsel farklılıkları bölmek için kullanmaya devam edecektir (Köylü, 2020:51).

2.1.3.6 Irak

Türkiye her zaman Irak'ın toprak bütünlüğünü savunmuş ve PKK terör örgütünün kökünü Irak topraklarında imha etmek istemektedir. Türkiye geçen süre zarfında Irak merkezi hükümeti ile ilişkilerine çok dikkat ederek geliştirmek adına da en çok çaba gösteren devlet olmuştur (Avcı, 2014:10).

Irak 1958'de yaşanan darbeye kadar manda yönetiminde kalmış ve bu süreçte ikili dostluk anlaşmaları gerçekleşti ise de gelişme yaşanmamıştır. Irak'ın Kuzeyinde yaşayan Kürtler manda yönetiminde bağımsızlık söylemleri doğrultusunda ayaklanma ve isyan olayları yaşatmışlardır. 1944'te Molla Barzani önce İran'a kaçarak Sovyetler Birliği desteğiyle faaliyet göstermiş ve yaklaşık bir yıl sonra Irak'ın Kuzeyine dönüş yapmıştır. 1958 darbesine kadar idam cezası almasından dolayı Moskova'da saklanmıştır. Türkiye'den uzaklaşan Irak Dicle ve Fırat nehirleri yani su sorunu nedeniyle karşı karşıya gelmiştir. 1991 Körfez savaşı Türkiye ile ilişkilerin bittiği anlamına getirmiştir (Silleli, 2005:74-115).

II. Dünya Savaşı sonrası 1958'de gerçekleştirilen darbe ile birlikte Irak kargaşa durumuna düşmüş ve Kürtler durumdan istifade ederek merkezi hükümete karşı özerklik adı altında ayaklanma ve isyanlara başvurmuştur. 1991 Körfez Savaşı ile birlikte merkezi hükümetin 36. paralel kuzeyinde kısıtlanması sonucu Kürtlere güvenli bölge oluşturulmuş, hareket alanı serbestleşen Kürt gruplar siyasal çalışmalarına ağırlık verirken kendi aralarında da çatışmışlardır. 2003 Irak işgali Irak yönetiminde Kürtlerin önünü açmış, bağımsızlık iddialarını sıklaştırmıştır. IKBY ve özellikle Barzani'nin ısrarı sonucu 2017'de yapılmaya çalışılan bağımsızlık referandumu sonrası Kürtler kazanımlarını kaybetmiştir (Güzel, 2018:122).

PKK terör örgütü 1981'de gerçekleştirdiği konferans ile Kürt kökenli vatandaşlarla ilişki kurmaya çalışmıştır. Devamında Irak'ın Kuzeyinde terör örgütü kamplarını oluşturmaya başlamış ve üst düzey yapılanmasını bu bölgeye aktarmayı sağlanmıştır (Özdağ, 2008:48).

İran-Irak savaşı devam ederken 1983'te Barzani ve Talabani ile anlaşma yapan PKK terör örgütü Irak'ın Kuzeyine geçme imkanı bulmuştur. Türkiye'nin sınır ötesi operasyonları sonucu KDP yön değiştirerek PKK terör örgütü ile olan ilişkilerini 1985'ten önce askıya alarak Mayıs 1987'de yaptıkları "Dayanışma

Antlaşması"nı iptal ettiğini beyan etmiştir. KDP zaman içerisinde PKK terör örgütüne desteğini bitirmiş, örgüt ise İran ile temasa geçmiş ve KYB'ye yakınlaşmıştır. KYB 7 Ekim 1991'de PKK terör örgütü ile dayanışma içerisinde olmadığını belirtmiştir (Öğür, 2014:21).

Körfez Savaşı sırasında ve sonrasında Irak merkezi hükümeti ve IKBY arasında yaşanan gerginliklerin ardından gerçekleştirilen görüşmeler başarısızlıkla sonuçlanmış ve Saddam 26 Ekim 1991'de Irak'ın Kuzeyinden çekilmiştir. 1994'te Kürt gruplar arasında çıkan çatışma ortamı PKK terör örgütüne kazanım imkanı sunmuştur (Stansfield, 2003: 99).

2003'te Irak işgali olmadan önce Türkiye'nin ABD planında yeri önemliydi ve pazarlıklar yapılmıştı. Türkiye Irak işgali öncesi askerlerini kuzeyden sokacak ve yaklaşık 30 km içeriye girerek büyük bir alanı kontrol edebilecekti, bu plan sayesinde PKK terör örgütüne devamlı olarak sınır ötesi operasyon yapan Türkiye'nin elini rahatlatacaktı, aynı zamanda istenmeyen sözde bağımsız bir Kürt devleti de engellenecekti, ancak 1 Mart 2003 tezkeresinin onay alamaması Türkiye'nin 1990'lı yıllardan itibaren Irak'ın Kuzeyindeki kazanımları sona erdirmiştir (http-23).

PKK terör örgütü 2004'te sözde ateşkesini bozarak terör eylemlerine başlama kararı almıştır. 2005'de 2.000 kadar örgüt mensubunu Türkiye sınırları içerisine Irak'ın Kuzeyinden sokarak terör eylemleri gerçekleştirmiştir. Temmuz 2005'te Türkiye Başbakanı Erdoğan "yasaların izin verdiği sınır ötesi operasyon hakkımızı kullanırız" şeklinde beyanda bulunmuştur (Öğür, 2014:47).

PKK terör örgütü 1 Haziran 2004'te kendi ilan ettiği ateşkesi bozarak silahlı eylemlerine başlamış, Haziran 2005'te Irak'ın Kuzeyinden Türkiye topraklarına yaklaşık 2.000 teröristi sokarak büyük ölçekli eylemler düzenlemiştir. PKK terör örgütünün saldırıları ivme kazanınca Türkiye 14 Temmuz 2005'te sınır ötesi harekat düzenlenmesi ile ilgili açıklama yapmıştır. Dönemin Genelkurmay İkinci Başkanı İlker Başbuğ Irak merkezi hükümetine gerekenlerin yapılmaması halinde Türkiye'nin harekat yapacağını duyurmuştur (İnat, 2006: 17).

Irak Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari Ağustos 2006'da PKK terör örgütü ile mücadele konusunda ciddi olduklarını, örgütün Bağdat şehrinde bulunan bürosunun kapatılacağını belirtmiş, Irak Devlet Başkanı Talabani ve IKBY Başkanı

Barzani ise paralel açıklamalar yaparak PKK terör örgütünü Türkiye'ye yönelik yapılan saldırılar konusunda Irak'ın Kuzeyini kullanmaması istemişlerdir (İnat, 2008:15-16).

Irak merkezi hükümetinin 2007'ye geldiğimizde merkezileşmeye çalışan bir politika izlemesi ve İran'ın zamanla Irak'ta etkisini arttırması IKBY'yi Türkiye'ye yakın tutarken, PKK terör örgütünün eylemlerine hız vermesi de Türkiye'yi IKBY'ye yakınlaştırmıştır (http-24).

PKK terör örgütünün topraklarında barınması nedeniyle Irak, Türkiye için komşu ülke olmaktan çok tehdit haline gelmiştir. PKK terör örgütünün Irak'ın Kuzeyinde alan hakimiyeti kurması sonrası ilişkilerde gerilimin artmasına neden olmuştur. ABD ve Kürt gruplar işbirliği yaparak PKK terör örgütünü kullanmış, Türkiye'nin bu konuyla meşgul olmasını sağlayarak Irak genelinde etkin olmamasını sağlamıştır (Semin, 2011:184).

Irak'ın su sorunu bulunmaktadır. Irak, kurulmasından bugüne kadar çeşitli çalışmalar yapsa da, sonuca ulaşamamıştır. Türkiye Dicle üzerine kurduğu Ilısu barajı ile Irak'ın Kuzeyi bölgesi sorununu elinde bir koz olarak kullanmaktadır. Su sorunu Irak için günden güne çekilmez bir hal almakta ve insani durum olumsuzlaşmaktadır. Kullanılabilir su kaynakları Irak'ın Kuzeyi başta olmak üzere tüm ülke topraklarında istikrar durumunun oluşmasıyla gerçekleşecektir (Dalar, 2009:86).

2010 ile birlikte Türkiye'nin başta Irak'ın Kuzeyi olmak üzere Irak üzerinde yaptığı ekonomik yatırımlar ve Sünni gruplar ile olan olumlu ilişkileri merkezi hükümeti rahatsız etmiştir. Zamanın Irak Dışişleri Bakanı Zebari Türkiye'nin ülkesinde artan ağırlığını beyan etmesi bunu göstergesidir (Avcı, 2014:10).

Türkiye ile Irak arasında yaşanan en önemli sorun güvenliktir. Irak'ın Kuzeyinde alan hakimiyeti kuran PKK terör örgütü, Türkiye'yi güvenlik açıdan tehdit etmektedir. Irak kendine düşen yükümlülük kapsamında sorumluluğunu yetire getirmemekte, Türkiye bu nedenle PKK terör örgütüne yönelik harekatlar düzenlemiş ve devam etmektedir. Türkiye, sıcak takip hakkı ilkesi kapsamında Irak topraklarında darbe girişimi öncesinde sınırlı kara operasyonları gerçekleştirmiştir. Türkiye, gerek merkezi gerekse bölgesel yönetimden işbirliği ve destek beklemiş ancak istenilen yardımlar gerçekleşmemiştir (Ulutaş, 2011:26).

2011 yılında ABD'nin çekilmesi sonrası Irak başta komşu ülkeler olmak üzere teröristlerin sızmasını engelleyememiş, kendi toprakları üzerinden komşu ülkelere yönelik güvenlik tehditlerine de engel olamamıştır. Irak ordusu işgal sonrası ulusal ordu olmaktan çok belli bir grubun himayesinde kalmıştır. ABD bölgede derinlik oluşturmuş Irak'ın sorunlarını çözememiştir. İstikrarsız devam eden ülkenin yapısı zaman içerisinde DEAŞ tahdidiyle birlikte İran'ın yörüngesine girecektir. 20 Mayıs 2012'de Türkiye IKBY ile Irak merkezi hükümetinin onayı olmadan enerji alanında antlaşmalar yapmıştır. 2014'de doğru IKBY Türkiye'nin bölgede en önemli ortağı ve Türkiye açısından önemli aktör olmuştur. IKBY ile Türkiye 2012 yılı sonunda barış sürecini başlatarak PKK terör örgütü mensuplarının Irak'ın Kuzeyine çekilmeleri öngörmüştür (Ulutaş, 2011:4-29).

2013 yılıyla birlikte bölgede DEAŞ terörünün ortaya çıkması Irak merkezi hükümeti başta olmak üzere Kürt gruplarla olan ilişkilerde değişikliğe yol açmıştır. PKK terör örgütü DEAŞ terör örgütü ile çatışınca IKBY arasında ılımlı bir hava başlamıştır. 2017 Eylül ayında Sincar şehrinden IKBY güçlerinin çekilmesi ile PKK terör örgütü İran milis ordusu Haşdi Şabi ile anlaşmak suretiyle Sincar Şengal bölgesine girmiştir. Nüfuz bölgesini Kerkük şehrine doğru genişletmeye çalışan PKK terör örgütü alan hakimiyeti kurmak istemektedir (Yıldız, 2020:1).

Irak'ın Kuzeyinde PKK terör örgütün varlığı olduğu sürece Bölgesel Yönetim ve Merkezi Hükümet ile Türkiye arasında her zaman siyasi krizler yaşanacaktır. Erbil ve Süleymaniye bölgesinde iki farklı Kürt yönetimin ve ayrışmanın olması PKK terör örgütüne Kandil, Mahmur ve Sincar bölgelerinde varlığını sürdürebilme imkanı tanımaktadır. Bu ayrışmalar bölgede etkin olan aktörlerce güvenlik kartı şeklinde çatışmalarda kullanılmaktadır (İsmail, 2020:10).

2.1.3.7 Barzani ve Talabani Güçleri

1974'te 1970 Irak Anayasasında yapılan değişiklikle Irak'ın Kuzeyinde ağırlıklı olarak Kürtlerin bulunduğu Erbil, Süleymaniye, Duhok bölgesel devlet şeklinde yer almıştır. Bu noktaya nasıl gelindiğini anlamak adına Kürtler tarafından gerçekleştirilen ayaklanma ve isyanlara bakmak gerekir. Mart 1917 ayında Bağdat şehrinin İngilizler tarafından işgalinde Kürt gruplar İngiltere yanında saf almışlardır. İngilizler devamında Kürt aşiretlerinin birçoğunu Mahmut Berzenci saflarında toplatmıştır (Kaymaz, 2007:164).

1943'te Molla Mustafa Barzani bünyesinde Kürtler krala karşı isyan etmiş, isyan 1945 yılı sonlarında bastırılmış ve bunun sonucunda Barzani İran topraklarına kaçmıştır. 1946 yılında Sovyet işgalinde bulunan İran'ın Mahabad bölgesinde yine Sovyet desteğiyle kurulan Mahabad Kürt Cumhuriyetinde kalan Barzani Haziran 1947 ayında 500 kadar adamı ile birlikte Moskova'ya kaçmıştır. 1958 Irak darbesinde başa geçen General Kasım Barzani'nin ülkeye dönüşüne izin vermiştir. 16 Eylül 1961 tarihinde Kürt grupların tekrar isyan etmesi 1963 yılında General Kasım'ın düşmesine kadar sürmüştür. Ülkede yaşanan isyanlar istikrarsızlığa yol açmış ve Kasım'ın düşmesine neden olmaya kadar gitmiştir (Yeşilbursa, 2006:127).

Tam olarak adının Kürdistan Cumhuriyeti Devleti (Devleti Cumhuri Kurdistan) olan Mahabad Kürt Cumhuriyeti 13 bakanlı, ulusal bayrağı ve marşı olan bir devlet yapısı andırmaktaydı. Köylülerin toprak sahiplerine yönelik güçlendirilmesi sağlanmıştır. Kürtçe dilinde yayınlar arttırılmış, tiyatro oyunlarının icrası gibi sosyal aktiviteler ile kadınlara yönelik hakların verilmesi gibi eylemler gerçekleştirilmiştir (Duru, 2010:89).

1945 yılında Sovyetlerin İran topraklarında yaşayan Azerilerin kurduğu Azerbaycan Demokrat Partisine verilen destek Irak topraklarında yaşayan Kürtlere de verilerek Irak Kürdistan Demokratik Partisinin kurulması sağlanmış ve Sovyetler KDP'ye aynı desteği sağlamıştır. 1958 darbesine kadar Barzani ve Sovyet ilişkileri devam etmiştir (Jwaideh, 2006: 250).

08 Şubat 1963 tarihinde Kasım'ı iktidardan düşüren Albay Abdüsselam Arif iktidar olmuştur. Kürt gruplar 24 Nisan 1963 tarihinde Erbil, Süleymaniye ve Kerkük şehirlerini kapsayan bölgede özerklik talep etmişlerdir. 17 Temmuz 1968 tarihinde Baasçıların darbesiyle Arif'in iktidarı sona ermiştir (Yıldırım, 2007:161).

Ekim 1964 ayında İran'ın başkenti Tahran'da bulunan İsrail ekonomik misyonu aracılığı ile kurulan ilişki ile Barzani'yi temsil eden heyet direkt İsrail'in başkenti Tel Aviv'e gitmiştir. İsrail Başbakanı Levi Eskol ve kurmayları ile bir dizi görüşmeler gizlilik içerisinde yapılmıştır. "İstediğimiz her şeyi elde ettik" şeklinde açıklama yapan KDP temsilcisi, İsrail'den çok miktarda silah ve mühimmat yardımını elde etmiştir (Duru, 2010:95).

Baas iktidarı biraz olsun ülke içinde istikrarı sağlamıştır. Ancak Kürt grupların isyanları devam etmiş ve ülke içi en büyük sorun haline gelmiştir. İsrail,

ABD ve İran tarafından destek alan Mustafa Barzani günden güne güçlenmiştir. Öyle ki, Barzani İsrail'in desteği ile kendi istihbarat teşkilatını (PARASTİN) kurmuştur (Nachmani, 1987:15).

1970'li yıllarda Mustafa Barzani'nin gerçekleştirdiği isyanlarda ABD'den aldığı silah ve mali yardımlar hakkında belgeler yer almaktadır (http-21). ABD yardımları gizlilik içerisinde yapmıştır. Henry Kissinger tarafından ABD başkanı Nixon'a yazılan dokümanlarda ABD tarafından İran'a, İsrail tarafından ise Barzani'ye yapılan yardımlar yer almaktadır (http-22). Yine yapılan yardımlar ile ilgili olarak 1976'da "Unexpurgated Pike Report: Report of the House Select Committee on Intelligence" isimli raporda yayınlanmış ve gündem yaratmıştır (Age, 1976).

1975'e kadar Kürt grupların Irak merkezi hükümetine karşı gerçekleştirdiği isyanlar ile çatışmalar geçen bir zaman olmuştur. Türkiye Irak içinde yaşanan çatışmalara taraf olmamıştır. Irak'ta 1979 ile birlikte başlayan Saddam Hüseyin dönemiyle güneyde Şiiler ve kuzeyde Kürtler ayaklanmış ve İran-Irak savaşı başlamıştır. Savaş süresince Irak'ın Kuzeyinde güç boşluğu oluşmuş, KDP ve KYB bu boşluğu doldurmaya çalışmıştır. Bu dönem içerisinde Kürt gruplar PKK terör örgütünü desteklemiştir (Özdemir, 2020:64).

1975 yılında yaptığı isyanda İran ve ABD tarafından ihanete uğrayan Mustafa Barzani Şah Muhammed Rıza Pehlevi'niyi İran'da ziyaret etti. Durumu ciddileşen Barzani tedavi amacıyla ABD'ye gitti. Barzani'nin hem İran'dan kaçmak hem de ABD yetkilileri ile görüşmek amacıyla vize başvurusu ve CIA ajanlarının bakış açıları iki belgede yayınlanmıştır (Özoğlu, 2013:4).

1974 yılında yenilgiye uğrayan Mustafa Barzani güçleri Peşmergelere İran sınırına itilmiştir. Daha sonrasında yapılan ikili görüşmeler sonrasında Irak topraklarına dönmelerine izin verilmiştir. Ağır yenilgi sonrası Celal Talabani 1975 yılında KDP'den ayrılarak KYB'yi kurmuştur. Barzani Erbil merkezli Talabani ise Süleymaniye merkezli yapılarını kurdular, ancak aralarında yaşanan çatışmalar 1990 yıllarına kadar devam etmiştir (Terkoğlu, 2009:21).

Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) 1975 yılında "Ulusal eşitlik ve Federasyon" sloganı ile kurulmuş, KDP'ye göre sol eğilimli bir yapıya sahip

olmuştur. Marksist, devrimci ve demokrat kişilikleri bünyesinde barındırmıştır (Duman, 2019:4).

1980 yılında İran ve Irak arasında başlayan savaş sonrası Irak'ın Kuzeyinde bulunan Kürt gruplar İran'ın verdiği destekle ayaklandılar ve savaş bitine kadar merkezi hükümete karşı durmuşlardır. Irak'ın Kuzeyinde yaşanan otorite boşluğu PKK terör örgütüne zemin hazırlamıştır. PKK terör örgütünün 1984 yılında eylemlerine başlamasıyla iki ülke arasında yaşanan sorunlar yeni bir boyuta dönüşmüştür. Irak'ın Kuzeyi terör örgütünün lojistik merkezine dönüşünce merkezi hükümet ve Türkiye anlaşmaya vardılar. Türkiye terör örgütüne yönelik sıcak takip harekatları yapmaya başlamıştır. 1988 yılında savaşın sona ermesiyle merkezi hükümet Kürt gruplara karşı operasyon başlatmıştır. Kimyasal silahların da kullanıldığı operasyonlarda 5.000 kadar sivil hayatını kaybetmiş, yüzlerce köy yok edilmiştir (Kaymaz, 2005:22).

Yaşanan operasyonların kanlı sonlanması sonrası 1,5 milyon kadar Irak'lı Kürt İran ve Türkiye sınırlarına yığılmıştır. Türkiye'nin bir kısım sığınmacıyı ülkesine alması ile birlikte çok sayıda PKK terör örgütü mensubu da Türkiye'ye girmiş, müteakip yıllarda terör olayları artmıştır (Kaymaz, 2007:173).

1991 Körfez savaşı ile birlikte Irak'ın Kuzeyinde dengeler değişmiştir. Uçuş yasağı ile birlikte Barzani için serbest hareket edebileceği geniş bir alan açılmıştır. ABD desteği ile 1992 yılında Kürdistan Bölgesel Yönetimi ile federe bir devlet yapısı oluşturulmuştur. 1992 öncesinde de bağımsızlık istekleri olan Kürtlerle merkezi hükümet arasında defalarca otorite çatışmaları yaşanmıştır. Bağımsızlık isteklerinin yaşandığı süreçlerde Barzani ve Kürtlere en çok desteği veren ülkeler ABD, İsrail ve İran olmuştur. Körfez savaşı ile birlikte Kerkük-Ceyhan petrol boru hattının işleyişinde yaşanan sıkıntılar ekonomik olarak da Türkiye'ye zarar vermiştir. Irak merkezi hükümetine ait ordu ve personel zayiatı Irak'ta yeni güçlerin ortaya çıkmasına sebep oldu. Birincisi güneyde Şii'ler ve Kuzeyde Kürtler olmuştur. Türkiye özellikle Irak'ın Kuzeyi ile ilgili politikasını bu güç dengesine göre belirlemek zorunda kalmıştır. Irak'ın Kuzeyinde oluşturulan ortam PKK terör örgütünün Türkiye topraklarında gerçekleştirdiği eylemlerini kolaylaştırmasını sağlamıştır (Kaymaz, 2007:177).

Körfez savaşı sonrası Irak'ın Kuzeyinde oluşan otorite boşluğu Türkiye'nin bazı meselelere müdahale imkanı tanımıştır. Türkiye Irak'ın toprak bütünlüğü üzerinde halen durmaktadır. 1991 yılında Kürtlerin ayaklanması sert olarak merkezi hükümet tarafından bastırıldı ve yaklaşık 1,5 milyon insan Türkiye sınırına yığılmıştır. Türkiye mültecileri sınırları içerisine almak istemiyordu. Çünkü aldığı takdirde Türkiye'ye olumsuz ve kalıcı sonuçlar doğurabilecek nedenler bulunmaktaydı. Türkiye yaşanan mülteci krizine kendi topraklarında değil de Irak topraklarında çözüm aramaktaydı. Türkiye'nin baskısı ile BM'den uluslararası gücün bölgeye gönderilmesi karar çıkartıldı. Yaklaşık 500.000 mülteci Irak sınırından Türkiye'ye kontrollü alındı. Mülteciler için 60-110 km'lik bir tampon bölge oluşturuldu. Mülteciler tekrar Irak sınırları içerisine gönderildi ve Türkiye çatışma olmaması adına 5.000 kişilik bir kuvvet yığdı (Özdağ, 2018:92).

1991 yılında Irak'ın Kuzeyinde Saddam güçlerine karşı oluşturulan Güvenli Bölge ile Irak devletinin toprak bütünlüğü bozulmaya yüz tutmuştur. PKK terör örgütünün Irak'ın Kuzeyine daha rahat yerleşmesi ve Türkiye içlerinde eylemlerinin artmasıyla Türkiye Irak'ın Kuzeyine yönelik askeri operasyonlarını arttırmıştır (Altunışık, 1999:178).

Irak'ın Kuzeyinde bölgesel yönetimin iktidar deneyimi Mart 1991 ayında gerçekleşmiştir. Bunun en büyük sebebi ise Irak merkezi hükümeti otoritesinin her yönüyle bölgeden çekilmesidir (Orsam, 2012:33).

Aralık 1991 ayında farklı Kürt gruplara bağlı partiler (Kürdistan Demokrat Partisi, Kürdistan Yurtseverler Birliği, Kürdistan İslami Hareketi, Kürdistan Sosyalist Partisi, Irak Komünist Partisi, Kürdistan Halkçı Demokratik Partisi, Bağımsız Demokratlar) anlaşarak Kürt hükümeti kurmak istediler. Kürt gruplarının yönetimi, yasama ve yürütme bakımından merkezi hükümetten tamamen bağımsız olarak ve yine kendilerine ait bir meclis oluşturarak kurulmuştur (Pirinççi, 2008:183).

Irak'ın Kuzeyinden Saddam birliklerinin tamamen çekilmesiyle bir daha böyle bir sıkıntının yaşanmaması adına 12 Temmuz 1991'de ABD, İngiltere, İtalya, Fransa ve Hollanda'dan oluşturulan uluslararası koalisyon birlikleri Türkiye'ye yerleşmesine izin verilmiştir. (TBMM Genel Kurul Tutanağı, 25.12.1999) Haziran 1992'de görev süresi uzatılan çekiç güç artık tartışılmaya başlandı. Gücün elinde

bulunan bazı helikopterlerin PKK'ya malzeme yardımında bulunduğu iddiaları gündem konusu olmuştu. Çekiç ile birlikte Irak'ın Kuzeyinde devletleşme adına faaliyetler ağırlık kazandı. Saddam güçlerinin Irak'ın Kuzeyinden çekilmesi sonucu Barzani ve Talabani federe devletini bir nebzede olsun kurmuşlardı. Aralık 1992'de dördüncü kez çekiç güç uzatılmıştır. Dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal iki Kürt lideri Türkiye'ye davet ederek PKK terör örgütüne karşı ortak bir tutum alınması konusunda anlaştılar (Kirişçi, 1994:284).

KYB lideri Talabani, PKK terör örgütü ile işbirliğine giderek Mesut Barzani'nin hakimiyet alanlarına Eylül 1996 ayında saldırı yapmıştır. 1996-1998 yılları arasında yaşanan çatışmalarda 15.000 kadar insan ölmüştür. ABD'nin araya girmesiyle 1998 yılında Barzani ve Talabani arasında ateşkes sağlanmıştır (Baştürk, 2013:36).

2000 yılına gelindiğinde Türkiye'nin KDP olan ilişkisi KYB'ye göre daha sıcak ortamda geçmiştir. 2001 yılında ilişkiler daha ılımlı olarak ilerlemiştir. Irak merkezi hükümeti Barzani ve Talabani ile olan ilişkilerini geliştirmiştir. Ancak devletleşmek isteyen Kürt gruplar ABD'nin desteğini tercih etmişlerdir. 2002 yılında Saddam'ın devrilmesi Kürt gruplar için bir devrim niteliği taşımaktadır. ABD Irak bölgesinde müttefik olarak Barzani ve Talabani'yi seçmiştir. Düzenli ordu yapısına kavuşturmak amacıyla ABD Kürt grupları hem eğitmiş hem de ağır silahlarla donatmıştır. Türkiye bu durumdan rahatsızlık duysa da savunma sanayi yerlilik oranının yetersiz olması sonucu Türkiye istediğini alamamıştır. Ak Partinin iktidara gelmesiyle birlikte Irak politikası değişmiştir. 1 Mart 2003 tezkeresi Başbakan Abdullah Gül hükümeti döneminde meclis tarafından reddedilmiştir. 20 Mart 2003'de ABD'nin Irak işgali gerçekleşmiş ve Aralık 2003 ayında başkenti Kerkük olacak şekilde Kürt partileri tarafından teklif edilen bir federatif yapı ortaya atılmıştır. 2003 yılında işgalde katkısı büyük olan Kürt gruplar çok büyük kazanımlar elde etmiştir (Orsam, 2011:14).

Irak'ın Kuzeyindeki otorite işgal sonrası tamamen Barzani'ye geçmiş ve PKK terör örgütünün alan hakimiyetinin genişlemesi Türkiye'de endişe yaratmıştır. PKK terör örgütünün bölgede artan hakimiyeti ve Barzani'nin Kerkük'ü alma ısrarı ile Türkiye'ye diş bilemesi gerginliğe yol açmıştır (Oktav, 2010:56).

Körfez Savaşı sonrası ABD'nin merkezi hükümete karşı Kürt kartı 2003 işgaliyle son bulmuş, ancak ABD Kürt grupların yerine PKK terör örgütünü kartını kullanmaya başlamıştır. Irak'ın Kuzeyinde PKK terör örgütünün bulunması Irak'ın komşu olmaktan çok tehdit yuvası olmasına neden olmuştur. Türkiye-Irak ilişkileri iyice gerilmiştir. ABD ve Kürt gruplar PKK terör örgütü ile ilişkilerini ılımlı tutarak Türkiye'ye karşı kullanmış ve Türkiye'nin terörle mücadele ile uğraştırarak Irak topraklarında etkisini kırmaya çalışmıştır (Semin, 2011:181).

2003 yılından itibaren PKK terör örgütünün eylemleri hız kazanması Türkiye ile bölgesel Kürt yönetimi arasında gerilime neden olmuştur. Talabani ve Barzani'nin Türkiye'ye gerçekleştirdiği ziyaretler sonrası ilişkiler normale dönmeye başlamıştır (Orsam, 2011:16).

KYB zaman içerisinde bölünme sorunuyla kalmış ancak Talabani'nin etkisiyle ancak bu bölünme uzamıştır. 2007 yılında Nevşirvan Mustafa parti içinde yolsuzlukları öne sürerek ayrılmıştır (Othman, 2016:2).

2009 yılında Noşirvan Mustafa KYB'nin aile partisi ve şirket haline gelmesini eleştirerek Goran Hareketi partisini kurmuştur. Goran Hareketi'nin kurulması KYB'de ciddi güç kaybına neden olmuştur. Goran lideri Noşirvan Mustafa'nın sonrasında hayatını kaybetmesi ile KYB tekrar güç kazanmıştır (Duman, 2019:9).

Toplam 27 siyasal partinin bulundu bölgesel yönetimde KDP, KYB ve Goran en önemli partilerdir. PKK terör örgütünün bölgesel yönetim sınırları içerisinde temsilcisi Demokratik Çözüm Partisi (PÇK) etkili olamamış ve meclise milletvekili dahi sokamamıştır. Terörist başı Abdullah Öcalan ve PKK terör örgütü Irak'ın Kuzeyinde yeterli destek görmemekle birlikte Öcalan-Barzani rekabetinde galibin Barzani olduğu açıktır (Demircioğlu, 2014:57).

Türkiye'de kapatılan Demokratik Toplum Partisi (DTP) mensuplarının Kürt açılımı kapsamında terörist başı Abdullah Öcalan'ın muhatap alınmasını belirtmelerine karşın Barzani ve Talabani tarafından dikkate değer bir açıklama gelmemiştir. Türkiye ile bölgesel yönetim ilişkilerinin düzelmesiyle birlikte Haziran 2009 ayında bölgesel yönetim Erbil şehrinde çıkarttığı petrolü Kerkük-Ceyhan boru hattından ihraç etmeye başlamıştır (Semin, 2011:11).

KYB'nin 2010 yılında gerçekleştirilen kongresi sonrasında KYB Genel Sekreteri İkinci Yardımcısı Berham Salih, Molla Bahtiyar, Resul Talabani ve Hero Talabani arasındaki ayrışım artmıştır (Duman, 2019:5).

IKBY bağımsız bir devlet konumunda olmamasına rağmen 2013-2014 yıllarında yabancı yatırımların kendi hakimiyet alanına gelmesi için çalışmış, petrol firmalarıyla görüşmeler yaparak anlaşmalar imzalamış, Türkiye ile PKK terör örgütü arasında Kürt sorunu ile ilgili olarak arabuluculuk yapmış ve Suriye topraklarında yaşayan Kürt halkının durumu için aktif rol oynamıştır (Kalaycı, 2013:15).

Barzani Aralık 2015 ayında Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'ne ziyaretler gerçekleştirmiştir. Ziyaretin asıl sebebi bağımsızlık için bölge ülkelerinden destek almak, İran'ın bölgedeki artan etkisini önlemektir. Bağımsızlık isteyen Kürt gruplar İran'ın merkezi hükümet ile yakın ilişkileri nedeniyle bağımsızlık faaliyetlerine destek veren Suudi Arabistan, BAE ve İsrail'i kendilerine partner olarak görmektedir (Sarı, 2017:2).

Irak'ın Kuzeyinde İran etkisinin bölgesel yönetim içerisinde oluşturduğu sorun karşısında KYB, Türkiye tarafından İran'a yönelik denge unsuru olarak kullanılabilir. KYB'nin PKK terör örgütüne yönelik atacağı olumlu adımlar Türkiye ile olan ilişkileri farklı bir boyuta taşıyacak ve KYB'nin bölgedeki etkisi artacaktır (Duman, 2019:9).

Barzani'nin bağımsızlık referandumu ısrarı kriz ortamı oluşturmuştur. Barzani bağımsızlık referandumu öncesi bölgesel aktörlerden destek aldığını zannederek böyle bir olaya girişmiş ve kendi açısından felaketle sonuçlanmıştır. Kürt liderlerin yaşanan bu durumdan ders almaları gerekmektedir. Taleplerini gerçekleşmesi mümkün olaylara odaklamaları gerekmektedir. Akıl yoluyla bölgesel yönetim içerisinde reform yapmaya, demokrasiyi pekiştirmeye, problemleri çözmeye merkezi hükümet ile kabul edilebilir kapsamda ele almalıdır (Aljumaily, 2017:14).

Bağımsızlık referandumu hakkında İran hükümeti sınır anlaşmaları konusunda muhatabının Irak merkezi hükümeti olduğunu bağımsızlık ilanı durumunda Kürt gruplarla olan tüm sınırların kapatacağını bildirmiştir. Türkiye, Irak ve İran devletlerinin konu hakkında verdiği ortak bildiride; referandumun Irak

anayasasına uygun olmadığı, yeni çatışmalara yol açacağı ve referanduma karşı çıktıklarını belirtilmişlerdir (http-25).

Referandum sonrasını hesap edemeyen Barzani, bölgesel aktörle azalımda olan ilişkilerini düzeltmeli ve bağımsızlık düşüncesinden vazgeçmelidir. Barzani kendisine devamlı yardım eden Türkiye'ye güvenini yeniden tesis etmelidir. Ekonomik ilişkiler devam etse de Türkiye, İran ve Irak ile yakınlaşmıştır. PKK terör örgütüne Suriye'nin Kuzeyinde imkan yaratan İran Kürt Bölgesel Yönetiminde muhalifleri destekleyerek KDP üzerinde baskı oluşturmaktır. Barzani'nin PKK terör örgütü ile mücadelede Türkiye'ye verdiği destek ilişkilerin onarılmasında etkili olacaktır. Barzani Türkiye'nin desteğini almadığı takdirde KYB ve PKK birleşerek Erbil'i işgal edebilirler. ABD, Peşmerge'nin olmadığı Sincar yerleşiminde PKK terör örgütünü desteklemeye devam edebilir. Barzani'nin ABD'nin ihanetini tekrar yaşamasıyla küresel güce güvenmeden bölgede dengeli bir politika yürütmesi gerekmektedir. Barzani, ABD'ye karşı Türkiye ve Rusya ile olan ilişkilerini geliştirerek denge unsuru oluşturmaya çalışmaktadır (http-26).

KDP ve KYB liderleri, Irak devletinin her bakımdan güçlü bir devlet olmasını engelleyerek sözde bağımsız bir devlet kuracağız diye ABD'nin uşaklığını yapmakla kalmıştır. ABD Irak ve Suriye üzerinde önümüzdeki dönemde Kürtleri kullanarak bölgeyi kuşatma çalışmaları yürütebilir. ABD, Türkiye'ye yönelik kuşatma amaçlı PKK terör örgütünü teşkil etmiştir (Turgut, 2006:64).

Özetle, Kürt gruplar arasında başa gelme isteği nedeniyle çeşitli mücadeleler verilmiş, bunun sonucu olarak yaşanan çatışmalar ve huzursuzluk ortamı güvensizlik ortamı yaratarak PKK terör örgütü devamlı olarak bu durumu fırsata çevirmiştir. KDP, KYB ve Goran Hareketinin devamlı suretle saflarına bir ülke alma çabaları ayrışmaya neden olmakta ve bu durum düzelmeyecek gibi görünmektedir. 2017 Kerkük referandumunda hata yapan ve bunu büyük bir bedelle ödemek zorunda kalan Barzani bölgede yalnız kalmıştır. Irak topraklarında etkinliğini günden güne arttıran İran KYB ve Goran Hareketini şimdilik kendi saflarına çekmiştir. Barzani yenilginin ardından etkinliğini arttırmak amacıyla Türkiye ile ilişkilerini geliştirmek istemiştir. Barzani, 2018 yılında Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyine başlattığı müdahale operasyonları karşısında PKK terör örgütüne karşı Türkiye'nin yanında yer almıştır. KYB ve Goran hareketi sessizliğini

korurken Türkiye, Süleymaniye bölgesinde MİT kaynaklı hava operasyonlarını yaparak bu gruplara da mesaj vermektedir.

2.1.3.8 PKK Terör Örgütü

PKK/KCK terör örgütünün amacı; sözde Kürdistan olarak tanımladığı bölgelerdeki ülkelerde ayrı ayrı özerkliğe ve kendilerine ait bir idareye kavuşabilmek, devamında bağımsız bir Kürt devleti kurabilmek, son olarak da dört ülke topraklarında kurulan Kürt devletlerini birleştirmek suretiyle büyük Kürdistan yapılanmasını oluşturmaktır (Özkan, 2014:51).

1938-1961 yıllarında Kürtçülük denilen ayrılıkçı hareketler görülmemektedir. 1961 anayasası ile verilen esneklikler sonrası Kürt ayrılıkçı fikirleri kitleler içinde ivme kazanmaya başlamış ve Marksist-Leninist ideoloji etkili olmuştur. 12 Eylül 1980 darbesine kadar sözde bağımsız Kürt devleti kurmak amacıyla Türkiye içerisinde ayrılıkçı Kürt örgütleri kurulmuştur (Töreli, 2002:32).

1974 yılında Partiye Karkeren Kürdistane (Kürdistan İşçi Partisi) PKK ismiyle Marksist-Leninist ve Kürtçü bir ideolojiyle kurulmuştur. Örgüt Irak, İran, Suriye ve Türkiye topraklarında Büyük Kürdistan'ı yaratmayı ummuştur (Töreli, 2002:37). PKK terör örgütü, 1970'lerde yaşanan gelişmeler odağında Markist/Leninist ideoloji benimsemiştir (Özcan, 2002: 107). Terörist başı Öcalan 7 Nisan 1973 tarihinde bir grup arkadaşı ile Ankara ili Çubuk barajında ilk toplantısını gerçekleştirmiştir (Urosevich, 200:53). 27 Kasım 1978 tarihinde Diyarbakır ili Lice ilçesi Fis (Ziyaret) köyünde 1'inci Kongre gizli olarak yapılmıştır (İnanç ve Polat, 1999: 4).

Terörist başı Öcalan 4 Temmuz 1979 tarihinde Şanlıurfa ili Suruç ilçesinden Suriye topraklarına geçer ve Suriye'den Lübnan ülkesine geçerek Filistin Kurtuluş Ordusu (FKÖ) ile irtibata geçmiştir (Ersever, 1993:22).

PKK terör örgütü 15-26 Temmuz 1981 tarihlerinde Lübnan-Suriye sınırında 75-80 kadar kişinin toplanmasıyla ilk konferansını düzenlemiştir (İmset, 1993:88). Konferans sonrası terör örgütü Irak'ın Kuzeyinde faaliyet göstermek için çalışmalara başlamıştır. 1982 yılında Suriye'nin başkenti Şam'da terörist başı Öcalan ile Barzani toplantı yaparak aralarında bir protokol imzalamışlardır. Protokol ile terör örgütüne Irak'ın Kuzeyinde yuvalanma yolu açılmıştır (Töreli, 2002:65).

1982-1983 yılları arasında terör örgütü, Lübnan topraklarında kamplarda yer alan örgüt mensuplarını tamamıyla Irak'ın Kuzeyine geçirmiş, Türkiye sınırlarına yeni kamplar oluşturmuştur. PKK-KDP ilişkileri zaman içerisinde bozulmalar yaşasa da örgütün kampları kalmıştır (Ersever, 1993:72).

PKK terör örgütünün Irak'ın Kuzeyinden Türkiye topraklarına giriş kapısı örgütün Botan olarak adlandırdığı bölgeden olması kararlaştırılmış, örgüt mensupları sınır hattında tespit edilen kırsal yerleşim yerlerine yerleşmiştir. Terörist başı ise Suriye Şam'da kalmıştır (Özcan, 1999:90).

Türkiye'nin doğu ve güneydoğu bölgelerinde uyguladığı politikaları analiz etmeyi başaran PKK terör örgütü 1983'de ilk başta 50 kadar sonrasında 15 kişilik gruplar halinde örgüt mensuplarının Irak'ın Kuzeyinden Hakkari, Siirt, Şırnak, Batman, Mardin, Diyarbakır, Bingöl, Tunceli, Urfa, Gaziantep, Adıyaman illerine giriş yapmalarını sağlamıştır (Şehirli, 2000:86).

PKK terör örgütü terörist başının emri ile Temmuz 1984 ayında gerçekleştirdiği toplantı sonrası Kürdistan Kurtuluş Birlikleri (HRK-Hezen Rizgariye Kürdistan) ismiyle alt birimini kurmuş ve kitlelerin tanıması amacıyla 15 Ağustos 1984 tarihinde Siirt/Eruh ve Hakkari/Şemdinli ilçelerinde terör eylemlerini yaparak silahlı propaganda aşamasını başlatmıştır (Demirel, 2002:689).

Terör örgütü 1984 yılından sonra teşkilatlanmanı tamamlamaya müteakip 1987 yılından itibaren sözde eyalet adını verdiği bölgesel yapılanmasına yönelmiştir. 1987-1990 yılları arasında Türkiye tarafından icra edilen operasyonlarda ciddi başarısızlık yaşayan terör örgütünün halka karşı silahlı eylemleri ivme kazanmıştır (Şehirli, 2000: 303).

1984 yılında PKK terör örgütünün toplam örgüt mensubu sayısı 5.000 civarında olup, Türkiye hükümetine yönelik silahlı terör eylemlerine başladığını aynı zamanda tüm dünyaya duyurmuş oldu (Ersever, 1993:102)

PKK terör örgütünün 3'üncü kongresi 25-30 Ekim 1986 tarihinde Lübnan/Helwe kampında gerçekleşmiş, Barzani'nin Irak'ın Kuzeyinden Türkiye topraklarına girişlerde örgüte sıkıntı yaratması sonrası Barzani 1986 yaz aylarında PKK ile yapılan protokolü feshettiğini duyurmuştur (Özcan, 1999:98) Bölgesel yapılanmasını yedi bölgeye ayıran terör örgütü Botan (Siirt, Şırnak, Hakkâri ve Van), Garzan (Batman, Bitlis), Orta Eyalet (Diyarbakır, Bingöl, Muş, Elazığ),

Serhat (Kars,Ağrı), Dersim (Tunceli), Mardin ve Güney batı eyaleti (Antep, Urfa, Adıyaman ve Maraş) olarak belirlemiştir (Ersever, 1993:114-119).

PKK terör örgütü 1984-1988 yılları arasında gerçekleştirdiği saldırıları genel olarak siviller ve köy korucuları üzerinde, 1987 yılından itibaren ise güvenlik güçlerine ve askeri hedeflere yoğunlaşmıştır (Özdağ, 2008:72).

PKK terör örgütü 1978-1988 yılları arasında 10 yıl boyunca Türkiye içerisinden ciddi destek almamasına rağmen dış güçlerin destekleriyle varlığını ayakta tutmayı başarmıştır (Özdağ, 2009:39).

16 Mart 1988 tarihinde Irak'ın Kuzeyinde Halepçe kasabasında gerçekleşen kimyasal saldırı sonucunda binlerce insan ölmüş, halk Türkiye ve İran sınırlarına dayanmıştır. Özellikle Türkiye sınırına giden halkın önü PKK terör örgütü tarafından kesilmiştir. İran-Irak savaşının bitmesiyle PKK terör örgütü Irak merkezi hükümetinden anlaşmalı destek almıştır. Irak merkezi hükümetince boşaltılan bölgelere terör örgütü yerleştirilmiştir. PKK terör örgütü bu sayede Irak'ın Kuzeyinde çok sayıda kamp kurmuştur. 26-31 Aralık l990 tarihlerinde Irak'ın Kuzeyinde Haftanin kampında PKK terör örgütü 4'üncü kongresini gerçekleştirmiştir (Töreli, 2002:94).

Terörist başı Öcalan'ın kardeşi Ferhat (Kod) Osman Öcalan 8 Haziran 1991'de PAK (Partiya Azadiya Kürdistan- Kürdistan Özgürlük Partisi) ismiyle Irak'ın Kuzeyinde faaliyet gösterecek partiyi kurmuştur. PKK terör örgütü Türkiye sınırında yer alan karakollara saldırılar düzenlemiştir. Bu saldırlar sonrası terör örgütü mensupları Irak'ın Kuzeyindeki kamplarına geri dönmüşlerdir. Bu tarz saldırılar ivme kazanarak özellikle yaz aylarında devam etmiştir (Özdağ, 1999:75).

PKK terör örgütünün güçlenmesine neden olan en önemli olay 1991 Körfez Savaşıdır. Körfez Savaşı ile birlikte Irak'ın Kuzeyinde Kürtlerin ayaklanmaları başarısız olunca Saddam ordusundan kaçarak Türkiye ve İran sınırlarına kaçan halk bölgeleri boşaltmış ve terör örgütü bu bölgelere girerek kapasitesini artırmıştır. Irak'ın Kuzeyinde PKK terör örgütünün militan sayısı 1992'de 10.000'e kadar çıkmıştır. (Şehirli, 2000:303).

PKK terör örgütünün Irak'ın Kuzeyindeki ana kampları Türkiye sınırına 10-15 km mesafede yer almaktaydı. Bu kamplar; Sınaht, Avagöze, Pirbela, Banık, Marsis, Kıshan, Haftanin, Ari, Basyan, Durjan ve Hakurk kırsalında

bulunmaktaydı. 1991-1992'de Irak'ın Kuzeyinden Türkiye içlerine gerçekleştirilen silahlı saldırıların hepsi bu kamplar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Türkiye Kürt grup liderleriyle anlaşarak 2 Ekim 1992 tarihinde Irak'ın Kuzeyine büyük çaplı operasyon gerçekleştirmiştir (Töreli, 2002:126).

Bu harekat Barzani ve Talabani'nin PKK terör örgütüne ilk kez ortak iradesi olmuştur. Bu harekat sonrası PKK terör örgütü IKBY ile ateşkes imzalamak zorunda kalmıştır. Anlaşmaya göre PKK terör örgütü bölgede sadece siyasi faaliyetler icra edecektir (Hancılar, 2011:33).

Operasyon sonucunda terör örgütü ciddi kayıp vermiştir. 1500-2000 arasında teslim olan, 900-1000 yaralı, 1500-2000 etkisiz hale getirilen olmak üzere toplamda 4000-4500 örgüt mensubudur. Yine operasyon sonucunda terör örgütüne ait 300 ton yaşamsal malzeme, 650 bin mermi, 3.600 kadar kalaşnikof piyade tüfeği ele geçirilmiştir (Özdağ, 1999:79).

PKK terör örgütüne yol açan önemli bir diğer olay 1994'de KDP ile KYB arasında yeniden çatışmaların başlaması olmuştur. Terör örgütü Irak'ın Kuzeyinde belirli bölgelere geri dönerek barınma imkanı bulmuştur (Özdağ, 2018:163).

1995'de 5'inci kongresini Suriye'de gerçekleştiren terör örgütü Irak'ın Kuzeyinde sil baştan eskiye göre daha donanımlı olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye 20 Mart 1995 tarihinde Irak'ın Kuzeyine Çelik ismiyle büyük bir operasyon başlatmıştır. 5-11 Temmuz 1995 tarihleri arasında ikinci bir harekat yapılmış Irak'ın Kuzeyine yaklaşık 15 km girilmiştir (http-27).

20 Mart 1995'de başlatılan operasyon Türkiye tarihinin en büyük sınır ötesi operasyonudur. 35.000 kadar bir güçle Irak'ın Kuzeyine giren Türkiye uluslararası çevreler tarafından eleştiri yağmuruna tutulmuştur. PKK terör örgütü operasyonu daha önceden haber aldığından kampları boşaltmış, Türk askeri çekilince de kamplarına geri dönmüşlerdir (http-28).

İngiltere'de bir televizyon kuruluşundan kiralanma yöntemiyle uydu üzerinden 30 Mart 1995'den itibaren PKK terör örgütü daha geniş kitlelere ulaşabilmek amacıyla MED TV'yi kurmuştur (Yazıcı, 2016:194).

PKK terör örgütü 1996'de Irak'ın Kuzeyini ana karargah olarak belirlemiş, Hakkari ve Şırnak illerinde sınırı ortadan kaldırmak amacıyla üslenme tarzı sözde kurtarılmış bölgeler oluşturmak amacıyla durmak bilmeksizin eylemler ile sınır

boyunca konuşlu Türk karakollarının terk edilmesini sağlayarak Türkiye içlerine giriş ve çıkışları kolaylaştırmak istemişlerdir (Töreli, 2002:139).

PKK terör örgütü 1997 ve 1998 yıllarında bütünüyle gücünü yitirmeye başlamış ve savunma pozisyonunda kalmıştır. Kalabalık gruplar şeklinde hareket eden terör örgütü artık küçük gruplar halinde ve geceleri hareket etmeye başlamışlardır. Türkiye 14 Mayıs 1997'de KDP'nin PKK terör örgütüne yardım ettiği gerekçesiyle Irak'ın Kuzeyine operasyon başlatmıştır (http-29).

1998'de PKK' terör örgütüne yönelik Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından düzenlenen operasyonlar devam ederken Nisan 1998 ayında PKK terör örgütü ile mücadele kapsamında önemli bir yol kaydedilmiştir. 14 Nisan 1998'de Özel Kuvvetler tarafından düzenlenen özel operasyonla (yarasa) Irak'ın Kuzeyinde örgütün iki numarası Şemdin Sakık, kardeşi ve 2 Peşmerge mensubu yakalanmıştır (http-30).

04 Haziran 1998'de DHKP/C terör örgütü dışında kalan aşırı sol örgütlerden TKP/ML-TIKKO (Türkiye Komünist Partisi-Marksist-Leninist), TKP/KIVILCIM, MLKP (Marksist Leninist Komünist Parti), THKP-C (Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi), TDP (Türkiye Devrim Partisi), DHP (Devrimci Halk Partisi) ile protokol imzalayan PKK terör örgütü "Devrimci Birleşik Güçler" ismiyle yeni bir oluşuma gittiğini bildirmiştir (Şehirli, 2000:339).

1998 yılında iyice zayıflayan terör örgütü 01 Eylül 1998'de tek taraflı olarak ateşkes ilan etmiştir. Suriye ise 9 Ekim 1998'de terörist başı Öcalan'nı ülkeden çıkarmıştır. Öcalan ardından Yunanistan, Rusya, İtalya, tekrar Rusya ve oradan Yunanistan'ın Korfu adasına gitmiştir. Kenya istihbaratçıları tarafından Atina'dan başkent Nairobi'ye götürülen Öcalan Türkiye Milli İstihbarat Teşkilatı tarafından 15 Şubat 1999 tarihinde düzenlenen operasyon sonucunda yakalanmış ve 16 Şubat 1999'de Türkiye'ye getirilmiştir. Yakalandıktan sonra terör örgütü Öcalan verdiği talimatla "silahlı mücadelenin durdurulması, silahlı güçlerin uygun alanlara çekilmesi ve siyasi mücadelenin öne çıkarılması" kararı açıklamıştır (Yetkin, 2004:95).

PKK terör örgütü 6'ncı Kongresini 1999 yılı Ocak-Şubat aylarında Irak'ın Kuzeyi Kandil Dağlarında gerçekleştirmiştir. 7'nci Kongresini yine Kandil Dağlarında 2-23 Ocak 2000'de gerçekleştirmiştir. 7'nci Kongresinde sözde silahlı

mücadelesini bitirme kararı verdiğini açıklamıştır. Böyle bir kararı açıklamasına rağmen Irak'ın Kuzeyinde bulunan kamplarında eğitimler ara vermeden devam etmiş, sözde barış adı altında silahlı bir grubun Türkiye'ye teslim olması terörist başı tarafından verilen talimattı. Aynı amaç için 29 Ekim 1999'da 8 örgüt militanıyla birlikte Haydar Ergül de Viyana'dan gelerek, güvenlik güçlerine teslim olmuşlardır (http-31).

Terörist başı Öcalan tarafından "Bağımsız Kürdistan" terimi yerine "Demokratik Cumhuriyet", "Bağımsız Birleşik Kürdistan" terimi yerine "Demokratik Ortadoğu Birliği", PKK terimi yerine "Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi" terimini kullanılması PKK terör örgütü tarafından da hemen kabul edilmiş ve benimsenmiştir (Bila, 2004:110).

2002 yılı sonbaharında PKK terör örgütü Irak'ın Kuzeyinde yer alan Kandil, Bradost, Zap ve Gare'yi kapsayan bölgeleri sözde "Medya Savunma Alanları" olarak açıklamıştır. Söz konusu açıklanan bölgelere girecek bütün silahlı güçlerin kendileri tarafından hedef alınacağını da terör örgütü açıklamıştır (Kapmaz, 2011:201)

2002'de ismini değiştirme yoluna giden PKK terör örgütü önce Kadek (Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi) sonrasında 2003'de Kongra-Gel (Kürdistan Halk Kongresi) ismiyle tekrar değiştirerek 2004'de ateşkesi tek taraflı olarak kaldırdığını açıklamıştır. 2007'de üst yapısı KCK olacak şeklinde yapılanmaya geçecek sözde devlet şekillenmesini oluşturan birimleri oluşturma planlarını uygulamaya geçmiştir (Bilgiç, 2014:89)

ABD'nin 2003 Irak işgali Irak'ın Kuzeyinde Kürt grupların ABD şemsiyesi altına girmesi, AB ile belli bir yolu kat edilmesi Irak'ın Kuzeyinde faaliyet gösteren PKK terör örgütünün işleyişinde değişikliklere gitmesine sebep olmuştur. Örgütte üst düzey yaşanan kopuşlar nedeniyle terörist başı Öcalan Osman Öcalan ile Nizamettin Taş isimli örgüt mensuplarına suçlamalarda bulunmuş, ABD güçlerinin Medya Savunma Alanları olarak belirlenen bölgelere girmesinden endişe duyduklarından örgütün belli bir süre Kuzey Alanlara çekilmesini istemiştir. Bunun üzerine örgüt mensupları Türkiye sınırları içerisine başlamış ve sayı 1500'e kadar ulaşmıştır (Çandar, 2011:68).

ABD'nin Irak işgali aynı zamanda PKK terör örgütüne toparlanma ve yeniden düzen kurmasına imkan sağlamıştır. PKK terör örgütü Irak'ın Kuzeyinde kendisine kurtarılmış alanlar yani güvenli bölgeler oluşturarak alan hakimiyetini kurmuştur. Türkiye, ABD'nin engellemeleri yüzünden Aralık 2007 ve Şubat 2008 ayında düzenlenen kara operasyonuna kadar askeri harekat düzenleyememiştir (Brandon, 2006:3)

22 Eylül 2003 tarihinde Türkiye ile ABD arasında yapılan hibe anlaşması ile Türkiye ABD'nin izni olmadan Irak'a müdahale etmemeyi taahhüt etmiş ve bu karar PKK terör örgütü için bulunmaz bir fırsat olmuştur (http-32).

PKK terör örgütü 2004 yılı eylem kararı sonrası iki hedef belirlemiştir. Birincisi, riski az eylemler, ikincisi siyasallaşma zarfını devamlı gündemde tutmaktır. Terör örgütü Türkiye'nin AB ilerleme süreci kapsamında siyasallaşma faaliyetlerini güçlendirmek istemiştir (Bal, 2006:81).

PKK terör örgütü Irak'ın Kuzeyinde alan hakimiyetinde olan bölgelerde gücünü zaman içerisinde arttırmış, finansmanını güçlendirmiş, sözde Kürdistan bölgesini yani 4 parçalı bölgeyi içine alacak bağımsız bir devlet kurmayı amaçlamaktadır. 19 Kasım 2008'de ABD-Türkiye-Irak arasında üçlü komisyon kurulmuş IKYB'nin de komisyona katılması kararlaştırılmıştır. İcra edilecek plana göre, Kandil Dağı merkezli PKK terör örgütüne baskı yapılacak ve silah bırakılma çağrısı yapılarak teslim olacak örgüt mensuplarına kısmi af getirilecekti (http-33).

Dönemin Hükümet lideri tarafından 23 Temmuz 2009'da Kürt açılımı başlayacağını, 1 Ağustos 2009'da terörist başı Öcalan çözüm ile ilgili yol haritasının 15 Ağustos 2009'da asaya yatıracağını açıklamıştır. Hükümet PKK terör örgütü ile mücadele kapsamında risk almış oldu. Irak/Habur sınır kapısından giriş yapan terör örgütü mensupları örgüt tarafından propaganda şeklinde kullanılmış örgüt 13 Ağustos-20 Eylül 2010 tarihleri arasında tek taraflı olarak eylemlerinin durdurma kararı almıştır (http-34).

2009 ve 2011 seneleri arasında "Demokratik Açılım" adıyla ortaya atılan süreç, örgüt silahlanmaya devam ederek Hükümeti tehdit etmiştir. PKK terör örgütü süreç içerisinde yapılanmasını kırsaldan çok şehir yapılanmalarına ağırlık vererek kaydırmış, devlet kurma fikrine doğru evrilen bir pozisyona dönüşmüştür. PKK

terör örgütü faaliyet alanlarını şehirlere aktararak devletin otoritesini güçsüz ve zayıflatmayı öngörmüştür (Yeşiltaş, 2016:14).

Açılım Süreci olarak bilinen çözüm süreci 19 Ekim 2009'da (26)'sı Mahmur Kampı, (8)'i Kandil toplam (34) örgüt mensubunu Irak/Habur sınır kapısından Türkiye'ye giriş yapmasıyla pik yapmıştır. Örgüt mensuplarının serbest kalması silahların bırakılması konusunda çözüm sürecinin amaca ulaşacağı beklentilerinin arttırmıştır. Diyarbakır iline kadar otobüs üzerinde binlerce kişinin sevinç gösterileri yapması kamuoyunda sert tepkilere neden olmuştur (Çandar, 2011:73).

2010'da Arap Baharı ile birlikte PKK terör örgütü sözde Kürt Baharı oluşturma çabalarına girince çözüm süreci tıkanmıştır. PKK terör örgütünün 2010 yılından itibaren Türkiye içerisindeki örgüt mensuplarını Irak'ın Kuzeyine çekmesi beklenirken çekilmeler 2013 Mayıs ayında başlamıştır. Ancak bu çekilme Gezi eylemleriyle birlikte durmuştur. PKK terör örgütü Irak'ın Kuzeyinde silahlanma ve eğitim faaliyetlerini arttırmaya başlayarak güçlerinin bir kısmını Suriye kuzeyine aktarmıştır. Çözüm süreci içerisinde Hükümetin yaptığı hata devletin terörle mücadele faaliyetlerini bırakması olmuştur. PKK terör örgütü Türkiye'de yaşanan bu zafiyetten faydalanarak eleman teminini en üst düzeye taşıyarak hiyerarşik örgütlenmesi ile hendekler kazmak suretiyle silah ve mühimmat kapasite durumunu arttırmıştır (Çolak, 2016:11)

Hakkari, Türkiye'nin İran ve Irak ile ortak sınırı olan tek ildir. Aynı zamanda PKK terör örgütünün nüfuz etkisi en güçlü olduğu illerden biridir. Terörist başı Öcalan 14 Ocak 2011'de yayınlanan görüşme notunda Hakkari ilini PKK terör örgütünün en iyi seviyede örgütlendiği bölge olarak tanımlamıştır (Çandar, 2011:39).

Suriye ülkesinde yaşanan iç çatışmaları fırsat bilen PKK terör örgütü eylemlerine ağırlık vermiş, alan hâkimiyeti oluşturma stratejisini uygulamaya koymuştur. Afrin ve Kobani yerleşim merkezlerine sözde bayrağı çeken PKK terör örgütü Türkiye'de Hakkari ve Şırnak illerinde aynı taktiği uygulamak istemiştir. 2012'de yapılan operasyonlarda Irak'ın Kuzeyi de dahil olmak üzere yaklaşık 1.500 terörist etkisiz hale getirilmiştir (Bahar, 2013:81).

KCK yapılanmasında en yüksek organ Yürütme konseyidir. 1 başkan ve 30 üyeden oluşmaktadır. 30 Haziran-05 Temmuz 2013 tarihleri arasında PKK terör

örgütünün 15'inci kongresinde Başkanlık Konseyi ilan edilmiştir. Cemil Bayık ve Hülya Oran isimli örgüt mensupları eş başkan olarak belirlenmiştir (Alptekin, 2018:53).

2013 yılı Kürt Sorunu, Demokratik açılım, Milli Birlik ve Kardeşlik ile Çözüm Süreci kavramlarının çok sık kullanıldığı yıl olmakla beraber Türkiye Cumhuriyeti tarihinde PKK terör örgütü ile verilen mücadelenin altüst edildiği ve yeni bir dönemin yaşandığı yıl olmuştur (Alan, 2016:123).

Türkiye Hükümeti, PKK terörü özelinde sorunun sadece askeri yöntemle çözülemeyeceğini ve farklı yöntemlerin geliştirilmesini olması gerektiğini belirtmiştir. Çözüm süreci için yasa hazırlanarak 2014'de TBMM'nde kabul edilerek 16 Temmuz 2014'de Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Türkiye Hükümeti bu konuda yeterli girişimlerde bulunmasına rağmen PKK terör örgütü ve oluşumları Hükümeti sadece oyalamıştır (Köse, 2017:22).

Türkiye Hükümeti çözüm sürecinde polis ve jandarma güçlerini pasife etmiş, Mart 2013 ayı ile birlikte il valileri operasyon harekat emirlerini imzalamamışlardır. PKK terör örgütünün Suriye uzantısı Demokratik Birlik Partisi (PYD) Suriye'nin kuzeyinde üç farklı bölgede alan hakimiyeti kurmuştur. Çözüm süreci kapsamında Hatip Dicle dahil hemen hemen bütün KCK tutuklusu kişiler serbest bırakılmıştır (Yılmaz, 2015:1). 1 Ekim 2014 tarihinde Çözüm Süreci Kurulu oluşturulması kararı ise Resmi Gazetede yayımlanmış ancak 6-7 Ekim 2014 sözde Kobani olayları hükümetin düştüğü durumu göz önüne koymuştur (http-35).

Hükümet tarafından geçmişle kıyaslanamayacak kadar yaşanan sorunlara bakış açılarında değişimler yaşanmasına, demokratik birçok düzenleme yapılmasına, sorunların çözümüyle ilgili çalışmalar olmasına rağmen PKK terör örgütü zayıflatılamamıştır. PKK terör örgütü geçen süreç içerisinde sürekli kazanımlar elde etmiş, özellikle Suriye özelinde Irak Şam İslam Devleti'ne (IŞİD) karşı diğer aktörler tarafından desteklenerek vekil güç olamaya çalışmıştır (Akpınar, 2015:33).

Suriye'nin Kobani (Ayn el Arap) bölgesinde yaşanan gelişmeler ile ilgili PKK terör örgütünün 6-7 Ekim 2014 tarihlerinde Türkiye'nin 81 ilinin 35'inde başlattığı isyan tarzı olaylarda PKK terör örgütü ve sempatizanları kendinden olmayan Kürt vatandaşlarını da öldürerek nasıl bir terör örgütü olduğunu

göstermişti. Bu olaylar sonrasında hükümet 28 Şubat 2015 tarihinde Dolmabahçe sarayında HDP yetkilileri ile birlikte mutabakat metnini okumuştu. Açıklama sonrası terörist başı örgütüne silahsızlanma çağrısı yaptı ancak örgüt mensubu Cemil Bayık 11 Mart 2015 tarihinde terörist başının serbest bırakılması şartını öne sürdü (http-36).

2015 ve 2016 Haziran ayı dönemi PKK terör örgütünün siyasi ve silahlı birimleri açısından yükseldiği, çözüm sürecinin başarısızlığın ortaya konulduğu dönemdir. Bu durum zaten 07 Haziran 2015 Türkiye genel seçimlerine yansımıştır. 11 Temmuz 2015'de terör örgütü ateşkesi sonlandırdığını açıklamıştır (http-37).

KCK ve HDP'nin belediye içerisindeki yapılanması terör örgütünün şehirlerde uygulamaya çalıştığı kanton kurma yöntemine alt yapı oluşturdu. PKK terör örgütü şehirlerde YGD (Yurtsever Devrimci Gençlik), YPS (Sivil Savunma Birlikleri), YPS-Jin (Kadın Sivil Savunma Birlikleri) yapılarını kurmuş ve ileride çoğu 12-20 yaş arası bu gençleri çatışmaların ön saflarına sürdü. KCK 11 Temmuz 2015 tarihinde hükümetin bölgede inşa ettiği barajları gerekçe göstererek ateşkesi bitirdiğini ilan etti ve Cemil Bayık 20 Temmuz 2015'de halkı silahlanmaya, tünel ve siper kazmaya çağırdı. Mahallelerde barikatlar kuruldu, hendekler kazıldı ve meskun mahal çatışmalarına evrilecek koşullar oluşturuldu. İl ve ilçe merkezlerinde asker ve polislerin kahpece şehit edilmesi olayları yaşandı (http-38).

PKK terör örgütünün kuruluşundan 2015 Hendek operasyonlarına kadar geçen süreci dörde ayırabiliriz. Birincisi; kuruluşundan 1990 yılına kadar var olma tutunma, ikincisi; 1990'dan terörist başı Öcalan'ın yakalandığı 1999 yılına kadar olan dönem, üçüncüsü; Öcalan'ın yakalanmasından 2004 örgütün eylem alma kararına kadar olan dönem, dördüncüsü; KCK sözleşmesinin kabul edildiği 2005 yılından 2016 darbe girişimine kadar geçen süreç devletleşme süreci olarak diyebiliriz (Akpınar, 2015:83).

14 Mayıs 2016'de PKK terör örgütü Rus menşeili hava savunma sistemi (MANPADS) silahları Irak'ın Kuzeyinde Türk Silahlı Kuvvetleri'ne ait Cobra taarruz helikopterini düşürdüğüne dair video yayınlamıştır. Suriye özelinde Türkiye ve Rusya arasında yaşanan sorunlar PKK terör örgütüne yaramıştır. Rusya'nın PKK terör örgütüne verdiği destek Kasım 2015 ayında Rus askeri uçağın düşürülmesi sonrasında Suriye/Afrin bölgesinde artmıştır (Tabler, 2016:1).

2.1.3.9 Türkiye ve 2016 yılı Öncesi Terörle Mücadelesi

Irak'ın Kuzeyindeki aşiretlerin isyanları, ABD'nin Körfez savaşı ve sonrasında işgali, işgal sonrası yaşanan iç çatışmalar, bitmek bilmeyen mezhep çatışmaları ve kaos ortamları devam etmektedir. Irak'ın Kuzeyinde Kürt grupların zaman içerisinde etkili olması ve PKK terör örgütünün varlığı Türkiye'nin ilgisini bu bölgeye çekmesine ve 1980 yılları ile birlikte Türkmen politikası geliştirmesine neden olmuştur. Türkiye hiçbir zaman Irak toprak bütünlüğü vurgusu düşüncesinden çıkmamış ve iç işlerine karışmamaya çalışmıştır (Silleli, 2005:33).

1983 yılında PKK terör örgütü ile Talabani arasında yapılan Protokol Türkiye'yi rahatsız etmiş, Irak'ın Kuzeyindeki Kürt gruplar ve PKK terör örgütü arasındaki bağlantılar konusunda endişe duyan Türkiye'yi haklı çıkarmıştır (Kaştan, 2008:316).

1980-1988 Irak-İran savaşı sonlandığında Irak'ın Kuzeyindeki Kürt gruplar eli güçlenmiş ve Türkiye bu durumdan rahatsız olmuştur. Bağımsız Kürt devleti fikrinin Türkiye'yi etkilemesi ihtimali Türkiye'nin Irak politikasını yönlendiren nokta olmuştur (Öztürk, 2010:115).

Türk dış politikasında Iraklı Kürtlerle ilgili temel kaygısı Irak'ın Kuzeyinde olası bir bağımsız Kürt devletini engellemektir. Tarihsel olarak bakıldığında Türkiye merkezi hükümete karşı Kürtleri desteklememiştir. Türkiye her zaman Kürtleri Irak iç meselesi olarak gördü ve 1980'lere kadar endişe etmedi. Türkiye, Musul ve Kerkük meselelerine rağmen Irak devletinin toprak bütünlüğünü desteklemiştir. 1990 yılına kadar Türkiye batı yönelimli bir politika izledi. Ancak bölgesel sorunların artmasıyla birlikte odaklanması değişmeye başladı. 1980'lerde Irak merkezi hükümetinin baskısı, 1990'da Irak'ın Kuveyt'i işgali ve Körfez Savaşı nedeniyle Türkiye sınırlarına büyük miktarda Kürt mülteci akışı yaşandı. Bütün bu gelişmeler sonrasında Türkiye Kürt gruplarla iletişime geçmek zorunda kalmıştır (Kılıç, 2007:81).

Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyi ile ilgili temel politikası sözde bir Kürt devletinin kurulmasına engel olmaktır. Körfez savaşıyla birlikte ipler ABD'nin eline geçmiş ve 4 parçalı Kürt devletinin kurulması projesinin birinci ayağı Irak'ın Kuzeyi önem kazanmaya başlamıştır. 1990 yıllarla birlikte Türkiye Irak'ın toprak bütünlüğünün korunması, PKK terör örgütünü Irak'ın Kuzeyi bölgesindeki

faaliyetlerinin sonlandırılması, Türkmenlerin durumu, Musul ve Kerkük'ün statüsü gibi konular üzerinde politikalarına ağırlık vermiştir.

1983 yılında yürürlüğe giren 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu (OHAL) PKK terör örgütünün saldırılarının ivme kazanmasıyla birlikte 1987 yılında 11 ili kapsayacak şekilde uygulamaya konulmuştur. 1990 yılında 13 ile çıkartılan OHAL 15 yıl sürmüş ve 46 kez uzatılmıştır. 30 Kasım 2002 tarihinde Ak Parti Hükümeti tarafından kaldırılmıştır (Akpınar, 2015:131).

19 Temmuz 1987'de kaldırılan sıkıyönetimden OHAL uygulamasına geçilmiş, yetki komutanlardan Valilere geçmiştir. Geçiş dönemi uyumsuzluk, emir-komuta sorunları vb. sebeplerden dolayı PKK terör örgütüne yaramıştır. Yok olma noktasına gelen terör örgütü yeniden gelişmeye başlamıştır (Alan, 2016:204).

1991 yılı Mart ve Nisan aylarında Saddam güçlerinden kaçmaya çalışan binlerce insan Türkiye ve İran sınırına yığılmıştır. Türk Hükümeti durumu endişe ile karşılanmıştır. 1988 yılında yaşanan göçün tekrarlanması ve göç eden insanların arasına örgüt mensuplarının da karışma ihtimali tedirginlik yaratmıştır (Yılmaz, 2000:54). Bu durum sonradan anlaşıldı göç eden insanların arasına PKK terör örgütü mensuplarının karışmış, örgüt mensupları Türkiye topraklarına girmiş ve eylemlerine başlamışladır (Pelletiere, 1994:32).

1991 yılında Birleşmiş Milletler tarafından 688 sayılı kararla Irak'ın Kuzeyinde güvenli bölgenin oluşturulması Kürt grupların gücünü arttırmış Irak'ın toprak bütünlüğünü bozacak işretlerden birisi olmuştur. PKK terör örgütü otorite boşluğundan bölgedeki kamplardan Türkiye'ye tacizlerde bulunmuş, Türkiye'de Irak'ın Kuzeyine operasyonlar düzenlemeye başlamıştır. Yaşanan bu gelişmeler Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyine yönelik güvenlik algısını yeniden değerlendirmesine neden olmuştur (Altunışık, 1999:196-198).

Irak'ın Kuzeyi ve geleceği Türkiye için çok önemlidir. Türkiye'nin Irak devleti ile olan mevcut ilişkilerini yeniden gözden geçirip iyileştirmesi gerekmektedir. Ancak PKK terör örgütünün bölgede devam eden varlığı ve Irak hükümetinin müdahale etmemesi iki ülke ilişkilerinde ciddi bir sıkıntı yaratmaktadır. Türkiye, Irak'ın Kuzeyinin geleceği konusunda etkin bir rol oynamak zorundadır. Barzani ve Talabani bugüne kadar Irak devletinin bölgede her

yönden güçlü olmasını engellemekle kalmamış, kukla bir Kürt devleti şeklinde ABD'nin politikalarına taşeronluk yapmıştır (Turgut, 2006:41).

1990-1991 Körfez sorunu Türkiye'nin Irak politikasına yönelik aktif rol oyamaya itmiştir. Türk dış politikasında Irak ve Kuzeyi önemlidir. Irak'ın kuzeyi ile ilgili sorunlar Kürtlerin yaşadığı İran ve Suriye ile olan durumu da etkilemektedir (Svistunova, 2010:75).

Türkiye Irak'ın Kuzeyinde PKK terör örgütüne yönelik 1990'lardan itibaren operasyonlar düzenlemiştir. Bunlardan en önemlileri; Kuzey Irak Harekatı (1992), Çelik-1 Harekatı (1994), Çekiç Harekatı (1997), Şafak Harekatı (1997) olarak gösterilebilir (Öztürk, 2007:75). 5-15 Ekim 1992 arasında gerçekleştirilen operasyonda 2.783 terör örgütü mensubu, 20 Mart-2 Mayıs 1994 arasında gerçekleştirilen Çelik-1 operasyonunda 568 terör örgütü mensubu, 12 Mayıs-7 Temmuz 1997 arasında gerçekleştirilen Çekiç operasyonunda 3.145 terör örgütü mensubu, 25 Eylül-15 Ekim 1997 arasında gerçekleşitirlen Şafak operasyonunda 902 terör örgütü mensubu etkisiz hale getirilmiştir (http-39).

1999'a kadar 1983'de başlayan operasyonlarda Türkiye'de mevcut karar vericiler, hükümetler ve sivil bürokrasi nerdeyse bütün yükü Türk Silahlı Kuvvetlerine bırakmışlardır (Özdağ, 2009:27).

3 Kasım 2002'de yapılan genel seçimlerde tek başına iktidar olan Ak Parti döneminde 1 Mart 2003 tarihinde tezkerenin reddi ile Türkiye'de PKK terör örgütünün eylemleri ivme kazanmak birlikte 2003-2007 yılları ABD'nin Türkiye'yi cezalandırma dönemi olarak da adlandırabiliriz. ABD Irak'ın Kuzeyinde PKK terör örgütüne bu dönem içerisinde silah ve malzeme sağlayarak Türkiye'yi bu şekilde cezalandırma yöntemine gitmiştir (Akpınar, 2015:95).

2003 Körfez savaşı ile birlikte PKK Irak'ın Kuzeyindeki gücünü daha da arttırmış ve daha geniş alan hakimiyetine sahip olmuştur. 2005 ile birlikte siyasi karar alıcılar NATO ve müttefiklerine durumu anlatmaya çalışsa da sözlü destekten öteye geçememiştir. ABD ile yapılan görüşmelerin sözde kalması ve PKK konusunda kılını kıpırdatmaması Türkiye'yi bölgede yalnızlaştırmıştır. ABD Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyinde operasyon yapmasına izin vermediği gibi istihbarat paylaşımında da bulunmamıştır. ABD'nin bütün bu davranışları Türkiye açısından ABD PKK'yı Türkiye'ye karşı kullanıyor algısı oluşturmuştur. Aslında ABD

PKK'yı sadece Türkiye'ye karşı değil İran'a karşı da bir kart unsuru olarak görmekteydi. Bunun devamında da bağımsız bir Kürt devletinin kurulmasında ABD'nin öncülük etmesi düşünülmekteydi (Koç, 2007:19).

PKK terör örgütü 2005 yılı itibariyle devlet yapılanması olan KCK öğütlenmesine hız vermiş, bu yapılanma kapsamında aynı FETÖ terör örgütü gibi devlet içinde paralel bir yapılanmaya giderek yapılanmaya çalışmıştır (Akpınar, 2015:39).

2009 yılında Ahmet Davutoğlu'nun Dışişleri Bakanı olmasıyla 2001 yılında kendi yazdığı Stratejik Derinlik kitabını uygulama alanı bulmuştur. Davutoğlu, özellikle Irak'ın geleceği açısından Ortadoğu ülkelerinin ekonomik bakımdan karşılıklı bağımlılıkları ve çok dinli-mezhepli Ortadoğu halklarının kültürlerinin bir arada var olmalarının son derece önemli olduğunu vurgulamış, AK Parti'nin Kuzey Irak politikasının temelinde de "herkes için güvenlik" anlayışının yer aldığı dile getirmiştir (Davutoğlu, 2008:1).

Davutoğlu Kürt sorununun soğukkanlı olarak değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu anlayışla askeri operasyonların yol açacağı gerginliğin tercih edilmemesini belirtmiştir (Davutoğlu, 2001:141) Davutoğlu, *"Bugün parçalanmış görünen ve bu parçalanmışlık içinde bölge üzerinde hesap kuran büyük güçlerce istismara açık bir yumuşak karın oluşturan "Kürt jeopolitiği" uzun dönemde aidiyet hissini en yoğun bir şekilde yasadığı bölgesel bir güç ile bütünleşme süreci içine girecektir. Uzun dönemde meselenin odak noktası bölge halkının aidiyet hissini pekiştiren bir kader birliği meşruiyeti ile çözümlenecektir"* demeciyle bölgede yaşanan sorunların uzun vadede "kader birliği" ile çözümleneceğini belirtmiştir (Davutoğlu, 2001:448-449).

2009 yılına gelindiğinde ilk adımları atılmaya çalışılan demokratik açılım çalışmaları gelen tepkiler üzerine ertelenmiştir. PKK terör örgütü 2010 yılında eylemlerine tekrar ağırlık vermeye başlayınca ertelenen çalışmaların tekrar gündeme gelmesi istenilmiştir. Türkiye'de karar alıcılar yani siyasi iktidar gerek kendi topraklarında gerek Irak topraklarında PKK terör örgütünün Kürtler üzerindeki etkisini kırmak adına reform adı altında Çözüm ya da Barış Süreci adı altında çalışma başlatmıştır. Uzun süredir yapılan mücadeleden sonuç alınamayınca kesin çözüm odaklı olacağı düşünülerek böyle bir adım atılmıştır. Çözüm süreci ile

birlikte daha önce yapılmasından çekinilen konular hakkında reformlar uygulanmaya başlanmıştır. Irak'ın Kuzeyinde kurulacak olası bağımsız bir Kürt devleti domino taşı gibi Türkiye'yi de etkileyecektir. Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyi meselesi aslında tam bir dış politika olmamakla birlikte iç politika ile dolaylı örtüşen bir durumdur. Ayrı ayrı düşünülemez. Türkiye, Irak'ın kuzeyinde bağımsız bir Kürt devletinin ülkenin parçalanmasına yol açacağı endişesi duymakla beraber ortaya çıkmasını da önlemek istemektedir (Kılıç, 2007:84).

2011'de Suriye iç çatışmaları ile birlikte İran PKK terör örgütü ile anlaşmış, PKK ile olan mücadelesini bırakmıştır. Aynı zamanda Türkiye'nin Suriye kuzeyinde desteklediği muhalif gruplara karşı Esed güçlerine destek vermeye başlamıştır. 2013 sonrasında Irak'ta artan İran etkisi Türkiye için daha büyük bir tehlikedir. İran örgüt üst düzey yetkilisi Murat Karayılan ile anlaşma sağlayarak örgüt mensuplarının İran üzerinden Türkiye'ye girişlerinde kolaylık sağlamıştır (Akpınar, 2015:99).

Oslo süreciyle tıkanan çözüm süreci sonrasında 2013 nevruz ile birlikte çözüm süreci tekrar başlatılmıştır. Çatışmasızlık ve çözüm süreci sadece PKK terör örgütüne fayda sağlamıştır. 2014-2015 yıllarında terör örgütü Suriye kuzeyinde devlet yapısı gibi bir yapılanma kurmuş ve elini Türkiye'ye karşı güçlendirmiştir (Akpınar, 2015:40).

Graham Fuller gibi ABD'li uzmanlara göre Türkiye terörle mücadele yerine müzakere etmeli, PKK terör örgütü yapılacak olan görüşmelerde talepler yerine getirilerek memnun edilecek Türkiye Kürtleri Irak'ın Kuzeyinde nüfuza sahip olabilirler. Türkiye'deki Kürtler Türkiye'nin imkanları sayesinde birçok sorunda bölgenin lideri haline gelebilecektir. Diyarbakır, bölgenin ticaret ve ulaşım merkezi olabilir (Fuller, 2011:261).

Türkiye ülkesinin güvenliği ve halkının haklarını korumak amacıyla PKK terör örgütünün yarattığı olumsuzlukları bertaraf için güvenlik güçlerini Irak'ın Kuzeyinde kullanmıştır (Self, 2017:8)

Ak Parti döneminde Doğu ve Güneydoğu illerine yapılan yatırım ve hizmet Cumhuriyet döneminde yapılmamıştır. Ancak darbe girişimi dönemine kadar PKK terör örgütünün etkisi ile devlet düşmanlığı devam etmiştir. Bölgenin ekonomik

yönden düşük seviyelerde bulunması, özel sektör yatırımların yetersiz kalması, işsizlik vb. durumlar terör örgütünün lehinedir (Akpınar, 2015:295).

Terörist başının yakalanması ile terör olaylarında bir hayli gerileme olsa da artarak devam etmiştir. Türkiye çözüm sürecine giden süreçte Irak'ın Kuzeyine yapılan operasyonlarda gerek hava gerek kara harekatlarını ABD'yi bilgilendirmesi sonrası gerçekleştirmiştir. Bu izlenen yöntem 2016 darbe girişimine kadar da devam etmiştir. Suriye ve Irak iç çatışmaları ile çözüm süreci aynı dönemlere denk gelmektedir. İpleri Körfez savaşından beri elinde bulunduran ABD'nin PKK terör örgütü meselesindeki pasif tavırları siyasi karar alıcılar üzerinde PKK sorununun operasyonlarla çözülemeyeceği algısını oluşturmuştur.

Özetle, Türkiye yıllardır PKK terör örgütünün eylemleri ile karşı karşıya kalmıştır. Türkiye askeri bakımdan bugün PKK terör örgütü ile karşılaştırılamayacak şekilde teknolojik üstünlüğü bulunmaktadır. Türkiye'nin Irak sınırı başta olmak üzere sınırların güvenliği terörle mücadele konusunda önemlidir. Savunma sanayisinde yaşanan gelişmeler Türkiye'ye bölgede üstünlük kazandırmıştır. Türkiye, 2016 yılı öncesinde defalarca Irak'ın Kuzeyine operasyonlar düzenlemiş, ancak sorun çözülememiştir. Terörizm ile mücadelede askeri, istihbarı, hukuki ve siyasi vb. önlemlerin tek başına yeterli olmadığı açıktır. Bütün etmenlerin ortak yük alarak kullanılması gerekmektedir.

2.1.3.10 Hukuksal Açıdan Operasyonlar

Irak'ta yaşanan otorite boşluğunu yaratmış ve Irak'ın Kuzeyi PKK terör örgütü açısından bir liman haline gelmiştir. IKBY ve merkezi hükümet arasında yaşanan sorunların asıl nedeni ve otorite boşluğunun en önemli sebebi Irak'ın Kuzeyinde merkezi hükümete bağlı ordu güçlerinin olmamasıdır. Türkiye, güvenlik sorunu olan Irak'ın Kuzeyinde gerekli olan adımları atabilmek adına uluslararası desteği görememekte ve baskılara hedef olmaktadır (İşyar, 2008:9).

Kuvvete başvurmanın önce kısıtlandığı sonra da yasaklandığı 20. yüzyıl jus ad bellum ("savaşa girmeden önce savaş ilanını belirli haklı gerekçelere bağlayan kriterleri kapsayan uluslararası hukuk terimi") için canlanma dönemi olmuştur. İlk etapta Milletler Cemiyeti (MC), sonrasında 1928 Briand-Kellogg Paktı bu yönde atılan ilk adımlardır. 1945 Birleşmiş Milletler (BM) Antlaşması en ileri ve kapsamlı düzenlemenin yapıldığı belge olmuştur (Keskin, 2002:149).

Güç kullanımını yasaklayan BM antlaşma kapsamında savaş değil, savaşa varmayan diğer güç kullanımı durumları da yasaklanmıştır. Antlaşma hükümleri 39, 41 ve 42'nci maddeleridir. Üye devletlerin "kuvvet kullanma" ve "kuvvet kullanma tehdidinde bulunma" durumu yasaktır. Bu kuralın istisnası meşru müdafaa hakkıdır. 51'nci maddeye göre bu hakkı kullanılabilmek için "bir silâhlı saldırının gerçekleşmesi" şartı olması gerekmektedir. Meşru müdafaa hakkı kapsamında terörist saldırılara karşı "ülkesi dışında kuvvet kullanmak isteyen bir devletin" silahlı saldırıya uğramı gerekir. Terörist saldırı silahlı saldırı düzeyinde gerçekleşmiş olmalıdır (Brown, 2003:24).

11 Eylül saldırılarına kadar terör saldırıları tek başlarına silahlı saldırı şeklinde değerlendirilmemekteydi. Yapılan terör eylemi devamlı olan terörist bir faaliyetin parçası, mağdur devlete de sürekli zarar veriyorsa, kapasitesi ve eylemin gerçekleştiği yere bakmaksızın silahlı saldırı şeklinde değerlendirilir. Eylem silahlı saldırı durumunu aşmışsa saldırıya maruz kalan ülke meşru müdafaa hakkına sahip olarak önlem alabilir (Baker, 1987:42). Meşru müdafaa hakkı eyleme maruz kalan ülkenin sınırları içerisinde değil başka ülke topraklarında kullanacağı durumdur. Mağdur ülke meşru müdafaa kapsamında güç kullanmak istediğinde Güvenlik Konseyine bildirmek gerekli tedbirleri aldığında ise güç kullanımını bitirmek zorundadır (Combacau, 1986:15).

BM Uluslararası Hukuk Komisyonunun (UHK) 1980 tarihli raporu "zorunluluk hali" başlıklı bölümünde "devlet dışı grup ya da bireyleri idare veya kontrol etmeyen bir devlete karşı meşru müdafaa iddiasıyla kuvvet kullanılamayacağını" ve gücün bazı durumlarda "zorunluluk hali" nin olabileceğini belirtmiştir. "Zorunluluk hali" gerekçesine örnek olarak Türkiye'nin 1990'larda Irak'ın Kuzeyinde PKK terör örgütüne yönelik gerçekleştirdiği operasyonlar gösterilebilir. PKK saldırıları süreklilik arz etmekte ve silahlı saldırı oluşturacak kapasitedir. Ruys, PKK terör örgütünün eylemlerini silahlı saldırı olarak nitelememektedir (Ruys, 2008:350).

Türkiye, 1983 yılından itibaren Irak'ın Kuzeyine birçok operasyon yapmıştır. Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyinde güç kullanma faaliyetlerinin yasal olarak 3 dönem olarak incelemek gerekir. 1'incisi 1983-1988 arası düzenlenen operasyonlar Irak merkezi hükümeti ile yapılan Sınır Güvenliği ve İşbirliği

Anlaşması anlaşma kapsamında gerçekleştirilmiştir (http-40). 2'ncisi 1991-2003 arası düzenlenen operasyonlar Irak'ın Kuzeyinde yaşanan otorite boşluğu nedeniyle terör örgütünün alan hakimiyeti kurmasıdır. 3'üncüsü ise 2003 Irak işgali sonrasında düzenlenen operasyonlar ile Türkiye'nin muhatap alması gereken merkezi hükümet yanında IKBY'de bulunmaktadır (Hancılar, 2011:138).

Irak hükümeti ile 15 Ekim 1984 tarihinde yapılan mutabakat ile taraflar sınırın 10 km içerisine kadar askeri harekat yapma hakkına sahiptir. Taraflar terörist eylemler konusunda devamlı koordinasyon halinde olacaklardır. 1986 yılında iki yıl daha uzatılan anlaşma 1988 Ekim ayında sonlandırılmıştır (Başeren, 1995:225).

688 Sayılı Güvenlik Konseyi Kararı ile 1991 Nisan ayında yaşanan göç dolayısıyla insan haklarının Irak'ta ihlali üzerine Türkiye'nin içinde olduğu "Huzur Operasyonu" na hukuki olarak dayanak gösterilmiştir. Türkiye'nin 1991 Körfez Savaşı sonrasında Irak'ın Kuzeyine düzenlediği operasyonların hukuki dayanağı devamlı 688 Sayılı karar olmuştur (Başeren, 1995:224).

Türkiye, Irak hükümetinin BM Genel Sekreterine verdiği 28 Mayıs 1996 tarihli mektupta yazan iddialara cevaben gönderdiği 27 Haziran 1996 tarihli mektupta Irak'ın Kuzeyinde yaptığı operasyonunun zorunluluk hali ve kendini koruma hakkı olduğunu belirtmiştir (http-41).

Irak merkezi hükümetinin PKK terör örgütünün Irak'ın Kuzeyine yerleşip faaliyetlerine engel olması gerektiği, ancak Irak'ın bu yükümlülüğünü yerine getiremediğinden dolayı Türkiye'nin zorunluluk hali gerekçesine dayanarak operasyon gerçekleştirdiği düşünülmektedir (Keskin, 2008:65).

BM Güvenlik Konseyi 11 Eylül olayı kapsamında 12 Eylül 2011'de 1368 sayılı ve 28 Eylül 2001'de 1373 sayılı kararları almıştır. Söz konusu kararlarda "terörizmin uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturduğu ve ABD'nin doğal meşru müdafaa hakkına sahip olduğu" belirtilmiş ancak ABD ve müttefiklerinin terörizmle mücadele amacıyla askeri güç kullanabileceği yönünde bir madde karar içerisinde bulunmamaktadır. 1373 sayılı karar 1368 sayılı kararda kabul edilen meşru müdafaa hakkını tekrarlamış, terör eylemlerinin uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturduğunu belirtmiştir (Örnek, 2012:109).

2003 Irak işgali sonrasında Türkiye'nin meşru müdafaa hakkı kapsamında hukuki zemini olmasına rağmen operasyon yapmamıştır (Hancılar, 2011:188).

Türkiye Irak'ın Kuzeyine yaptığı operasyonları dile getirmese de onun yerine ABD Dışişleri Bakanlığının Avrupa Dairesi Sözcüsü Türkiye'nin meşru müdafaa hakkı nedeniyle kendini savunmasından bahsetmiştir.

Türkiye Irak'ın Kuzeyinde PKK terör örgütüne yönelik güç kullanma eyleminde meşru müdafaa hakkını göstermekte çekingen olmasına rağmen meşru müdafaa hakkı yasal zemin sağlamaktadır. Türkiye Irak sınırında karakol ve birliklere yapılan saldırıların hemen hemen bütünü Irak topraklarından gerçekleştirilmekte, saldırı bitimine müteakip Irak'ın Kuzeyindeki kamplarına örgüt mensupları geri dönmektedir. 11 Eylül saldırıları sonrasında meşru müdafaa iddiaları daha savunulabilir yapıya dönüşmüştür. Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyindeki operasyonlar meşru müdafaa hakkının zorunluluk koşulu açısından savunulabilir durumdadır (Hancılar, 2011:194).

2. 3. 15 Temmuz 2016 Sonrası Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyine Müdahalesi ve Terörle Mücadele Konsepti

PKK/KCK terör örgütünün Suriye iç savaşını fırsat bilerek ve başta ABD olmak üzere sağladığı dış destek ile Suriye kuzeyini ele geçirmeye başlaması başlarda Türkiye'yi ciddi derecede rahatsız etse bile çözüm süreci ve ABD ile Batılı ülkelerin politikaları nedeniyle terör örgütünün bölgede etkinliğini arttırmasına müdahale edilmemiştir.

PKK/PYD terör örgütünün Suriye kuzeyinde Fırat nehrinin batısına doğru ilerlemesi Türkiye'nin beka durumu açısından tehdit olarak görülmüş ve 24 Ağustos 2016'de Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) ile birlikte Fırat Kalkanı Harekatı başlatılmıştır. Sonrasında 20 Ocak 2018'de Afrin bölgesine yönelik Zeytin Dalı Harekatı, 9 Ekim 2019'da ise Barış Pınarı Harekatı gerçekleştirerek müdahale etmiştir.

Türkiye 15 Temmuz 2016 darbe girişimi yaşamasına rağmen Suriye kuzeyinde yaptığı müdahalelerde hibrit tarzı operasyonlar yaparak askeri anlamda ordusuna çok büyük tecrübeler kazandırmıştır.

Türkiye Suriye kuzeyine yaptığı müdahalelerle Kürt koridorunun önüne geçmiştir. Türkiye bu müdahalelerin bitmesine müteakip Irak'ın Kuzeyine müdahale operasyonları başlatmıştır. Müdahalenin iki sebebi bulunmaktadır. Birincisi; Irak'ın Kuzeyi ile Suriye kuzeyi arasında terör örgütünün bağlantısını

kesmek, ikincisi; Türkiye içine kuvvet kaydıran, eylem yapan terör örgütünün arka bahçesi ve kaynağını yerinde yok etmektir. Müdahale operasyonları sonucunda Kandil, Mahmur ve Sincar hattına kadar terör örgütü Irak'ın Kuzeyinden temizlenecektir. Çalışmanın bu bölümünde Türkiye'nin darbe girişimi sonrası gerek yurt içi gerek Irak'ın Kuzeyine yönelik değişen terörle mücadele konsepti, buna paralel olarak gelişen savunma sanayisinin etkisi, FETÖ'den temizlenen istihbarata birimlerinin etkinliği, bölgede etkinliği olan ülke ve aktörlerin PKK terör örgütüne yönelik gerçekleştirilen müdahaleye bakış açıları anlatılacaktır.

2.3.1. 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi

FETÖ darbe girişiminin TSK ve MİT tarafından erken fark edilmesiyle örgüt mensupları darbenin gerçekleştirileceği saati beklemeden erken saate almak zorunda kalmışlar ve Türk milletini uyku saatinde yakalayamamıştır (Alptekin, 2020:2). 15 Temmuz 2016 darbe girişimi Türk milletinin tepkisini çektiği gibi bu tepki dünya medyasının da ilgi odağı olmuştur. Darbe girişimi akşamı dönüm noktası Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile CNN Türk sunucusu Hande Fırat arasında akıllı telefon vasıtasıyla gerçekleştirilen görüntülü konuşma olmuştur (Devran, 2016:82).

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın kendine ait twitter hesabı üzerinden "Milletimizi demokrasimize ve milli iradeye sahip çıkmak üzere meydanlara, havalimanlarına davet ediyorum" mesajını yayınladıktan sonra darbeci örgüt mensupları 16 Temmuz 2016 saat 00:45'de TSK resmi internet sitesi üzerinden "Türkiye genelinde sıkıyönetim ilan edildiğini bildiren bu açıklamada sokağa çıkma yasağı uygulanacağı ve tüm vatandaşların bu emre hassasiyetle uymaları" şeklinde cevap vermiştir (Devran, 2016:83).

1970'lerden itibaren devletin her kademesine sızdırılıp yerleştirilen örgüt mensupları darbe girişimi akşamı TSK'nın tüm imkanlarından faydalanmış ve gerçekleştirdiği saldırılarla vatandaşların ölüm ve yaralanmalarına neden olmuştur (Dalkılıç, 2020:26). Darbe girişimi bastırılmış ve gerçekleştirilmesine izin verilmemiş ancak 251 şehit, 3160 gazi verilerek ağır bedel ödenmiştir (Selvi, 2018:87).

FETÖ'nün 15 Temmuz darbe girişimi ile faaliyetlerinin araştırılması ve alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi

bünyesinde araştırması komisyonu kurulmuş olup komisyonun hazırladığı raporda; darbe girişimine katılmış FETÖ mensuplarının güvenlik güçlerine yakalanmamak maksadıyla PKK ve DEAŞ terör örgütü üyesi kişilerden yardım alarak yurt dışına kaçtıkları belirtilmiştir (http-42).

Özellikle Türk milletinin verdiği tepki ile darbe girişimi başarısız olmuş ve millet iradesi ile sivil yönetimine destek vermiştir. Darbe girişiminin ertesi günü Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tüm partilerin katılımı ile toplanmış ve darbe girişimine tepkilerini belirtmişlerdir (http-43).

15 Temmuz darbe girişimi sonrası Adalet Kalkınma Partisi (AK Parti) ve Milliyetçi hareket Partisi (MHP) arasında yakınlaşma başlamış, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi çalışmaları ve sonrasında MHP ciddi destekler vermiştir (Kiraz, 2020:129). 15 Temmuz darbe girişimi sonrası dış politika siyaseti iç politika siyasetinde dozunu arttırarak kullanılmış, ABD ve Avrupa Birliği (AB) tarafından FETÖ'nün aldığı destek özellikle belirtilmiş, devamında ABD ve AB karşıtı söylemler ön plana çıkmıştır (Doster, 2017:36).

ABD tarafından PYD terör örgütüne verilen destek, 15 Temmuz darbe girişiminde oynadığı rolden ötürü Türk milletinde oluşan ABD karşıtlığı, ayrıca kamuoyunca Türkiye tarafından Suriye'ye uyguladığı dış politikasını değiştirmesini ve yeni politikalar gerçekleştirmesini ortaya çıkartmıştır (Kiraz, 2020:130).

2.3.2. Türkiye'nin Suriye Müdahalesi ve Operasyonları

2.3.2.1 Fırat kalkanı operasyonu

Suriye'nin Kuzey batısında Afrin üzerinden Mare ve Tel Rıfat üzerinde saldırılarını artıran PKK terör örgütü Suriye uzantısı sözde Halk Savunma Birlikleri (YPG-Yekineyen Parastina Gel) DEAŞ terör örgütünden ABD desteği ile Tel Abyad ve Resulayn ve Menbiç'i ele geçirmiştir. Türkiye sınırı boyunca Hatay iline kadar uzanan hattı kontrol altına alarak bir PKK koridoru kurma planı söylenmeye başlanmıştır. Terör örgütünün Fırat nehrinin batısından çekilmemesi (http-44) terör örgütünün genişleme planını bozmak amacıyla müdahalede bulunmasına neden olmuş ve Fırat Kalkanı Harekatına sebeplerden birisini teşkil etmiştir (Ulutaş, 2017:19).

TSK içinde yapılan ihraç, tutuklama ve FETÖ'nün ordu içindeki gücü kırılmış, karar vericiler ve TSK arasındaki koordine ile işbirliği artmıştır. TSK içinde yaşanan kafa karışıklığı, ihraç ve tutuklamalar sonucu yaşanan personel kaybına rağmen Türkiye'nin Suriye kuzeyine yönelik operasyon planlama ve müdahale isteği azalmamış tam tersine hızlanmıştır (Ulutaş, 2017:21).

Türkiye kendisi açısından beka sorunu görmesi nedeniyle 24 Ağustos 2016'da DEAŞ terör örgütüne yönelik ÖSO ile birlikte Fırat Kalkanı Harekâtı'nı başlatmıştır. Türkiye uluslararası hukuk bakımından Birleşmiş Milletler'in (BM) 51. maddesine dayanarak operasyonu gerçekleştirilmiştir (Polat, 2020:58).

Fırat Kalkanı operasyonu kapsamında DEAŞ terör örgütünün Cerablus'u terk etmesiyle ilk kazanım gerçekleştirilmiştir. 216 gün sonunda operasyon 29 Mart 2017'de başarıyla bitmiş, sonucunda 600 kadar ÖS0 mensubu ölmüş, 67 TSK mensubu şehit olmuştur (Özalp, 2018:169-186).

Darbe girişiminden 39 gün sonra başlatılan operasyonu TSK bakımından önemi büyüktür. Söz konusu operasyonla tüm dünyaya alınması gereken mesajlar verilmiştir. Operasyon sonucunda ABD'nin desteklediği PKK/YPG terör örgütü tarafından hedeflenen Kürt koridoru çabası önlemiştir. ABD TSK'nın darbe girişimi ile askeri kabiliyetinin azaldığını ve sınır ötesi operasyonu yapacağına ihtimal vermediği gibi bu büyüklükte operasyonu beklememiştir (Doster, 2017:36).

Operasyon iç hukuk açısından bakıldığında TBMM kararları alınmış meşru zemini oluşmuştur. Türkiye operasyonu meşru müdafaa hakkına dayandırmıştır. Suriye rejimi operasyona karşı çıkmış, Rusya ve İran ise operasyonu terörizmle mücadele kapsamında olduğunu belirtmiştir (Terzioğlu, 2018:635-636).

2.3.2.2 Zeytin dalı operasyonu

Fırat Kalkanı operasyonu sonucunda Azez ile Cerablus arasını terörden temizleyen Türkiye, PKK/YPG terör örgütünün genişlemesine izin vermemiş, TSK'nın gücünü göstererek bölgede caydırıcı bir güç olduğunu ortaya koymuştur (http-45).

ABD'nin Suriye'nin kuzeyinde YPG bünyesinde 30.000 kadar kuvvetten oluşan askeri birliğin kurulacağını belirtmesi Türkiye tarafından Zeytin Dalı operasyonunu gerçekleştirmesini zorunlu kılmıştır. Türkiye PKK/YPG'nin

Afrin'de oluşturmaya çalıştığı yapılanmanın kaldırılması ve diğer terör örgütlerinden de temizlenmesini amaçlamıştır (Korgun, 2021:7).

Türkiye, Akdeniz'e ulaşarak Kürt koridoru oluşturmaya çalışan terör örgütünü engellemek, Arap dünyasıyla coğrafi irtibatın kesilmesini önlemek, sınır güvenliğini sağlanmak, Türkiye topraklarına gerçekleşen sızmaları önlemek, Fırat Kalkanı bölgesinin güvenliğini sağlamak amacıyla operasyon planlarını yapmıştır. Fırat Kalkanı operasyonun devamı olan Zeytin Dalı operasyonunda Türkiye Rusya Federasyonu ile anlaşma yoluna gitmiş ve 20 Ocak 2018'de PKK/YPG terör örgütüne yönelik sözde Afrin kantonuna yönelik operasyonu başlatmıştır (http-46).

Türkiye, Fırat Kalkanı operasyonunda ki gibi uluslar arası hukuk açısından BM'nin 51. Maddesi gereği meşru müdafaa hakkını kullanmış, DEAŞ ve PKK/YPG terör örgütlerinin Afrin bölgesinden temizlemeyi öngörmüştür. 20 Ocak 2018'de başlatılan operasyon 2 ay kadar sürmüş ve bölge TSK/ÖSO birimlerinin eline geçmiştir (http-47).

Türkiye Orta Doğu politikasında bölgenin geleceğini şekillendirmeye yönelik caydırıcı ve etkin güç olduğunu gösterse de Zeytin Dalı operasyonu sınırın güvenliği ve terör örgütlerine yönelik gerekli ve orantılı olacak şekilde düzenlendiği bilinmelidir (Kadıoğlu, 2020:223).

2.3.2.3 Barış pınarı operasyonu

PKK/YPG terör örgütünün bölgedeki artan etkinliğini azaltmak amacıyla gerçekleştirilen Barış Pınarı Harekatı diğer operasyonlara göre uluslar arası alanda en çok tepkiyle karşılaşılan operasyon olmuştur (http-48). ABD başta olmak üzere uluslararası koalisyon tarafından desteklenen YPG'ye yönelik gerçekleştirilmiş ve güvenli bölge oluşturma adına gerçekleştirilmiştir (http-49). Operasyonun ana sebeplerinden biri Suriye üzerinden Türkiye'ye yönelik gerçekleşen göçün önüne geçmek ve Suriyelileri ana topraklarına geri döndürmektir. Barış Pınarı Harekatı ile birlikte Ulusal Kurtuluş Cephesi ve Özgür Suriye Ordusu birleşerek Suriye Milli Ordusu kurulmuştur (http-50).

Operasyon 9 Ekim 2019'de Tel Abyad ve Rasulayn bölgelerini kapsayacak şekilde başlamıştır. Büyük tepki veren ABD, PKK/YPG terör örgütünün güvenli bölge gerisine çekilmesi ve ağır silahların toplanması koşuluyla operasyonun sonlandırılmasını istemiştir. PKK/YPG terör örgütünün güvenli bölgeden

çekilmesiyle Türkiye operasyona devam etmemiştir. Operasyonla PKK/YPG terör örgütünün Suriye'nin kuzeyinde gücü kırılsa da ABD desteğiyle varlığını sürdürmektedir. Operasyon sonrasında Soçi mutabakatı kapsamında güvenliğin sağlanması amacıyla Türk ve Rus birliklerinden oluşturulan konvoylar beraber devriye görevi icra etmektedir (http-51).

Barış Pınarı operasyonu sonucunda Tel Abyad ve Resulayn arasında kalan bölge kontrol altına alınmış, elde edilen başarı sonucunda Türkiye ABD ve Rusya'ya karşı masada daha güçlü olmuş ve gerçekleştirilen görüşme ve mutabakatlarda istediğini almıştır (Çelik, 2019:125).

ABD operasyon süresince PKK/YPG olan desteğini sürdürmüş, Türkiye'nin operasyon düzenlemesine olumsuz bakmıştır. ABD en başından itibaren devamlı suretle Türkiye'yi oyalamış olduğu gibi terör örgütünün Fırat nehrinin batısında varlığını sürdürmesi için desteğine devam etmiştir (Özdağ, 2015:40-45).

Türkiye, Suriye'nin kuzeyine düzenlediği üç operasyon ile ABD'nin desteklediği Kürt koridoru planının önüne geçmiş ve askeri dengeleri değiştirmeyi başarmıştır. TSK düzenlediği üç harekatı düzenlemesi sonrası Irak, İran ve Yunanistan gibi komşu ülkelere de ulusal çıkarlar söz konusu olduğunda güç unsurunu devreye sokacağı mesajını vermiştir. Türkiye, üç operasyon sonucunda elde ettiği askeri başarıyı siyasi başarısıyla devam ettirmesi gerektiğinde buna yönelik politikalar üretmelidir (Polat, 2020:87-89).

Türkiye düzenlediği üç operasyonla askeri güç kullanımıyla planları bozmuştur. ABD'nin terör örgütüne destek vermesi ve Rusya'nın ise PKK/YPG terör örgütünü terör örgütü olarak görmemesi operasyonlar sırasında ise bu ülkeler tarafından korunmaya çalışması ülkelerle olan güven bakımından Türkiye tarafından sorgulanmalıdır. Türkiye'nin savunma sanayi alanında gösterdiği başarılar ve yerlilik oranının artması saygınlığını artırmıştır (Kaya, 2020:160-161).

2.3.3. Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyine Müdahalesi ve Gerçekleştirdiği Operasyonlar

2.3.3.1 Pençe operasyonları

Eylül 2017 ayında Irak Kürt Bölgesel Yönetiminin (IKYB) Kerkük özelinde gerçekleştirmek istediği bağımsızlık referandumundan ötürü Türkiye ve IKYB arasındaki ilişkiler bozulmuş, sonrasında Irak'ın Kuzeyinde TSK'nın PKK terör

örgütüne yönelik Kandil Dağı, Sincar ve Mahmur bölgelerinde düzenlediği Pençe operasyonlarına verilen destekler sonrası Türkiye ve IKYB arasında ilişkiler yakınlaşmaya başlamıştır (Altunışık, 2020:8).

TSK:, Irak'ın Kuzeyinde faaliyet gösteren PKK terör örgütüne yönelik olarak Metina, Avaşin ve Basyan alanları ana hat olmak üzere geniş bir bölgede Pençe operasyonlarını başlatmıştır (Kasapoğlu, 2021:1). Irak'ın Kuzeyinde 27 Mayıs 2019'da başlayan Pençe operasyonlarının serisi 13 Temmuz 2019'da Pençe-2, 23 Ağustos 2019'da Pençe-3, 15 Haziran 2020'de Pençe-Kartal, 17 Haziran 2020'de Pençe-Kaplan, 10 Şubat 2021'de Pençe-Kartal2, 24 Nisan 2021'de Pençe-Şimşek ve Pençe-Yıldırım operasyonları icra edilmiş ve halen devam etmektedir. Pençe operasyonlarında bugüne kadar (831) terör örgütü mensubu etkisi hale getirilmiş, (1281) çeşitli çap ve menşeili silah ele geçirilmiş, (1407) mağara/sığınak/barınak kullanılamayacak duruma getirilmiş ve (1812) el yapımı patlayıcı (EYP) imha edilmiştir (http-52).

Pençe Şimşek ve Pençe Yıldırım operasyonlarının 11 Mart 2018'de Hakurk'ta başlayan ve o zamandan beri devam eden operasyonların devamı olduğu belirtilmelidir. Şimşek operasyonu Metina ve Zap bölgesi, Yıldırım ise Avaşin ve Basyan bölgesinde düzenlenen operasyonların ismidir. Operasyonların hedefi, yurt içinde zayıflayan PKK terör örgütünün Irak'ın Kuzeyindeki varlığının sonlandırılmasıdır (http-53)

Kararlılık operasyonu ise iki bölgeden ilerledi, birincisi Çukurca'dan Zap'a ikincisi Şemdinli-Derecik'ten Hakurk'a yönelik olmuştur. Söz konusu bölgeler Türkiye sınırına çok yakındır, bu yüzden coğrafi olarak bölgeleri ayırmak zordur (http-54).

Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyine 1990'larda gerçekleştirdiği sınır ötesi operasyonların askeri kapasite açısından etkisi büyük olmuş, ancak bir süre sonra elde edilen kazanımlar terk edilerek TSK yurt içine geri dönmüştür. TSK'nın terk ettiği bölgelere PKK terör örgütü tekrar yerleşmekteydi. Bu nedenle Pençe operasyonlarında TSK, PKK terör örgütünü çıkardığı bölgelerde kalıcı üs bölgeleri kurarak terör örgütünün kazanım alanlarına geri dönüşünü önlemeye çalışmaktadır (http-55).

TSK'nın başlattığı Pençe operasyonu sonucunda örgüt mensupları operasyonu yavaşlatmak ve sekteye uğratmak amacıyla yerleşim yerlerine konuşlandılar. Terör örgütü taktik olarak Türkiye'nin sivillere yönelik hassasiyetini kullanmaktadır (http-56). Devam eden operasyonların başarısında SİHA/İHA kabiliyetlerinin yanında karadan ateş-destek unsurlarının önemi büyüktür. Pençe operasyonlarının diğer sınır ötesi operasyonları gibi başarılı olacağı öngörülmektedir (http-57).

Suriye'de iç çatışmaların başlaması ile PKK terör örgütünün elde ettiği kazanımlar ve ABD desteği sonucunda terör örgütünün eline hava savunma sistemi (MANPADS) ve diğer menşeili varyantları geçmiştir. Ayrıca yine Suriye üzerinden elde ettiği güdümlü anti-tank füzeleri (ATGM) ve mini kamikaze-drone ile Irak'ın Kuzeyinde eylemlerde kullanmaktadır. Bunun yanında Irak'ın Kuzeyinde terör örgütü mağara ve tünel yöntemini ciddi biçimde kullanmaktadır (http-58).

Türkiye Pençe operasyonları ile gerçekleştirdiği müdahalenin ulusal güvenlikten kaynaklandığını ve PKK terör örgütünün kazanım alanlarının temizlenmesi ve temizlenecek alanlarda yerleşim yerlerinde bulunan insanların hukuki kurallar kapsamında ihtiyaçlarının karşılanması gibi sorumluluklara uyulacağını ve uluslararası kamuoyunun da Türkiye'nin yanında olmasını gündemde tutmaktadır (Turaman ve Çelik, 2018:118).

Türkiye, PKK terör örgütünü Suriye-Irak sınırında bulunan Sincar bölgesine hava ve özel operasyonlar düzenlemektedir. Irak merkezi hükümeti ve IKBY arasında Ekim 2020 ayında yapılan Sincar Anlaşması kapsamında terör örgütünü Irak'ın Kuzeyinden çıkartmaya çalışmaktadır. Sincar Anlaşması tam anlamıyla uygulandığında PKK terör örgütü ve İran'ın vekil milis örgütleri dahil bütün gruplar bölgeden çıkarılacak İran'ın etkisi azalacaktır (Lowlor, 2021:26).

Pençe operasyonları kapsamında PKK terör örgütü savuma sanayisi gelişen ve ordusu profesyonelleşen TSK karşısında savunma yapmak ve geri çekilmekten başka çaresi kalmamıştır (Aslan, 2019:27).

2.3.3.2 Irak'ın Kuzeyinde alan hakimiyeti ve askeri üsler

1990'lı yıllardan beri Türkiye, PKK terör örgütünün Irak'ın Kuzeyindeki kamp ve üslerine yönelik defalarca sınır ötesini geçerek operasyonlar yapmıştır.

Ayrıca Irak sınırında 1980'li yıllarda Türkiye ile Irak arasında karşılıklı yapılan anlaşmalarla üsler açılmıştır (Shaghel, 2021:9).

Irak'ın Kuzeyindeki gerçekleştirilen operasyon alanları yüksek dağlar, sarp ve engebeli araziler ve sık ormanlardan oluşmaktadır. Irak'ın Kuzeyi PKK terör örgütünün yıllarca barındığı ve yaşanan otorite boşluğunu kullanarak mevcut altyapı ve ulaşım imkanlarından yararlanmıştır (Körpe, 2021:121).

Türkiye'nin Suriye kuzeyinde gerçekleştirdiği üç operasyon, Irak'ın Kuzeyinde PKK terör örgütüne yönelik gerçekleştirilen operasyonla eşzamanlı olarak yürütülmüştür. TSK, Irak'ın Kuzeyinde yıllardır aralıklı olarak operasyonlar yürütmekte ve PKK terör örgütünün hareketlerini izlemek amacıyla küçük üsler bulundurmaktadır. Pençe operasyonunda kullanılan yeni konsept ve teknolojik silahlar terör örgütüne yönelik gerçekleştirilen operasyonlarda daha fazla güç kazandırmıştır. Coğrafik nedenlerden dolayı operasyon daha çok hava araçları ve komando birlikleriyle gerçekleştirilmektedir. Türkiye, PKK terör örgütünün bölgedeki hareket kabiliyetini engellemek amacıyla onlarca bölgesel askeri üs kurmaktadır (Outzen, 2021:4-8).

Pençe operasyonlarının en önemli özelliği sürekli olmasıdır. 1990'lı yıllarda gerçekleştirilen operasyonlar PKK terör örgütüne ağır hasarlar verilmeden ve hakimiyet alanları ile üsler kurulmadan Türkiye'ye dönülmekteydi. Pençe operasyonu geçmiş operasyonlardan daha etkilidir (http-59).

Irak'ın Kuzeyinde geçmiş dönemlerde yapılan operasyonlardan farkı olan Pençe operasyonları PKK terör örgütünün kamp alanlarını hedef almıştır. TSK'nın eski dönemlerde örgütün kamplarına girip geri çekilmesi, örgütün ciddi kayıplar vermesi, arkasından tekrar toparlanarak TSK'nın boşalttığı alanları doldurduğu bilinmektedir. Pençe operasyonlarında terör örgütü mensupları etkisiz hale getirildikten sonra alan kontrolü amacıyla yol ve karakol yapılarak kalıcı üsler yapılmıştır. Böylelikle emin ama yavaş adımlarla ilerlemekte olan operasyonla terör örgütünün hareket alanı daraltılmıştır (http-60).

Türkiye, Irak'ın Kuzeyinde yaklaşık 2.000 kadar askeri ve onlarca askeri üssü bulundurmaktadır. PKK terör örgütünün kamplarını ve Kandil ile Suriye arasındaki hareketini engellemek amacıyla kuvvetlerini arttırmaktadır. Uzun süredir duran sabit büyük üsleri arasında Batifa, Kani Masi, Bamarni, Bashiqa ve

Begova yer almaktadır (http-61). Türkiye, PKK terör örgütünün Irak, Türkiye ve Suriye ülkeleri arasındaki kara iletişim hatlarını bozmak amacıyla Irak'ın Kuzeyinde onlarca küçük askeri üs bulundurmaktadır (Lowlor, 2021:26).

Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyinde ve sınıra yakın yurt içinde PKK terör örgütü tehlikesi altında onlarca askeri üssü bulunmaktadır. Irak'ın Kuzeyinde PKK terör örgütü ve İran yanlısı milis örgütlerinin drone ve İHA saldırılarına yönelik dikkatli olunması gerekmektedir. Irak'ın Kuzeyinde bulunan askeri üslerin savunması kapsamında küçük yapıdaki drone-savar sistemlerinin bulunması şarttır (Doğan, 2021:39).

Irak'ın Kuzeyinde stratejik noktalara kurulan modüler üs bölgeleri ile Türkiye keşif ve gözetleme faaliyetlerini yürütmekte olup PKK terör örgütü yakından izlenmektedir. Üs bölgeleri yerli imkanlarla güçlendirilmiştir. Askeri üs bölgeleri 360 derece etrafını görebilen termal kamera, sismik mayın ve gergi sistemi ile kontrol edilebilen çitler vasıtasıyla çevrilidir (http-62).

2.3.3.3 Irak'ın Kuzeyinde İran'ın durumu

Mayıs 2015 ayında Barzani'ye yakınlığı ile bilinen ve İran topraklarında faaliyet gösteren İran Kürdistan Demokrat Partisi (İ-KDP) mensupları 20 yıl sonra tekrar silahlı faaliyetlerini başlatma kararı almıştır. İran bu hamleye karşılık PKK terör örgütünü kullanarak İ-KDP güçlerine kayıplar verdirerek cevap vermiştir (http-63).

Türkiye'nin darbe girişimi sonrasında terörizmle mücadele konsepti değişmiş ve tehditleri sınır dışında müdahale etmeyi benimsemiştir. İran, Türkiye'nin PKK terör örgütüne yönelik verdiği mücadelede önemli aktördür. Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyine gerçekleştirdiği operasyonlar sonucunda PKK terör örgütü Irak güneyi ve İran-Irak sınır bölgesine sıkışmış, bununla birlikte İran-Türkiye iş birliği ve koordine beklentisi ortaya çıkarmıştır (Balcı, 2021:4).

Türkiye'nin Zeytin Dalı operasyonundan İran rahatsız olmuş ve İran kendisine bağlı milis güçler vasıtasıyla PKK/YPG terör örgütüne destek vermek amacıyla bazı grupları Afrin'e göndermiştir (Tamer, 2018:40).

Irak üzerinde faaliyet gösteren İran yanlısı Şii milisler ve PKK terör örgütü Suriye sınırında bulunan Sincar bölgesinde akaryakıt, uyuşturucu, silah ve insan kaçakçılığı ile birlikte yasa dışı ticaret faaliyetlerini ortaklaşa yürütmektedirler.

PKK terör örgütü İran' yanlısı milis örgütlerden aldığı yardımları Sincar'da bulunan büyük çoğunluğu Yezidilerden oluşan sözde Sincar Savunma Birlikleri (YBŞ) mensuplarına ulaştırmaktadır. İran yanlısı Şii milisler ve PKK terör örgütünün iş birliği Türkiye ve İran ilişkilerine orta ve uzun vadede zarar verecektir (Al-Sadoon, 2021:3).

Irak'ın Sincar bölgesi PKK terör örgütü ve İran yanlısı milislerin işbirliği açısından önemlidir. PKK terör örgütü İran'ın Şii hilali planları kapsamında kullanılmak amacıyla Sincar'ı elinde bulundurmaktadır. İran bakımından PKK terör örgütünün Sincar bölgesindeki varlığı Türkiye'ye yönelik kullanılmak amacıyla önemli bir kozdur (http-64).

Türkiye'nin Sincar bölgesine verdiği önem ve gerçekleştirdiği hava operasyonları ile gelecek zamanda bölgeye operasyon hazırlığına yönelik İran yanlısı milisler ve İran'ın Irak Büyükelçisi tarafından yapılan açıklamalar İran ile PKK terör örgütünün bağlantılarını ortaya koymuştur. İran PKK terör örgütünü bölgede zayıflatacak bir operasyona destek vermesi iç güvenliği açısından sorunlara yol açacaktır. PKK terör örgütünün zayıflaması İran uzantısı PJAK'ı etkileyecek, İ-KDP'nin bölgedeki etkinliği artacak ve İKDP-PJAK rekabeti yoğunlaşacak, beraberinde silahlı faaliyetleri artacaktır. İ-KDP'nin yerine PKK terör örgütünün tercih edilmesi İran açısından bir stratejik tercihtir (Balcı, 2021:5-13).

Irak merkezi hükümeti ve IKBY arasında yapılan Sincar Anlaşmasının uygulanmasında en önemli engel Irak merkezi hükümetinin güçlü merkezi bir otoriteyi sağlayamaması ve bu boşluktan tüm diğer aktörlerin faydalanmasıdır (Çalışkan, 2021:45).

Irak'ın Sincar bölgesinde olası bir Türkiye operasyonu, Türkiye ile İran yanlısı milisleri karşı karşıya getirerek bir çatışma ile sonuçlanırsa, İran'ın Türkiye'nin ilerlemesine izin vereceğini varsaymak zor bir ihtimaldir. İran, Türkiye'nin PKK terör örgütü hassasiyetini paylaşsa da, Türkiye'nin operasyonunun uzun süreceği ve Sincar'daki mevcut durum iki tarafı anlaşmazlığa düşürmektedir (http-65).

Türkiye'nin Sincar bölgesine olası operasyon beklentisinden dolayı İran yanlısı milisler telaşa girmiştir. İran yanlısı milis gruplardan biri olan Asaib Ehl el-Hak'ın (AAH) lideri Qais al-Khazali, grubun faaliyetlerinin ABD yerine Türkiye'ye

yönelebileceğini belirtti. Al-Khazali, Irak hükümetini de Türkiye'ye karşı ABD ile askeri işbirliği yapması için öneride bulunmuştur (Weiss, 2021:8).

Irak'taki siyasi partilerden biri olan Dawa Partisine (İslami Davet Partisi veya İslami Çağrı Partisi, Şii Birleşik Irak İttifakı'nın iki ana partisinden biridir) yakın bir Iraklı siyasetçi Irak merkezi hükümetinin Türkiye'ye yönelik sessiz kaldığını, Türkiye-İran rekabetinde tarafsız olmayı seçtiğini, PKK terör örgütünü Türkiye'ye karşı bir baskı kartı olarak harekete geçirilebilecek tek gücün Şii güçlerin olduğunu, ayrıca Türkiye'nin Irak'ta siyasi, ekonomik ve güvenlik yönünden kazanamayacağını belirtmiştir (http-66).

Irak üzerinde faal olan İran yanlısı Şii gruplar, IKBY'i ABD ile olan yakın ilişkilere sert söylemlerin yanında saldırılarını da arttırmaktadırlar. Söz konusu Şii gruplar aynı zamanda IKBY'nin Türkiye ile yakın ilişkilerinden de rahatsızlık duymaktadır. Bunun en önemli sebebi ise, Şii grupların Sincar bölgesinde PKK terör örgütü ile giderek artan yakınlaşmasıdır (http-67). Irak'ın Kuzeyinde vekaleten bir İran-Türkiye rekabeti tırmanışı geçerse, her iki ülke şiddetin başka bölgelere yayılmasını önlemek amacıyla olası çatışmaları bölümlere ayıracaktır (Lawlors, 2021:28).

2.3.3.4 Irak'ın durumu

Türkiye, evvelden beri Irak ülkesinin toprak bütünlüğünden yana tavır takınmıştır. Ancak ABD, PKK ve YPG vekilleri üzerinden Irak ve Suriye kuzeyinde kurulacak sözde Kürt devletleri üzerinden Akdeniz'e terör koridoru oluşturmak istemiştir (Doster, 2013:24).

Irak içerisinde otorite boşluğundan terör örgütlerinin faaliyet göstermesi Irak'ı Türkiye başta olmak üzere sınır komşularıyla karşı karşıya getirmektedir. PKK terör örgütünün bölgeden çıkarılamaması ve merkezi hükümetin yetersiz kalması Türkiye ve Irak arasında krize neden olmaktadır. DEAŞ terör örgütü sayesinde küresel ve bölgesel güçler Irak'a müdahil olabilmişlerdir (Muslu, 2019:18).

Sınır aşan su meselesi Suriye, Irak ve Türkiye arasındaki önemli sorunların başında gelmektedir. Dicle nehri ise Irak için vazgeçilemeyecek kadar önemli bir su kaynağıdır. Türkiye su meselesine önem verdiğinden diğer aktörlerin su meselesi için çatışması muhtemel gözükmektedir. Türkiye su kozunu Irak üzerinde etkili bir

şekilde kullanmaktadır (Akbaş, 2015:96). AK Parti döneminde su Irak'a karşı yumuşak güç unsuru kullanmaktadır. Ayrıca Irak topraklarında bulunan su kaynaklarının yüzde altmışa yakını IKBY'nin kontrolünde yer almaktadır. Türkiye'nin PKK terör örgütü sorunu özelinde Irak'a karşı suyu kart olarak kullanması olayın seyrini etkilemektedir. Su Türkiye'nin yumuşak gücü olarak Irak dış politikasında yerini güçlendirecektir (İbrahim, 2019:91).

Türkiye Irak dış politikasını ve menfaatlerini IKBY ile olan bağlantısının normal düzeyde seyretmesinde görmüştür. Türkiye İran destekli Şii Irak hükümetlerine güvenememektedir. IKBY özellikle Irak'ın Kuzeyinde Türkiye için büyük bir etkendir (İbrahim, 2019:115).

Mustafa Kazımi'nin 6 Mayıs 2020'de yeni hükümeti kurması üzerine Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan kendisine başarılar dilemiştir. Yeni Irak hükümeti ile ilişkilerin test edildiği olay TSK'nın Irak'ın Kuzeyindeki PKK terör örgütüne yönelik başlattığı Pençe operasyonları olmuş, Irak hükümeti egemenlik hakkına saldırı şeklinde belirtmiştir. Fransa, Mısır, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri aynı şekilde Irak egemenlik hakkının ihlal edildiğini belirterek açıklamalar yaparak Irak merkezi hükümetini Türkiye'ye karşı bir yerde konumlandırmak istemektedirler. Irak Dışişleri Bakanlığına çağrılan Türkiye'nin Bağdat Büyükelçisi Fatih Yıldız, Iraklı yetkililere açıkça PKK terör örgütünün varlığına yönelik adımlar atılmadığı takdirde Türkiye'nin mücadeleye devam edeceğini belirtmiştir (Şendağ, 2021:14).

Irak merkezi hükümeti ve IKBY arasında 9 Ekim 2020'de Sincar'da istikrarı sağlamak ve durumu normalleştirmek için güvenlik anlaşması imzalanmıştır. Görüşmelere BM'nin de destek vermesinin nedeni PKK terör örgütünü Sincar bölgesinden çıkarma arzusu ile ilgilidir (http-68). PKK terör örgütünün Irak'ın Kuzeyindeki varlığı Türkiye'ye zarar verdiği kadar Irak ülkesine de zarar vermektedir. Örgütün varlığı iki ülke ilişkilerini olumsuz yönde etkilemektedir (Dora, 2022:58).

Irak'ın karmaşık yapısından dolayı PKK terör örgütüne yönelik müdahale sergilemesi zor bir ihtimal olarak görünmektedir. Güvenlik boşlukları terör örgütlerince doldurulan Irak'ta güvenlik ve siyasi istikrarın sağlanamaması istikrarsızlığın daha da artmasına neden olacaktır (http-69).

Irak içinde merkezi hükümete karşı isyan çıkarmaya çalışan gruplar arasında yaşanan iç çatışmalar, terör örgütleri tarafından ülkeye verilen tahribatlar ve komşu ülkelerle yaşanan sorunlar ülkeyi yıpratmaktadır. Bu çatışmalarla birlikte yaşanan ekonomik kriz, toplumsal kutuplaşma, particilik, mezhepçilik ve etnik kökenli restleşmeler durumu daha da kötüye götürmektedir (Mamuri, 2019:85).

Irak içerisinde yaşanan istikrarsızlık halkı da derinden etkilemiştir. Irak'taki karar vericilerin izlediği istikrarsız politikalar nedeniyle İran ve Amerika ülkeyi etkisi altına almaya devam edecektir (Doğan, 2020:3).

2.3.3.5 Barzani ve Talabani'nin durumları

IKBY'nin çözüm süreci sonrası PKK terör örgütünün Suriye ve Irak topraklarında artan etkinliğinin olduğu bir zamanda Kerkük'te bağımsızlık referandumu yapması Türkiye ile olan ilişkilerin kırılma noktası olmuştur (Ergun, 2018:3).

Türkiye'nin düzenlediği operasyona itiraz eden IKBY içinde yer alan partilerin PKK terör örgütüne karşı tepkilerini arttırması, örgütün IKBY içindeki varlığını sorgulamaya itmektedir. PKK terör örgünün daha aktif olduğu Süleymaniye'de Türkiye ekonomik ve siyasi partiler üzerinden yapacağı hamleler ile bölgede nüfuz alanını genişletmesine fırsat yaratabilir (Alaca, 2019:5-8).

Referandum nedeniyle Türkiye ile ilişkileri olumsuz yöne giden Mesut Barzani aldığı tepkilere istinaden referandum sonrası bu konudaki ısrarından vazgeçerek istifa etmiştir. 2018'de IKBY bölgesinde yapılan seçimler sonrasında bölgesel yönetim Irak merkezi hükümeti, Türkiye ve İran ile ilişkileri olumlu yönde ivme kazanmaya başlamıştır (Yıldız, 2021:19).

Barzani bağımsızlık referandumunda ABD'yi dinlememiş ve Barzani'yi cezalandırmak amacıyla Kerkük ile anayasada tartışmalı alanların İran yanlısı milis güçler tarafından alınmasına izin vermiştir (http-70). KDP ve Türkiye ilişkilerin normalleşmesi ile birlikte PKK terör örgütünün Sincar bölgesinden çıkarılması yönünde ortak düşünceler oluşmuştur. Türkiye 13 Aralık 2018'de Sincar ve Karacok Dağı'nda bulunan PKK terör örgütü kamplarını havadan vurmuştur. Söz konusu operasyonda KDP önemli istihbarat desteği vermiştir. KDP güvenlik ve PKK terör örgütü konularında Türkiye'ye katkı sağlamaktadır (http-71).

Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyi ve Musul kırsalındaki varlığı siyasi ve askeri açıdan önemlidir. Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyinde PKK terör örgütüne yönelik gerçekleştirdiği operasyona Irak merkezi hükümeti karşı çıkarken KDP desteklemektedir (İbrahim, 2019:95).

Sincar'da faaliyet gösteren YBŞ Kerkük referandumundan sonra KDP'nin bölgeden çıkmasıyla İran yanlısı milis ve Irak ordusu ile birlikte kendisini bölgede konumlandırdı. YBŞ zamanla milis sayısını çoğalttı ve yaklaşık 5-6.000 mensubu barındırmaktadır. YBŞ, Sincar'da Irak polisi ile birlikte güvenlik anlamında operasyon yürütmektedir. Irak polisi de aynı şekilde YBŞ kontrol noktalarında birlikte durmaktadır. YBŞ ile PKK terör örgütünün beraber yaptığı kaçakçılık faaliyetleri sebebiyle yaşanan gerginlik Mart 2019 ayında Irak ordusu ile YBŞ milisleri arasında silahlı çatışmalara sebep olmuştur. Çıkan çatışmalar yapılan anlaşmayla kısa sürmüştür (Easo, 2020:125).

Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyinde PKK terör örgütüne başlattığı operasyonlara KDP'nin destek vermesi ilişkilerin yumuşaması ve normale dönmesi açısından önemlidir. KDP ve Türkiye ilişkileri bu operasyonlar devam ederken kritik bir aşamadan geçmektedir (Yıldız, 2021:20).

PKK terör örgütünün KDP'ye yönelik saldırılarını arttırması KDP yönetiminin daha etken bir şekilde Türkiye'nin yanında olmasını gerektirmektedir. PKK terör örgütü ile mücadelede tereddüt etmesi KDP'yi terör örgütünün hedef tahtasına daha çok koyacaktır. Irak'ın Kuzeyinin terörden temizlenmesi bölgede otoritenin yeniden sağlanması amacıyla KDP operasyonlarda Türkiye'nin yanında direkt harekatlara dahil olmalıdır. Suriye sınırında PKK/YPG terör örgütünün ticaret ve kaçakçılık faaliyetlerine karşı mücadele etmeli, Suriye Kürt Ulusal Meclisi (ENKS) gibi müzahir birimleri harekete geçirerek Suriye kuzeyinde Türkiye ile işbirliği içerisinde olmalarını sağlamalıdır. KDP PKK terör örgütüne yönelik daha cesur adımlar atmalıdır (http-72).

Türkiye ile KDP arasında gerçekleşen ticaret 20 milyar doları aşmıştır. KDP'nin Türkiye ile askeri işbirliği ve artan ticaret karşılıklı bağımlılığı da arttırmaktadır. Gerçekleşen ticaretin yaklaşık % 70'i Irak'ın Kuzeyinde yer alan 1.500 kadar Türk şirketi üzerinden yapılmıştır. Türk inşaat firmaları, karayolları ve demiryolları da dahil olmak üzere altyapı ve ulaşım projelerine büyük yatırımlar

yapmıştır. Aynı zamanda KDP üzerinden Türkiye'nin güneyinde yer alan Adana-Ceyhan petrol rafinerisine boru hattı aracılığıyla günde yaklaşık 450.000 varil petrol pompalanmaktadır. Bu ekonomik bağlantılar Türkiye'nin KDP üzerinde daha fazla baskı kurmasını sağlamaktadır (Mandıracı, 2022:8).

Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyinde düzenlediği operasyon PKK terör örgütü ile KDP arasında gerilimi arttırmakla beraber KDP güçleri bölgede otoriteyi sağlamak ve daha güçlü olmadığı bölgelere Peşmerge güçlerini göndermekte ve yeni noktalar oluşturmaktadır (http-73).

2.3.3.6 PKK terör örgütünün Irak'ın Kuzeyindeki durumu

Hakkari ili İran, Irak ve Türkiye sınırlarının birleştiği noktada "şeytan üçgeni" şeklinde isimlendirilen bir yerde olup İran ve Irak başta olmak üzere stratejik öneme sahiptir. Hakkari ve Irak sınır bölgesinin coğrafi yapısı güvenliğin sağlanması bakımından zorlu bir arazi yapısına sahip olup PKK terör örgütüne barınma, saklanma ve lojistik imkanı sağlamaktadır. Hakkari ilinin etrafı Irak ve İran sınırları içerisinde sınıra yakın bölgelerde bulunan PKK terör örgütüne ait kamplarla çevrilmiştir (Yazıcı, 2016:37-38).

Terör örgütünün Türkiye topraklarında faaliyetlerine devam edebilmesi amacıyla Irak'ın Kuzeyine ihtiyacı vardır. Irak'ın Kuzeyinden Türkiye'ye uzanan dağ silsilesi sayesinde Hakkari'den Van'a, Şırnak'tan Bingöl'e kadar örgüt tarafından oluşturulan geçiş güzergahları ile örgüt belirtilen alanlarda süreklilik sağlayabilmektedir. Terör örgütü Irak'ın Kuzeyinde dağlık kesimlere hakim olmadığı takdirde Türkiye'de uzun vadede üslenme, örgütlenme ve saldırı yapma kabiliyetini kaybeder (http-74).

PKK terör örgütü için önemli olan devletin zayıf duruma düştüğü zamanda alacağı pozisyondur. PKK terör örgütü darbe girişimini de bu çerçevede ele almaya çalışmıştır. Örgüt oluşan yeni koşulları anlamak, zayıf noktaları ve diğer fırsat alanları araştırmaya ve keşfetmeye çalışmaktadır (http-75).

PKK terör örgütü Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyinde başlattığı operasyonları yavaşlatma ve etkisini azaltmak amacıyla elinden gelen her şeyi yapmaya çalışacaktır. Vur-kaç taktiği, sızma, tuzaklama, üs bölgelerine saldırı ve Türkiye içerisinde şehir merkezlerinde işbirlikçileri aracılığıyla sivil hedeflere karşı eylemleri gerçekleştirebilir. Pençe operasyonları sınır hattında tamamlandığında

PKK terör örgütünün Türkiye-Irak bağlantısı kesilecektir. Sonuç itibariyle bağlantının kesilmemesi amacıyla terör örgütü daha agresif bir sürece girebilir (http-76).

PKK terör örgütünün Türkiye üzerinde eylem yapamaz hale gelmesi ve Irak topraklarında operasyonlar nedeniyle sıkışması örgütü 17 Temmuz 2019'de Erbil şehrinde şehit edilen diplomat Osman Köse'ye karşı yapılan suikast tarzı eylemlere yönlendirebilir (Aygün, 2021:13).

Türkiye özelinde terör örgütüne katılımın azalması sonrası örgüt Suriye ve Irak topraklarında eylemlerine ağırlık vermiş, Irak'ta sınır bölgelerine yakın alanlara konumlanmıştır. Türkiye'ye 100 kilometre kadar mesafede bulunan Kandil Dağı terör örgütünün ana üssüdür. Mahmur, mülteci kampı görünümünde olup BM'den yardımlar almaktadır. Irak ve Suriye sınırında bulunan Sincar terör örgütünün diğer bir ana üssü olup Kandil-Suriye arası bağlantıyı ve ikmal yollarını süreklilik sağlamak bakımından çok önemli bir noktadır (Aslan, 2019:14).

Sincar'a yönelik olası bir operasyon her yönüyle Pençe operasyonundan farklı olacaktır. PKK terör örgütü Sincar'ı Suriye ve Kandil arasında koridor olarak kullanmaktadır. Coğrafi konumu nedeniyle Sincar terör örgütüne militan toplama, eğitme, lojistik ikmal, geri askeri üs bölgesi gibi imkanlar sağlamaktadır. PKK terör örgütünün Sincar'daki varlığı tartışmaları sonlandırmayacaktır (İbrahim, 2019:97).

PKK terör örgütü Sincar bölgesinde varlığını devamlı olarak sürdürebilmek amacıyla bölgede bulunan yezidileri kendi ideolojisine angaje etmiş ve örgütlemiştir. Söz konusu durum sadece Türkiye'yi değil KDP'yi de olumsuz şekilde rahatsız etmiştir (Kekilli, 2018:201).

PKK terör örgütü 2017 yılında 9 çocuğu örgütün silahlı kanadı Halk Savunma Güçleri (HPG) tarafından eğitime ve sonrasında kadrosuna katmıştır. 2020 yılında PKK terör örgütü ve YBŞ tarafından Sincar bölgesinde çocukların örgüte alınması ve kadrolarda kullanılmasının devam ettiği ve alı konulan çocuk sayısının yüzlerce olduğu tahmin edilmektedir (Easo, 2021:108).

Türkiye'nin isteğiyle Irak merkezi hükümeti ve KDP arasında Sincar bölgesinden PKK terör örgütü ve İran yanlısı milis güçlerin çıkartılması amacıyla bir anlaşma yapılmıştır. Irak ordusu bölgeye girse de PKK ve bağlısı YBŞ güçleri ancak bazı bölgelerden çekilmiş, terör örgütü Sincar kırsalında faaliyetlerine devam

etmektedir. PKK terör örgütü Sincar'da varlığını sürdürmekte ısrarcı görünmektedir (Acun, 2021:2).

KDP'nin Türkiye ile ittifak kurması PKK terör örgütünün hedefi haline getirmiştir. Gerek suikastlar, gerek Kerkük-Ceyhan boru hattına saldırlar ve bombalı saldırlar PKK terör örgütü tarafından baskı kurmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Ocak 2022 ayında PKK terör örgütü ve KDP arasında çatışmaların artması sonucunda KDP Suriye ve Irak arasında yer alan Semalka/Faysh Khabour sınır kapısını kapatmıştır (Mandıracı, 2022:8).

PKK terör örgünün son zamanlarda eylemlerinde sıklıkla maket uçakları kullandıkları görülmektedir. Suriye'de ABD desteği ile YPG terör örgütüne verilen silah ve eğitimlerin PKK terör örgütünün kapasitesini arttırdığı açıktır. Özellikle Mahmur kampında yer alan "drone akademisi" PKK terör örgütünün hava saldırı gücünü geliştirmek amacıyla üretim üssüne dönüştürülmüştür. Karadan saldırı aralığı azalan ve minimize edilen PKK terör örgütünü havadan eylem saldırıları gerçekleştirmeye sevk etmektedir. Paramotor, maket uçak, ticari drone ve sabit kanatlı mini dronlar şeklinde gerçekleştirilen saldırı ve girişimler şimdiye kadar amacına ulaşamamıştır. Drone saldırıları karşısında çok dikkat edilmesi gerekmektedir. Nasıl İHA'lar Türkiye'ye üstünlük sağladıysa terör örgütü de zamana ayak uydurmaktadır. PKK terör örgütünün teknoloji kapasitesi ve bu araçların ikmalinin yapıldığı yerlerin tespit edilerek imha edilmesi gerekmektedir (http-77).

PKK terör örgütü drone ve maket uçak gibi havadan saldırı yöntemlerini Irak ve Suriye'de faaliyet gösteren DEAŞ terör örgütü ile İran yanlısı milis örgütlerden örnek alarak yapmış ve geliştirmiştir. PKK terör örgütü bazı drone'ları DEAŞ terör örgütünden ele geçirmiştir (Doğan, 2021:6).

PKK terör örgütü Irak'ın Kuzeyini uzun zamandır barınma, üs ve komuta kontrol amacıyla kullanmış, ancak Pençe operasyonları ile birlikte bu zaman kadar hiç olmadığı şekilde bölgede sıkışmıştır. Türkiye ve KDP'nin artarak devam eden baskısı terör örgütünü çıkmaza sokmuştur (http-78). PKK terör örgütü Türkiye için bir iç güvenlik meselesi olmaktan çıkmış dış siyasette de kendisini hissettirmektedir (Çelik, 2019:126).

Avrupa Polis Teşkilatı'nın (Europol) 2018 yılı raporuna göre, PKK terör örgütü AB devletlerinde sistemli bir şekilde ve zor yöntemler kullanarak destek toplamaya çalışmakta, bunları da kurduğu paravan dernek ve örgütlemeler aracığı ile sağlamaktadır (Europol, 2018:11).

PKK terör örgütü özellikle İHA'lar nedeniyle kayıp vermektedir. Üst düzey örgüt mensuplarına karşı gerçekleştirilen nokta operasyonlar sonucu örgütün alan hakimiyetini yurtiçinde bitme noktasına gelmiştir. Örgüt mensupları artık hayatta kalma mücadelesi vermektedir. Örgüt Türkiye'nin batı bölgelerinde gerçekleştirdiği kundaklama eylemlerine güneydoğu ve doğu Anadolu bölgelerinde işbirlikçi aracılığı ile örgüte sempati duyan gençleri zorla ve tehdit yoluyla göndermiştir (http-79).

ABD'nin YPG terör örgütü üzerinden meşru yeni bir PKK ortaya çıkarmaya çalışması ve bu yönde PKK/KCK yönetimini gözden çıkarma planı Kandil üst düzey kadrolarını çok rahatsız etmektedir (Acun ve Görücü, 2021:13).

PKK terör örgütü finans yönünden ve yeni teknolojik silah-mühimmat temininde sıkıntı yaşamasa da yeni militan temini konusunda ciddi sıkıntılar yaşamakta olup diğer teminleri önemsiz kılmaktadır. PKK terör örgütü hedeflerini gerçekleştirebilme ideolojisini yitirmiş ve varlığını sürdürmeye çalışmaktadır (Kaya, 2021:170).

Pençe operasyonları başarıyla ilerlerken Irak'ın Kuzeyinde MİT etkili istihbarat çalışmaları ve SİHA'lar vasıtasıyla terör örgütünün üst düzey yöneticilerini imha etmektedir. Kuzey alanlarından medya savunma alanlarına çekilen örgüt mensupları bölgede ayrıca Peşmerge güçleriyle çatışmaktadır. Terör örgütü Kandil, Gara, Sincar ve Mahmur alanlarına sıkışmıştır (http-80).

Üzerinde yoğun baskı hisseden PKK terör örgütü artık bütün dikkatini Irak'ın Kuzeyine vermektedir. Etki alanını Türkiye'den Irak'ın Kuzeyine kaydıran örgütün Türkiye'deki saldırıları ciddi anlamda düşmüştür (Düz, 2021:11-15).

PKK terör örgütü medya organı Fırat Haber Ajansı (ANF News) internet sitesinde Ekim 2021 ayında yayınladığı haberde, Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyinde yürüttüğü operasyonlarda kimyasal silah kullandığı iddialarına yer vermiştir. Terör örgütü operasyonun ilk altı ayında 323 saldırının gerçekleştiğini belirtmiştir. (http-81).

PKK terör örgütü için son çare Irak'ın Kuzeyinde İran'la koordine ve işbirliği kurmak olacaktır. Türkiye ve Suriye sınır hattında geçiş yapmakta zorlanan, Irak'ın Kuzeyinde ise sıkışan örgüt için İran hattı "yaşam alanı" bölgesi olacaktır. Azerbaycan-Ermenistan arasında yaşanan Karabağ savaşında PKK terör örgütü mensupları Ermenistan saflarında savaşmak için İran toprakları üzerinden gitmişlerdir. İran hattının güvenli bir transit alanı olarak kullanılabileceğini ortaya konulmuştur (http-82).

2.3.4. Terörle Mücadelede Değişen Konsept

PKK terör örgütü 2015 yılında Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu bölgesinde bazı şehirlerde sözde "halk savaşı" yaratmak amacıyla çalışmalar yapmıştır. Örgütün benimsediği şehir savaşı stratejisinin amacı etnik radikalleşme, halk desteğinin kazanılması, alan hakimiyetiydi, ayrıca bu uğraşlara belediyeler de yardım etmiştir. Şehir merkezlerine ağırlık veren PKK terör örgütü "öz yönetim" ve "öz savunma" ismi altında yarı egemenlik kurmak amacıyla şiddet olaylarını arttırarak silahlı çatışmaları derinleştirmiştir (Özçelik, 2017:10).

Türkiye 15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrasında Suriye ve Irak bölgesinde doğan terör tehditlerini azaltmak amacıyla terörle mücadelede "önleyici müdahale" stratejisini benimsemiştir. Türkiye Suriye ve Irak'ın Kuzeyinde terör örgütlerine karşı operasyonlar icra etmektedir. Türkiye sınır ötesinde yer alan terör tehditlerine karşı meşru müdafaa hakkını kullanarak operasyonlar için tereddüt etmediğini göstermiştir (Kekilli, 2018:2).

Suriye ve Irak'ın Kuzeyinde kazımlar elde eden terör örgütü iç çatışmalar, otorite boşluğu, AB ve ABD'den gelen yardımlarla askeri ve siyasi kabiliyetlere sahip olmuştur (Aslan, 2019:30). PKK terör örgütünün Suriye ve Irak'ın Kuzeyinde artan faaliyetleri Türkiye'nin çıkarlarına zarar vermeye başlamış, Türk Dış Politikasında (TDP) güvenlik sorununda ilk sırayı almıştır. PKK terör örgütünün uluslararası aldığı destek ve yardımlar ile Suriye kuzeyindeki kazanımları sonrası TDP'de değişikliğe gitmesine neden olmuştur (Aras, 2017:27).

Türkiye, 2016 yılından itibaren bazı belediyelere kamu düzeni ve ulusal güvenliği tehdit etmesi sebebiyle merkezi hükümet tarafından mülki idarecilerin yönetici şeklinde atanmasıyla karşılaşmıştır. Bunun sonrasında 15 Temmuz darbe girişiminin de yaşanması olağanüstü bir döneme girilmiştir (Güler, 2019:134).

TSK, darbe girişimi sonrası çok önemli değişime girmiştir. FETÖ mensubu olduğu tespit edilen binlerce personel derhal ihraç edilmiştir. Türkiye derhal OHAL ilan ederek PKK terör örgütü ve uzantıları ile mücadeleye başlamıştır (Öztürk, 2017:217-238). Türkiye darbe girişimi ile birlikte iç güvenlik tehditlerine yönelik önlemler alırken bir yandan da sınır ötesinde terörle mücadele kapmasında müdahale etmenin gerekliliğini yerine getirmek amacıyla 24 Ağustos 2016'da Fırat Kalkanı operasyonunu gerçekleştirmiştir (http-83).

Darbe girişimi sonrasında PKK terör örgütü gerçekleştirdiği saldırılar EYP, bomba yüklü araç, rehin alma, yol kesme ve kundaklama tarzı eylemlerdir. Güvenlik birimlerince değişen konsept ile birlikte gerek istihbarat ve gerekse operasyonel kabiliyeti artan Türkiye PKK terör örgütünün saldırılarını önleyerek azaltmıştır. Irak'ın Kuzeyinde düzenlenen operasyonlarda teknik ve insan istihbaratı ile birlikte destek verilmesi ve özellikle İHA kullanımı sınır ötesi müdahalesinde önemli rol oynamıştır (Özçelik, 2017:12-14).

Türkiye son yıllarda sadece PKK terör örgütü ile değil DEAŞ, FETÖ ve DHKP-C terör örgütleri başta olmak üzere birçok terör örgütüyle mücadele etmektedir. PKK terör örgütüne yönelik yürütülen Pençe operasyonları çok önemlidir. Aynı şekilde Türkiye içerisinde gerçekleştirilen operasyonlarda hiç durmaksızın devam etmektedir. Pençe operasyonlarında çok sayıda PKK terör örgütü mensubu etkisiz hale getirilmiştir (Bural, 2021:6).

Irak'ın Kuzeyine Türkiye tarafından düzenlenen operasyonlar sonucunda alan hakimiyeti amaçlı kurulan askeri üslere PKK terör örgütü tarafından sayısı azda olsa silahlı saldırılar gerçekleştirilmektedir. Geçmişte onlarca örgüt mensubu tarafından yapılan saldırıların artık örgüt tarafından gerçekleştirilemediği görülmektedir. Terör örgütü yurt içine eylemlerini gerçekleştirmek amacıyla bu bölgeyi sızma bölgesi olarak kullanmakta iken Türkiye yurt içinde alanı soyutlayıp Irak'ın Kuzeyine örgütün kucağına taşımıştır (http-84).

ABD düşünce kuruluşlarından Dış Politika Araştırma Enstitüsü (Foreign Policy Institute) çalışanlarından Aaron Stein, Türkiye'nin düzenlediği operasyonlar ile PKK terör örgütünün güç kaybettiğini, Irak'ın Kuzeyindeki sınır hattından örgütü uzaklaştırdığını, yurt içindeki güvenlik önlemleri sayesinde PKK terör

örgütü tarafından gerçekleştirilen eylemlerin azaldığını, bundan operasyonların Irak içerisinde yoğunlaştığını belirtmiştir (http-85).

Pençe operasyonlarında güvenlik birimleri arasında işbirliği ve koordinasyon ile son yıllarda terör örgütünün üst düzey kadrolarına karşı nokta operasyonlar gerçekleştirilmiştir. Ayrıca orta ve üst düzey örgüt mensuplarından da onlarcası nokta operasyonlar ile etkisiz hale getirilmiştir. Bu yöntem yeni konsept çerçevesinde örgütün çökertilmesine yöneliktir (http-86).

Milli İstihbarat Teşkilatı desteği ile Türkiye, ABD ve diğer müttefiklerinden yardım almadan Irak'ın Kuzeyinde PKK terör örgütü üst düzey yöneticilerinin merkez üssü Kandil'deki yerini belirleme kabiliyetini geliştirmiş ve böyle devam ederse terör örgütünü kontrol altına alabilecek seviyeye gelebilecektir. Pençe operasyonlarının nihai başarısı Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve hükümetine büyük avantaj sağlayabilecektir. ABD PKK terör örgütü üst düzey örgüt mensuplarını hedef almak için Türkiye'ye istihbarat desteği verdiği takdirde Türk halkı tarafından ABD'ye yönelik olumsuz algıyı azaltabilecektir. Bütün bunlara rağmen PKK terör örgütü liderlerinin Kandil'deki günleri sayılıdır (Cantenar, 2021:8).

Pençe operasyonları ilerleyen dönemde farklı yöntemlerle devam edecektir. PKK terör örgütü operasyonda Türkiye'ye yönelik sivilleri kalkan olarak kullanmakta ve bu yöntemle dış destek almaya çalışmaktadır. Türkiye son yıllarda geliştirmiş olduğu teknoloji, askeri kabiliyet ve istihbari kapasitesi ile söz konusu zorlukları aşacaktır. PKK terör örgütü Irak'ın Kuzeyinde sıkıştıkça yeni stratejiler geliştirmeye çalışacaktır (http-87).

PKK terör örgütü darbe girişimi sonrasında zaman içerisinde Türkiye'de halk desteğini büyük oranda yitirmiş, terör hareketliliğin ağırlık kazandığı bölgelerde yaşayan vatandaşlar yaşanan olumsuzluklarla yorgun düşmüş, huzurun gelmesinden memnuniyeti duymaktadırlar. Bu gelişmelerin en büyük göstergesi ise evlatlarını PKK terör örgütünden kurtarmak amacıyla mücadele vermekte olan Diyarbakır Anneleridir (Bural, 2021:7).

PKK terör örgütünün Türkiye'de yaşayan halkın üzerinde oluşturduğu korku ve tehditlere bakıldığında Diyarbakır HDP binası önünde eylem gerçekleştiren ailelerin verdiği tepki her zaman ortaya çıkacak bir durum değildir.

Diyarbakır Anneleri eylemine katılan ailelerin güvenliklerinin sağlanması önemli olup, sivil toplum kuruluşları aracılığı ile ailelerle dayanışma zemini oluşturmalı ve verilen tepkinin genişletilmesi sağlanmalıdır (Öztürk, 2019:18).

2.3.5. Savunma Sanayinde Değişim

Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI) raporlarına göre 1990-1999 arasında en çok silah ithalatında artış gösteren ülke Türkiye olup, 2000-2010 arasında Türkiye 10. sıraya kadar gerilemiştir. 2010-2014 yılları arasında küresel silah ithalatında Türkiye'nin payı % 3,7 iken, 2015-2019 yıllarında % 1,8'e gerilemiştir (SIPRI, 2020:2). Türkiye geçmişe göre bakıldığında çok büyük değişim göstererek 2021 SIPRI raporuna göre Türkiye 2017-2021 yılları arasında en büyük 25 büyük silah ihracatçısı ülke arasında 12. sırada yer almıştır (SIPRI, 2022:2).

Darbe girişimi sonrası Türkiye güvenlik esaslı dış politika izlemeye yönelmiştir. ABD ve AB ülkeleri darbe girişimi sonrası Türkiye hükümetine destek vermekten öte davranışlar sergilemişlerdir. Türkiye'de ise gerek hükümet partisi gerekse muhalefet partileri bütün kesimler darbe girişiminin arkasında ABD olduğu konusunda fikir birliği yapmışlardır. Darbe girişimi Türkiye'nin güvenlik algısını darbe girişimi öncesine göre 180 derece değişmesine neden olmuştur. Yerli ve milli imkanlarına daha ağırlık veren dış politika ve güvenlik temelli yaklaşım benimsemiştir (http-88).

Türkiye savunma sanayisinde 2015 yılından itibaren savunma yapısında gelişim sağlayarak tank, zırhlı araç ve mayın tarama gemisi vb. üretimlerde önde gelen ülkelerden biri olmuştur. Türkiye hava savunma sisteminde Hisar serisi kapsamında yapısını genişletmektedir. Savunma sanayinde belirgin gelişme Baykar şirketinin ürettiği Bayraktar TB2 istihbarat, gözetleme, keşif ve saldırı görevini yapabilen insansız hava aracıdır. Ayrıca bu İHA Türkiye dışına ihraç edilen ilk uçaktır. Bayraktar TB2 Türkiye'nin Suriye ve Libya topraklarında gerçekleştirdiği operasyonlarda kullanılmış ve başarı kazanmıştır (Alshaghel, 2021:16).

2017 ile birlikte Türkiye terörle mücadelede büyük değişim yaşamıştır. Bu değişim SİHA, İHA ve İnsanlı Keşif Uçakları (İKU) alanlarında etkin kullanım sonucunda oluşmuştur. Milli üretim SİHA ve mühimmatların kullanımı teröristle mücadelede belirgin kuvvet çarpanı olmuş, mücadelede yukarı yönde ivme

kazandırmıştır. İHA'ların etkin kullanımı sonucunda PKK terör örgütü Türkiye'ye giremeden sınır dışında etkisiz hale getirilmektedir. PKK terör örgütü mensuplarının Türkiye içerisinde hareket kabiliyeti kısıtlanmış, eskisinden farklı olarak küçük gruplar şeklinde hareket etmeye başlamışlardır (http-89).

Türkiye'nin sınır dışında gerçekleştirdiği operasyonlar manevra kabiliyetini güçlendiren önemli unsur İHA'lardır. 1990'larda gerçekleştirilen operasyonlarda teknoloji yetersizliğinin sahaya olumsuz etkileri olmuştur. Geçmişte operasyonlarda en küçük faaliyetlere 1 tabur kadar birlik gönderilmekte ve zorluk ile riskler mevcuttu. Günümüzde savuma sanayinde yaşanan gelişim söz konusu riskleri kaldırmış, gerçekleştirilen operasyonlar değişerek farklı boyut kazanmış, gerçekleştirilen küçük çaplı operasyonda tabur yerine İHA kullanılmaktadır. İHA'lar operasyon etkinliği ve caydırıcılığı açısından çok önemlidir. Pençe operasyonlarında İHA'lar etkin bir rol oynamakta olup birliklerin ve operasyon bölgesinin güvenliğini sağlamaktadır (http-90).

Türkiye'nin yerli imkanlarla geliştirdiği gözetleme ve SİHA'ları Irak'ın Kuzeyi ve Türkiye'de PKK terör örgütüne yönelik büyük başarılar kazanmıştır. 2015 ile 2021 yılları arasında yaşanan çatışmalarla ilişkili PKK terör örgütü mensuplarının etkisiz hale getirilmesi oranı 5/1'den 6/1'in üzerine çıkmıştır (http-91).

PKK terör örgütüne yönelik İHA kullanımı ABD'nin 2019 ve önceki dönemde El Kaide terör örgütüne yönelik terörle mücadele kapsamında kullandığı sistemlerin kullanmasına benzemektedir. Kesin konum belirleme ve sabit bir alanda dinamik hedeflere saldırı şeklindedir. 2020 yılında Suriye ve Irak bölgelerinde yaşananlar Türkiye'nin çeşitli çatışma alanlarında geniş bölgelere organize güçlere yönelik sürekli saldırılar amacıyla çok sayıda İHA kullandığı için önceki kullanım şeklinden farklıdır (http-92).

Dünyada MALE (Medium Altitude Long Endurance) sınıfı İHA üretip kürsel anlamda satan ABD (MQ-9 Reaper, Global Hawk, R/MQ-4 MQ-1 Predator) BAE (United 40 Blok 5), Çin (CH-4, Wing Loong), İsrail (Hermes 900, Heron TP, Heron1) ve Türkiye (Karayel, Bayraktar TB2, Anka S) olmak üzere beş ülke vardır. Söz konusu ülkeler askeri İHA sistemleriyle kendi ülkeleri için güvenlik anlamında avantaj sağlamaktadırlar (Karakuş, 2019:887).

Türkiye'nin yerli savunma sanayinde yaşadığı değişim sayesinde ihracatı da değişim yaşamıştır. Özellikle İHA ihracatı büyük hız kazanmış, başta Bayraktar TB2 platformu birçok ülkeye ihraç edilmekte ve sayı zamanla artmaktadır. Bayraktar ürünleri yanında TUSAŞ ürünü ANKA-S'lerde ihraç edilmeye başlanmıştır (Öncel, 2021:4).

Savunma sanayinde Türkiye'nin yetenek ve kabiliyetlerinde yaşanan gelişim bakımından ulusal güvenlik politikası ve algısında yaşanan dönüşüm ile paralel ilerlemektedir. Darbe girişimi sonrasında Türkiye'nin düzenlediği sınır dışı operasyonlarında savunma sanayinde ürettiği ürünler test edilme imkanı bulmuştur. Türkiye savunma sanayisinde teknik altyapı çalışmalarını yaparken kamu ve özel şirketler ile üniversite desteği sayesinde dışa bağımlılığı azalmaktadır (Özdemir, 2020:148-151).

2.3.6. PKK Terör Örgütüyle Mücadelede Değişim

PKK terör örgütü kendini meşru göstermek ve ABD ile resmi ilişkiler içerisinde olabilmek amacıyla 11 Ekim 2015'de Suriye Demokratik Güçleri (SDG) ismiyle yeni bir oluşuma gitmiştir. SDG yapılanması içerisinde YPG, Süryani Askeri Konseyi, Ceyşü'l Suvar, Liva Suvar Rakka, Liva el Tahrir ve El Sanadid gibi örgütler bulunmaktadır. SDG içerisinde en büyük sayı YPG terör örgütü mensuplarından oluşmaktadır (Keskin ve Acun, 2017:40-42). Bu yapı sayesinde PKK/YPG terör örgütü ABD ile daha rahat bir ortam yaratmıştır. Türkiye bu yapılanmayı tanımamakla birlikte SDG'nin de terörist bir yapılanma olduğunu vurgulamıştır (Özdağ, 2015:80-82).

Türkiye PKK/YPG'nin Menbiç'i ele geçirip sınıra yaklaşmasıyla birlikte milli güvenlik tehdidi olarak gördüğünden BM beşinci maddesi meşru müdafaa hakkına dayanarak 24 Ağustos 2016'da Fırat Kalkanı operasyonunu başlatmıştır.

Türkiye 2014 yılından itibaren MALE tipi İHA üretiminde önemli seviyeye ulaşmıştır. Bayraktar TB-2, TUSAŞ ANKA ve Vestel Karayel modeller seri üretime geçmiştir. Bayraktar TB2'lerin silahlı modeli Ekim 2017'de teslim edilmiştir. İHA'ların istihbarat amaçlı kullanımı alanında rolü giderek artmaktadır. SİHA'lar sayesinde güvenlik güçlerin manevra ve hareket kabiliyetine ihtiyaç giderek azalmaktadır. TSK gerek yurt içinde gerekse yurt dışında SİHA operasyonu gerçekleştirme yeteneğine sahip olduğunu göstermiştir. TSK terörle mücadele

kapsamında 2018 yılıyla birlikte sınır birlikleri ve jandarma teşkilatında profesyonel eğitimli komandolarla donatmıştır. PKK terör örgütüne yönelik dağlık sarp arazilerde ve şehir merkezlerinde düzenlenen operasyonlarda Jandarma Özel Harekat (JÖH) ve Polis Özel Harekat (PÖH) birlikleri muharebe kabiliyeti olan yapılanmalardır (Ökten, 2018:103-111).

PKK terör örgütü Irak ve Suriye kuzeyinde yaşanan iç savaş sebebiyle insan kaynağı ve lojistik bakımdan birçok imkana kavuşmuştur. PKK terör örgütü TSK ve güvenlik birimlerinde gerçekleştirilen değişiklikler sebebiyle konvansiyonel saldırıları gerçekleştirme kabiliyetini ve saha hakimiyetini kaybetmiştir. Terör örgütü kaybettiği alan hakimiyeti sağlamak amacıyla savunmaya dayalı bir yöntem geliştirmeye çalışmaktadır (Ökten, 2018:122-145).

ABD'nin devlet destekli PBS kanalı Irak'ın Kuzeyinde TSK ve PKK terör örgütü arasında yaşanan çatışmalar ile ilgili çekimler yapmak amacıyla bölgeye gitmiştir. Kanal ekibi ilk olarak Haftanin yakınlarına gidip merkezi hükümete bağlı ordu güçlerine bağlı kontrol noktasına, sonrasında Ghawki bölgesinde bulunan iki üs bölgesine giderek çekim yapmışlardır. Peşmerge güçleri ile röportaj yapıldı, sözde peşmerge güçleri PKK terör örgütü ile çatışmaya girmek istemediklerini beyan ettiler, daha ileri nokta olan Kandil'e gitmek isteyen kanal çalışanları örgütün izni ile kontrol noktasında çekimler yaptı, Kandil bölgesindeki köylerin kontrolü tamamen PKK terör örgütünde ve halkın çoğu örgüt destekçisi, kanal çalışanları örgüt mensupları ile röportaj yaparken SİHA'lardan saklandığı görülmüş, kanal çalışanları PKK terör örgütünün sözcüsü ile görüşme yapmak istemiş ancak korkusundan dolayı yanaşmamış, kanal çalışanları Kandil bölgesinde istediğini alamadığından Mahmur kampına gitmişlerdir (http-93).

2.3.7. PKK ile Mücadelede İstihbaratın Önemi

İstihbarat çalışmaları terörle mücadelede önemli bir katkı sağlamaktadır. Terör örgütünün faaliyetlerine ilişkin haberin alınmasından, toplanmasına, değerlendirilip analizine, operasyon desteğine kadar istihbarat yöntemleri terörist ve terörizmle mücadele karşısında her zaman etkilidir (Çıtak, 2021:164).

Terör örgütlerinin faaliyetlerinin deşifre edilmesi, konumlarının belirlenmesi, planlarının ve irtibat ağlarının ortaya çıkartılması istihbarat teşkilatları için çaba gerektiren bir durumdur. Elektronik ve teknik istihbaratı

yanında insan istihbaratı da terörle mücadelede etkililiğini arttıracak önemli bir unsurdur. Terörle mücadele kapsamında başarının elde edilebilmesi amacıyla insan istihbaratına daha çok önem verilmelidir (Köseli, 2009:59-63).

Türk İstihbarat Teşkilatı olan MİT, geçmiş dönemlerde yurt içi bir istihbarat teşkilatı şeklinde faaliyet göstermekteyken durum şimdi tamamıyla değişti. MİT, Suriye ve Irak'ın Kuzeyinde başta olmak üzere PKK terör örgütüne yönelik sınır dışı operasyonlar düzenlemektedir. MİT, PKK terör örgütü etkisi altında bulunan bölgelere sızdırdığı çalışanları Irak'ta yerel yetkililerle başarılı bir şekilde işbirliği yapmıştır. MİT tarafından sağlanan operasyonel ve istihbarat desteği Libya'da oyunun kurallarını değiştirmiştir. MİT Irak'ta merkezi hükümet ve IKBY ile kurduğu koordine ve işbirliği sayesinde üzerine düşeni görevleri başarıyla yerine getirmektedir. Bu nedenle PKK terör örgütü bölgede yaşamakta zorlanmaktadır. MİT Irak, Suriye ve Libya başta olmak üzere gerçekleştirdiği faaliyetlerle sınır ötesinde oyun değiştirici olduğunu göstermiştir (http-94).

PKK terör örgütü MİT'in Irak'ın Kuzeyinde düzenlediği nokta operasyonları ve bölgede arttırdığı istihbarat ağından KDP'yi sorumlu tutmaktadır. MİT ve Türkiye darbe girişiminden sonra güvenlik doktrini kapsamında üst düzey terör örgütü mensuplarına başta olmak üzere birçok örgüt mensubunu SİHA'lar vasıtasıyla etkisiz hale getirilmiştir (Acun ve Görücü, 2020:10).

MİT, PKK terör örgütünün Irak'ın Kuzeyinde hareket kabiliyetini en aza indirmek, saldırı yapamaz hale getirmek ve sıklet merkezini yönetilemez duruma sokmak için özel nokta operasyonlar düzenlemiştir. Darbe girişiminden günümüze kadar Irak ve Suriye kuzeyinde PKK terör örgütünün üst düzey yöneticileri etkisiz hale getirilmiştir. MİT geçmiş dönemlere göre istihbarat üzerinde sağladığı hakimiyetini daha da arttırarak güçlenmiş ve kapasitesini üst seviyelere taşımıştır. Söz konusu imkan ve kabiliyetlerin artması terörle mücadelede uygulanan politika ve stratejisinin etkin ve etkililiğini uygulama şeklini benimsenmesine, yurt içi ve dışında başarılı sonuç alınmasına neden olmuştur (Seren, 2021:371-405).

Darbe girişimi sonrasında özellikle son 5 yılda Türkiye PKK terör örgütünü bitirme noktasına getirmiş ve buna Türkiye'nin istihbarat başarısı ile diplomasideki etkinliği neden olmuştur. MİT'in giderek artan etki alanı ile bölgesel ve küresel olma yolunda Türkiye bir güç olarak yerini almaya başlamıştır (http-95).

Türkiye'de yurt içi istihbaratta iç güvenlik kurumları Jandarma Genel Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü yürütmektedir. İstihbarat görevlerinin icrası bakımından görev alanı yetkileri ve emir komuta karmaşası yaşanması, aynı tarz görevlerin farklı coğrafi bölgelerinde farklı kurumlar tarafından icra edilmesi handikap yaratmaktadır. İç güvenlik kurumları arasında yaşanabilecek ve yaşanan sorunların üstünden gelinmesi gerekmektedir (http-96).

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 25.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Kişisel bilgiler için betimsel istatistik parametreleri olarak frekans (n) ve yüzde (%) kullanılmıştır. Veriler değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotları (sayı, yüzde, min-maks değerleri, ortalama, standart sapma) kullanılmıştır. Nicel değişkenleri karşılaştırmak için öncelikle parametrik test koşullarının sağlanıp sağlanmadığı araştırıldı. Kullanılan verilerin normal dağılım göstermesi çarpıklık ve basıklık değerlerinin ±3 arasında olmasına bağlıdır (Shao, 2002). Normal dağılıma sahip veriler ile niceliksel verilerin karşılaştırılmasında iki bağımsız grup arasındaki fark için bağımsız t testi, ikiden fazla bağımsız grup karşılaştırılmasında ise tek yönlü varyans analizi uygulandı. Nicel veriler arasındaki ilişkiyi test etmek için ise Pearson korelasyon uygulanmıştır. Kategorik değişkenler arası ilişki ise ki-kare analizi ile incelenmiştir. Anlamlılık düzeyi 0,05 kabul edilmiştir.

4. BULGULAR

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kadın	19	19,0
	Erkek	81	81,0
Medeni durum	Bekar	26	26,0
	Evli	74	74,0
Yaş	18-27 yaş	15	15,0
	28-37 yaş	37	37,0
	38-47 yaş	31	31,0
	48-57 yaş	11	11,0
	58-67 yaş	6	6,0
Eğitim durumu	Okumamış	5	5,0
	İlkokul	18	18,0
	Ortaokul	30	30,0
	Lise	33	33,0
	Üniversite	14	14,0
Doğum yeri	Çukurca	29	29,0
	Derecik	46	46,0
	Şemdinli	17	17,0
	Yüksekova	5	5,0
	Diğer	3	3,0

Çizelge 4.1. Araştırmaya katılan katılımcıların sosyo-demografik dağılımı

Araştırmaya katılan katılımcıların %19'unun kadın %81'inin erkek olduğu gözlenmiştir. Katılımcıların %26'sının bekar %74'ünün evli olduğu gözlenmiştir. Katılımcıların %15'inin 18-27 yaş, %37'sinin 28-37 yaş, %31'inin 38-47 yaş, %11'inin 48-57 yaş ve %6'sının 58-67 yaş arasında olduğu gözlenmiştir. Katılımcıların %5'inin okumamış, %18'inin ilkokul, %30'unun ortaokul, %33'ünün lise ve %14'ünün üniversite mezunu olduğu gözlenmiştir. Katılımcıların %29'unun Çukurca, %46'sının Derecik, %17'sinin Şemdinli, %5'inin Yüksekova ve %3'ünün ise diğer Van (1), Hatay (1) ve Sivas (1) doğum yerlerine sahip olduğu gözlenmiştir.

Değişken	Min	Max	Medyan	$\bar{X}$	SS	Basıklık	Çarpıklık	Durum
İkamet Yılı	1,00	64,00	36,50	36,67	11,90	0,585	-0,098	Normal

Çizelge 4.2. Katılımcıların yaş ve ikamet yılı değişkenlerinin tanımlayıcı istatistikleri ve normallik dağılımı

İkamet yılı ortalaması 36,67±11,90 olduğu gözlenmiştir. Araştırmada kullanılan ikamet yılı değişkeninin normallik analizi sonuçları Tablo'da verilmiştir. Verilerin çarpıklık ve basıklık değerlerinin ±3 arasında olduğu ve normal dağılıma sahip olduğu gözlenmiştir.

Türkiye'nin Irak'a yaptığı operasyonlara ilişkin bölgede yaşayan insanların bilgi ve tutumlarını belirlemek amacı ile aşağıdaki sorular hazırlanmış olup 1- Kesinlikle Katılmıyorum, 2- Katılmıyorum, 3- Kararsızım, 4- Katılıyorum ve 5- Kesinlikle Katılıyorum olarak derecelendirilmiştir.

Bilgi ve Tutumlar	1	2	3	4	5
1. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonları ve siyasi iktidarın bu konuyla ilgili politikalarını destekliyor musunuz?	1,0	4,0	2,0	76,0	17,0
2. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyon sizi ekonomik açıdan etkiledi mi?	7,0	41,0	2,0	40,0	10,0
3. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonların sürmesini istiyor musunuz?	3,0	3,0	7,0	67,0	20,0
4. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonların PKK terör örgütünü bitireceğini düşünüyor musunuz?	2,0	6,0	8,0	68,0	16,0
5. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlarda KYB (Barzani Peşmergeleri) ile yaptığı işbirliğini olumlu buluyor musunuz?	6,0	33,0	38,0	19,0	4,0
6. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonların ikamet ettiğiniz bölge ve çevresine yararlı faydaları olacağını düşünüyor musunuz?	1,0	4,0	4,0	72,0	19,0

7. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar öncesi siyasal iktidarın bölge halkının konuyla ilgili katılımına danışması gerekir miydi?	13,0	39,0	25,0	22,0	1,0
8. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonrasında Irak'ın Kuzeyinden çekilmesini uygun bulur musunuz?	17,0	23,0	6,0	53,0	1,0
9. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonucunda Irak'ın Kuzeyinden teslim olan PKK terör örgütü mensubu sayısında yaşanan artışları olumlu buluyor musunuz?	1,0	0,0	6,0	72,0	21,0
10. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonrasında Hakkari ili başta olmak üzere komşu iller ve Irak'ın Kuzeyindeki yerleşim yerlerinde ekonomik kalkınma yaşanacağını düşünüyor musunuz?	1,0	4,0	4,0	70,0	21,0
13. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar örgüt mensuplarının teslim olmasında etkisi büyük müdür?	0,0	1,0	1,0	74,0	24,0
14. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonların sürmesini PKK terör örgütünün Irak faaliyetlerini sonlandırabilir mi?	0,0	7,0	11,0	67,0	15,0
15. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonucu PKK terör örgütü mensuplarının Suriye topraklarına geçebileceğini düşünüyor musunuz?	0,0	5,0	1,0	84,0	10,0
16. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlarda KYB (Barzani Peşmergeleri) ile yaptığı işbirliği sonucu örgütün YRK ve KYB ile işbirliğine gider mi?	4,0	12,0	62,0	18,0	4,0
17. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonucu PKK terör örgütünü alan hakimiyetinin sona ermesiyle bölge	0,0	6,0	5,0	69,0	20,0

halkına ve çevresine faydaları olacağını düşünüyor musunuz?					
18.Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar ile verdiği zayiatları PKK terör örgütü lider kadrosunun sakladığını ya da gerçekleri saptırdığını düşünüyor musunuz?	1,0	2,0	13,0	68,0	16,0
19. PKK terör örgütü içerisindeki örgüt mensuplarının teslim olmalarını öneriyor ve destekliyor musunuz?	0,0	0,0	4,0	76,0	20,0
20.Suriye Kuzeyinde PKK terör örgütüne ABD başta olmak üzere verilen desteğin kalıcı olacağını ve meşru bir devlet kurulacağını düşünüyor musunuz?	25,0	51,0	12,0	9,0	3,0

Çizelge 4.3. Bilgi ve tutumlar ile ilgili soruların frekans dağılımları yüzdesi

Değişkenler		**n**	**%**
Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonların nedenleri	PKK terör örgütünün bölgedeki varlığı ve faaliyetleri	98	98,0
	IKYB'nin Mustafa Barzani döneminden itibaren bağımsızlık talepleri	13	13,0
	Mahmur kampının boşaltılmasının istenmesi	25	25,0
	Sincar bölgesindeki Haşdi Şabi ve YBŞ faaliyetleri	27	27,0
	PKK terör örgütünün hakim olduğu alanlardaki halkın kurtarılması	20	20,0
	Irak ordusu ve Peşmergenin terörle mücadele yetersiz kalması	22	22,0
PKK terör örgütünden kaçarak Türkiye güvenlik güçlerine teslim olmalardaki nedenler	Örgüt içerindeki kötü muamele	22	22,0
	Örgüt içerisindeki ortamın anlatıldığı gibi çıkmaması	20	20,0
	Örgüt yöneticilerin bizleri ölüme göndermesi	19	19,0
	Örgütün anlatılan amaçlarından sapmış olması	20	20,0
	Türkiye'nin 2018 yılı ile birlikte Irak'ın Kuzeyine yaptığı müdahale kapsamındaki operasyonlarla örgüt içerisindeki verilen kayıpların artması	86	86,0
	Türk güvenlik güçlerinin ikna faaliyetlerinin örgüt içerisindeki mensuplara cazip gelmesi	26	26,0

	Örgüte katılanların gelecek ile ilgili belirsizliklerin artması	22	22,0
	Türkiye'nin 2016 yılından itibaren Suriye Kuzeyine yaptığı üç büyük operasyon ve bölgedeki varlığı	13	13,0
	Diğer	2	2,0
PKK terör örgütünün yurt içi ve yurtdışı faaliyetlerine eleman kaynağı sağladığı ülkeler	Irak	93	93,0
	Suriye	93	93,0
	Avrupa	16	16,0
	İran	88	88,0
	Orta Doğu Ülkeleri	8	8,0
	Asya	5	5,0
	Amerika Kıtası	4	4,0
Suriye Kuzeyinde faaliyet gösteren PKK terör örgüne gelen yardımlar hangi yerleşim yerlerine hangi bölgeden geldiği	Irak'ın Kuzeyi bölgesinde bulunan ABD'ye ait büyük üs bölgelerinden kara yolu ile Suriye'ye Haseke şehrine	95	95,0
	KDP ile sınır hattında bulunan sınır kapılarından açık olanlar üzerinden kamışlı ve Haseke bölgesine	27	27,0
	Sincar bölgesinden Haşdi Şabi aracılığı ile Suriye'ye	27	27,0
	Suriye rejim güçlerinin hakimiyet alanlarından özellikle Haseke ve Kamışlı	11	11,0
	Rus güçleri aracılığı ile Tel Rıfat bölgesine	14	14,0

Çizelge 4.4. Bilgi ve tutumlar ile ilgili soruların frekans dağılımları yüzdesi

Araştırmaya katılan katılımcıların %98'inin PKK terör örgütünün bölgedeki varlığı ve faaliyetleri, %13'ünün IKYB'nin Mustafa Barzani döneminden itibaren bağımsızlık talepleri, %25'inin Mahmur kampının boşaltılmasının istenmesi, %27'sinin Sincar bölgesindeki Haşdi Şabi ve YBŞ faaliyetleri, %20'sinin PKK terör örgütünün hakim olduğu alanlardaki halkın kurtarılması, %22'sinin Irak ordusu ve Peşmergenin terörle mücadele yetersiz kalması nedeni ile Irak'ta sınır ötesi operasyon yapıldığını düşünmektedir. Katılımcıların %22'sinin Örgüt içerindeki kötü muamele, %20'sinin Örgüt içerisindeki ortamın anlatıldığı gibi çıkmaması, %19'unun Örgüt yöneticilerin bizleri ölüme göndermesi, %20'sinin Örgütün anlatılan amaçlarından sapmış olması, %86'sının Türkiye'nin 2018 yılı ile birlikte Irak'ın Kuzeyine yaptığı müdahale kapsamındaki operasyonlarla örgüt içerisindeki verilen kayıpların artması, %26'sının Türk güvenlik güçlerinin ikna faaliyetlerinin örgüt içerisindeki mensuplara cazip gelmesi, %22'sinin Örgüte

katılanların gelecek ile ilgili belirsizliklerin artması, %13'ünün Türkiye'nin 2016 yılından itibaren Suriye Kuzeyine yaptığı üç büyük operasyon ve bölgedeki varlığı, %2'sinin diğer sebepler ile PKK örgütten kaçarak Türkiye güvenlik güçlerine teslim olduğunu belirtmişlerdir. PKK terör örgütünün %93'ünün Irak ve Suriye, %16'sının Avrupa, %88'inin İran, %8'inin Orta Doğu Ülkeleri, %5'inin Asya ve %4'ünün Amerika Kıtasından eleman sağladığı gözlenmiştir. Katılımcıların %95'inin Irak'ın Kuzeyi bölgesinde bulunan ABD'ye ait büyük üs bölgelerinden kara yolu ile Suriye'ye Haseke şehrine, %27'sinin KDP ile sınır hattında bulunan sınır kapılarından açık olanlar üzerinden kamışlı ve Haseke bölgesine ve Sincar bölgesinden Haşdi Şabi aracılığı ile Suriye'ye, %11'inin Suriye rejim güçlerinin hakimiyet alanlarından özellikle Haseke ve Kamışlı ve %14'ünün Rus güçleri aracılığı ile Tel Rıfat bölgesine Suriye'nin kuzeyinde bulunan PKK terör örgütüne bu şekilde yardımlar geldiği gözlenmiştir.

Bilgi ve tutumlar		**Ortalama**	**SS**	**t**	**p**
1. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonları ve siyasi iktidarın bu konuyla ilgili politikalarını destekliyor musunuz?	Kadın	4,05	0,62	0,091	0,927
	Erkek	4,04	0,68		
2. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyon sizi ekonomik açıdan etkiledi mi?	Kadın	2,79	1,23	-1,030	0,306
	Erkek	3,11	1,22		
3. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonların sürmesini istiyor musunuz?	Kadın	4,00	0,67	0,118	0,906
	Erkek	3,98	0,85		
4. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonların PKK terör örgütünü bitireceğini düşünüyor musunuz?	Kadın	3,89	0,57	-0,031	0,975
	Erkek	3,90	0,86		
5. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlarda KYB (Barzani Peşmergeleri) ile yaptığı işbirliğini olumlu buluyor musunuz?	Kadın	3,05	0,71	1,468	0,151
	Erkek	2,77	0,99		
6. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonların ikamet ettiğiniz bölge ve çevresine yararlı faydaları olacağını düşünüyor musunuz?	Kadın	4,00	0,67	-0,277	0,782
	Erkek	4,05	0,71		
7. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar öncesi siyasal iktidarın bölge	Kadın	2,89	0,81	1,721	0,094

halkının konuyla ilgili katılımına danışması gerekir miydi?	Erkek	2,52	1,04		
8. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonrasında Irak'ın Kuzeyinden çekilmesini uygun bulur musunuz?	Kadın	2,47	1,07	-2,038	**0,044**
	Erkek	3,10	1,23		
9. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonucunda Irak'ın Kuzeyinden teslim olan PKK terör örgütü mensubu sayısında yaşanan artışları olumlu buluyor musunuz?	Kadın	4,26	0,56	1,176	0,243
	Erkek	4,09	0,60		
10. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonrasında Hakkari ili başta olmak üzere komşu iller ve Irak'ın Kuzeyindeki yerleşim yerlerinde ekonomik kalkınma yaşanacağını düşünüyor musunuz?	Kadın	4,21	0,71	1,030	0,306
	Erkek	4,02	0,71		
13. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar örgüt mensuplarının teslim olmasında etkisi büyük müdür?	Kadın	2,00	0,00	0,687	0,494
	Erkek	1,98	0,16		
14. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonların sürmesini PKK terör örgütünün Irak faaliyetlerini sonlandırabilir mi?	Kadın	4,16	0,76	1,724	0,088
	Erkek	3,84	0,72		
15. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonucu PKK terör örgütü mensuplarının Suriye topraklarına geçebileceğini düşünüyor musunuz?	Kadın	4,16	0,37	1,462	0,147
	Erkek	3,95	0,59		
16. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlarda KYB (Barzani Peşmergeleri) ile yaptığı işbirliği sonucu örgütün YRK ve KYB ile işbirliğine gider mi?	Kadın	3,00	0,94	-0,367	0,715
	Erkek	3,07	0,75		
17. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonucu PKK terör örgütünü alan hakimiyetinin sona ermesiyle bölge halkına ve çevresine faydaları olacağını düşünüyor musunuz?	Kadın	4,00	0,67	-0,206	0,837
	Erkek	4,04	0,71		
18.Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar ile verdiği zayiatları PKK terör örgütü lider kadrosunun sakladığını ya da gerçekleri saptırdığını düşünüyor musunuz?	Kadın	3,79	0,42	-1,217	0,227
	Erkek	4,00	0,72		

19. PKK terör örgütü içerisindeki örgüt mensuplarının teslim olmalarını öneriyor ve destekliyor musunuz?	Kadın	4,16	0,37	-0,022	0,983
	Erkek	4,16	0,49		
20.Suriye Kuzeyinde PKK terör örgütüne ABD başta olmak üzere verilen desteğin kalıcı olacağını ve meşru bir devlet kurulacağını düşünüyor musunuz?	Kadın	1,84	1,01	-1,458	0,148
	Erkek	4,05	0,62		

Çizelge 4.5. Bilgi ve tutumlar ile cinsiyet arasındaki ilişki

Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonrasında Irak'ın Kuzeyinden çekilmesini uygun bulur musunuz? sorusu ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Erkeklerin puan ortalaması kadınların puan ortalamasından yüksektir.

Bilgi ve Tutum	**Cinsiyet**	**Kadın**	**Erkek**
		X^2=0,479**	**p=0,489**
PKK terör örgütünün bölgedeki varlığı ve faaliyetleri	**Evet**	19	79
		100,0%	97,5%
	Hayır	0	2
		0,0%	2,5%
		X^2=1,241**	**p=0,265**
IKYB'nin Mustafa Barzani döneminden itibaren bağımsızlık talepleri	**Evet**	1	12
		5,3%	14,8%
	Hayır	18	69
		94,7%	85,2%
		X^2=0,195**	**p=0,659**
Mahmur kampının boşaltılmasının istenmesi	**Evet**	4	21
		21,1%	25,9%
	Hayır	15	60
		78,9%	74,1%
		X^2=5,623**	**p=0,018**
Sincar bölgesindeki Haşdi Şabi ve YBŞ faaliyetleri	**Evet**	1	26
		5,3%	32,1%
	Hayır	18	55
		94,7%	67,9%
		X^2=0,016**	**p=0,899**
	Evet	4	16

PKK terör örgütünün hakim olduğu alanlardaki halkın kurtarılması		21,1%	19,8%
	Hayır	15	65
		78,9%	80,2%
		X^2=1,800**	**p=0,180**
Irak ordusu ve Peşmergenin terörle mücadele yetersiz kalması	**Evet**	2	20
		10,5%	24,7%
	Hayır	17	61
		89,5%	75,3%
		X^2=1,800**	**p=0,180**
Örgüt içerindeki kötü muamele	**Evet**	2	20
		10,5%	24,7%
	Hayır	17	61
		89,5%	75,3%
		X^2=3,184**	**p=0,074**
Örgüt içerisindeki ortamın anlatıldığı gibi çıkmaması	**Evet**	1	19
		5,3%	23,5%
	Hayır	18	62
		94,7%	76,5%
		X^2=0,157**	**p=0,692**
Örgüt yöneticilerin bizleri ölüme göndermesi	**Evet**	3	16
		15,8%	19,8%
	Hayır	16	65
		84,2%	80,2%
		X^2=1,316**	**p=0,251**
Örgütün anlatılan amaçlarından sapmış olması	**Evet**	2	18
		10,5%	22,2%
	Hayır	17	63
		89,5%	77,8%
		X^2=2,955**	**p=0,086**
Türkiye'nin 2018 yılı ile birlikte Irak'ın Kuzeyine yaptığı müdahale kapsamındaki operasyonlarla örgüt içerisindeki verilen kayıpların artması	**Evet**	14	72
		73,7%	88,9%
	Hayır	5	9
		26,3%	11,1%
		X^2=1,433**	**p=0,231**
Türk güvenlik güçlerinin ikna faaliyetlerinin örgüt içerisindeki mensuplara cazip gelmesi	**Evet**	7	19
		36,8%	23,5%
	Hayır	12	62

		63,2%	76,5%
		X^2=0,527**	**p=0,468**
Örgüte katılanların gelecek ile ilgili belirsizliklerin artması	**Evet**	3	19
		15,8%	23,5%
	Hayır	16	62
		84,2%	76,5%
		X^2=3,505**	**p=0,061**
Türkiye'nin 2016 yılından itibaren Suriye Kuzeyine yaptığı üç büyük operasyon ve bölgedeki varlığı	**Evet**	0	13
		0,0%	16,0%
	Hayır	19	68
		100,0%	84,0%
		X^2=0,479**	**p=0,489**
Diğer	**Evet**	0	2
		0,0%	2,5%
	Hayır	19	79
		100,0%	97,5%
		X^2=1,766**	**p=0,184**
Irak	**Evet**	19	74
		100,0%	91,4%
	Hayır	0	7
		0,0%	8,6%
		X^2=0,109**	**p=0,742**
Suriye	**Evet**	18	75
		94,7%	92,6%
	Hayır	1	6
		5,3%	7,4%
		X^2=0,001**	**p=0,978**
Avrupa	**Evet**	3	13
		15,8%	16,0%
	Hayır	16	68
		84,2%	84,0%
		X^2=1,008**	**p=0,315**
İran	**Evet**	18	70
		94,7%	86,4%
	Hayır	1	11
		5,3%	13,6%
		X^2=0,239**	**p=0,625**

Orta Doğu Ülkeleri	**Evet**	1	7
		5,3%	8,6%
	Hayır	18	74
		94,7%	91,4%
		X^2=0,003**	**p=0,953**
Asya	**Evet**	1	4
		5,3%	4,9%
	Hayır	18	77
		94,7%	95,1%
		X^2=0,097**	**p=0,755**
Amerika kıtası	**Evet**	1	3
		5,3%	3,7%
	Hayır	18	78
		94,7%	96,3%
		X^2=1,235**	**p=0,267**
Irak'ın Kuzeyi bölgesinde bulunan ABD'ye ait büyük üs bölgelerinden kara yolu ile Suriye'ye Haseke şehrine	**Evet**	19	76
		100,0%	93,8%
	Hayır	0	5
		0,0%	6,2%
		X^2=5,623**	**p=0,018**
KDP ile sınır hattında bulunan sınır kapılarından açık olanlar üzerinden kamışlı ve Haseke bölgesine	**Evet**	1	26
		5,3%	32,1%
	Hayır	18	55
		94,7%	67,9%
		X^2=3,230**	**p=0,072**
Sincar bölgesinden Haşdi Şabi aracılığı ile Suriye'ye	**Evet**	2	25
		10,5%	30,9%
	Hayır	17	56
		89,5%	69,1%
		X^2=2,899**	**p=0,089**
Suriye rejim güçlerinin hakimiyet alanlarından özellikle Haseke ve Kamışlı	**Evet**	0	11
		0,0%	13,6%
	Hayır	19	70
		100,0%	86,4%
		X^2=3,819**	**p=0,051**
Rus güçleri aracılığı ile Tel Rıfat bölgesine	**Evet**	0	14
		0,0%	17,3%

	Hayır	19	67
		100,0%	82,7%

Çizelge 4.6. Katılımcıların cinsiyetleri ile bilgi ve tutum soruları arasındaki ilişki

Sincar bölgesindeki Haşdi Şabi ve YBŞ faaliyetleri ve KDP ile sınır hattında bulunan sınır kapılarından açık olanlar üzerinden kamışlı ve Haseke bölgesine ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır ($p<0,05$).

Bilgi ve tutumlar		**Ortalama**	**SS**	**F**	**p**
1. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonları ve siyasi iktidarın bu konuyla ilgili politikalarını destekliyor musunuz?	Okumamış	4,20	0,45	0,961	0,433
	İlkokul	4,11	0,68		
	Ortaokul	3,90	0,61		
	Lise	4,00	0,61		
	Üniversite	4,29	0,91		
2. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyon sizi ekonomik açıdan etkiledi mi?	Okumamış	3,60	0,89	2,185	0,077
	İlkokul	3,61	1,09		
	Ortaokul	3,13	1,04		
	Lise	2,76	1,20		
	Üniversite	2,64	1,65		
3. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonların sürmesini istiyor musunuz?	Okumamış	4,20	0,45	0,221	0,926
	İlkokul	4,00	0,91		
	Ortaokul	3,93	0,45		
	Lise	4,03	0,68		
	Üniversite	3,86	1,51		
4. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonların PKK terör örgütünü bitireceğini düşünüyor musunuz?	Okumamış	4,20	0,45	0,316	0,867
	İlkokul	3,94	0,80		
	Ortaokul	3,83	0,70		
	Lise	3,94	0,61		
	Üniversite	3,79	1,42		
5. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlarda KYB (Barzani Peşmergeleri) ile yaptığı işbirliğini olumlu buluyor musunuz?	Okumamış	2,40	0,89	2,381	0,057
	İlkokul	2,39	0,85		
	Ortaokul	2,77	0,86		
	Lise	2,97	0,92		
	Üniversite	3,29	1,14		
6. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonların ikamet ettiğiniz bölge ve	Okumamış	4,20	0,45	0,199	0,938
	İlkokul	4,11	0,68		

çevresine yararlı faydaları olacağını düşünüyor musunuz?	Ortaokul	3,97	0,41		
	Lise	4,03	0,68		
	Üniversite	4,07	1,21		
7. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar öncesi siyasal iktidarın bölge halkının konuyla ilgili katılımına danışması gerekir miydi?	Okumamış	2,20	1,10	0,521	0,720
	İlkokul	2,39	1,15		
	Ortaokul	2,73	0,79		
	Lise	2,61	0,86		
	Üniversite	2,64	1,50		
8. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonrasında Irak'ın Kuzeyinden çekilmesini uygun bulur musunuz?	Okumamış	3,40	1,34	2,905	**0,026**
	İlkokul	3,28	1,36		
	Ortaokul	3,23	1,10		
	Lise	2,91	1,16		
	Üniversite	2,07	1,07		
9. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonucunda Irak'ın Kuzeyinden teslim olan PKK terör örgütü mensubu sayısında yaşanan artışları olumlu buluyor musunuz?	Okumamış	4,20	0,45	0,154	0,961
	İlkokul	4,17	0,51		
	Ortaokul	4,07	0,45		
	Lise	4,15	0,51		
	Üniversite	4,07	1,07		
10. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonrasında Hakkari ili başta olmak üzere komşu iller ve Irak'ın Kuzeyindeki yerleşim yerlerinde ekonomik kalkınma yaşanacağını düşünüyor musunuz?	Okumamış	4,20	0,45		
	İlkokul	4,11	0,68		
	Ortaokul	4,07	0,45	0,366	0,832
	Lise	4,09	0,68		
	Üniversite	3,86	1,23		
13. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar örgüt mensuplarının teslim olmasında etkisi büyük müdür?	Okumamış	2,00	0,00		
	İlkokul	1,94	0,24		
	Ortaokul	2,00	0,00	1,103	0,360
	Lise	2,00	0,00		
	Üniversite	1,93	0,27		
14. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonların sürmesini PKK terör örgütünün Irak faaliyetlerini sonlandırabilir mi?	Okumamış	3,80	0,45	1,095	0,364
	İlkokul	3,83	0,79		
	Ortaokul	4,03	0,49		
	Lise	3,97	0,73		
	Üniversite	3,57	1,09		

15. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonucu PKK terör örgütü mensuplarının Suriye topraklarına geçebileceğini düşünüyor musunuz?	Okumamış	4,00	0,00	0,096	0,983
	İlkokul	4,00	0,59		
	Ortaokul	4,03	0,18		
	Lise	3,97	0,59		
	Üniversite	3,93	1,00		
16. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlarda KYB (Barzani Peşmergeleri) ile yaptığı işbirliği sonucu örgütün YRK ve KYB ile işbirliğine gider mi?	Okumamış	3,60	0,89	1,335	0,263
	İlkokul	2,89	0,96		
	Ortaokul	2,93	0,52		
	Lise	3,21	0,70		
	Üniversite	3,00	1,11		
17. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonucu PKK terör örgütünü alan hakimiyetinin sona ermesiyle bölge halkına ve çevresine faydaları olacağını düşünüyor musunuz?	Okumamış	4,20	0,45	0,466	0,760
	İlkokul	4,06	0,73		
	Ortaokul	3,93	0,58		
	Lise	4,00	0,66		
	Üniversite	4,21	1,05		
18.Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar ile verdiği zayiatları PKK terör örgütü lider kadrosunun sakladığını ya da gerçekleri saptırdığını düşünüyor musunuz?	Okumamış	4,20	0,45	0,853	0,495
	İlkokul	3,83	0,86		
	Ortaokul	3,93	0,64		
	Lise	3,91	0,46		
	Üniversite	4,21	0,98		
19. PKK terör örgütü içerisindeki örgüt mensuplarının teslim olmalarını öneriyor ve destekliyor musunuz?	Okumamış	4,20	0,45	1,570	0,189
	İlkokul	4,17	0,51		
	Ortaokul	4,07	0,37		
	Lise	4,12	0,42		
	Üniversite	4,43	0,65		
20.Suriye Kuzeyinde PKK terör örgütüne ABD başta olmak üzere verilen desteğin kalıcı olacağını ve meşru bir devlet kurulacağını düşünüyor musunuz?	Okumamış	1,80	0,45	0,962	0,432
	İlkokul	1,83	0,71		
	Ortaokul	2,37	0,77		
	Lise	2,15	1,03		
	Üniversite	2,14	1,61		

Çizelge 4.7. Bilgi ve tutumlar ile eğitim durumu arasındaki ilişki

Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonrasında Irak'ın Kuzeyinden çekilmesini uygun bulur musunuz? sorusu ile eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Bu farkın hangi

gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan çoklu karşılaştırma testi Scheffe sonucunda; Üniversite mezunu olanların puan ortalaması diğer eğitim durumuna sahip olanların ortalamasından düşüktür.

Bilgi ve Tutum	**Eğitim durumu**	**Okumamış**	**İlkokul**	**Ortaokul**	**Lise**	**Üniversite**
		X^2=4,996**			**p=0,288**	
PKK terör örgütünün bölgedeki varlığı ve faaliyetleri	**Evet**	27	46	17	5	3
		93,1%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Hayır	2	0	0	0	0
		6,9%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
		X^2=3,895**			**p=0,420**	
IKYB'nin Mustafa Barzani döneminden itibaren bağımsızlık talepleri	**Evet**	4	5	2	2	0
		13,8%	10,9%	11,8%	40,0%	0,0%
	Hayır	25	41	15	3	3
		86,2%	89,1%	88,2%	60,0%	100,0%
		X^2=4,444**			**p=0,349**	
Mahmur kampının boşaltılmasının istenmesi	**Evet**	4	14	5	2	0
		13,8%	30,4%	29,4%	40,0%	0,0%
	Hayır	25	32	12	3	3
		86,2%	69,6%	70,6%	60,0%	100,0%
		X^2=1,746**			**p=0,782**	
Sincar bölgesindeki Haşdi Şabi ve YBŞ faaliyetleri	**Evet**	7	13	5	2	0
		24,1%	28,3%	29,4%	40,0%	0,0%
	Hayır	22	33	12	3	3
		75,9%	71,7%	70,6%	60,0%	100,0%
		X^2=5,726**			**p=0,221**	
PKK terör örgütünün hakim olduğu alanlardaki halkın kurtarılması	**Evet**	5	8	3	2	2
		17,2%	17,4%	17,6%	40,0%	66,7%
	Hayır	24	38	14	3	1
		82,8%	82,6%	82,4%	60,0%	33,3%

		X^2=1,838**			**p=0,765**	
Irak ordusu ve Peşmergenin terörle mücadele yetersiz kalması	**Evet**	7	8	4	2	1
		24,1%	17,4%	23,5%	40,0%	33,3%
	Hayır	22	38	13	3	2
		75,9%	82,6%	76,5%	60,0%	66,7%
		X^2=4,808**			**p=0,308**	
Örgüt içerindeki kötü muamele	**Evet**	6	9	3	2	2
		20,7%	19,6%	17,6%	40,0%	66,7%
	Hayır	23	37	14	3	1
		79,3%	80,4%	82,4%	60,0%	33,3%
		X^2=6,058**			**p=0,195**	
Örgüt içerisindeki ortamın anlatıldığı gibi çıkmaması	**Evet**	6	7	3	2	2
		20,7%	15,2%	17,6%	40,0%	66,7%
	Hayır	23	39	14	3	1
		79,3%	84,8%	82,4%	60,0%	33,3%
		X^2=2,479**			**p=0,648**	
Örgüt yöneticilerin bizleri ölüme göndermesi	**Evet**	5	9	2	2	1
		17,2%	19,6%	11,8%	40,0%	33,3%
	Hayır	24	37	15	3	2
		82,8%	80,4%	88,2%	60,0%	66,7%
		X^2=6,058**			**p=0,195**	
Örgütün anlatılan amaçlarından sapmış olması	**Evet**	6	7	3	3	1
		20,7%	15,2%	17,6%	60,0%	33,3%
	Hayır	23	39	14	2	2
		79,3%	84,8%	82,4%	40,0%	66,7%
		X^2=19,725**			**p=0,001**	
Türkiye'nin 2018 yılı ile birlikte Irak'ın Kuzeyine yaptığı müdahale kapsamındaki operasyonlarla örgüt içerisindeki	**Evet**	25	42	15	4	0
		86,2%	91,3%	88,2%	80,0%	0,0%
	Hayır	4	4	2	1	3
		13,8%	8,7%	11,8%	20,0%	100,0%

verilen kayıpların artması						
		X^2=2,274**			**p=0,686**	
Türk güvenlik güçlerinin ikna faaliyetlerinin örgüt içerisindeki mensuplara cazip gelmesi	**Evet**	5	14	4	2	1
		17,2%	30,4%	23,5%	40,0%	33,3%
	Hayır	24	32	13	3	2
		82,8%	69,6%	76,5%	60,0%	66,7%
		X^2=1,387**			**p=0,846**	
Örgüte katılanların gelecek ile ilgili belirsizliklerin artması	**Evet**	6	10	3	2	1
		20,7%	21,7%	17,6%	40,0%	33,3%
	Hayır	23	36	14	3	2
		79,3%	78,3%	82,4%	60,0%	66,7%
		X^2=5,578**			**p=0,233**	
Türkiye'nin 2016 yılından itibaren Suriye Kuzeyine yaptığı üç büyük operasyon ve bölgedeki varlığı	**Evet**	3	4	3	2	1
		10,3%	8,7%	17,6%	40,0%	33,3%
	Hayır	26	42	14	3	2
		89,7%	91,3%	82,4%	60,0%	66,7%
		X^2=2,070**			**p=0,723**	
Diğer	**Evet**	0	1	1	0	0
		0,0%	2,2%	5,9%	0,0%	0,0%
	Hayır	29	45	16	5	3
		100,0%	97,8%	94,1%	100,0%	100,0%
		X^2=25,856**			**p=0,000**	
Irak	**Evet**	27	46	15	2	3
		93,1%	100,0%	88,2%	40,0%	100,0%
	Hayır	2	0	2	3	0
		6,9%	0,0%	11,8%	60,0%	0,0%
		X^2=28,266**			**p=0,000**	
Suriye	**Evet**	27	46	16	3	1

		93,1%	100,0%	94,1%	60,0%	33,3%
	Hayır	2	0	1	2	2
		6,9%	0,0%	5,9%	40,0%	66,7%
		X^2=8,913**			**p=0,063**	
Avrupa	**Evet**	4	5	3	3	1
		13,8%	10,9%	17,6%	60,0%	33,3%
	Hayır	25	41	14	2	2
		86,2%	89,1%	82,4%	40,0%	66,7%
		X^2=26,273**			**p=0,000**	
İran	**Evet**	25	46	14	2	1
		86,2%	100,0%	82,4%	40,0%	33,3%
	Hayır	4	0	3	3	2
		13,8%	0,0%	17,6%	60,0%	66,7%
		X^2=20,608**			**p=0,000**	
Orta Doğu Ülkeleri	**Evet**	1	2	2	3	0
		3,4%	4,3%	11,8%	60,0%	0,0%
	Hayır	28	44	15	2	3
		96,6%	95,7%	88,2%	40,0%	100,0%
		X^2=16,990**			**p=0,002**	
Asya	**Evet**	0	1	2	2	0
		0,0%	2,2%	11,8%	40,0%	0,0%
	Hayır	29	45	15	3	3
		100,0%	97,8%	88,2%	60,0%	100,0%
		X^2=4,225**			**p=0,376**	
Amerika kıtası	**Evet**	0	2	2	0	0
		0,0%	4,3%	11,8%	0,0%	0,0%
	Hayır	29	44	15	5	3
		100,0%	95,7%	88,2%	100,0%	100,0%
		X^2=10,107**			**p=0,039**	
Irak'ın Kuzeyi bölgesinde bulunan ABD'ye ait büyük üs bölgelerinden kara yolu ile	**Evet**	27	46	16	4	2
		93,1%	100,0%	94,1%	80,0%	66,7%
	Hayır	2	0	1	1	1
		6,9%	0,0%	5,9%	20,0%	33,3%

Suriye'ye Haseke şehrine						
		X^2=7,024**			**p=0,135**	
KDP ile sınır hattında bulunan sınır kapılarından açık olanlar üzerinden kamışlı ve Haseke bölgesine	**Evet**	11	9	4	3	0
		37,9%	19,6%	23,5%	60,0%	0,0%
	Hayır	18	37	13	2	3
		62,1%	80,4%	76,5%	40,0%	100,0%
		X^2=6,035**			**p=0,197**	
Sincar bölgesinden Haşdi Şabi aracılığı ile Suriye'ye	**Evet**	3	16	5	2	1
		10,3%	34,8%	29,4%	40,0%	33,3%
	Hayır	26	30	12	3	2
		89,7%	65,2%	70,6%	60,0%	66,7%
		X^2=5,176**			**p=0,270**	
Suriye rejim güçlerinin hakimiyet alanlarından özellikle Haseke ve Kamışlı	**Evet**	2	5	2	2	0
		6,9%	10,9%	11,8%	40,0%	0,0%
	Hayır	27	41	15	3	3
		93,1%	89,1%	88,2%	60,0%	100,0%
		X^2=10,160**			**p=0,038**	
Rus güçleri aracılığı ile Tel Rıfat bölgesine	**Evet**	3	5	3	3	0
		10,3%	10,9%	17,6%	60,0%	0,0%
	Hayır	26	41	14	2	3
		89,7%	89,1%	82,4%	40,0%	100,0%

Çizelge 4.8. Katılımcıların eğitim durumu ile bilgi ve tutum soruları arasındaki ilişki

Türkiye'nin 2018 yılı ile birlikte Irak'ın Kuzeyine yaptığı müdahale kapsamındaki operasyonlarla örgüt içerisindeki verilen kayıpların artması,Irak, Suriye, İran, Orta Doğu Ülkeleri, Asya, Irak'ın Kuzeyi bölgesinde bulunan ABD'ye ait büyük üs bölgelerinden kara yolu ile Suriye'ye Haseke şehrine, Rus güçleri

aracılığı ile Tel Rıfat bölgesi ile eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (p<0,05).

Bilgi ve tutumlar		Ortalama	SS	F	p
1. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonları ve siyasi iktidarın bu konuyla ilgili politikalarını destekliyor musunuz?	Çukurca	3,76	0,79	2,269	0,067
	Derecik	4,20	0,40		
	Şemdinli	4,00	0,87		
	Yüksekova	4,20	0,84		
	Diğer	4,33	0,58		
2. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyon sizi ekonomik açıdan etkiledi mi?	Çukurca	2,93	1,28	2,394	0,056
	Derecik	3,37	1,12		
	Şemdinli	2,65	1,22		
	Yüksekova	3,00	1,41		
	Diğer	1,67	0,58		
3. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonların sürmesini istiyor musunuz?	Çukurca	3,62	1,02	3,738	**0,007**
	Derecik	4,22	0,42		
	Şemdinli	4,18	0,53		
	Yüksekova	3,60	1,34		
	Diğer	3,33	2,08		
4. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonların PKK terör örgütünü bitireceğini düşünüyor musunuz?	Çukurca	3,62	0,94	3,008	**0,022**
	Derecik	4,11	0,48		
	Şemdinli	4,06	0,75		
	Yüksekova	3,20	1,48		
	Diğer	3,67	1,53		
5. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlarda KYB (Barzani Peşmergeleri) ile yaptığı işbirliğini olumlu buluyor musunuz?	Çukurca	2,90	0,90	0,647	0,630
	Derecik	2,67	0,90		
	Şemdinli	2,94	1,03		
	Yüksekova	3,00	1,23		
	Diğer	3,33	1,53		
6. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonların ikamet ettiğiniz bölge ve çevresine yararlı faydaları olacağını düşünüyor musunuz?	Çukurca	3,69	0,85	5,414	**0,001**
	Derecik	4,22	0,42		
	Şemdinli	4,24	0,44		
	Yüksekova	3,40	1,34		
	Diğer	4,67	0,58		
	Çukurca	2,97	0,91	3,762	

7. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar öncesi siyasal iktidarın bölge halkının konuyla ilgili katılımına danışması gerekir miydi?	Derecik	2,63	0,97		**0,007**
	Şemdinli	2,06	0,83		
	Yüksekova	2,60	1,52		
	Diğer	1,33	0,58		
8. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonrasında Irak'ın Kuzeyinden çekilmesini uygun bulur musunuz?	Çukurca	3,00	1,04	2,015	0,099
	Derecik	2,93	1,32		
	Şemdinli	3,41	1,12		
	Yüksekova	2,80	1,30		
	Diğer	1,33	0,58		
9. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonucunda Irak'ın Kuzeyinden teslim olan PKK terör örgütü mensubu sayısında yaşanan artışları olumlu buluyor musunuz?	Çukurca	3,90	0,49	3,001	**0,022**
	Derecik	4,28	0,46		
	Şemdinli	4,00	0,87		
	Yüksekova	4,00	0,71		
	Diğer	4,67	0,58		
10. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonrasında Hakkari ili başta olmak üzere komşu iller ve Irak'ın Kuzeyindeki yerleşim yerlerinde ekonomik kalkınma yaşanacağını düşünüyor musunuz?	Çukurca	3,79	0,73	4,988	**0,001**
	Derecik	4,26	0,44		
	Şemdinli	4,29	0,47		
	Yüksekova	3,40	1,14		
	Diğer	3,33	2,08		
13. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar örgüt mensuplarının teslim olmasında etkisi büyük müdür?	Çukurca	2,00	0,00	0,502	0,734
	Derecik	1,98	0,15		
	Şemdinli	1,94	0,24		
	Yüksekova	2,00	0,00		
	Diğer	2,00	0,00		
14. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonların sürmesini PKK terör örgütünün Irak faaliyetlerini sonlandırabilir mi?	Çukurca	3,59	0,78	5,269	**0,001**
	Derecik	4,15	0,56		
	Şemdinli	4,06	0,56		
	Yüksekova	3,20	0,84		
	Diğer	3,33	1,53		
15. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonucu PKK terör örgütü mensuplarının Suriye topraklarına geçebileceğini düşünüyor musunuz?	Çukurca	3,83	0,66	1,546	0,195
	Derecik	4,13	0,34		
	Şemdinli	3,94	0,56		
	Yüksekova	3,80	0,45		
	Diğer	4,00	1,73		
	Çukurca	2,93	0,46	1,534	

16. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlarda KYB (Barzani Peşmergeleri) ile yaptığı işbirliği sonucu örgütün YRK ve KYB ile işbirliğine gider mi?	Derecik	3,02	0,91		0,198
	Şemdinli	3,24	0,90		
	Yüksekova	3,00	0,00		
	Diğer	4,00	1,00		
17. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonucu PKK terör örgütünü alan hakimiyetinin sona ermesiyle bölge halkına ve çevresine faydaları olacağını düşünüyor musunuz?	Çukurca	3,69	0,93	3,026	**0,021**
	Derecik	4,20	0,40		
	Şemdinli	4,18	0,64		
	Yüksekova	4,20	0,45		
	Diğer	3,67	1,53		
18.Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar ile verdiği zayiatları PKK terör örgütü lider kadrosunun sakladığını ya da gerçekleri saptırdığını düşünüyor musunuz?	Çukurca	3,90	0,72	1,647	0,169
	Derecik	3,91	0,63		
	Şemdinli	4,24	0,44		
	Yüksekova	4,20	0,84		
	Diğer	3,33	1,53		
19. PKK terör örgütü içerisindeki örgüt mensuplarının teslim olmalarını öneriyor ve destekliyor musunuz?	Çukurca	4,03	0,50	3,717	**0,007**
	Derecik	4,17	0,38		
	Şemdinli	4,12	0,49		
	Yüksekova	4,40	0,55		
	Diğer	5,00	0,00		
20.Suriye Kuzeyinde PKK terör örgütüne ABD başta olmak üzere verilen desteğin kalıcı olacağını ve meşru bir devlet kurulacağını düşünüyor musunuz?	Çukurca	2,72	1,00	9,466	**0,000**
	Derecik	1,76	0,57		
	Şemdinli	2,18	1,02		
	Yüksekova	1,20	0,45		
	Diğer	3,67	2,31		

Çizelge 4.9. Bilgi ve tutumlar ile doğum yeri arasındaki ilişki

Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonların sürmesini istiyor musunuz? sorusu ile doğum yeri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Bu farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan çoklu karşılaştırma testi Scheffe sonucunda; doğum yeri Çukurca olanların puan ortalaması doğum yeri Derecik olanların ortalamasından düşüktür.

Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonların PKK terör örgütünü bitireceğini düşünüyor musunuz? sorusu ile doğum yeri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Bu farkın hangi gruptan kaynaklandığını

belirlemek amacıyla yapılan çoklu karşılaştırma testi Scheffe sonucunda; doğum yeri Yüksekova olanların puan ortalaması doğum yeri Derecik ve Şemdinli olanların ortalamasından düşüktür.Ayrıca doğum yeri Çukurca olanların puan ortalaması doğum yeri Derecik olanların ortalamasından düşüktür.

Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonların ikamet ettiğiniz bölge ve çevresine yararlı faydaları olacağını düşünüyor musunuz? sorusu ile doğum yeri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Bu farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan çoklu karşılaştırma testi Scheffe sonucunda; doğum yeri Çukurca olanların puan ortalaması doğum yeri Derecik olanların ortalamasından düşüktür.

Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar öncesi siyasal iktidarın bölge halkının konuyla ilgili katılımına danışması gerekir miydi? sorusu ile doğum yeri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Bu farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan çoklu karşılaştırma testi Scheffe sonucunda; doğum yeri Şemdinli olanların puan ortalaması doğum yeri Derecik ve Çukurca olanların ortalamasından düşüktür. Ayrıca doğum yeri diğer olanların puan ortalaması doğum yeri Derecik ve Çukurca olanların ortalamasından düşüktür.

Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonucunda Irak'ın Kuzeyinden teslim olan PKK terör örgütü mensubu sayısında yaşanan artışları olumlu buluyor musunuz? sorusu ile doğum yeri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Bu farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan çoklu karşılaştırma testi Scheffe sonucunda; doğum yeri Çukurca olanların puan ortalaması doğum yeri Derecik ve diğer olanların ortalamasından düşüktür.

Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonrasında Hakkari ili başta olmak üzere komşu iller ve Irak'ın Kuzeyindeki yerleşim yerlerinde ekonomik kalkınma yaşanacağını düşünüyor musunuz? sorusu ile doğum yeri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Bu farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan çoklu karşılaştırma testi Scheffe sonucunda; doğum yeri Derecik ve Şemdinli olanların puan ortalaması doğum yeri Çukurca, Yüksekova ve diğer olanların ortalamasından yüksektir.

Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonların sürmesini PKK terör örgütünün Irak faaliyetlerini sonlandırabilir mi? sorusu ile doğum yeri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Bu farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan çoklu karşılaştırma testi Scheffe sonucunda; doğum yeri Derecik olanların puan ortalaması doğum yeri Çukurca olanların ortalamasından yüksektir.

Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonucu PKK terör örgütünü alan hakimiyetinin sona ermesiyle bölge halkına ve çevresine faydaları olacağını düşünüyor musunuz? sorusu ile doğum yeri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Bu farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan çoklu karşılaştırma testi Scheffe sonucunda; doğum yeri Derecik olanların puan ortalaması doğum yeri Çukurca olanların ortalamasından yüksektir.

PKK terör örgütü içerisindeki örgüt mensuplarının teslim olmalarını öneriyor ve destekliyor musunuz? sorusu ile doğum yeri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Bu farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan çoklu karşılaştırma testi Scheffe sonucunda; doğum yeri Diğer olanların puan ortalaması doğum yeri Çukurca ve Şemdinli olanların ortalamasından yüksektir.

Suriye Kuzeyinde PKK terör örgütüne ABD başta olmak üzere verilen desteğin kalıcı olacağını ve meşru bir devlet kurulacağını düşünüyor musunuz?" Sorusu ile doğum yeri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Bu farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan çoklu karşılaştırma testi Scheffe sonucunda; doğum yeri Çukurca ve diğer olanların puan ortalaması doğum yeri Derecik ve Yüksekova olanların ortalamasından yüksektir.

Bilgi ve Tutum	Doğum yeri	Çukurca	Derecik	Şemdinli	Yüksekova	Diğer
		X^2=12,536**			**p=0,014**	
PKK terör örgütünün bölgedeki varlığı ve faaliyetleri	**Evet**	5	18	30	33	12
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	85,7%
	Hayır	0	0	0	0	2
		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	14,3%
		X^2=3,686**			**p=0,450**	
IKYB'nin Mustafa Barzani döneminden itibaren bağımsızlık talepleri	**Evet**	0	3	6	2	2
		0,0%	16,7%	20,0%	6,1%	14,3%
	Hayır	5	15	24	31	12
		100,0%	83,3%	80,0%	93,9%	85,7%
		X^2=6,407**			**p=0,171**	
Mahmur kampının boşaltılmasının istenmesi	**Evet**	1	7	6	5	6
		20,0%	38,9%	20,0%	15,2%	42,9%
	Hayır	4	11	24	28	8
		80,0%	61,1%	80,0%	84,8%	57,1%
		X^2=5,795**			**p=0,215**	
Sincar bölgesindeki Haşdi Şabi ve YBŞ faaliyetleri	**Evet**	1	8	8	5	5
		20,0%	44,4%	26,7%	15,2%	35,7%
	Hayır	4	10	22	28	9
		80,0%	55,6%	73,3%	84,8%	64,3%
		X^2=9,943**			**p=0,041**	
PKK terör örgütünün hakim olduğu alanlardaki halkın kurtarılması	**Evet**	0	3	5	5	7
		0,0%	16,7%	16,7%	15,2%	50,0%
	Hayır	5	15	25	28	7
		100,0%	83,3%	83,3%	84,8%	50,0%
		X^2=13,363**			**p=0,010**	
Irak ordusu ve Peşmergenin terörle mücadele yetersiz kalması	**Evet**	1	4	6	3	8
		20,0%	22,2%	20,0%	9,1%	57,1%
	Hayır	4	14	24	30	6
		80,0%	77,8%	80,0%	90,9%	42,9%
		X^2=4,339**			**p=0,362**	

Örgüt içerindeki kötü muamele	**Evet**	1	4	5	6	6
		20,0%	22,2%	16,7%	18,2%	42,9%
	Hayır	4	14	25	27	8
		80,0%	77,8%	83,3%	81,8%	57,1%
		X^2=11,711**			**p=0,020**	
Örgüt içerisindeki ortamın anlatıldığı gibi çıkmaması	**Evet**	1	5	3	4	7
		20,0%	27,8%	10,0%	12,1%	50,0%
	Hayır	4	13	27	29	7
		80,0%	72,2%	90,0%	87,9%	50,0%
		X^2=13,331**			**p=0,010**	
Örgüt yöneticilerin bizleri ölüme göndermesi	**Evet**	1	5	3	3	7
		20,0%	27,8%	10,0%	9,1%	50,0%
	Hayır	4	13	27	30	7
		80,0%	72,2%	90,0%	90,9%	50,0%
		X^2=16,343**			**p=0,003**	
Örgütün anlatılan amaçlarından sapmış olması	**Evet**	1	4	5	2	8
		20,0%	22,2%	16,7%	6,1%	57,1%
	Hayır	4	14	25	31	6
		80,0%	77,8%	83,3%	93,9%	42,9%
		X^2=11,992**			**p=0,017**	
Türkiye'nin 2018 yılı ile birlikte Irak'ın Kuzeyine yaptığı müdahale kapsamındaki operasyonlarla örgüt içerisindeki verilen kayıpların artması	**Evet**	5	18	28	26	9
		100,0%	100,0%	93,3%	78,8%	64,3%
	Hayır	0	0	2	7	5
		0,0%	0,0%	6,7%	21,2%	35,7%
		X^2=9,735**			**p=0,045**	
Türk güvenlik güçlerinin ikna faaliyetlerinin örgüt içerisindeki mensuplara cazip gelmesi	**Evet**	1	5	4	8	8
		20,0%	27,8%	13,3%	24,2%	57,1%
	Hayır	4	13	26	25	6
		80,0%	72,2%	86,7%	75,8%	42,9%
		X^2=19,344**			**p=0,001**	

Örgüte katılanların gelecek ile ilgili belirsizliklerin artması	**Evet**	1	5	3	4	9
		20,0%	27,8%	10,0%	12,1%	64,3%
	Hayır	4	13	27	29	5
		80,0%	72,2%	90,0%	87,9%	35,7%
		X^2=11,921**			**p=0,018**	
Türkiye'nin 2016 yılından itibaren Suriye Kuzeyine yaptığı üç büyük operasyon ve bölgedeki varlığı	**Evet**	1	4	2	1	5
		20,0%	22,2%	6,7%	3,0%	35,7%
	Hayır	4	14	28	32	9
		80,0%	77,8%	93,3%	97,0%	64,3%
		X^2=4,438**			**p=0,350**	
Diğer	**Evet**	0	1	0	0	1
		0,0%	5,6%	0,0%	0,0%	7,1%
	Hayır	5	17	30	33	13
		100,0%	94,4%	100,0%	100,0%	92,9%
		X^2=5,575**			**p=0,233**	
Irak	**Evet**	5	17	29	31	11
		100,0%	94,4%	96,7%	93,9%	78,6%
	Hayır	0	1	1	2	3
		0,0%	5,6%	3,3%	6,1%	21,4%
		X^2=7,391**			**p=0,117**	
Suriye	**Evet**	5	17	30	30	11
		100,0%	94,4%	100,0%	90,9%	78,6%
	Hayır	0	1	0	3	3
		0,0%	5,6%	0,0%	9,1%	21,4%
		X^2=29,420**			**p=0,000**	
Avrupa	**Evet**	1	2	1	3	9
		20,0%	11,1%	3,3%	9,1%	64,3%
	Hayır	4	16	29	30	5
		80,0%	88,9%	96,7%	90,9%	35,7%
		X^2=6,828**			**p=0,145**	
İran	**Evet**	5	15	29	29	10
		100,0%	83,3%	96,7%	87,9%	71,4%
	Hayır	0	3	1	4	4
		0,0%	16,7%	3,3%	12,1%	28,6%
		X^2=19,451**			**p=0,001**	

Orta Doğu Ülkeleri	**Evet**	1	1	0	1	5
		20,0%	5,6%	0,0%	3,0%	35,7%
	Hayır	4	17	30	32	9
		80,0%	94,4%	100,0%	97,0%	64,3%
		X^2=13,119**			**p=0,011**	
Asya	**Evet**	1	0	0	1	3
		20,0%	0,0%	0,0%	3,0%	21,4%
	Hayır	4	18	30	32	11
		80,0%	100,0%	100,0%	97,0%	78,6%
		X^2=5,138**			**p=0,273**	
Amerika kıtası	**Evet**	1	1	0	1	1
		20,0%	5,6%	0,0%	3,0%	7,1%
	Hayır	4	17	30	32	13
		80,0%	94,4%	100,0%	97,0%	92,9%
		X^2=9,610**			**p=0,048**	
Irak'ın Kuzeyi bölgesinde bulunan ABD'ye ait büyük üs bölgelerinden kara yolu ile Suriye'ye Haseke şehrine	**Evet**	5	18	29	32	11
		100,0%	100,0%	96,7%	97,0%	78,6%
	Hayır	0	0	1	1	3
		0,0%	0,0%	3,3%	3,0%	21,4%
		X^2=6,375**			**p=0,173**	
KDP ile sınır hattında bulunan sınır kapılarından açık olanlar üzerinden kamışlı ve Haseke bölgesine	**Evet**	1	5	9	5	7
		20,0%	27,8%	30,0%	15,2%	50,0%
	Hayır	4	13	21	28	7
		80,0%	72,2%	70,0%	84,8%	50,0%
		X^2=6,537**			**p=0,162**	
Sincar bölgesinden Haşdi Şabi aracılığı ile Suriye'ye	**Evet**	2	5	10	4	6
		40,0%	27,8%	33,3%	12,1%	42,9%
	Hayır	3	13	20	29	8
		60,0%	72,2%	66,7%	87,9%	57,1%
		X^2=14,393**			**p=0,006**	
	Evet	1	3	2	0	5

Suriye rejim güçlerinin hakimiyet alanlarından özellikle Haseke ve Kamışlı		20,0%	16,7%	6,7%	0,0%	35,7%
	Hayır	4	15	28	33	9
		80,0%	83,3%	93,3%	100,0%	64,3%
		X^2=19,964**			**p=0,001**	
Rus güçleri aracılığı ile Tel Rıfat bölgesine	**Evet**	1	3	2	1	7
		20,0%	16,7%	6,7%	3,0%	50,0%
	Hayır	4	15	28	32	7
		80,0%	83,3%	93,3%	97,0%	50,0%

Çizelge 4.10. Katılımcıların doğum yeri ile bilgi ve tutum soruları arasındaki ilişki

PKK terör örgütünün bölgedeki varlığı ve faaliyetleri, PKK terör örgütünün hakim olduğu alanlardaki halkın kurtarılması, Irak ordusu ve Peşmergenin terörle mücadele yetersiz kalması, Örgüt içerisindeki ortamın anlatıldığı gibi çıkmaması, örgüt yöneticilerin bizleri ölüme göndermesi, örgütün anlatılan amaçlarından sapmış olması, Türkiye'nin 2018 yılı ile birlikte Irak'ın Kuzeyine yaptığı müdahale kapsamındaki operasyonlarla örgüt içerisindeki verilen kayıpların artması, Türk güvenlik güçlerinin ikna faaliyetlerinin örgüt içerisindeki mensuplara cazip gelmesi, Örgüte katılanların gelecek ile ilgili belirsizliklerin artması, Türkiye'nin 2016 yılından itibaren Suriye Kuzeyine yaptığı üç büyük operasyon ve bölgedeki varlığı, Avrupa, Orta Doğu Ülkeleri, Asya, Irak'ın Kuzeyi bölgesinde bulunan ABD'ye ait büyük üs bölgelerinden kara yolu ile Suriye'ye Haseke şehrine, Suriye rejim güçlerinin hakimiyet alanlarından özellikle Haseke ve Kamışlı, Rus güçleri aracılığı ile Tel Rıfat bölgesi ile doğum yeri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Bilgi ve Tutumlar	İkamet Yılı	
	r	p
1. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonları ve siyasi iktidarın bu konuyla ilgili politikalarını destekliyor musunuz?	-0,111	0,273
2. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyon sizi ekonomik açıdan etkiledi mi?	0,196	0,051
3. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonların sürmesini istiyor musunuz?	-0,073	0,467
4. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonların PKK terör örgütünü bitireceğini düşünüyor musunuz?	0,045	0,658
5. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlarda KYB (Barzani Peşmergeleri) ile yaptığı işbirliğini olumlu buluyor musunuz?	-0,224	**0,025**
6. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonların ikamet ettiğiniz bölge ve çevresine yararlı faydaları olacağını düşünüyor musunuz?	-0,169	0,092
7. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar öncesi siyasal iktidarın bölge halkının konuyla ilgili katılımına danışması gerekir miydi?	0,025	0,806
8. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonrasında Irak'ın Kuzeyinden çekilmesini uygun bulur musunuz?	0,411	**0,000**
9. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonucunda Irak'ın Kuzeyinden teslim olan PKK terör örgütü mensubu sayısında yaşanan artışları olumlu buluyor musunuz?	-0,160	0,113
10. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonrasında Hakkari ili başta olmak üzere komşu iller ve Irak'ın Kuzeyindeki yerleşim yerlerinde ekonomik kalkınma yaşanacağını düşünüyor musunuz?	-0,077	0,448
13. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar örgüt mensuplarının teslim olmasında etkisi büyük müdür?	0,177	0,078
14. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonların sürmesini PKK terör örgütünün Irak faaliyetlerini sonlandırabilir mi?	0,111	0,271
15. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonucu PKK terör örgütü mensuplarının Suriye topraklarına geçebileceğini düşünüyor musunuz?	-0,016	0,877

16. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlarda KYB (Barzani Peşmergeleri) ile yaptığı işbirliği sonucu örgütün YRK ve KYB ile işbirliğine gider mi?	-0,196	0,051
17. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonucu PKK terör örgütünü alan hakimiyetinin sona ermesiyle bölge halkına ve çevresine faydaları olacağını düşünüyor musunuz?	-0,069	0,496
18.Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar ile verdiği zayiatları PKK terör örgütü lider kadrosunun sakladığını ya da gerçekleri saptırdığını düşünüyor musunuz?	-0,038	0,709
19. PKK terör örgütü içerisindeki örgüt mensuplarının teslim olmalarını öneriyor ve destekliyor musunuz?	-0,295	**0,003**
20.Suriye Kuzeyinde PKK terör örgütüne ABD başta olmak üzere verilen desteğin kalıcı olacağını ve meşru bir devlet kurulacağını düşünüyor musunuz?	-0,129	0,200

Çizelge 4.11. Bilgi ve tutumlar ile ikamet yılı arasındaki ilişki

İkamet yılı ile kullanılan bilgi ve tutum soruları arasındaki ilişkiyi test etmek için korelasyon analizi uygulanmıştır. Analiz sonucunda;

Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlarda KYB (Barzani Peşmergeleri) ile yaptığı işbirliğini olumlu buluyor musunuz? ile ikamet yılı değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif zayıf bir ilişki olduğu görülmektedir ($0,20<r<0,39$; $p<0,05$).

Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonrasında Irak'ın Kuzeyinden çekilmesini uygun bulur musunuz? ile ikamet yılı değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif orta güçlükte bir ilişki olduğu görülmektedir ($0,40<r<0,59$; $p<0,05$).

PKK terör örgütü içerisindeki örgüt mensuplarının teslim olmalarını öneriyor ve destekliyor musunuz? ile ikamet yılı değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif zayıf bir ilişki olduğu görülmektedir ($0,20<r<0,39$; $p<0,05$).

Bilgi ve tutumlar		**Ortalama**	**SS**	**t**	**p**
PKK terör örgütünün bölgedeki varlığı ve faaliyetleri	Evet	36,61	12,00	-0,338	0,736
	Hayır	39,50	6,36		
IKYB'nin Mustafa Barzani döneminden itibaren bağımsızlık talepleri	Evet	36,92	13,27	0,082	0,935
	Hayır	36,63	11,76		
Mahmur kampının boşaltılmasının istenmesi	Evet	34,64	11,00	-0,985	0,327
	Hayır	37,35	12,18		
Sincar bölgesindeki Haşdi Şabi ve YBŞ faaliyetleri	Evet	37,07	11,72	0,206	0,838
	Hayır	36,52	12,04		
PKK terör örgütünün hakim olduğu alanlardaki halkın kurtarılması	Evet	30,10	14,38	-2,860	**0,005**
	Hayır	38,31	10,68		
Irak ordusu ve Peşmergenin terörle mücadele yetersiz kalması	Evet	31,36	12,32	-2,427	**0,017**
	Hayır	38,17	11,42		
Örgüt içerindeki kötü muamele	Evet	30,41	14,45	-2,897	**0,005**
	Hayır	38,44	10,52		
Örgüt içerisindeki ortamın anlatıldığı gibi çıkmaması	Evet	30,30	15,23	-2,766	**0,007**
	Hayır	38,26	10,43		
Örgüt yöneticilerin bizleri ölüme göndermesi	Evet	29,79	12,02	-2,904	**0,005**
	Hayır	38,28	11,35		
Örgütün anlatılan amaçlarından sapmış olması	Evet	30,95	12,45	-2,465	**0,015**
	Hayır	38,10	11,39		
Türkiye'nin 2018 yılı ile birlikte Irak'ın Kuzeyine yaptığı müdahale kapsamındaki operasyonlarla örgüt içerisindeki verilen kayıpların artması	Evet	38,14	10,89	3,201	**0,002**
	Hayır	27,64	14,14		
Türk güvenlik güçlerinin ikna faaliyetlerinin örgüt içerisindeki mensuplara cazip gelmesi	Evet	31,50	9,06	-2,653	**0,009**
	Hayır	38,49	12,29		
Örgüte katılanların gelecek ile ilgili belirsizliklerin artması	Evet	31,05	11,26	-2,582	**0,011**
	Hayır	38,26	11,66		
Türkiye'nin 2016 yılından itibaren Suriye Kuzeyine yaptığı üç büyük operasyon ve bölgedeki varlığı	Evet	30,08	13,33	-2,183	**0,031**
	Hayır	37,66	11,43		
Diğer	Evet	22,00	11,31	-1,781	0,078
	Hayır	36,97	11,77		

Irak	Evet	36,71	12,07	0,121	0,904
	Hayır	36,14	10,00		
Suriye	Evet	37,43	11,55	2,383	**0,019**
	Hayır	26,57	12,77		
Avrupa	Evet	27,81	10,53	-3,420	**0,001**
	Hayır	38,36	11,44		
İran	Evet	37,38	11,45	1,618	0,109
	Hayır	31,50	14,28		
Orta Doğu Ülkeleri	Evet	28,75	10,58	-1,992	**0,049**
	Hayır	37,36	11,81		
Asya	Evet	22,60	7,70	-2,806	**0,006**
	Hayır	37,41	11,64		
Amerika Kıtası	Evet	25,50	8,74	-1,943	0,055
	Hayır	37,14	11,82		
Irak'ın Kuzeyi bölgesinde bulunan ABD'ye ait büyük üs bölgelerinden kara yolu ile Suriye'ye Haseke şehrine	Evet	37,02	12,04	1,291	0,200
	Hayır	30,00	6,12		
KDP ile sınır hattında bulunan sınır kapılarından açık olanlar üzerinden kamışlı ve Haseke bölgesine	Evet	36,52	11,68	-0,077	0,939
	Hayır	36,73	12,06		
Sincar bölgesinden Haşdi Şabi aracılığı ile Suriye'ye	Evet	36,26	11,41	-0,209	0,835
	Hayır	36,82	12,15		
Suriye rejim güçlerinin hakimiyet alanlarından özellikle Haseke ve Kamışlı	Evet	29,55	9,32	-2,143	**0,035**
	Hayır	37,55	11,93		
Rus güçleri aracılığı ile Tel Rıfat bölgesine	Evet	29,71	8,41	-2,416	**0,018**
	Hayır	37,80	12,03		

Çizelge 4.12. Bilgi ve tutumlar ile ikamet yılı arasındaki ilişki

PKK terör örgütünün hakim olduğu alanlardaki halkın kurtarılması, Irak ordusu ve Peşmergenin terörle mücadele yetersiz kalması, Örgüt içerindeki kötü muamele, Örgüt içerisindeki ortamın anlatıldığı gibi çıkmaması, Örgüt yöneticilerin bizleri ölüme göndermesi, Örgütün anlatılan amaçlarından sapmış olması, Türk güvenlik güçlerinin ikna faaliyetlerinin örgüt içerisindeki mensuplara cazip gelmesi, Örgüte katılanların gelecek ile ilgili belirsizliklerin artması, Türkiye'nin 2016 yılından itibaren Suriye Kuzeyine yaptığı üç büyük operasyon ve bölgedeki varlığı, Avrupa, Orta Doğu Ülkeleri, Asya, Suriye rejim güçlerinin

hakimiyet alanlarından özellikle Haseke ve Kamışlı, Rus güçleri aracılığı ile Tel Rıfat bölgesine ile ikamet yılı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Hayır cevabı olanların puan ortalaması evet cevabı olanların puan ortalamasından yüksektir.

Türkiye'nin 2018 yılı ile birlikte Irak'ın Kuzeyine yaptığı müdahale kapsamındaki operasyonlarla örgüt içerisindeki verilen kayıpların artması, Suriye ile ikamet yılı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Evet cevabı olanların puan ortalaması hayır cevabı olanların puan ortalamasından yüksektir.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

PKK terör örgütünün kaynağı Irak'ın Kuzeyidir. Irak'ın Kuzeyinde PKK terör örgütünün varlığı sonlandırıldığında nefes alması imkansızdır. Bu kaynağın yerinde yok edilmesi amacıyla 2018'de alan hakimiyeti oluşturacak şekilde Pençe serisi müdahale operasyonları Türkiye tarafından başlatmıştır. Bu çalışma Pençe serisi müdahale operasyonlarının önemini ve güvenlik algısında yaşanan değişimi ortaya koymuştur.

Türkiye'nin terörle mücadele kapsamında Irak'ın Kuzeyine 15 Temmuz 2016'dan önce gerçekleştirdiği sınır ötesi operasyonlar PKK terör örgütünün faaliyetlerinin sonlandırılması amacıyla yapılmış, ancak istenilen sonuçlar bir türlü alınamamıştır. Gerçekleştirilen operasyonlar geçici çözümler getirmekle beraber birliklerin bölgeden çekilmeleri ile birlikte alandaki mevcut durum eski haline geri dönmüştür.

1980-1988 Irak-İran savaşı, 1991 Körfez savaşı, 2003 Irak işgali, 2011'de ABD'nin Irak'tan kısmen çekilmesi, 2014'de DEAŞ terör örgütünün Irak topraklarında alan hakimiyeti kazanması gibi yaşanan olaylar PKK terör örgütüne faydalı ortam sağlamıştır. 1983 yılından itibaren Irak'ın Kuzeyine yerleşmeye başlayan terör örgütü bölgeyi merkez üssü olarak kullanmaktadır. Başta Türkiye olmak üzere İran ve Suriye'de yer alan kuvvetlerini Irak'ın Kuzeyinden yönlendirmekte ve yönetmektedir.

PKK terör örgütü bölgesel ve uluslararası güçlerin özellikle Suriye ve Irak'ta vekil aktör görevini yerine getirmektedir. Birçok batılı devlet terör örgütünün bu durumunu Türkiye'ye karşı baskı kartı olarak kullanmakta ve terör örgütünü desteklemektedir. ABD başta olmak üzere birçok ülke tarafından desteklenen PKK terör örgütü varlığının devam etmesi destek veren ülkeler için önem arz etmektedir.

Suriye özelinde DEAŞ terör örgütüne karşı savaşan yerel güç algısı yaratılarak meşrulaştırılmak istenen PKK terör örgütü ABD ve AB ülkelerinde destek görmektedir. Basın, sosyal medya ve açık kaynak üzerinden de görülmektedir ki ABD ve batılı güçler ciddi maddi kaynaklar sağlamakta, tanınan yazarlar tarafından kitaplar yazılmakta ve milyon dolar bütçeli filmler çekilerek

algı yaratılmaktadır. ABD ve AB, Suriye üzerinden meşrulaştırılacak sözde Kürt devletinin bölgede domino etkisi yaracağı amaçlamaktadır. Dört parçalı Kürdistan hedefinin ilk ayağını bu yüzden Suriye oluşturmaktadır.

İran, ABD'nin Irak üzerinden kısmi çekilmesi ve nüfuzunu kaybetmesi ile birlikte Irak üzerinde etkisini günden güne arttırmıştır. Geçmişte PKK terör örgütü ile işbirliği yapan İran Irak'ın Kuzeyinde Talabani grubu üzerinde etkisini arttırarak bölgede çalışmalarını arttırarak sürdürmektedir. Irak Musul/Sincar bölgesinde İran yanlısı Haşdi Şabi örgütü ve PKK terör örgütü uzantısı olan YBŞ'yi de İran finanse etmektedir.

Irak'ın Kuzeyine yönelik 1984 yılında gerçekleştirilen ilk operasyondan 2008 Güneş operasyonuna kadar ki dönemle 2016 darbe girişimi sonrasında gerçekleştirilen operasyonları her yönüyle birbirinden ayrı olduğunu anlamak gerekmektedir. 1998-2008 tarihleri arasında Türkiye Irak'ın Kuzeyine istediği şekilde sınır ötesi operasyon düzenleyememiş, Şubat 2008 ayında halkın ve siyaset ortamının nabzını almak amacıyla kısa süreli bir operasyon gerçekleştirilmiştir. Türkiye tarafından 2016 yılına kadar da ciddi bir sınır ötesi operasyon yapılmamıştır. 2011 yılına kadar Irak üzerinde etkisi olan ABD Türkiye'nin bölgeye girişine izin vermediği gibi PKK terör örgütünü desteklemiştir.

2016 yılı öncesi dönemde Irak'ın Kuzeyinde gerçekleştirilen operasyonlarda savunma sanayi yerli ürünler bakımından zayıf ve bağımlı bir Türkiye bulunmaktaydı. 2016 sonrası dönemde icra edilen operasyonlarda neredeyse tamamıyla yerli imkanların kullanılması söz konusu olup başarıya çok büyük etkisi olmuştur.

Çalışmamız nicel bir araştırma yöntemi olan anket yoluyla incelenmiştir. Türkiye, uluslararası yapının yönlendirmelerine maruz kalması bağımsız değişken, kendi dış politikasını yönlendirebilme kabiliyeti ara değişken, yönlendirmeler sonucunda dış politikasını analiz ederek elde ettiği çıktılar bağımlı değişken oluşturan bir devlet konumundadır.

Türkiye'nin dış politikasında 2016 darbe girişimi sonrasında karar alıcıların önemi öne çıkmaktadır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile birlikte en önemli aktör Recep Tayyip Erdoğan olmuştur. 2002 yılından itibaren iktidara gelen bir partinin genel başkanlığı akabinde 2003 yılından 2014 yılına kadar Başbakanlık,

2014 yılından günümüze ve halen Cumhurbaşkanlığı görevini yürütmektedir. Erdoğan, yaklaşık 18 yıldır devletin her türlü bilgi ve belgeleri ile imkan ve kabiliyetlerine dair oldukça yüksek fikir sahibi durumundadır. Geçen süre zarfında, uluslararası gelişmeleri yakından takip etmiş ve yönetmiştir. Uluslararası sistemin yapısını, mekanizmalarını, ülkelerin niyet ve isteklerini gözlemleme fırsatı bulmuştur. Erdoğan'ın geçen süre içerisinde edinmiş olduğu tecrübe ve karakteri ile Türkiye'nin dış politikasında kendine özgü algısı oluşmuştur. Devletin bütün işleyişini kontrol eden bir güce sahip olan Erdoğan Türkiye'nin darbe girişimi sonrası içerisinde bulunduğu yoğun çatışma ortamında Irak'ın Kuzeyinde özerk kararlar alarak devletin imkan ve kabiliyetlerini ortaya koyarak başta askeri güç olmak üzere etkinliğini göstermesi gerektiğini görmüş ve göstermiştir. Erdoğan iç politika aktörlerini de kullanmayı bilmiş ve Türkiye'nin askeri yönden millileştirilmesine çok önem vermiştir. Irak'ın Kuzeyine yapılan müdahale harekatı kararına iç politika unsurları gerek muhalefet gerekse sivil toplum kuruluşları karşı çıkmamakla birlikte tezkere kararlarında Erdoğan'ı desteklemişlerdir. Alınan destek ile birlikte karar alıcıların algıları dış politikada istenilen öngörüye dönüştürülmüştür.

Türkiye müttefiklerinin sorunlarına yardımcı olamamasından dolayı inisiyatifi kendi almıştır. Bu durum Türkiye'yi kendi güvenliğini kendisinin almasına itmiştir. Suriye ve Irak'ın Kuzeyinde yuvalanan terör örgütlerine yönelik AK Parti hükümetinin dış politik hedef ve durumu algılama yöntemleri ile Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın dış politikadaki rolü çok önemlidir. Ana muhalefet partisi Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), PKK terör örgütünün Irak'ın Kuzeyinde faaliyet gösteren örgüt olarak görmekle beraber bu doğrultuda dış politikasını beyan etmektedir. Milliyetçi Hareket Partisi'nin (MHP) dış politika hedefleri AK Parti ve Cumhurbaşkanı ile paraleldir.

AK Parti iç ve dış politika çalışmalarında ortak hareket ettiği MHP'nin hassasiyetlerini göz önünde bulundurarak hareket etmiştir. Türkiye'nin dış politika sürecinde ara değişken olan devletin bağıl gücüyle devreye giren milliyetçilik kişilerin devletle özdeşleştirmesini artıran bir iç faktör olmuştur.

Irak'ın Kuzeyinde bir anarşi ortamı mevcuttur. ABD'nin yapmış olduğu doğrudan silah ve mühimmat yardımı ve diğer güçler ile kurduğu ittifaklar

sayesinde terör örgütü PKK terör örgütü Irak ve Suriye'de önemli bir aktör haline gelmiştir.

Türkiye, uluslararası yapının anarşik biçimi ve ülkelerin güçlerini arttırması nedeniyle ülke güvenliğini sağlamak için sınır ötesine müdahale operasyonları düzenleyerek dış politikasına katkı sağlamıştır. Türkiye, özellikle darbe girişimi ile birlikte ABD ve AB başta olmak üzere bölgede yalnız bırakılmıştır. Müttefikleri tarafından destek alamayan ve ülke güvenliğinin Suriye ve Irak'ın Kuzeyinde terör örgütü tarafından tehdit edilmesine sessiz kalmayacağını gerçekleştirdiği operasyon ve müdahalelerle herkese göstermiştir.

Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde FETÖ tarafından gerçekleştirilen darbe girişimi sonrasında güvenlik güçlerinin bulunduğu tüm kurumlarda ayıklanma süreci ile birlikte hemen ayağa kalkarak PKK terör örgütü başta olmak üzere kesintisiz operasyon sürecine girişmiştir.

Türkiye gerek sınır güvenliği gerekse terörle mücadele anlamında kendi kendine yetebileceğini göstererek darbe girişimi sonrasında Suriye'nin kuzeyinde üç farklı bölgede müdahale operasyonları gerçekleştirmiştir.

Pençe operasyonlarının uzun süreçli ve sonuç alınıncaya kadar devam edeceği ön görülmektedir. Irak sınırından atılan PKK terör örgütü bazı alanları ve destekçilerini kullanarak varlığını sürdürmesi göz önüne alındığında örgütü Irak'ın Kuzeyinden tamamen izole etmek amacıyla Mahmur ve Sincar'a da operasyon düzenlenmesi gerekmektedir.

Irak'ın Kuzeyini cephe gerisi olarak kullanmaya edecek PKK terör örgütü Türkiye'ye karşı eylemlerine devam edebileceğinden Pençe operasyonlarının kararlılıkla devam etmesi gerekmektedir. Pençe operasyonları bitene ve sonuç alınıncaya kadar PKK terör örgütüne karşı Irak merkezi ordusu ve Peşmerge gücü mücadelenin içerisine sokulmalıdır. Özellikle KDP unsurlarından sağlanan istihbarat sonucu önemli sonuçlar elde edilmektedir. Darbe girişimi öncesi yapılan operasyonlar etkili ancak kalıcı olmamıştır. Pençe operasyonlarında örgütün alınamaz dediği noktalarda TSK bulunmakta ve Türk bayrağı dalgalanmaktadır. Söz konusu kritik alanların alınması ve darbe girişimi sonrası artan güven duygusu ile birlikte operasyonlar ilk etapta Kandil bölgesine kadar alan hakimiyeti kuracak şekilde devam etmelidir.

Türkiye Irak'ın Kuzeyine gerçekleştirdiği operasyonlarda sistematik şekilde arazi yapısı da dikkate alınarak PKK terör örgütünün lojistik bağlantılarını imha edecek şekilde emin adımlarla ilerlemektedir. Geçmiş tecrübesi, profesyonelleşen ordusu ve yerli millilik oranını ciddi bir şekilde arttıran Türkiye bölgede yaşanan otorite boşluğunun doldurulması ve yaşanan kaosun bitmesi amacıyla Irak merkezi hükümeti ve Barzani ile koordineli bir biçimde Kandil, Mahmur ve Sincar bölgelerini terör örgütünden temizleyecektir.

Türkiye'nin Irak merkezi hükümeti ve Barzani ile yaptığı işbirliği ve anlaşmalar karşısında rahatsız olan PKK terör örgütü özellikle Talabani ve İran yanlısı milis gruplarla ittifak kurmaya çalışmaktadır. Pençe operasyonları ilerledikçe İran her iki grubu duruma göre yönlendirecektir. Ayrıca PKK terör örgütü Sincar'da denetim ve kontrolü kaybetmemek amacıyla bölgeye ciddi takviye göndermiştir.

PKK terör örgütünün İran destekli milis gruplarla özellikle Sincar bölgesinde yaptığı işbirliği ve ittifak Türkiye için çok büyük bir tehdittir. Türkiye Suriye ile Irak arasında PKK'nın bağlantısını koparmak zorundadır. Pençe operasyonlarının tam anlamıyla başarıya ulaşması Sincar'dan geçmektedir. Irak'ın Kuzeyine gelen lojistik ikmalin çoğunluğu PKK terör örgütüne Suriye kuzeyinden YPG terör örgütü üzerinden gelmektedir. Ekim 2020'de Irak merkezi hükümeti ile KDP arasında imzalanan Sincar anlaşması sonrasında gerekli adımlar Türkiye'nin istediği şekilde atılmamıştır. Türkiye'nin söz konusu anlaşma gereği baskısını artırması gerekecek, gerek merkezi hükümet gerekse KDP güçlerinin Türkiye'nin endişelerini gidermemesi durumunda Sincar'a derhal kara operasyonu başlatması elzemdir. Irak'ın toprak bütünlüğünün bozulmaması amacıyla Suriye'de Fırat'ın doğusuyla birleşmeye çalışan PKK terör örgütünün sonlandırılması Sincar'a gerçekleştirilecek müdahale operasyonundan geçmektedir. Beklenmesi durumunda terör örgütü birleşmeyi gerçekleştireceği gibi Yezidileri zamanla asimile edecektir.

TSK'nın operasyonları Irak'ın Kuzeyinde PKK terör örgütünün hareket ve kabiliyetini düşürmüştür. PKK terör örgütü mensuplarının direnci zayıflamış ve psikolojik açıdan yıpranmış durumdadır. Irak ve KDP'nin Türkiye arasında koordine ve işbirliği artarak devam ederse operasyonlar daha etkili ve sonuç alıcı olacaktır.

Türkiye Irak'ın Kuzeyine akan su imkanlarını baskı kartı olarak elinde bulundurmaktadır. 2016 yılı sonrasında Dicle nehri üzerine inşa edilen Ilısu barajının tamamlanmış olup Irak Merkezi hükümeti ve Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKYB)'ne karşı Pençe operasyonların devamı için mutlaka kullanılmalıdır.

Türkiye savunma sanayinde emin adımlarla ilerlerken ürettiği ürünleri sahada test etmektedir. 2020 yılında Suriye İdlib bölgesinde savaş uçaklarını kullanamayan Türkiye bir ilki denemiş ve sürü SİHA'lar ile taarruz ederek düşmana çok büyük zayiat verdirmiştir. Daha önce bir savaş yada büyük çaplı bir operasyonda denenmeyen bu yöntem ve taktik Türkiye'nin sert gücünü tüm dünyaya göstermiş olup Irak'ın Kuzeyinde kazanım elde eden aktörlere de bir mesaj niteliğindedir. Sürü SİHA Taarruzunun bir sonraki örneği Dağlık Karabağ'da yaşanmıştır. Etkinliği kanıtlanan ve diğer üretim yapan ülkelerin İHA'larına göre daha makul fiyatı olması nedeniyle Türkiye'nin SİHA'ları dış politikasında önemli bir bileşen olmuştur.

Türkiye, savunma ve güvenlik konularında dışa bağımlılığı bitirmekte kararlı adımlar atmaktadır. Yerli ve milli imkanları sayesinde operasyonel kabiliyetini arttıran Türkiye sınır ötesi harekatlarda teknolojisinin katkılarını daha çok anlamıştır. İHA teknolojinde büyük değişim geçiren Türkiye'nin kuvvet çarpanı her geçen gün değişerek artmaktadır. Taarruzi İnsansız Hava Aracı (TİHA) konusunda dünyada üç ülkeden biri olan Türkiye seri üretime geçtiğinde kuvvet çarpanı farklı yerlere gelecektir. Savunma sanayisinde dışa bağımlılığı büyük oranda düşen Türkiye kara, hava ve deniz araç silahları ve mühimmatları konusunda da ilerlemeler kaydetmektedir.

PKK terör örgütü Türkiye içerisinde bitme noktasına gelmiş olup Irak'ın Kuzeyinde yer alan Türkiye'ye ait üs bölgelerine nadirde olsa eylemler düzenlemektedir. Türkiye Irak'ın Kuzeyinde alan hakimiyeti konsepti uygulayarak bu kapsamda askeri üs bölgeleri kurmaktadır. Irak sınırını tamamen kapatan Türkiye yurt içine gönderilmeye çalışılan takviye kuvvetlerin önüne geçmiştir. Önümüzdeki dönem içerisinde Irak sınırından takviye göndermekte zorlanacak PKK terör örgütü Türkiye'ye giriş için muhtemel daha güvenli olan İran hattını kullanacaktır.

PKK terör örgütü teknolojik imkanları sayesinde sosyal medya üzerinden etkili bir şekilde geniş kitlelere ulaşmaktadır. Özellikle twitter ve instagram gibi sosyal medya mecralarını propaganda aracına çevirmiştir. Birçok birey etkilenip militana dönüşebilmektedir. Terör örgütü Türkiye sınırları içerisinde alan hakimiyeti stratejini gerçekleştirememiş, ancak Irak ve Suriye kuzeyinde örgüt denetiminde olan bölgeler mevcuttur. Denetimde bulunan bölgeler binlerce örgüt mensubunun barınması ve eğitimi amacıyla kullanılmaktadır.

Pençe operasyonları ile birlikte yurt içinde devam eden operasyonlar neticesinde PKK terör örgütü ağır bir darbe almakla beraber örgüte Türkiye'den katılım ciddi olarak azalmıştır. Gerçekleştirilen operasyonlarda etkisiz hale getirilen örgüt mensuplarının uyruklarına bakıldığında yarısından fazlasının Suriye, Irak ve İranlı olduğu bu durumu kanıtlamaktadır.

Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyine gerçekleştirdiği müdahale operasyonları kapsamında başlatılan Pençe operasyonları serisi PKK terör örgütünün Irak yapılanmasının sözde Medya Savunma Alanlarında (Cilo Eyaleti, Gever Eyaleti, Zap Eyaleti, Avaşin Basyan Eyaleti, Hakurk Eyaleti, Kandil Eyaleti), sözde Halk Savunma Merkezi Karargahı Gara'da, sözde Kuzey Alanında Metina Eyaletinde, Güney Sevk İdare Karargahı Mahmur'da, Sincar Sevk İdare karargahında (Şengal) yer alan bölgelerde devam edeceği öngörülmektedir.

Rand Cooperation'un hazırladığı "Terörist Gruplar Nasıl Biter" isimli raporda 1968'den bu yana incelenen 648 terörist grubun % 43'ünün siyasi bir süreçle, % 40'ının polis faaliyetleri ve % 7'sinin askeri faaliyetler sonucu ortadan kalktığına işaret ederken; % 10'unun ise terörist grupların zaferi ile sona erdiğini göstermektedir. Teröristle mücadele tek başına yetmeyeceğinden terörizmle mücadelede önem arz etmektedir. Karar vericilerin yani siyasilerin de tüm kurumlarıyla sürece dahil olması gerekmektedir. Pençe operasyonları sadece güvenlik güçlerinin dahil olduğu bir operasyon değildir. Türkiye iç meselesi olan terörle mücadeleyi dış politikasının birincil unsuru olarak görmüştür.

Günümüzde yaşanan savaş ve çatışmaların nedenlerine baktığımızda Orta Doğu ve Afrika bölgesinde dini, yeraltı zenginlikleri ve etnik kökenden kaynaklandığı görülmektedir. Ayrıca yaşanan savaş ve çatışmalar meşru olmayan vekil aktörler aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. ABD (Blackwater) ve Rusya'nın

(Wagner) eski paralı askerlerden oluşturdukları özel güvenlik şirketleri günümüz savaş ve iç çatışmalarında daha çok konuşulmaya devam edecektir. Vekil aktör konusuna gelecek olursak Suriye Kuzeyinde alan hakimiyeti kuran PKK/YPG terör örgütü ABD'nin bölgedeki vekil aktör konusuna en güzel örnektir. ABD'nin PKK/YPG terör örgütüne verdiği destek sadece askeri güçten ibaret değildir. Terör örgütü siyasi amacı olan meşru devlet olma yönünde çalışmalarına ağırlık vermektedir. Yaklaşık olarak 60.000 kadar silahlı eğitim alan bir insan kaynağına ve konvansiyonel silahlara sahip olan PKK terör örgütü orta çaplı orduya sahip olan bir ülke kadar silah ve mühimmat envanterine ulaşmıştır. Sahip olunan bu envanterin bir kısmı Irak'ın Kuzeyinde yapılanan PKK terör örgütüne Sincar-Mahmur-Kandil hattı üzerinden Irak'ın Kuzeyine aktarılmaktadır.

PKK terör örgütünün silahlı kanadının yok edilmesi yanında siyasi uzantılarının da insanlar tarafından umut ışığı olarak görülmesi fikride yok edilmelidir. Güneydoğu ve doğu Anadolu bölgesinde PKK terör örgütü sempatizanlarının yasalardan faydalanarak halkı yönlendirmelerine ve yapılanmalarına kesinlikle izin verilmemelidir. Terörle mücadelede çözümün tamamını güvenlik güçlerine bırakmamak gereklidir. Terörizmle mücadelede ekonomi, kültürel, sosyal ve psikolojik boyutlar incelenmeli uzun vadeli planlar yapılmalıdır. Halkın çoğunluğu terör örgütüne sempati beslememektedir, ancak uygulanan politikalar sonucunda örgüt geçmiş dönemde halkın üzerinde de baskı oluşturmuştur. Olması gerektiği gibi terörle mücadele yurt içi ve dışında devam etmelidir. 1990'lı yıllarda boşaltılan köylere geri dönüşler sağlanarak vatandaşların maddi kayıpları da geri verilmelidir. Bölgeye altyapı yatırımları biran önce getirilmelidir. Köylere dönüşlerle birlikte insansız ve telefon çekmeyen bölgeleri kullanan terör örgütü mensupları daha da köşeye sıkışacaktır.

Kırsal alan ve şehirlerde alınan güvenlik önlemleriyle PKK terör örgütünün hareket ve kabiliyeti bitmiş, ikmal hatları kesilerek lojistiğini sağlayamaz duruma gelmiştir. Sürekli düzenlenen operasyonlarla ayak basılmayan yer kalmamış ve terör örgütü daha önce kullandığı kış üslenmesi noktalarını terk etmek zorunda kalmıştır. PKK terör örgütü yurt içinde halk desteğini terörle mücadele konseptinin değişmesiyle işbirlikçi bulmakta zorlanmaktadır. Buna en güzel örnek evlatlarını PKK terör örgütünden kurtarmak amacıyla nöbete giden Diyarbakır Anneleri en

güzel örnektir. Bir diğer örnek darbe girişimi sonrası terör örgütünden kaçarak teslim olan örgüt yüzlerce örgüt mensubudur.

Türkiye terörle mücadele yanında sadece Irak ve Suriye bölgelerinde dengeleyici unsurunu kullanmamıştır. Karabağ, Trablus, Somali bölgelerinde önemli bir güç kazanmıştır. Ukrayna, Sahra altı Afrika, Güney Asya ve Balkanlar'da da önemli bir partner olduğunu göstermiştir. Savunma sanayinde gerçekleştirdiği ihracatlar rekor kırmakta ve caydırıcılığını güçlendirmektedir.

İran Irak bölgesinde etkisini genişletmeye devam etmek isteyecektir. Kerkük'e yönelik operasyonda KDP'ye karşı Talabani güçleri ile işbirliği yaparak büyük bir kazanım elde etmiş, bu operasyonda Haşdi Şabi milis ordusunu kullanmıştır. Kerkük ve Musul kırsalına bu sayede girme imkanı bulan İran Irak'ın Kuzeyine girme fırsatı bulmuştur. İran, milis güçleri, Talabani ve PKK terör örgütü ile birlikte işbirliği içerisinde olup Pençe operasyonları ilerledikçe özellikle Sincar bölgesine kara operasyonu düzenlenmesi durumunda sessiz kalmayacaktır.

Irak sınırından Türkiye'ye girişi kapanan PKK terör örgütü yurt içinde varlığını sürdürmek zorunda olduğu için takviye güç gönderecektir. Ancak bu takviye Irak üzerinden yapılamazsa yeni bir hat bulmak gerekecektir. Güvenli geçişin en rahat olduğu sınır hattı İran sınırıdır. Karabağ savaşına İran üzerinden giden terör örgütü bu hattı İran sayesinde kullanabilecektir. Afgan göçünün de yaşandığı bir dönemde Irak üzerinden İran'a geçen örgüt mensupları göçmenlerin arasına girerek Türkiye'ye giriş yapabilecektir. Irak sınır hattına verilen önemin İran sınırına da verilmesi çok önem arz etmektedir. İran sınırından olası örgüt mensuplarının girişlerine engel olunmazsa örgüt takviye konusunda sıkıntı çekmeyecektir.

PKK terör örgütü mensuplarının Irak sınırından Türkiye'ye Hakkari üzerinden geçiş yapabileceği tek alan Zap bölgesidir. 18 Nisan 2022'de başlayan Pençe Kilit operasyonu geçiş yapılabilecek bu bölgeye icra edilmiştir. Zap bölgesi PKK terör örgütünden arındırıldığı takdirde terör örgütü Türkiye içlerine geçiş yapmakta çok zorlanacak hatta imkansız hale gelecektir. Pençe Kilit operasyonunun başarıyla tamamlanmasıyla terör örgütü yukarıda da belirttiğimiz gibi İran hattını kullanmak zorunda kalacaktır.

Hareket ve eylem gücü sınırlanan terör örgütünün, sahada yaşam mücadelesi içerisinde girdiği ve hayatta kalmaya çalıştığı, kaybettiği moral/motivasyon ile müzahir kitle desteğini geri kazanmak için Sınır Birlikleri ve üs bölgelerine eylem arayışlarını artıracağı, Irak'ın Kuzeyine icra edilen operasyonlar nedeniyle terör örgütünün Türkiye sınırları içerisine terörist aktarımını yaşam alanı olarak gördüğü İran üzerinden yapabilecektir.

Türkiye'nin Irak ve Suriye kuzeyinde birçok askeri üssü bulunmaktadır. Terör örgütünün elinde bulundurduğu drone ve İHA'lar ile havadan saldırılarına yönelik her zaman dikkatli olunması gerekmektedir. Örgüt mensuplarının yurt dışında yurt içine göre kullanabildiği en önemli silah ise yabancı ülkelerden tedarik ettiği güdümlü tanksavar füzeleridir (ATGM). Son yıllarda Irak sınırında bulunan üs bölgelerine gerçekleştirilen eylemlerin çoğunluğu bu silahlarla gerçekleştirilmiştir.

Örneğin terör örgütü için hayati öneme haiz olan Çukurca Kazan vadisine açılan ve yerli imkanlarla teknolojik açıdan gözetleme, keşif ve savunma silahlarıyla donatılan iki Jandarma üs bölgesi ile birlikte alan hakimiyetini kaybeden terör örgütü ilk defa bölgede 2021 yılında faaliyet gösterememiştir. Kato dağlarında faaliyet gösteren ve bu bölgeyi yurt içine dağıtım noktası olarak kullanan terör örgütüne yönelik 2021 yılında Jandarma tarafından Koç Tepe, Mahya Tepe ve Bemiro üs bölgeleri kurularak örgütün alan hakimiyeti sonlandırılmış, yurt dışından yurt içine takviye faaliyetleri bitme noktasına getirilmiştir.

Ülke genelinde istihbarat yetkisi Emniyet Genel Müdürlüğü'ne verilirken Jandarma Genel Komutanlığına sadece kendi sorumluluk bölgesinde yetki verilmiştir. İletişimin tespiti, dinlenmesi, kaydedilmesi veya değerlendirilmesi kararlarında da yetki durumu aynıdır. Jandarma sorumluluk sahasında Emniyet birimlerine verilen istihbarat toplama yetkisi iki güvenlik birimi karmaşaya sokmaktadır. Aynı coğrafi bölgede iki farklı birimin aynı görevi icra etmesi birimler arasında bilgi saklama, koordine, işbirliği, yetki ve görev karmaşasını beraberinde getirmektedir. Ayrıca Vali izniyle Emniyetin Jandarma bölgesinde SİHA'lara atış yetkisi vermesi handikap yaratmaktadır. Jandarma nasıl Emniyet sorumluluk sahasına hiçbir şekilde müdahil olmuyorsa Emniyet'in de Jandarma sorumluluk bölgesine müdahil olmaması gerekmektedir. Uygulamada yaşanan sorunlara

bakıldığında güvenlik birimlerinin istihbarat toplama yetkilerinin kendi görev sahalarında olması ya da uzun vadede iç güvenlikte yaşanan çift başlı yapının tek bir yapı haline getirilmesi çözümler arasındadır.

Terörle mücadelede başarı için sadece askeri değil ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal alanların uyum ve eş güdümlü ve etkin kullanılması elzemdir. Özellikle terör örgütünün siyasi kanadı ile askeri mücadele kadar etkin faaliyet yapılmamıştır. Siyasi kanat yani bugünkü adıyla HDP, TBMM'de 3'üncü parti konumuna gelmiş, bölgede birçok belediye başkanlıkları almış, birçok sivil toplum kuruluşunu yönetir hale gelmiştir. Kırsalda teröristi selamlayan, cenazesine giden, sözlü ve fiili eylemleri ile devamlı destekleyen milletvekilleri başta olmak üzere siyasi kanada yasal gereği neyse yapılmalıdır. Kırsal alanda kazanılmış ancak şehirlerde kaybedilmiştir.

Hiçbir terör örgütü dış güçlerden destek almaksızın uzun vadede varlığını sürdüremez. Batılı ülkeler başta olmak üzere yardım eden ülkelerin destekleri kesilmesi gerekmektedir. Irak'ın Kuzeyindeki Kürt gruplar özellikle ekonomik ve su meselesi üzerinden yaptırımlarla karşılaşabilecekleri devamlı hatırlatılmalı, bu konulardan anlamadıkları takdirde kendilerinin de askeri operasyon görebilecekleri söylenmelidir.

Güvenlik koruculuğu sistemi bölgede terörün zayıflaması ile birlikte başvuruların en çok olduğu ve dumansız fabrika haline geldiği bir sektör haline gelmiştir. Bu nedenle özellikle son 5 yıl içinde yapılan alımlar terörle mücadeleye yönelik olarak değil de iş bulma kurumu şeklinde yapılmaktadır. Torpille korucu alımından vazgeçilip mücadeleye yönelik ihtiyaç doğrultusunda alıma gidilmelidir.

Özellikle Irak'ın Kuzeyinde olmak üzere yurt içinde de alan hakimiyeti tam olarak sağlanmalıdır. Irak'ın Kuzeyi sınır hattı kapatıldığında yurt içine giriş çıkışların önü kesilecektir. Yurt içinde de geçiş güzergahı ve örgütün karargah olarak kullandığı bölgelere üs bölgeleri teşkil edilerek örgütün hareket alanı daraltılmalıdır.

Türkiye'nin Irak'ın Kuzeyinde müdahale operasyonları alan hakimiyeti konseptinde zaman içerisinde güneye devam ederek ilerleyecektir. PKK terör örgütü güney kesimlere çekildikçe KDP'nin kontrolünde yer alan bölgelerde iç çatışma riskleri olacaktır. KDP'nin bu riskleri öngörerek Türkiye'den yardım da

alarak PKK terör örgütüne engel olmak amacıyla yeni askeri karakol tarzı noktalar inşa etmesi gerekmektedir. PKK terör örgütü ile KDP arasında küçük çapta yaşanan çatışmalar ilerleyen zamanlarda şiddetini arttırarak devam edecektir. PKK terör örgütünün başarılı olmaması amacıyla Türkiye KDP'ye askeri ve ekonomik olarak destek vermelidir. Aksi takdirde KDP'nin kontrolünde bulunan alanlarda PKK terör örgütü yeni kazanım alanlarına sahip olacaktır.

Terörle mücadelede zamanında ve doğru istihbarat çok önemlidir. MİT, Genelkurmay Başkanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü bu görevi yerine getirmektedir. Geçmiş dönemlerde TSK, Jandarma ve Emniyet arasında istihbarat konusunda koordinasyon ve uyum sorunları yaşanmasının yanında hemen hemen FETÖ'nün eline geçen birimlerdi. İstihbarat görevlerine getirilecek personelin sırf kadrolar doldurulsun şeklinde bir düşünce ile değil nitelik ve eğitimine göre aşamalı olarak alınması gerekmektedir. Kurumlar arası bilgi saklama üst makamlara kendini kabullendirme gibi yarışlara girilmemesi gerekmektedir. Terör bölgesine yapılacak atamalarda Jandarma ve Emniyet birimlerinde eğitimli ve tecrübeli personelin görev yapması gerekmektedir.

Türkiye FETÖ'nün yaşattığı durumlardan ders almalıdır. Özellikle terörle mücadele ve istihbarat görevlerini yerine getiren kurumlarda dini istismar eden tarikat ve cemaat bağlantıları bulunan personelin görevlendirilmemesi elzemdir.

Önümüzdeki dönem içerisinde Türkiye tarafından Irak'ın Kuzeyinde;

- Teröristlere ait kamp ve güvenli bölgelerin yok edilmesi, bu bölgelerde hareket ve kabiliyetinin kısıtlanması,

- Terör örgütünün lider kadrolarına yönelik nokta operasyonlara aralıksız devam edilmesi,

- Terör örgütünün eleman ve işbirlikçi temininin önüne geçilmesi, ideolojik boyutta da mücadele edilmesi,

- Terör örgütünün saldırı yapamaz hale getirilerek sayısının minimize edilmesi,

- Üs bölgelerinin modern hale getirilmesi ve yenilerinin kurularak alan hakimiyeti konseptine devam etmesi,

- Diyarbakır Annelerine katılımın artmasını sağlayarak ailelerin desteklenmesine devam edilmesi,

- Savunma sanayinde yaşanan gelişmelerle doğru orantılı olarak devlet ve özel şirketlere desteklerin ve arge çalışmalarına maddi desteğin devam etmesi,

- KDP'ye verilen desteğin devam etmesi, Süleymaniye merkezli KYB'nin de zaman içerisinde ikna edilerek örgüte karşı gerçekleştirilen operasyonlara dahil edilmesi,

- Sincar ve Mahmur operasyonu konusunda Irak merkezi hükümetinin de işin içine dahil edilmesi, Sincar bölgesinden derhal örgütün çıkartılması ve silahlı kanadının faaliyetlerinin yanında siyasi faaliyetlerinin sonlandırılması,

- Irak sınırında alınan güvenlik önlemlerin yanında İran sınırına da önem verilmesi,

- Irak'ın Kuzeyinde bulunan üs bölgelerinin artmasıyla birlikte PKK terör örgütü tarafından üs bölgelerine yönelik ATGM füze atışları, drone saldırısı ve sızma girişimleri tarzı eylemlere karşı hazırlıklı olunması,

- Güvenlik güçlerinin ikna faaliyetlerine ağırlık vererek örgütten kaçışların arttırılmasının sağlanması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Kitap

Age, P., (1976)., Unexpurgated Pike Report: Report of the House Select Committee on Intelligence, New York:McGraw.

Akpınar, M., (2015)., Kürt Sorunu ve PKK Nereye Gidiyor, Ankara:Edge Akademi.

Alan, E., (2016)., Terör-PKK 40 Yıllık İhanet, İstanbul:Bilgi Yayınevi.

Alptekin, H., (2018)., Etnik Terör ve Terörle Mücadele Stratejileri, İstanbul:SETA.

Altunışık, M.B., (1999)., Türkiye ve Ortadoğu, Tarih Kimlik Güvenlik, İstanbul:Boyut Kitapları.

Arı, T., (2004)., Türkiye, Irak ve ABD: Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Basra Körfezi'nde Yeni Parametreler, Ankara: Nobel Yayınları.

Arı, T., (2007)., Irak, İran, ABD ve Petrol, İstanbul: Alfa Yayın dağıtım.

Aslan, F., (2014)., PKK Cumhuriyeti, Kitchener, Kanada.

Baştürk, L., (2013)., Irak Siyasetini Anlama Kılavuzu. Ankara: Seta Yayınları.

Bayraklı, E., (2019)., Avrupa'da PKK, İstanbul: SETA Yayınları.

Bila, F., (2004)., Hangi PKK, Ankara, Ümit Yayıncılık.

Combacau, J., (1986)., The Exception of Self-Defence in U.N. Practice, Law and Force in the New International Order, Dordrecht, Martinus Nijhoff Publishers.

Davutoğlu, A., (2002)., Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu, İstanbul: Küre Yayınları.

Demirel E., (2002)., Terör, İstanbul: Kültür Sanat Yayıncılık.

Dora, Z.K., 2022. Türkiye'nin Sınır Ötesi Askeri Varlığı, Gazi Kitapevi, Ankara.

Doster, B., (2017)., 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi Sonrasında Türk Dış Politikası, Asi Kitap, İstanbul.

Eroğlu, C., (2003)., İsrail'in Beka Stratejisi ve Kürtler, İstanbul: Sayfa Yayınları.

Ersever, A.C., (1993)., Kürtler PKK ve Öcalan, Ankara: Milenyum Yayınları

Fuller, G.E., Barkey, H.J., (2011)., Türkiye'nin Kürt Meselesi, İstanbul: Profil Yayınevi.

Kapmaz, C., (2011)., Öcalan'ın İmralı Günleri, İstanbul: İthakı Yayınları.

Kirişçi, K., (1994)., Huzur mu Huzursuzluk mu: Çekiç Güç ve Türk Dış Politikası, Türk Dış Politikasının Analizi, İstanbul: Der Yayınları.

Nakdimon, Ş., (2004)., Irak ve Ortadoğu'da MOSSAD, Ankara: Elips Yayıncılık.

Nachmani, A., (1987)., Israel, Turkey and Greece: Uneasy Relations in the East Mediterranean, London: Frank Cass.

Oran, B., (2013)., Türk Dış Politikası - Cilt III: 2001-2012, İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Özcan, N.A., (2002)., Bir Terör Örgütü Olarak PKK; İdeolojisi, Yöntemi, Yükselişi ve Çöküşü, Dünyada ve Türkiye'de Terör Semineri, Ankara: Merkez Bankası Yayınları.

Özdağ, Ü., (1999)., Türkiye Kuzey Irak ve PKK, Ankara: ASAM Yayınları.

Özdağ, Ü., (2008)., Türk Ordusunun PKK Operasyonları, İstanbul: Pegasus Yayınları.

Özdağ, Ü., (2009)., PKK Terör Örgütü Neden Bitmedi, Nasıl Biter, Ankara: Kripto Yayınları.

Özdağ, Ü., (2015)., Küçük Ortadoğu Suriye, Kripto, Ankara.

Özdağ, Ü., (2018). Türk Ordusunun Kuzey Irak Operasyonları. Ankara: Kripto Yayınları.

Öztürk, S., (2007). Sınır Ötesi Savaşın Kurmay Günlüğü, İstanbul: Doğan Kitap.

Pirinççi, F., Veysel A., (2008). Saddam Hüseyin & Tarih Yeniden Yazılırken. Ankara: Platin Kitabevi.

Polat C., İnanç, Ü., (1999). Apo, PKK ve Saklanan Gerçekler, Ankara: Güvenlik ve Yargı Muhabirleri Derneği.

Silleli, T., (2005)., Büyük Oyunda Türkiye-Irak İlişkileri, İstanbul: Kültür Sanat Yayıncılık.

Stansfield, Gareth R.V., (2003),, Iraqi Kurdistan: Political Development and Emergent Democracy, London: Routledge Curzon.

Sönmezoğlu, F., 2011., İki Savaş Sırası ve Arasında Türk Dış Politikası, Der Yayınları, İstanbul.

Şehirli, A., (2000)., Türkiye'de Bölücü Terör Hareketleri (ve Devletin aldığı tedbirler), İstanbul: Burak Yayınevi.

Ural, A., (2009)., 11 Eylül Sonrası ABD'nin Ortadoğu Politikası ve Türkiye'ye Yansımaları, İstanbul: Akademik Kitaplar.

Yazıcı, N., (2016)., PKK'nın Hakkari Projesi:1994-2013, Ankara: Alibi Yayıncılık.

Yeşiltaş, M., (2019)., Avrupa'da PKK Yapılanması, Ankara: SETA Yayınları.

Yetkin, M., (2004)., Kürt Kapanı: Şam'dan İmralı'ya Öcalan, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Makale

Abdibaitova, B., 2011., ***Özgür Kırgızistan 20 Yaşında***, 21. Yüzyıl**,** 35**:**19.

Acar, Ü., 2018., ***Oded Yinon'un "İsrail İçin Bir Strateji Raporu"nun Değerlendirilmesi***, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11(59):296-300.

Acun,C. ve Görücü, K., 2021. PKK***/YPG-Peşmerge Çatışması: Nereye Doğru?***, SETA, 349:10-13.

Acun, C., 2021. ***Olası Sincar Harekatı ve Farklı Senaryolar***, SETA, **2.**

Akbaş, Z., 2015. ***Türkiye'nin Fırat ve Dicle Sınıraşan Sularından Kaynaklanan Güvenlik Sorunu ve Çatışma Riski***, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi 72:96.

Akdemir, E., 2018., ***Avrupa Birliği'nin Dış İlişkileri ve Politikası: Avrupa Birliği'nin Bütünleş(Eme)Mesi Üzerine Bir İnceleme***, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 17(2):196.

Alaca, M., 2019. ***Erbil'de Türk Diplomata Yönelik Saldırıya İlişkin IKBY'deki Partilerin Tepkileri***, ORSAM, Bakış, 93:5-8.

Aljumaily A.Y.C., 2017, ***IKBY Referandumu ve Bağdat Hükümetinin Krizi Yönetmesi***, ORSAM, 66:14.

Al-Sadoon, W., 2020. **ABD'nin Irak'taki Askeri Varlığı: Tarihsel Arka Plan, Dönüşümler ve Yansımalar**, ORSAM, 249:20.

Al-Sadoon, W., 2021. ***Erbil ve Başika Saldırıları: Olası Failler ve Hedefler***, ORSAM, 3.

Alshaghel, H., 2021. ***Türkiye'nin Askeri Üsleri ve Sınır Dışı Operasyonları***, AYAM, 16.

Altunışık, M.B., 2020. ***The New Turn in Turkey's Foreign Policy in the Middle East: Regional and Domestic Insecurities***, IAI, 20(17):8.

Aras, B., 2017. ***15 Temmuz Sonrası Türk Dış Politikası,*** İstanbul Politikalar Merkezi, 27.

Aslan, M., 2019. ***Türkiye'nin Terörizmle Mücadelesi Pençe Harekatı***, SETA, 14-27.

Aslan, M., 2019. ***Yeniden Yapılandırma Türkiye'nin Suriye'deki Modeli***, SETA, Rapor, 30.

Aydın, E., 2014., ***İran'ın Kürt Politikası***, Ankara Strateji Enstitüsü, 14(1):10.

Aygün, F.T., 2021. ***2020 Değerlendirmesi ve 2021 Beklentileri: IKBY***, ORSAM, Analiz, 276:13.

Bahar, H.İ., 2013, ***Çözüm Süreci***, Ankara Strateji Enstitüsü, Rapor, 2:81-120.

Bal E., 2006., ***Sanal Alemin Yerel Aktörleri: Konya Yerel Basını Üzerine bir Analiz***, Selçuk İletişim Dergisi, 4(2):71-85.

Balcı, Ç., 2021. ***İran Perspektifinden PKK: Yaklaşım ve Ortak Mücadele İmkânı***, İRAM, Perspektif, 4-13.

Bayraklı, E., 2016., ***Avrupa Parlamentosu'nun Kararı ve Türkiye-AB İlişkilerinin Geleceği***, SETA, 158:1-6.

Bielicki, P., 2018., ***Policy of the Russian Federation Towards Kurds in the Syrian Conflict***, Journal of Securitologia, 27:33-50.

Bilgiç, M.S., 2014., ***PKK/KCK'nın Stratejisi, Taktikleri ve Taktik Düzeyde Etnik Terörle Mücadele***, Bilge Strateji Dergisi, 6(10):89.

Bolle, C.D., 2021. ***European Union Terrorism Situation and Trend report***, EUROPOL, 24.

Brandon J., 2006., ***A Safe Haven for Kurdish Militants – Part 1***, Terrorism Monitor, 4(17):1-3.

Brown, D., 2003., ***Use Of Force Against Terrorism After September 11th: State Responsibility, Self-Defense And Other Responses***, Cardozo J. Int'l & Comp. L., 11:24-25.

Bural, E., 2021. ***2020 Yılında Türkiye'nin Terörizmle Mücadelesi: PKK için Sonun Başlangıcı mı?***, TERAM, 6-7.

Cantenar, Ö.F., 2019. ***Turkey Conducting Targeted Killings of PKK Leaders in Iraq: What's Next?***, The Jamestown Foundation, 19(15):8.

Cicioğlu, F., 2019., ***Avrupa Birliği'nin Değerleri Çerçevesinde Ortadoğu Politikasını Anlamlandırmak: Mısır, Suriye ve Irak Örneği,*** Uluslararası Siyaset Bilimi ve Kentsel Araştırmalar Dergisi, 7(2):348.

Çağatay, S., 2012., ***Turkey's Changing Relations with Iraq***, The Washington Institute for Near East Policy, 122:1.

Çalışkan, S., 2021. ***Sincar Anlaşması'nın Uygulanabilmesinin Önündeki Engeller***, ORSAM, Ortadoğu Analiz Dergisi, 12(105):45.

Çandar, C., 2011., ***PKK Nasıl Silah Bırakır?***, TESEV, 68-70.

Çelik, M., 2019. ***Kuruluşundan Bugüne PKK/KCK'nın Uluslararası Konjonktürel Değişimlere Uyum Sağlama ve Uluslararasılaşma Çabası***, Güvenlik Çalışmaları Dergisi, 21(2):125-126.

Çıtak, E., 2021. ***Terörle Mücadelede İstihbarata Başvuru: Açık Kaynak İstihbaratının Kullanımı,*** Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 46:164.

Çolak Y., 2016., ***Terör Çalıştayı Raporu,*** Uluslararası Terörizm ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi (UTGAM), Polis Akademisi yayınları, Rapor, 11-13.

Çölükoğlu, E., 2019., **Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yaptığı Sınır Ötesi Askeri Harekatlar**, Politika Akademisi, 4.

Dalar, M., 2009., ***Irak'ın Su Gerçeği: Sorun Su Kaynaklarının Yetersizliği Mi***?, Orta Doğu Analiz Dergisi, 1(9):86-98.

Dalay, G., 2016., **The PKK's Low-Intensity Warfare: Background, Causes, Regional Dynamics, and Implications,** German Marshall Fund (GMF), 2.

Davutoğlu, A., 2008., ***Turkey's Foreign Policy Vision***, ***Türkiye ABD'ye bir taahhütte bulunmadı***, cnnturk.com/haber/haber_detay.asp?PID=00318&haberID=416292, 1.

Demircioğlu, F., 2014., ***Amerikan İşgali Sonrası Kuzey Irak'ta Demokratikleşme Bağlamında Goran Hareketi***, Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 4(7):57.

Doğan, S., 2016., ***Düşmandan Piyon Devlete: İran'ın Irak'a Nüfuzu***, İNSAMER Araştırma, 31:1.

Doğan, K., 2021. 2021. ***Türkiye'ye Yönelik Drone Tehdidi***, Defence Türk Dergisi, 6-39.

Doğan, S., 2020. ***Irak'ta İstikrar Arayışı ve Yeni Hükümet***, İNSAMER, s. 3.

Doster, B., 2013. ***Suriye Satrancındaki Son Dönüşümler,*** Ortadoğu Analiz, 5(59):24.

Duman, B., 2019., ***KYB'nin 4. Kongresi, Yeniden Yapılanma ve Beklentiler***, ORSAM, 104:5.

Duman, B., 2021., ***Irak'taki ABD–İran Çekişmesinde Süreç Nereye Gidiyor?***, ORSAM, 4.

Duru, O., 2010., ***Irak Kürt Muhalafet Hareketinde Uluslararası Boyut: 1918-1975 Arası Dönemin Analizi, Alternatif Politika***, 1:95.

Düz, S., 2021. ***2020 Türkiye Terörizm İndeksi: PKK ve DEAŞ***, Terörizm Analiz Platformu (TAP), 8:11-15.

EASO, 2020. ***Iraq Security situation***, Country of Origin Information Report, 125.

EASO, 2021. ***Country Guidance: Iraq Common analysis and guidance note***, Neither the European Asylum Support Office, 108.

Ergun, D., 2018. ***2018'de Dış Politikada Türkiye'yi Neler Bekliyor?***, EDAM, 3.

European Police Office (Europol), 2016. ***European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2016***, Netherlands, 257.

Erkmen, S., 2008., ***1945–1989 Yılları Arasında ABD'nin Kuzey Irak Politikası***, Akademik Orta Doğu Dergisi, 3(1):91-92.

Erkmen, S., 2015., ***İç Etkenler Açısından Türkiye'nin Kuzey Irak Politikasının Dönüşümü***, Bilgi Dergisi, 72:178.

Ersoy, A., 2016., ***Rusya'nın Ortadoğu Politikasının Analizi***, Akademik Perspektif, 1:5-6.

Ertosun, E., 2014., ***AB Ortak Dış Politikası: Irak'ın Yeniden İnşası Örnek Olayı***, Uluslararası Hukuk ve Politika, 10(39):1-25.

European Police Office (Europol), 2018. ***European Union terrorism situation and trend report: TESAT 2018***. www. europol.europa.eu., Netherlands, 11.

Gökcan, Ö., 2018, ***Türkiye Suriye İlişkilerinde Bir Kırılma Noktası: Ekim 1998 Krizi veya Diğer Bir İfadeyle İlan Edilmemiş Savaş***, Akademik İncelemeler Dergisi, 13(1): 122.

Güler, T., 2019. ***Bir Terörle Mücadele Stratejisi Olarak Belediyelerde Kayyuma Uygulaması,*** Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17(4):134.

Gülşen, H., 2017., ***Rusya ve Kürtler***, Ortadoğu Etütleri Dergisi, 9(81):62-65.

Gün, M., 2010., ***The USA-Turkey Relationship After The 2003 Iraq Crisis***, Bilge Strateji Dergisi, 2(2):151.

Güzel, H.T., 2018., ***Soğuk Savaş Sürecinde Irak'ta Kürt Hareketi ve Molla Mustafa Barzani***, History Studies International Journal Of History, 10(4):122.

Hancılar, Ö., 2021, ***1983-1987 Kuzey Irak'taki Türk Sınır Ötesi Operasyonlarının Hukukîliği***, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 46:356.

İnat, K., 2006., ***Türkiye'nin Ortadoğu Politikası 2005***, ORMER, 1-49.

İnat, K., 2008., ***Türkiye'nin Ortadoğu Politikası 2006***, ORMER, 1-54.

İsmail, Z.A., 2020., ***2003 Sonrasında Irak'ta Politik Sistem Krizi***, ORSAM, 155:10.

İşyar, Ö.G., 2008., ***Günümüzde Uluslararası Güvenlik Stratejileri: Kavramsal Çerçeve ve Uygulama,*** Akademik Bakış, 2(3):9.

Kadıoğlu, İ.A., 2020. ***Zeytin Dalı Harekâtı: Türkiye'nin Suriye'ye Sınır Ötesi Operasyonu ve Meşru Müdafaa Hakkı***, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 41:223.

Karaağaç, Y., 2019., ***Terörizmle Mücadele Yöntemleri: İngiltere ve Kolombiya Örneği***, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 6(1): 237.

Karakuş, C., 2019. ***Male Sınıfı İnsansız Hava Aracı (İHA) Teknolojisi ve Konvansiyonel (geleneksel) Savaştaki Yeri***, Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, 6(2): 887.

Kalaycı, R., 2011., ***Irak 2011***, Sakarya Üniversitesi Orta Doğu Yıllığı Dergisi, 39.

Kalaycı, R., 2012, ***Irak 2012***, Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Yıllığı Dergisi, 38-56.

Kalaycı, R., 2013., ***Irak 2013***, Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Yıllığı Dergisi, 22.

Kalaycı, R., 2013., ***Irak 2013***, ORSAM, Orta Doğu Yıllığı 2013, 15.

Kasapoğlu, C., 2021. ***Pençe–Şimşek ve Pençe–Yıldırım Harekatı: Askeri-Stratejik ve Jeopolitik Analiz***, EDAM, 1.

Kaştan, Y., 2008., ***II. Dünya Savaşı Sonrası Türkiye-Irak siyasi ilişkileri***, http://www.researchgate.net/publication/26517211_II._DNYA_SAVAI_SONRASI_TRKYE-_IRAK_SYAS_LKLER, 316.

Katzman, K,. 2004., ***Iraq: U.S. Regime Change Efforts and Post-War Governance***, CRS Report for Congress, Defense Technical Information Center, 7.

Kaya, E., 2021. ***Terörizmle Mücadelede Başarı Kriterleri: PKK Örneği (2016-2020)***, Bölgesel Araştırmalar Dergisi, 5(1):150-184.

Kaymaz, İ. Ş., 2005., ***Arap-Kürt Karşıtlığı Temelinde Irak'ın Parçalanmasına Giden Yol ve Türkiye***, Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Güvenlik Stratejileri Dergisi, 1(1):7-31.

Kaymaz, İ. Ş., 2007., ***Emperyalizmin "Kürt" Kartı,*** Gazi Akademik Bakış Dergisi, 1:164-178.

Kekilli, E., 2018. ***Irak'ta Terörle Mücadele:Sincar'ı PKK'dan Temizlemek***. SETA, 201:1-4.

Kekilli, E., 2018., ***Türkiye-IKBY İlişkilerinin Geleceği: Geçmişin Gölgesinde Geleceği İnşa Etmek***, SETA, 209:1.

Keskin, F., 2002., ***BM ve Kuvvet Kullanma***, Avrasya Dosyası, 8(1):149.

Keskin, B., ve Can, A., 2017. ***PKK'nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi PYD-YPG***, SETA, 81:40-42.

Kibaroğlu, M., 2004., ***Kayıp Bill Clinton,*** Atom Bilim Dergisi, 60(2):30-32.

Kitchen, N., 2010***., Systemic Pressures and Domestic Ideas: a Neoclassical Realist Model of Grand Strategy Formation***," Review of International Studies, 36(1):117.

Koç, Ş.B., 2007., ***ABD ve PKK İlişkisi Üzerine Notlar***, turcopundit.blogspot.com/2007/11/abd-ve-pkk-ilikisi-zerinenotlar_23.html, 1.

Korgun, İ., 2021***. Suriye'deki PYD/YPG Yapılanmasının Türkiye'nin Sınır Güvenliğine Etkileri***, Ahi Evran Akademi Dergisi, 2(1):7.

Köse, T., 2017., ***Çözüm Sürecinin Yükseliş ve Düşüşü***, Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi, 22.

Köseli, M., 2009. **Terörle Mücadelede İstihbaratın Rölü**, Polis Bilimleri Dergisi 11 (2):59-63.

Körpe, Ö., 2021. ***Framing Turkey's CrossBorder Counterterrorism Operations in the Context of Pragmatic Strategic Culture An Operational Design***, Military Review, 121.

Köylü, M., 2020., ***İsrail'in Kuzey Irak İlgisi ve Yahudi Kürtler***, İsrail ve Yahudi Çalışmaları Dergisi, 48-51.

Larrabee, F.S., Nader, A., 2013., ***Turkish-Iranian Relations in a Changing Middle East***, RAND, 12.

Lawlor, K., 2021. ***Iraq 2021–2022: A Forecast***, Institute for the Study of War, 26.

Magen, Z. and Moldavsky, O. B., 2011., ***New Directions in Russia's Foreign Policy: Implicfations for The Middle East***, Strategic Assessment, 13(4):73-84.

Mamedov, R., 2019., ***After the Caliphate: The Prospects of Russia–Iraq Relations, Moscow***, Russian International Affairs Council (RIAC), Working Paper 46:10.

Mamuri, A.A., 2019. ***Paylaşılamayan Kaynaklar ve Irak'ın Bitmeyen Savaşları***, ORSAM, Ortadoğu Analiz Dergisi, 10(89):85.

Mandıracı, B., 2022. ***Turkey's PKK Conflict: A Regional Battleground in Flux***, Crisis Group, 8.

Menekşe, T., 2013, ***PKK Terörü Kapsamında 2003"te ABD"nin Irak"a Müdahalesi Sonrasında PKK ve Türkiye***, TÜRKSAM, 1.

Mirzaliyeva, F., 2016, **Türkiye'nin PKK Sorunu ve Rusya'nın Rolü**, İNSAMER, 2.

Muslu, F., 2019. ***Bölgesel Rekabetin Kıskacında Irak Merkezi Hükümeti***, SETA, Analiz, 280:18.

Muslu, F., 2019, ***Türkiye'nin Askeri Üs Stratejisi ve Irak***, SETA, 276: 7.

Oktav, Ö.Z., 2010, ***Çok Boyutlu Türk Dış Politikasına Bir Örnek: Türkiye-Irak-Bölgesel Kürt Yönetimi Arasında Gelişen İlişkiler ve Nedenleri***, ORSAM, Orta Doğu Etütleri Dergisi, 2(2):56.

Orhan, O., 2007, ***Suriye Kendi PKK Sorunuyla Karşı Karşıya (mı)?***, Stratejik Analiz Dergisi, 8(92):53-61.

Othman, A., 2016., ***Kürdistan Yurtseverler Birliği'nin (KYB) İç Çatışmasında Güç, Petrol ve İran'ın Rolü***, ORSAM, 51: 2.

Outzen, R., 2021. ***Deals, Drones, and National Will***, The Washıngton Instıtute for Near East Polıcy, 108:4-8.

Öğür, B., Baykal Z., Balcı A., 2014., ***Kuzey Irak-Türkiye İlişkileri: PKK, Güvenlik ve İşbirliği***, ORMER Rapor, 1:47.

Öncel, R., 2021. ***Türkiye'nin Savunma Sanayii İhracatı***, Kriter Dergisi, 6(60):4.

Örnek, S., 2012., ***Onbir Eylül Olayları ve Afganistan Operasyonu***, Yalova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 109.

Özalp, M., 2018. ***Türkiye'nin Suriye'ye Düzenlemiş Olduğu Fırat Kalkanı Operasyonu***, Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9(18):169-186.

Özçelik, N., 2017. ***15 Temmuz'dan Bir Yıl Sonra Türkiye'nin Terörle Mücadelesi***, SETA, Analiz, 209:10-12.

Özdemir, G., 2020. ***Değişen Güvenlik Algılamaları ve Türk Savunma Konsepti: ABD- Türkiye İlişkileri Çerçevesinde Bir Değerlendirme***, Management and Political Sciences Review, 2(2):148-151.

Özdemir, S., 2020., ***İran-Irak Savaşı: Türkiye Sınırlarında Terörizme Etkisi***, Akademik Bakış Dergisi, 13(/2):64.

Özkan, E., 2014., ***Nitelikli Terör Örgüt Üyesi Kaynağı: KCK Siyaset Akademisi Örnek Olay***, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(28):51.

Özoğlu, H., 2013., ***The Copernicus Journal of Political Studies***, University of Central Florida, United States, 2(4):4.

Özpek, B.B., 2011., ***Çatışmadan İşbirliğine: Türkiye ve Iraklı Kürtler, Türk Dış Politikası Yıllığı 2010***, SETA, 592.

Öztürk, B., 2019. ***Evlat Nöbetleri ve PKK'nın Devşirme Faaliyetleri***, SETA, Analiz, 299:18.

Öztürk, C., Ferit, İ., 2017. ***15 Temmuz 2016 Sonrası Türk Silahlı Kuvvetlerinden İhraçların Chris Argyris'in Olgunlaşma Teorisi Perspektifinden Analizi***, Turkish Studies, 12/31:217-238.

Pelletiere, S.C., (1994)., ***Ortadoğu'da Türkiye ve Amerika: Kürt Bağlantısı***, Avrasya Dosyası, 1(3):32.

Polat, D.Ş., 2020. ***Türkiye'nin Suriye'nin Kuzeyindeki Askerî Harekâtının Amaçları ve Sonuçları,*** Güvenlik Stratejileri Dergisi, 16(33):58-89.

Ruys, T., 2008., ***Quo Vadit Jus ad Bellum?: A Legal Analysis of Turkey's Military Operations against the PKK in Northern Iraq***, Melb. J. Int'l L., 12:350.

Sağlam, B., 2015., ***Terörizm Bağlamında Türkiye-İran İlişkileri***, www.researchgate.net/publication/279173345_TERORIZM_BAGLAMINDA_TR-IRAN_ILISKILERIupdated, 11.

Sarı, İ., 2017., ***Bağımsızlık Referandumu ve İran'ın Kuzey Irak Politikası,*** İRAM, Görüş, 2.

Self, A., Jared, F., 2017., ***Ölüler Yalan Söylemez: PKK'nın Bölgesel Kılıf Oyununu Açığa Çıkarmak İçin Çatışmada Ölüm Verilerini Kullanmak***, ORSAM Bölgesel Gelişmeler Değerlendirilmesi, 8.

Semin, A., 2011., ***Türkiye'nin Irak Politikası Işığında Kuzey Irak***, BİLGESAM Bilge Strateji Dergisi, 3(5):184.

Seren, M., 2021. ***Türk İstihbaratının Değişen Dinamikleri: Son 10 Yılda Reform, Siyasal ve Operasyonel Açılım***, Tesam Akademi Dergisi, 8(2):371-405.

Silva, D.L., 2020. ***Trends in International Arms Transfers, 2019,*** SIPRI, 2.

Shaghel, H.A., 2021. ***Türkiye'nin Askeri Üsleri ve Sınır Dışı Operasyonları 2015-2020***, AYAM, s.9.

Şendağ, S.B., 2021. ***2020 Irak Değerlendirmesi: Dış Politika ve 2021'den Beklentiler***, ORSAM, Analiz, 277:14.

Svistunova, İ., 2010., ***Irak Faktörünün Türkiye'nin Orta Doğu Politikasına Etkisi (1990-2008)***, Ortadoğu Analiz Dergisi, 2(14):75-83.

Tabler, A.J., (2016)., ***The PKK Could Spark Turkish-Russian Military Escalation***, https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/pkk-could-spark-turkish-russian-military-escalation, 1.

Taliaferro, J.W., 2000., ***Security Seeking Under Anarchy: Defensive Realism Revisited***, International Security, 25(3):133-134.

Tamer, C., 2017., ***2011 Sonrası İran'ın Irak Politikası***, ANKASAM Bölgesel Araştırmalar Dergisi, 1(2):172-198.

Tamer, C., 2018. ***2018 Yılında Türkiye-İran İlişkileri***, ANKASAM, 9:40.

Terzioğlu, S.S., 2018. ***Uluslararası Hukuk Açısından Fırat Kalkanı Harekâtının Meşruluğu Sorunu***, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 30(134):635-636.

Turaman, O ve Çelik, A. H., 2018. ***Türkiye ve ABD'nin Ortadoğu politikası, Irak ve Suriye üzerinden çatışan ve örtüşen değerler ikilemi***, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(1):116-138.

Tustav, (1990), ***Kürtler ve Moskova***, Toplumsal Kurtuluş Dergisi**,** 3(3):32.

Türkiye-Rusya İlişkileri,Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, YLT.

Ulutaş, U., 2011., ***Çekilme Sonrası Irak'ta Düzen Arayışı***, SETA, 49:4-29.

Ulutaş, U., 2017. ***Türkiye'nin DEAŞ'la Mücadelesinin Kritik Dönemeci: Fırat Kalkanı Harekatı,*** SETA, 19-21.

Uygur, H., 2019., ***İran ve PKK Sorunu***, İRAM, 1.

Üren, M., 2020. ***Rusya'nın Kürt Politikası ve Orta Doğu Bölgesine Yansımaları***, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, 11:35.

Üste, N., 2012., ***Soğuk Savaş Sonrası Dönemde ABD ve AB Dış Politikaları'nda Ortaya Çıkan Temel Farklılıklar (1991-2001)***, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(17):99.

Weiss, J., 2021. ***Iranian-Backed Iraqi Militias Deter Turkish Intervention in Sinjar***, The Jamestown Foundation, 19(14):8.

Wezeman, P.d., 2022. ***Trends İn InternatİonaI Arms Transfers, 2021***, SIPRI, 2.

Yıldız, M., 2021. ***Kuzey Irak ve Türkiye***, İNSAMER, Rapor, 19-20.

Yalçın, H.B., Altun, F., 2018, ***Terörün Kökenleri ve Terörle Mücadele Stratejisi***, SETA, 19-53.

Yaycı, C., 2019., ***Irak'ta Yaşanan Savaşlar ve Türkiye'ye Etkileri***, Güvenlik Stratejileri Dergisi, 15(30): 344.

Yeşilbursa, B.K., (2006)., ***Geçmişten Günümüze Irak Meselesi***, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 29:1315-1343.

Yeşiltaş, M., 2016., ***PKK Terörünün Yeni Dinamikleri Radikalleşme ve şehir Çatışması***, Seta Analiz Dergisi, 14.

Yıldız, M., 2020., ***Kuzey Irak'ta Neler Oluyor***?, İNSAMER, 1.

Yıldırım, Z., 2007., ***1932-1975 Dönemi Irak"ın "Ulus Devlet" Yapısını Sarsan İsyancı Bir Hareket Olarak Barzaniler ve Irak Kürdistan Demokrasi Partisi***, Akademik Orta Doğu Dergisi, 1(2):161-204.

Yılmaz, M.E., 2018, ***Türkiye-Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) İlişkilerinde Güvenliksizleştirmeler:2008-2016 Arası Dönem***, ÇOMÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi 3(2):343.

Yılmaz, Ö., 2015., ***Almanya'nın Kürt ve PKK Politikası: Denge ve Strateji***, SETA, Türk Dış Politikası Yıllığı, 30.

Yılmaz, S., 2012., ***İsrail ve Barzani Ailesi***, İstanbul Aydın Üniversitesi Ulusal Güvenlik ve Strateji Bülteni, 55:3-6.

Yılmaz, S., 2016., ***Rusya'nın Ortadoğu'da Kürt Kozu ve PYD Politikası***, Yeni Türkiye Dergisi, 86:787.

Youngs, R,. 2004., ***Europe and Iraq From Stand-off to Engagement?***, Centre for European Policy Studies, Working Document, 216:6-8.

Zakaria, F., 1992., ***Realism and Domestic Politics, International Security***, 17(1):197-198.

Tez

Alıbabalu, S.S., 2021. Türkiye ve İran'ın Suriye ve Irak politikası: Neoklasik realizm çerçevesinde bir analiz, Sakarya Üniversitesi (Doktora Tezi), Sakarya.

Anlar, A., 2006. Russian Foreign Policy Towards Iraq in The Post-Cold War Era, Middle East Technical University (Y.L. Tezi), Rusya.

Akar, M., 2018. Neoklasik Realist Teori Bağlamında Türkiye'nin Kuzey Irak ve Kuzey Suriye Politikası (2002-2015), Sakarya Üniversitesi (Y.L.Tezi), Sakarya.

Bigaç, O., 2019. Avrupa Birliği'nin Orta Doğu Politikası (Y.L.Tezi). Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.

Coşar, G., 2019. PKK Terör Örgütü'nün Kuruluşu, Faaliyetleri Ve Türkiye'nin Mücadele Politikaları (Y.L. Tezi), Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Erkmen, S., 2003. Amerikan Hegemonyasının Yeniden İnşasında Bölgesel Faktörlerin Rolü: ABD'nin Kuzey Irak Politikası Örneği (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara.

İbrahim, H.A., 2019. AK Parti Döneminde Türkiye'nin Irak Politikasında Kuzey Irak Faktörü (2003-2018), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, YLT.

Kaya, R, 2018. I.Körfez Savaşı Sonrası Türkiye'nin Irak'taki Etnik, Dini ve Siyasi Gruplarla İlişkileri (Y.L. Tezi), Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Kılıç, K., 2007. Between Dream and Reality: The Iraqi Kurds (Hayal ve Gerçek Arasında: Irak Kürtler), Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ökten, T., 2018. Askeri Alanda Devrim'in Türk Silahlı Kuvvetleri'nin PKK Terörizmi ile Mücadelesine Etkisinin Analizi, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, YLT.

Şişdağ, M., 2017. ABD–Barzani Yönetimi İlişkileri (Y.L. Tezi). Esenyurt Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, İstanbul.

Terkoğlu, B., 2009. 1991'den 2003'e Türkiye'nin Kuzey Irak Politikası (Y.L. Tezi), Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Töreli, T., 2002. PKK Terör Örgütü (Tarihsel ve Siyasal Gelişim Süreci Bakımından İncelenmesi) 1978-1998 (Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Yavuz, R., 2016. Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan Sevr Barış Antlaşması'na Giden Süreçte Türk Diplomasisi (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İzmir.

İnternet kaynakları;

Dışişleri Bakanlığı 1984 tarihçesi, Dışişleri Bakanlığı Kütüphanesi, http://diad.mfa.gov.tr/diad/tarihce/1984.pdf, s. 21, Ankara. Erişim Tarihi: 26.10.2021

http-1, Anonim, 1994. ABD harekatın Bitmesini Bekliyor. Milliyet Gazetesi, gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/XW3kYQhp3wMN9_x2F_lCmtAUUQ_x3D__x3D_. Erişim tarihi: 10.09.2021.

http-2, T.B.M.M., 1996. Tutanak Görüşmesi. Tutanak Dergisi, tbmm.gov.tr/tutanak/donem20/yil1/bas/b082m.htm, Erişim tarihi: 24.06.2021.

http-3, Taha Akyol, 2011. KCK Nedir?, Hürriyet Gazetesi, https://www.hurriyet.com.tr/kck-nedir-19043893, Erişim tarihi: 21.06.2021.

http-4, Ferit ASLAN, 2008. Talabani'den Türkiye'ye Barzani Şartı, Hürriyet Gazetesi, https://www.hurriyet.com.tr/gundem/talabaniden-turkiyeye-barzani-sarti-8373039, Erişim tarihi: 01.03.2021.

http-5, Anonim, 2018. Başlangıçtan Gün Gün Çözüm Süreci, https://www.cnnturk.com/fotogaleri/turkiye/baslangictan-bugune-gun-gun-cozum-sureci, Erişim tarihi:05.06.2021.

http-6, Anonim, 2016. Sakın Bana Uçuşa Yasak Bölge Demeyin, diplomatikgozlem.com/_haber/sakin-bana-ucusa-yasak-bolge-demeyin, Erişim tarihi:03.05.2021.

http-7, Mehmet Alaca, 2019. Irak Kürtleri Yeniden Çatışır mı?, https://www.orsam.org.tr/tr/irak-kurtleri-yeniden-catisir-mi/, ORSAM, Ankara, Erişim tarihi: 16.01.2021.

http-8, Shoshanah Haberman, 2002. Iraqi Regime Change and the Kurdistan Regional Government, Washington Institute, https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/iraqi-regime-change-and-kurdistan-regional-government, ABD, Erişim tarihi:17.12.2020.

http-9, Göktürk Tüysüzoğlu, 2012. Maliki'nin Hedefi Türkiye'yi Irak Denkleminden Dışlamak, irantehlikesi.wordpress.com/2012/05/04/malikinin-hedefi-turkiyeyi-irak-denkleminden-dislamak/, Erişim tarihi: 10.04.2021.

http-10, Haydar Karaalp, 2019. ABD'nin Irak'ı işgalinin 16. yılında ülkede savaş izleri sürüyor, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abdnin-iraki-isgalinin-16-yilinda-ulkede-savas-izleri-suruyor/1423586, 01.04.2021.

http-11, Bilal Çıplak, 2018. Almanya'nın "Irak Bölgesel Kürt Yönetimi" politikası, www.dunyabulteni.net/dubam/almanyanin-irak-bolgesel-kurt-yonetimi-politikasi-h425405.html, Erişim tarihi: 10.07.2005.04.2021.

http-12, T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2021. PKK, Ankara, https://www.mfa.gov.tr/pkk.tr.mfa, Erişim tarihi:30.10.2021.

http-13, Hasan Esen, 2017. AB'den referandum açıklaması, Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abden-referandum-aciklamasi/919807, Erişim tarihi: 01.09.2021.

http-14, Sabir Askeroğlu, 2017. Rusya'nın Kuzey Irak Referandumuna Yaklaşımı, İRAM, https://iramcenter.org/rusyanin-kuzey-irak-referandumuna-yaklasimi/, Erişim tarihi: 01.06.2021.

http-15, Gary Thomas, 2011. Uzmanlardan Uyarı: ABD'nin Irak'tan Çekilmesi İran'ın İşine Yarar, https://www.amerikaninsesi.com/a/abdnin-iraktan-cekilmesi-rann-ine-mi-yarar-133430263/901077.html, Erişim tarihi: 01.07.2021.

http-16, Anonim, 2016. PKK deyewet Nawti Binari Sandal ve Iran be froushi, Basnews, http://basnews.com/index.php/so/economy/kurdistan/300019, Erişim tarihi:05.07.2021.

http-17, Kemal Choumani, Push for Kurdish independence divides Iraqi Kurds, Al-Monitor, https://www.al-monitor.com/originals/2014/07/iraq-kurdistan-barzani-puk-division-independence-iran-turkey.html, Erişim tarihi:11.04.2021.

http-18, Soner Yalçın, 2014. Hoş geldin İsrail, Sözcü Gazetesi, https://www.sozcu.com.tr/2014/yazarlar/soner-yalcin/hos-geldin-israil-556773/, Erişim tarihi: 14.06.2021.

http-19, Zülküf Yılmaz, 2018. İsrail'in Ortadoğu Projesinde Neler Var?, Pamukkale Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu, https://www.pau.edu.tr/zyilmaz/tr/sayfa/israilin-ortadogu-projesinde-neler-var, Erişim tarihi: 12.11.2021

http-20, Ercan Caner, 2017. "Büyük İsrail": Orta Doğu için Siyonist Plan, http://sunsavunma.net/wp-content/uploads/2017/01/%C4%B0SRA%C4%B0L-ORTA-DO%C4%9EU-PLANI.pdf, Erişim tarihi: 12.11.2021

http-21, Seymour Hersh, 2004. Plan B, Israel backs Iraqi Kurd, www.newyorker.com/archive/2004/06/28/040628fa_fact, Erişim tarihi: 10.05.2021.

http-22, Kadri Gürsel, 2011. Enter PKK, Exit İsrail, Suriye, İran. Milliyet Gazetesi, https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/kadri-gursel/enter-pkk-exit-israil-suriye-iran-1445962, Erişim tarihi: 11.05.2021.

http-23, Fikret Bila, 2013. İşte 10 yıldır tartışılan belge, Milliyet, https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/fikret-bila/iste-10-yildir-tartisilan-belge-1762276, Erişim tarihi: 12.01.2021.

http-24, Ferai Tınç, 2007. Kürt hükümeti ile yakınlaşırız, Hürriyet, https://www.hurriyet.com.tr/gundem/kurt-hukumeti-ile-yakinlasiriz-5955059, Erişim tarihi:14.06.2021.

http-25, Anonim, 2017. İran'dan IKBY ile petrol ticareti yasağı, https://tr.sputniknews.com/ortadogu/201709291030363850-irani-ikby-petrol-yasak/, Erişim tarihi:05.05.2021.

http-26, Bekir Aydoğan, 2018. How can the KRG overcome Barzani-inherited problems?,academia.edu/35651500/How_can_the_KRG_overcome_Barzani_inherited_problems_2018, Erişim tarihi:06.05.2021.

http-27, Aydın Hasan, 2020. Tamburalı Paşa'nın Çelik Harekâtı, Milliyet Gazetesi, https://www.milliyet.com.tr/gundem/tamburali-pasanin-celik-harekati-6169720, Erişim tarihi:01.08.2021.

http-28, Anonim, 1995, Turks Mount Big Attack on Kurdish Rebels in Iraq, http://www.nytimes.com/1995/03/21/world/turks-mount-big-attack-on-kurdish-rebels-in-iraq.html, Erişim tarihi: 10.03.2021.

http-29, Douglas Jehl, 1995. Series of Blasts Brings Shrugs From Leaders In Damascus, http://www.nytimes.com/1996/06/10/world/series-of-blasts-brings-shrugs-from-leaders-in-damascus.html, Erişim tarihi:05.05.2021.

http-30, Anonim, 1998. Yarasa operasyonu, Hürriyet Gazetesi, https://www.hurriyet.com.tr/gundem/yarasa-operasyonu-39014190, Erişim tarihi:14.04.2021.

http-31, Rıfat Başaran, 2009. Öcalan çağrı yaptı, üç PKK'lı grup 'teslim' için yola çıkıyor, https://www.milliyet.com.tr/gundem/ocalan-cagri-yapti-uc-pkkli-grup-teslim-icin-yola-cikiyor-1151408, Erişim tarihi:17.10.2021.

http-32, Anonim, 2003. ABD Senatosu'nda 1 milyar dolarlık hibe tartışması, https://www.hurriyet.com.tr/gundem/abd-senatosunda-1-milyar-dolarlik-hibe-tartismasi-137887, Erişim tarihi:05.05.2021.

http-33, Yasemin Çongar, 2007. ABD'nin Türkiye'ye 5 Mesajı Var, https://www.haberturk.com/dunya/haber/14191-abdden-turkiyeye-5-mesaj, Erişim tarihi:01.09.2021.

http-34, Anonim, 2010. 4 koldan PKK'yı bitirme planı, https://www.hurriyet.com.tr/gundem/4-koldan-pkkyi-bitirme-plani-15885932, Erişim tarihi: 05.07.2021.

http-35, Anonim, 2014. Resmi Gazte, www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141001-24-1.pdf, Erişim tarihi:09.05.2021.

http-36, Burcu Karakaş, 2015. Dolmabahçe'de tarihi açıklama, https://www.milliyet.com.tr/siyaset/dolmabahce-de-tarihi-aciklama-2021055, Erişim tarihi: 17.06.2021.

http-37, Gonca Şenay, 2016. Siyasetten çatışmaya bir yıl, http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/siyasetten-catismaya-bir-yil, Erişim tarihi: 01.11.2021.

http-38, Anonim, 2015. Çatışmasızlığa son veren üçgen: HDP-PKK-KCK, https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/catismasizliga-son-veren-ucgen-hdp-pkk-kck/11255, Erişim tarihi: 18.06.2021.

http-39, Anonim, 2010. Geçmişten günümüze Irak'ın kuzeyine tüm harekatlar, https://www.hurriyet.com.tr/gundem/gecmisten-gunumuze-irakin-kuzeyine-tum-harekatlar-15292244, Erişim tarihi:22.06.2021.

http-40, Ahmet Şahin, 2019. Irak'ın kuzeyine gerçekleştirilen büyük harekatlar, www.trthaber.com/haber/gundem/irakin-kuzeyine-gerceklestirilen-buyuk-harekatlar-417275.html, 25.05.2021.

http-41, Anonim, 1996. Letter dated 96/07/15 from the Permanent Representative of Iraq to the United Nations addressed to the President of the Security Council, https://digitallibrary.un.org/record/217917, Erişim tarihi:18.07.2021.

http-42, Hüseyin Gazi Kaykı, 2017. Darbe girişiminde FETÖ, PKK ve DEAŞ bağlantısı, https://www.aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/darbe-girisiminde-feto-pkk-ve-deas-baglantisi/827639, Erişim Tarihi: 11.01.2022.

http-43 Anonim, 2016. Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Tutanağı 26. Dönem 1. Yasama Yılı 114. Birleşim, www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak?BirlesimSiraNo=22687&BaslangicSayfa=1&BitisSayfa=1&Tur=H, Erişim Tarihi: 12.01.2022.

http-44 Anonim, 2016. Turkey expects Syrian Kurdish forces to withdraw after Manbij operation: minister, https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-turkey-manbij-idUSKCN10Q11R, Erişim Tarihi: 12.02.2022

http-45 Anonim, 2020. İdlib için imzalanan Soçi Mutabakatı ne öngörüyordu?, BBC Türkçe, https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51360543, Erişim Tarihi: 11.01.2022.

http-46 İlkay Güder, 2018. Zeytin Dalı Harekatı'yla ilgili 10 soruya 10 cevap, Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/zeytin-dali-harekatiyla-ilgili-10-soruya-10-cevap/1043485, Erişim Tarihi: 11.01.2022.

http-47 Anonim, 2018. TSK: Afrin tamamen kontrol altına alındı, BBC Türkçe, https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-43526282, Erişim Tarihi: 11.01.2022.

http-48 Anonim, 2019. World reacts to Turkey's military operation in northeast Syria, Al Jazeera, https://www.aljazeera.com/news/2019/10/10/world-reacts-to-turkeys-military-operation-in-northeast-syria, Erişim Tarihi: 11.01.2022.

http-49 Anonim, 2019. Suriye'de 'güvenli bölge':Türkiye ne istiyor, ABD neden sıcak bakmıyor?, BBC Türkçe, https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-49134096, Erişim Tarihi: 11.01.2022.

http-50 Anonim, 2021. Suriye İç Savaşında PYD/YPG'nin Stratejisi ve Suriye Kürtleri'nin Müzakere Süreçleri, https://dailyturkishpolitics.com/2021/09/11/suriye-ic-savasinda-pyd-ypgnin-stratejisi-ve-suriye-kurtlerinin-muzakere-surecleri/, Erişim Tarihi: 11.01.2022.

http-51 Ece Göksedef, 2020. İdlib'de Türk-Rus ortak devriyelerine ara verilmesinin arka planında ne var?, BBC Türkçe, https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54249227, Erişim Tarihi:11.01.2022.

http-52 Anonim, 2022. Pençe Serisi Operasyonlar, https://www.msb.gov.tr/tr-TR/PenceSerisiOperasyonu, Erişim Tarihi: 11.01.2022.

http-53 Serhat Erkmen, 2021. Kuzey Irak'ta Pençe Şimşek ve Yıldırım Operasyonu: Süreklilik, Değişim ve Farklar, https://fikirturu.com/jeo-strateji/kuzey-irakta-pence-simsek-ve-yildirim-operasyonu-sureklilik-degisim-ve-farklar/, Erişim Tarihi: 11.01.2022.

http-54 Serhat Erkmen, 2020. TSK'nın "Pençe"si PKK'yla mücadeleyi nasıl değiştiriyor?, https://fikirturu.com/jeo-strateji/tsknin-pencesi-pkkyla-mucadeleyi-nasil-degistiriyor/, Erişim Tarihi: 11.01.2022.

http-55 Serhat Erkmen, 2020. TSK'nın "Pençe"si PKK'yla mücadeleyi nasıl değiştiriyor?, https://fikirturu.com/jeo-strateji/tsknin-pencesi-pkkyla-mucadeleyi-nasil-degistiriyor/, Erişim Tarihi: 11.01.2022.

http-56 Bilgay Duman, 2021. PKK'nın Irak'taki Yeni Stratejisi, ORSAM, https://orsam.org.tr/tr/pkknin-iraktaki-yeni-stratejisi/, Erişim Tarihi: 11.01.2022.

http-57 Can Kasapoğlu, 2021, Pençe – Şimşek ve Pençe – Yıldırım Harekatı: Askeri-Stratejik ve Jeopolitik Analiz, https://edam.org.tr/pence-simsek-ve-pence-yildirim-harekati-askeri-stratejik-ve-jeopolitik-analiz/, Erişim Tarihi: 11.01.2022.

http-58 Can Kasapoğlu, 2021, Pençe – Şimşek ve Pençe – Yıldırım Harekatı: Askeri-Stratejik ve Jeopolitik Analiz, https://edam.org.tr/pence-simsek-ve-pence-yildirim-harekati-askeri-stratejik-ve-jeopolitik-analiz/, Erişim Tarihi: 11.01.2022.

http-59 Murat Yeşiltaş, 2019. Turkey's Counter-Terrorism Strategy and Operation Claw," Politics Today, https:// politicstoday.org/turkeys-counter-terrorism-strategy-and-operation-claw/., Erişim Tarihi: 11.01.2022.

http-60 Mehmet Bora Sanyürek, 2021. Güvenlik güçlerimizin PKK ile mücadelesinin kısa tarihçesi, https://www.turkgun.com/guvenlik-guclerimizin-pkk-ile-mucadelesinin-kisa-tarihcesi-makale-150739, Erişim Tarihi: 11.01.2022.

http-61 Anonim, 2020. PKK Camps and Turkish Military Points in North of Iraq map, Republic of Turkey, Directorate of Communications, https://uprootedpalestinians.wordpress.com/2020/07/09/ turkey-has-37-military-points-in-northern-iraq-map-update/, Erişim Tarihi: 11.01.2022.

http-62 Anonim, 2021. Türkiye, Kuzey Irak'ta 37 askeri üs kurdu, https://www.dusuncemektebi.com/d/195378/turkiye,-kuzey-irak%E2%80%99ta-37-askeri-us-kurdu, Erişim Tarihi: 11.01.2022.

http-63 Anonim, 2018. Barzani"den İran"ı Çıldırtacak Hamle!, milliyet.com.tr/barzani-deniran-i-cildirtacak/dunya/detay/2212796/default.htm, Erişim Tarihi: 11.01.2022.

http-64 Mahmut Övür, 2018. İran ve Kandil, https://www.sabah.com.tr/yazarlar/ovur/2018/03/24/iran-ve-kandil, Erişim Tarihi: 11.01.2022.

http-65 Hamidreza Azizi, 2021. Are Iran and Turkey on a Collision Course in Iraq?, https://nationalinterest.org/feature/are-iran-and-turkey-collision-course-iraq-179902, Erişim Tarihi: 11.01.2022.

http-66 Yusuf Erim, 2019. Could Turkey Moderate Iran's Influence Over Iraq?, https://nationalinterest.org/feature/could-turkey-moderate-irans-influence-over-iraq-44607, Erişim Tarihi: 11.01.2022.

http-67 Shelly Kittleson, 2022. Irak Kürdistan bölgesi İran bağlantılı grupların hedefinde, https://www.al-monitor.com/tr/originals/2022/01/irgc-linked-factions-step-activity-against-kurdistan-region-iraq, Erişim Tarihi: 07.02.2022.

http-68 Michael Rubin, 2021. Diplomatic Exclusion and Terror Designations Won't Stop the PKK, https://nationalinterest.org/feature/diplomatic-exclusion-and-terror-designations-won%E2%80%99t-stop-pkk-177585, Erişim Tarihi: 07.02.2022.

http-69 Bilgay Duman, 2021. ORSAM, PKK'nın Irak'taki Yeni Stratejisi, https://orsam.org.tr/tr/pkknin-iraktaki-yeni-stratejisi/, Erişim Tarihi: 07.02.2022.

http-70 İlhan Yılmaz Cömert, 2021, ABD'nin Irak'ın Kuzeyi ve Suriye'nin Kuzeyi Politikalarının Analizi, https://www.globalsavunma.com.tr/abd-nin-irak-in-kuzeyi-ve-suriye-nin-kuzeyi-politikalarinin-analizi.html, Erişim Tarihi: 07.02.2022.

http-71 Vural Erişmiş, 2017. Türkiye, Kürdistan'ın mesajını gördü, "bekle gör" politikasına yöneldi, http://www.kurdistan24.net/tr/news/2413430c-973a-48d2-a22f-402cefe8ec60 , Erişim Tarihi: 07.02.2022.

http-72 Can Acun, 2021. Türk Ordusu Irak'ta İlerlerken Peşmerge-PKK Çatışması Tırmanıyor, https://kriterdergi.com/dis-politika/turk-ordusu-irakta-ilerlerken-pesmerge-pkk-catismasi-tirmaniyor, Erişim Tarihi: 07.02.2022.

http-73 Mahmut Hamsici, 2021. PKK ve Peşmergeler arasındaki gerilimle ilgili neler biliniyor?, https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-57565292, Erişim Tarihi: 07.02.2022.

http-74 Serhat Erkmen, 2020. TSK'nın "Pençe"si PKK'yla mücadeleyi nasıl değiştiriyor?, https://fikirturu.com/jeo-strateji/tsknin-pencesi-pkkyla-mucadeleyi-nasil-degistiriyor/, Erişim Tarihi: 07.02.2022.

http-75 Nihat Ali Özcan, 2016. Darbe girişimi sonrası PKK, https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/nihat-ali-ozcan/darbe-girisimi-sonrasi-pkk-2291760, Erişim Tarihi: 07.02.2022.

http-76 Serhat Erkmen, 2021. Kuzey Irak'ta Pençe Şimşek ve Yıldırım Operasyonu: Süreklilik, Değişim ve Farklar, https://fikirturu.com/jeo-strateji/kuzey-irakta-pence-simsek-ve-yildirim-operasyonu-sureklilik-degisim-ve-farklar/, Erişim Tarihi: 07.02.2022.

http-77 Murat Yeşiltaş, 2021. PKK Terörüyle Mücadelede Yeni Safha, SETA, https://www.setav.org/pkk-teroruyle-mucadelede-yeni-safha/, Erişim Tarihi: 07.02.2022.

http-78 Can Acun, 2020. PKK için Irak'ta Geri Sayım Başladı, SETA, https://www.setav.org/pkk-icin-irakta-geri-sayim-basladi/, Erişim Tarihi: 07.02.2022.

http-79 Nur Günay, 2020. SETA, https://tap-data.com/article/2019-turkiye-terorizm-indeksi-pkk, Erişim Tarihi: 07.02.2022.

http-80 Can Acun, 2021. Türkiye'nin Terörle Mücadelesi İvme Kazanıyor, https://kriterdergi.com/dis-politika/turkiyenin-terorle-mucadelesi-ivme-kazaniyor, Erişim Tarihi: 07.02.2022.

http-81 Jonathan Spyer, 2021. The Jerusalem Post, Did Turkey use chemical weapons in northern Iraq?, https://www.jpost.com/middle-east/article-689654, Erişim Tarihi: 07.02.2022.

http-82 Çağatay Balcı, 2020. İRAM, Kuzey Irak'ta PKK-KDP Çatışması ve Anlamı, https://iramcenter.org/kuzey-irakta-pkk-kdp-catismasi-ve-anlami/, Erişim Tarihi: 07.02.2022.

http-83 Anonim, 2016. https://www.iha.com.tr/ankara-haberleri/genelkurmay-baskanligindan-firat-kalkani-harekati-aciklamasi-1479538/, Erişim Tarihi: 07.02.2022.

http-84 Serhat Erkmen, 2020. TSK'nın "Pençe"si PKK'yla mücadeleyi nasıl değiştiriyor?, https://fikirturu.com/jeo-strateji/tsknin-pencesi-pkkyla-mucadeleyi-nasil-degistiriyor/, Erişim Tarihi: 07.02.2022.

http-85 Değer Akal, 2021. Türkiye-Irak-Suriye üçgeninde "Kürt meselesi" denklemi, https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiye-irak-suriye-s%C4%B1n%C4%B1r-%C3%BC%C3%A7geninde-sanc%C4%B1l%C4%B1-k%C3%BCrt-meselesi-denklemi/a-57436789, Erişim Tarihi: 07.02.2022.

http-86 Serhat Erkmen, 2020. TSK'nın "Pençe"si PKK'yla mücadeleyi nasıl değiştiriyor?, https://fikirturu.com/jeo-strateji/tsknin-pencesi-pkkyla-mucadeleyi-nasil-degistiriyor/, Erişim Tarihi: 07.02.2022.

http-87 Talha Köse, 2020. 27 Haziran 2020, Terörle mücadelede önleyici müdahale stratejisi ve Pençe harekatları,

https://www.sabah.com.tr/yazarlar/perspektif/talhakose/2020/06/27/terorle-mucadelede-onleyici-mudahale-stratejisi-ve-pence-harekatlari, Erişim Tarihi: 07.02.2022.

http-88 Talha Köse, 2020. 15 Temmuz Darbe Girişiminin Türk dış politikası ve güvenlik yaklaşımlarına etkileri, www.sabah.com.tr/yazarlar/perspekt_f/talhakose/2020/07/18/15-temmuz-darbe-girisiminin-turk-dis-politikasi-ve-guvenlik-yaklasimlarina-etkileri, Erişim Tarihi: 07.02.2022.

http-89 Erol Başaran Bural, 2017. Türkiye'nin 2017 Yılında Terörle Mücadele Stratejisi: Önleyici Kolluk ve Kesintisiz Mücadele, https://21yyte.org/tr/merkezler/islevsel-arastirma-merkezleri/terorizm-ve-terorizmle-mucadele/turkiyenin-2017-yilinda-terorle-mucadele-stratejisi-onleyici-kolluk-ve-kesintisiz-mucadele, Erişim Tarihi: 07.02.2022.

http-90 Caner Çiftçi, 2021. Türk'ün Pençesi Metina'da: Pençe-Yıldırım, https://turkdegs.org/icerik/tuerkuen-pencesi-metinada-pence-yildirim, Erişim Tarihi: 07.02.2022.

http-91 Anonim, 2021. Turkey's PKK Conflict: A Visual Explainer, Crisis Group, https:// www.crisisgroup.org/content/turkeys-pkk-conflict-visual-explainer, Erişim Tarihi: 07.02.2022.

http-92 Sergey Sukhankin, 2020. Is Turkey About to Become a Drone Superpower?, https://www.fairobserver.com/region/middle_east_north_africa/sergey-sukhankin-turkey-drones-superpower-denfense-industry-arms-trade-news-00171, Erişim Tarihi: 07.02.2022.

http-93 Anonim, 2022. PKK kafasını çıkaramıyor, https://www.sabah.com.tr/dunya/pkk-kafasini-cikaramiyor-5810305, Erişim Tarihi: 07.02.2022.

http-94 Anonim, 2021. Transformation of Turkey's Intel Agency Plays a Major Role in Confining the PKK in Northern Iraq, https://www.straturka.com/transformation-of-turkeys-intel-agency-plays-a-major-role-in-confining-the-pkk-in-northern-iraq/, Erişim Tarihi: 07.02.2022.

http-95 Gökhan Gökçe, 2022. Türkiye'nin Artan İstihbarat Kapasitesi ve Terör Örgütü PKK ile Mücadele, Kriter Dergisi, https://kriterdergi.com/dosya-turkiyede-ve-dunyada-istihbarat/turkiyenin-artan-istihbarat-kapasitesi-ve-teror-orgutu-pkk-ile-mucadele, Erişim Tarihi: 07.02.2022..

http-96 Umut Berhan Şen, 2021. Terörle Mücadelede Yeni Güvenlik Stratejileri, https://www.globalsavunma.com.tr/terorle-mucadelede-yeni-guvenlik-stratejileri.html, Erişim Tarihi: 07.02.2022.

EKLER

EK 1

Evrak Tarih ve Sayısı: 24.05.2021-7058

T.C
HAKKARİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU KURUL KARARI

Oturum Tarihi	Oturum Saati	Oturum Sayısı
17.05.2021	11:00	2021/41

Kurul Karar No
1

17.05.2021 tarihinde saat 11:00'da Prof.Dr. Erdoğan BADA başkanlığında, aşağıda imzaları bulunan üyelerin katılımlarıyla toplanarak gündemdeki konu/konuları görüşmüş ve aşağıdaki karar/kararları almıştır.

Doç. Dr. Ekrem Yaşar AKÇAY'ın "Türkiye'nin Irak Kuzeyine Müdahalesinin İki Ülke İlişkilerine Etkisi " başlıklı çalışmasının etik açıdan uygun bulunmasına ve konunun Rektörlük Makamına arzına;
Oy birliği ile karar verilmiştir.

Kurul Üyeleri:

Prof.Dr. Erdoğan BADA
Başkan

Prof.Dr. Erdoğan BADA
Başkan

Dr. Öğr. Üyesi Şengal BAĞCI TAYLAN
Üye

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BULUT
Üye

Doç.Dr. Habip DEMİRHAN
Üye

Av. Mehmet TANLAK
Üye

Dr. Öğr. Üyesi Özcan OĞUR
Üye

Dr. Öğr. Üyesi Ayhan GÜLER
Üye

Raportör:
Nurcan ÖNEN
Sekreter

HAKKARİ ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU BAŞVURU FORMU

Genel Bilgiler	
Araştırmanın Başlığı	Türkiye'nin Irak Kuzeyine Müdahalesinin İki Ülke İlişkilerine Etkisi
Araştırmanın Yöneticisi	Ad-Soyad:Ekrem Yaşar AKÇAY Ünvanı: Doç. Dr. Eğitim Durumu: Doktora Kurum / Bölüm: Hakkari Üniversitesi İİBF Adres: Hakkari Üniversitesi İİBF, Keklikpınar Mah. Zeynelbey Yerleşmesi Merkez/HAKKARİ Telefon: E-Posta:
Diğer Araştırmacılar(varsa)	Ad-Soyad: Murat MUTLU Ünvanı: Öğrenci Eğitim Durumu:Lisans Kurum / Bölüm: Hakkari Üniversitesi İİBF Adres: Hakkari Üniversitesi İİBF, Keklikpınar Mah. Zeynelbey Yerleşmesi Merkez/HAKKARİ Telefon: : E-Posta: :
Planlanan Başlangıç ve Bitiş Tarihi	Mayıs-Eylül 2021
Araştırmanın Niteliği	☐ Öğretim Üyesi Araştırması ☐ Doktora Tezi ☒ Yüksek Lisans Tezi ☐ Diğer (belirtiniz)
Başvuru Türü	☒ Yeni Başvuru ☐ Revize Edilmiş Başvuru

Araştırma Bilgileri	
Araştırmanın Amacı ve Özeti	Bu çalışma darbe girişiminden sonraki dönemi ve Irak Kuzeyi özelinde Türkiye-Irak ilişkilerine de değinilerek yürütülen politikaların nasıl ortaya konulduğunu, ulusal aktörlerin ve Türkiye'de liderin algılamasının bölgedeki politikalara nasıl etki yaptığını neo klasik realizm yaklaşımı üzerinden anlamayı amaçlamaktadır
Araştırmanın Yöntemi	Araştırma Neo-Klasik Realizm çerçevesinde incelenecektir.
Katılımcı Özellikleri	Anket çalışmasına katılacak insanların Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ve 18 yaşını doldurmuş olması, Türkiye ile Irak sınırında müdahale yapılan bölgeye yakın yerleşim yerlerinde ikamet etmeleri, uzun süredir bölgede yerleşik hayat yaşaması vb. gibi şartlar aranacaktır.

FRM-127/00

Öngörülen Katılımcı Sayısı	100
Veri Toplama için Kullanılacak Araçlar	Anket ve Ses Kayıt Cihazı

Çalışma katılımcılara, herhangi bir şekilde yanlı/yanlış bilgi vermeyi, çalışmanın amacını tamamen gizli tutmayı gerektiriyor mu? ☐ Evet ☒ Hayır

Evet ise açıklayınız:

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Çalışma katılımcıların fiziksel veya ruhsal sağlıklarını tehdit edici sorular/maddeler, prosedürler ya da manipülasyonlar/uygulamalar içeriyor mu? ☐ Evet ☒ Hayır

Evet ise açıklayınız:

_____

_____

_____

_____

_____

Araştırmacının Adı-Soyadı: Murat MUTLU İmzası:

Danışmanın Adı Soyadı: Doç. Dr. Ekrem Yaşar AKÇAY İmzası:

Başvuruya Eklenecek Belgeler

1. Araştırmanın amacı, gerekçesi, yöntemi, çalışmaya katılacak insanlarda aranacak özellikler, kullanılacak tüm teknik yöntemleri içeren ayrıntılı proje

2. Araştırmada kullanılan her türlü ölçek ya da anketin bir kopyası
3. Reşit ve ehil olmayan denekler için "veli onay formu."
4. Gerektiğinde imzalı gizlilik taahhüt formu
5. Araştırmalarda kullanılacak kişisel veri toplama ve gizlilik formu (gönüllülerin onayına sunulacak form).

Başvuru Yapılacak Yer:
Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Sekreteri: Figen DEMİR

Türkiye'nin Irak Kuzeyine Müdahalesinin İki Ülke İlişkilerine Etkisi

Sayın İlgili,

Bu anket çalışması, Türkiye Irak sınırına sıfır hattında Şemdinli-Yüksekova-Çukurca ilçeleri mülki sınırları içerisinde yer alan kırsal kesimde ikamet eden vatandaşların Türkiye'nin Irak operasyonları hakkındaki tutum ve davranışlarını açıklamayı amaçlamaktadır. Anketin ilk kısmı kişisel bilgiler, ikinci kısmı ise Türkiye'nin Irak'a yaptığı operasyonlara ilişkin bölgede yaşayan insanların bilgi ve tutumlarını belirlemek amacı ile hazırlanmıştır. Bu araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalıdır. Araştırmada toplanacak bilgiler bilimsel amaçlar dışında kullanılmayacak, tamamen gizli tutulacaktır. Bu araştırma ile ilgili sormak istediklerinizi aşağıda iletişim bilgileri bulunan araştırma yürütücüsüne sorabilirsiniz. Yaklaşık 10 dakikanızı alacak ölçek soruların cevaplandırarak araştırmaya yapacağınız önemli katkı için teşekkür ederim.

Murat MUTLU
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Programı Öğrencisi

KİŞİSEL BİLGİLER

Yaşınız: **Cinsiyetiniz:** a. K b. E

Eğitim durumunuz

A.Okumamış B.İlkokul C.Ortaokul D.Lise E.Üniversite

F.Yüksek Lisans G.Doktora

Medeni Haliniz

A.Evli B. Bekar C. Dul

Doğum Yeriniz

Kaç Yıldır Bölgede Yaşıyorsunuz?

BİLGİ VE TUTUMLAR

S.1. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonları ve siyasi iktidarın bu konuyla ilgili politikalarını destekliyor musunuz?

A. Kesinlikle katılmıyorum

B. Katılmıyorum

C. Kararsızım

D. Katılıyorum

E. Kesinlikle katılıyorum

S.2. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyon sizi ekonomik açıdan etkiledi mi?

A. Kesinlikle etkilemedi

B. Etkilemedi

C. Kararsızım

D. Etkiledi

E. Kesinlikle etkiledi

5.3. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonların sürmesini istiyor musunuz?

A. Kesinlikle katılmıyorum

B. Katılmıyorum

C. Kararsızım

D. Katılıyorum

E. Kesinlikle katılıyorum

5.4. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonların PKK terör örgütünü bitireceğini düşünüyor musunuz?

A. Kesinlikle katılmıyorum

B. Katılmıyorum

C. Kararsızım

D. Katılıyorum

E. Kesinlikle katılıyorum

5.5. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlarda KYB (Barzani Peşmergeleri) ile yaptığı işbirliğini olumlu buluyor musunuz?

A. Kesinlikle katılmıyorum

B. Katılmıyorum

C. Kararsızım

D. Katılıyorum

E. Kesinlikle katılıyorum

5.6. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonların ikamet ettiğiniz bölge ve çevresine yararlı faydaları olacağını düşünüyor musunuz?

A. Kesinlikle katılmıyorum

B. Katılmıyorum

C. Kararsızım

D. Katılıyorum

E. Kesinlikle katılıyorum

5.7. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar öncesi siyasal iktidarın bölge halkının konuyla ilgili katılımına danışması gerekir miydi?

A. Kesinlikle katılmıyorum

B. Katılmıyorum

C. Kararsızım

D. Katılıyorum

E. Kesinlikle katılıyorum

S.8. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonrasında Irak Kuzeyinden çekilmesini uygun bulur musunuz?

A. Kesinlikle katılmıyorum

B. Katılmıyorum

C. Kararsızım

D. Katılıyorum

E. Kesinlikle katılıyorum

S.9. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonucunda Irak Kuzeyinden teslim olan PKK terör örgütü mensubu sayısında yaşanan artışları olumlu buluyor musunuz?

A. Kesinlikle katılmıyorum

B. Katılmıyorum

C. Kararsızım

D. Katılıyorum

E. Kesinlikle katılıyorum

S.10. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonrasında Hakkari ili başta olmak üzere komşu iller ve Irak Kuzeyindeki yerleşim yerlerinde ekonomik kalkınma yaşanacağını düşünüyor musunuz?

A. Kesinlikle katılmıyorum

B. Katılmıyorum

C. Kararsızım

D. Katılıyorum

E. Kesinlikle katılıyorum

S.11. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonların nedenleri aşağıdakilerden hangisi ya da hangileridir?

A. PKK terör örgütünün bölgedeki varlığı ve faaliyetleri

B. IKYB'nin Mustafa Barzani döneminden itibaren bağımsızlık talepleri

C. Mahmur kampının boşaltılmasının istenmesi

D. Sincar bölgesindeki Haşdi Şabi ve YBŞ faaliyetleri

E. PKK terör örgütünün hakim olduğu alanlardaki halkın kurtarılması

F. Irak ordusu ve Peşmergenin terörle mücadele yetersiz kalması

S.12. PKK terör örgütünden kaçarak Türkiye güvenlik güçlerine teslim olmanızdaki nedenler aşağıdakilerden hangisi ya da hangileridir?

A. Örgüt içerisindeki kötü muamele

B. Örgüt içerisindeki ortamın anlatıldığı gibi çıkmaması

C. Örgüt yöneticilerin bizleri ölüme göndermesi

D. Örgütün anlatılan amaçlarından sapmış olması

E. Türkiye'nin 2018 yılı ile birlikte Irak Kuzeyine yaptığı müdahale kapsamındaki operasyonlarla örgüt içerisindeki verilen kayıpların artması

F. Türk güvenlik güçlerinin ikna faaliyetlerinin örgüt içerisindeki mensuplara cazip gelmesi

G. Örgüte katılanların gelecek ile ilgili belirsizliklerin artması

H. Türkiye'nin 2016 yılından itibaren Suriye Kuzeyine yaptığı üç büyük operasyon ve bölgedeki varlığı

I. Diğer

S.13. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar örgüt mensuplarının teslim olmasında etkisi büyük müdür?

A. Kesinlikle etkilemedi

B. Etkilemedi

C. Kararsızım

D. Etkiledi

E. Kesinlikle etkiledi

S.14. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonların sürmesini PKK terör örgütünün Irak faaliyetlerini sonlandırabilir mi?

A. Kesinlikle katılmıyorum

B. Katılmıyorum

C. Kararsızım

D. Katılıyorum

E. Kesinlikle katılıyorum

S.15. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonucu PKK terör örgütü mensuplarının Suriye topraklarına geçebileceğini düşünüyor musunuz?

A. Kesinlikle katılmıyorum

B. Katılmıyorum

C. Kararsızım

D. Katılıyorum

E. Kesinlikle katılıyorum

S.16. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlarda KYB (Barzani Peşmergeleri) ile yaptığı işbirliği sonucu örgütün YRK ve KYB ile işbirliğine gider mi?

A. Kesinlikle katılmıyorum

B. Katılmıyorum

C. Kararsızım

D. Katılıyorum

E. Kesinlikle katılıyorum

S.17. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar sonucu PKK terör örgütünü alan hakimiyetinin son ermesiyle bölge halkına ve çevresine faydaları olacağını düşünüyor musunuz?

A. Kesinlikle katılmıyorum

B. Katılmıyorum

C. Kararsızım

D. Katılıyorum

E. Kesinlikle katılıyorum

S.18. Türkiye'nin Irak'ta yaptığı sınır ötesi operasyonlar ile verdiği zayiatları PKK terör örgütü lider kadrosunun sakladığını ya da gerçekleri saptırdığını düşünüyor musunuz?

A. Kesinlikle katılmıyorum

B. Katılmıyorum

C. Kararsızım

D. Katılıyorum

E. Kesinlikle katılıyorum

S.19. PKK terör örgütü içerisindeki örgüt mensuplarının teslim olmalarını öneriyor ve destekliyor musunuz?

A. Kesinlikle katılmıyorum

B. Katılmıyorum

C. Kararsızım

D. Katılıyorum

E. Kesinlikle katılıyorum

S.20. PKK terör örgütünün Türkiye içerisinde terörle mücadele faaliyetleri sonucunda örgüte katılımların neredeyse bitmesi sonucu yurt içi ve yurtdışı faaliyetlerine eleman kaynağını sağladığı kaynaklar aşağıdaki ülkelerden hangisi ya da hangileridir?

A. Irak B. Suriye C. Avrupa D. İran E. Orta Doğu ülkeleri F. Asya G. Amerika Kıtası

S.21. Suriye Kuzeyinde PKK terör örgütüne ABD başta olmak üzere verilen desteğin kalıcı olacağını ve meşru bir devlet kurulacağını düşünüyor musunuz?

A. Kesinlikle katılmıyorum

B. Katılmıyorum

C. Kararsızım

D. Katılıyorum

E. Kesinlikle katılıyorum

S.22. Suriye Kuzeyinde faaliyet gösteren PKK terör örgüne gelen yardımlar hangi yerleşim yerlerine hangi bölgeden nasıl gelmektedir?

A. Irak Kuzeyi bölgesinde bulunan ABD'ye ait büyük üs bölgelerinden kara yolu ile Suriye'ye Haseke şehrine

B. KDP ile sınır hattında bulunan sınır kapılarından açık olanlar üzerinden kamışlı ve Haseke bölgesine

C. Sincar bölgesinden Haşdi Şabi aracılığı ile Suriye'ye

D. Suriye rejim güçlerinin hakimiyet alanlarından özellikle Haseke ve Kamışlı

E. Rus güçleri aracılığı ile Tel Rıfat bölgesine

AYRINTILI PROJE

1. Araştırmanın Amacı

15 Temmuz 2016 darbe girişimini çok kısa bir zaman içerisinde atlatmayı başaran Türkiye Irak Kuzeyi özelinde PKK terör örgütünün faaliyetlerini topyekun sonlandırmak amacıyla çaba harcamış ve harcamaya devam etmektedir.

Bu araştırma Türkiye'de liderin, siyasi partilerin, iç etkenlerini ve uluslararası sistemin dış politikasını irdeleyecektir. Bu çalışma ile neo klasik realizm yaklaşımının ortaya koyduğu bakışın dış politika kararlarının belirlenmesinde önemli ve gerekli olduğunu anlatacaktır.

Bu çalışma darbe girişiminden sonraki dönemi ve Irak Kuzeyi özelinde Türkiye-Irak ilişkilerine de değinilerek yürütülen politikaların nasıl ortaya konulduğunu, ulusal aktörlerin ve Türkiye'de liderin algılamasının bölgedeki politikalara nasıl etki yaptığını neo klasik realizm yaklaşımı üzerinden anlamayı amaçlamaktadır.

Türkiye, Irak'ın Kuzeyini yaklaşık 40 yıldır faaliyet alanı olarak kullanan PKK terör örgütünü yurt içinde bitirme aşamasına yaklaşmış olup, 15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrası müdahale tarzını değiştirerek yaptığı sınır ötesi operasyonlarla terör örgütünün Irak Kuzeyindeki Kandil, Mahmur, Sincar merkezli faaliyetlerini sonlandırmayı amaçlamaktadır.

Savunma sanayindeki teknolojik gelişmeler, Türkiye'nin profesyonelleşme kapsamında ordusunun operasyonel birliklerinin tamamını rütbeli personelden oluşturması, askeri anlamda dışa bağımlılığını azaltması ve dış politikada siyasi iktidardaki karar alıcıların baskılara karşı bağımsız hareket edebilmeleri sayesinde gerçekleştirilen/gerçekleştirilecek operasyonların olumlu sonuçlanmasına ve netice alınmasında fayda sağlayabileceği Neo Klasik Realizm yaklaşımı çerçevesinde ortaya konulacaktır.

Türkiye'nin 15 Temmuz 2016 darbe girişimi öncesi Irak Kuzeyine gerçekleştirdiği operasyonların terörle mücadele kapsamında yapıldığı, darbe girişimi sonrasında Suriye'nin Kuzeyi de dahil olmak üzere Irak Kuzeyine yaptığı harekatın müdahale olduğu vurgulanacaktır. Türkiye'ye uygulanan özellikle savunma sanayisine yönelik kısıtlamalar ve ambargolar sonucunda savunma sanayinde yerlilik oranını arttırma yoluna gitmiş ve önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Yaklaşık 40 yıldır çözülemeyen terör sorununa iç politika unsurlarının, karar alıcıların, STK, halkın desteğini alan ve 19 yıllık iktidarı boyunca bu konularda tecrübe kazanan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip ERDOĞAN Neo Klasik Realizm yaklaşımı kapsamında aldığı bu desteği dış politikaya yansıtarak sorunun kökten çözümü amacıyla Irak Kuzeyine müdahale edilmesinin kararını verdiği irdelenecektir.

2. Araştırmanın Gerekçesi

Neo klasik realizm uluslararası sistem ve devletlerin iç yapısındaki etkenlerini birlikte değerlendirerek bir bakış açısı sunmaktadır. Uluslararası sistemin Türkiye üzerinde yarattığı baskı Türkiye'nin karar alıcıları ve devletin iç faktörleri tarafından değerlendirildikten sonra Türkiye'nin söz konusu bölge ile ilgili dış politikasını belirlemektedir. Türkiye'nin Irak Kuzeyine müdahalesinin amacı ve olabilecek sonuçlarına Irak Kuzeyi özelinde sadece Türkiye-Irak ilişkileri gözüyle bakılmaması gerektiği, başta ABD olmak üzere komşu ülkeler, AB, İngiltere, İsrail ve bölge ülkeleri açısından da bakılması gerekmektedir. Ayrıca araştırmada bu konularda irdelenecektir.

Literatür araştırmasında Neo Klasik Realizm yaklaşımı çerçevesinde konu hakkında araştırma yapılmadığı tespit edilmiş olmakla beraber araştırma özgün bir çalışma olacaktır.

Sorunsalımız; Türkiye'nin 15 Temmuz 2016 darbesi sonrasında Irak Kuzeyine yaptığı müdahalenin iki ülke ilişkilerine etkisi var mıdır? İki ülke ilişkilerinde müdahalenin yeri nedir? şeklinde olacaktır. Müdahalenin sonucunda Irak Kuzeyi terör örgütünden temizlenecek ve ırak toprak bütünlüğü 1932 yılından bugüne kadar hiç olmadığı kadar sağlanacaktır

3. Araştırmanın Yöntemi

Yaklaşık 40 yıldır ara ara sınır ötesi yapılan operasyonların 15 Temmuz 2016 darbe girişimi öncesi ve sonrası şeklinde karşılaştırmalar sunulacak, müdahalenin Türkiye sınırları içinde bölgeye sıfır noktasında yaşayan insanlarla ve ikna yoluyla teslim olup cezaevinden tahliye olan örgüt mensuplarıyla yüz yüze görüşmek suretiyle anket yapılarak özgün bir tez sunulacaktır.

Konu üzerinde fazla bir çalışma olmadığı için farklı bir bakış açısı sunulacaktır. Kuram ve uygulamalardan yola çıkılarak, güçlü ve zayıf yönleri ortaya konularak, daha önce yapılan yayınlar incelenerek, kaynak incelemesi yapılarak ortaya net bir yayın sunulacaktır. Türkiye'nin geçmişte yaptığı operasyonlarla 15 Temmuz 2016 darbe girişiminden günümüzde icra edilen müdahale harekatları karşılaştırmalı incelenecek, gelinen süreçte durum irdelenecek, öngörüsel hedefler ve yapılması gereken konularda tavsiyeler verilecektir.

4. Çalışmaya katılacak insanlarda aranacak özellikler

Anket çalışmasına katılacak insanların Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ve 18 yaşını doldurmuş olması, Türkiye ile Irak sınırında müdahale yapılan bölgeye yakın yerleşim yerlerinde ikamet etmeleri, uzun süredir bölgede yerleşik hayat yaşaması vb. gibi şartlar aranacaktır.

5. Kullanılacak Teknik Yöntemler

Araştırma Neo Klasik Realizm teorisi/yaklaşımı üzerinden irdelenecektir. Türkiye-Irak sınırında Hakkari il sınırları içerisinde yaşayan köylülerle ve PKK/KCK terör örgütünden kendi isteğiyle teslim olan ve sonrasında serbest kalan örgüt mensuplarıyla anket çalışması, ayrıca Milli Savunma Bakanlığı ile İçişleri Bakanlığından arşiv kayıtlarından veri toplaması yapılacaktır.

GİZLİLİK TAAHHÜT FORMU

Sayın İlgili

Bu anket çalışması, Doç. Dr. Ekrem Yaşar AKÇAY danışmanlığında Murat MUTLU tarafından yapılmakta olan Türkiye'nin Irak Kuzeyine Müdahalesinin İki Ülke İlişkilerine Etkisi başlıklı yüksek lisans tezi için yapılmaktadır. Türkiye Irak sınırına sıfır hattında Şemdinli-Yüksekova-Çukurca ilçeleri mülki sınırları içerisinde yer alan kırsal kesimde ikamet eden vatandaşların Türkiye'nin Irak operasyonları hakkındaki tutum ve davranışlarını açıklamayı amaçlamaktadır. Bu araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalıdır. Araştırmada toplanacak bilgiler bilimsel amaçlar dışında kullanılmayacağını ve tamamen gizli tutulacağını taahhüt ederim.

Adı-Soyadı

İmza

Adı-Soyadı

İmza

KİŞİSEL VERİ TOPLAMA VE GİZLİLİK FORMU

Bu anket çalışması, Doç. Dr. Ekrem Yaşar AKÇAY danışmanlığında Murat MUTLU tarafından yapılmakta olan Türkiye'nin Irak Kuzeyine Müdahalesinin İki Ülke İlişkilerine Etkisi başlıklı yüksek lisans tezi için yapılmaktadır. Türkiye Irak sınırına sıfır hattında Şemdinli-Yüksekova-Çukurca ilçeleri mülki sınırları içerisinde yer alan kırsal kesimde ikamet eden vatandaşların Türkiye'nin Irak operasyonları hakkındaki tutum ve davranışlarını açıklamayı amaçlamaktadır. Bu araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalıdır. Katılımcılar yukarıda yazılı olan tüm konularla ilgili bilgi sahibi olduğunu ve katılım sağlamak konusunda özgür iradeleri ile izin verdiklerini beyan ederler.

Adı-Soyadı

İmza

Adı-Soyadı

İmza

EK 2

İlgili Resimler

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Murat MUTLU

Doğum Yeri ve Tarihi :

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi

Yüksek Lisans Öğrenimi : Hakkari Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

Yabancı Diller : İngilizce

BİLİMSEL FAALİYETLERİ

A) Bildiriler

-

-

-

İLETİŞİM

E-Posta Adresi :

Tarih :24/06/2022